V. ALECSANDRI

V. ALECSANDRI

O P E R E

III

P O E Z I I

Text ales și stabilit de
GEORGETA RĂDULESCU-DULGHERU
Studiu introductiv, note și comentarii de
G. C. NICOLESCU

SCRIITORI ROMÂNI

EDITURA PENTRU LITERATURĂ
București, 1966

POEZII POPULARE ALE ROMÂNILOR

ADUNATE ŞI ÎNTOCMITE DE
VASILE ALECSANDRI

MĂRIEI-SALE DOAMNEI ELENA

Preaînălţată doamnă,

Într-un şir de mai mulţi ani m-am ocupat cu adunarea şi coordonarea poeziilor poporale din Ţările Româneşti şi am parvenit a forma o culegere preţioasă de balade, de legende şi de feliurite cîntice improvizate de poporul român în orele sale de suferinţă sau de veselie, de cădere sau de mărire.

O parte din acele petre scumpe a comoarii geniului românesc au fost scoase la lumină şi traduse în limbile franceză, engleză şi germană. Fiind pretutindene bine priimite şi admirate, ele au deşteptat luarea-aminte a oamenilor eruditi şi au contribuit mult a atrage simpatii meritate asupra naţiei noastre de atîţi secoli uitată şi părăsită pe marginile Orientului.

Complectînd acum, precît mi-au fost prin putinţă, colecţia începută şi dorind a face ca să contribuie însuşi geniul poporului în folosul Azilului de copii găsiţi ce poartă numele înălţimei-voastre, iau îndrăzneală a dărui acestui aşezămînt manuscrisul meu de poezii culese din gura poporului.

Ele coprind glasurile intime ale sufletului său şi merită de a fi unite cu glasurile de recunoştinţă şi de binecuvîntare ce răsun împregiurul numelui înălţimei-voastre. Ele sînt copii găsiţi ai geniului românesc şi dar au dreptul a se bucura de îmbrăţişarea înaltei protectoare a Azilului „Elena“.

Am onorul a fi cu cel mai adînc respect

al înălţimei-voastre
preaplecat şi supus servitor
V. ALECSANDRI

Octomvrie 1862

SCRISOAREA MĂRIEI-SALE DOAMNEI

Domnul meu,

Nu voi să întîrziu mai mult a vă mulţămi pentru buna şi marinimoasa cugetare ce aţi avut. Am cetit cu plăcere scrisoarea prin care îmi dedicaţi complecta ediţie a poeziilor naţionale culese de d-voastră. Vă mulţămesc ca română şi ca doamnă.

Ca română, căci aţi alăturat numele meu la această lucrare patriotică, la aceste cîntice scăpate de uitare mulţămită serioaselor voastre cercetări, şi carele amintesc bucuriile, durerile, istoria şi simţimintele ţărei. Fără a rădica ceva din caracterul naiv al espresiei poporale, aţi mlădiat cu o rară fericire forma acestor încercări întăitoare. De acum înainte aceste foi răspîndite ale trecutului nostru sînt aşezate pe o carte frumoasă şi, oricît de modest aţi fi la partea ce vi se cuvine, românii nu vor despărţi niciodată de Doine, Balade *şi* Lăcrimioare *numele poetului care a aruncat o strălucire atît de vie asupra literaturei naţionale.*

Ca doamnă, vă mulţămesc că aţi dat ca desăvîrşită proprietate rodul ocupărei voastre de mai mulţi ani la Azilul „Elena" ce am fundat pentru pruncii găsiţi. Această lucrare este o comoară adevărată pentru bieţii mei micuţi adăpostiţi şi o priimeşte cu recunoştinţă.

Vroiesc ca ediţiile ce se vor face şi se vor vinde în folosul Azilului „Elena" să fie demne de geniul poetic al românilor.

Voi comanda două, din carele una, ediţie de lux, pentru admiratorii frumseţilor poeziei poporale ; cea-

laltă, ediţie tipărită cu caractere, fiind menită a se vinde cu preţul cel mai mic, va servi a duce cînticele naţionale ale României în sînul munţilor, în sate, în monastiri, de unde le-aţi cules cu pietate.

Dar mai mult în Azilul „Elena" acele poezii se vor păstra, căci ele, puse pe muzică, vor legăna tinerile fiinţi adăpostite în el. Micii copilaşi ai azilului meu le vor cînta, şi atunci voi fi îndeplinit acea gingaşă cugetare din scrisoarea voastră de a dedica pruncilor găsiţi din România aceste poezii pe care le numiţi „copii găsiţi ai geniului românesc".

Priimiţi, domnul meu, cu espresia recunoştinţei, pe acea a stimei mele particolare.

ELENA

Bucureşti, 10 octomvrie 1862

CÎNTICE BĂTRÎNEȘTI
LEGENDE — BALADE

POEZIA POPORALĂ [a]

Românul e născut poet!

Înzestrat de natură cu o închipuire strălucită şi cu o inimă simţitoare, el îşi revarsă tainile sufletului în melodii armonioase şi în poezii improvizate.

De-l munceşte dorul, de-l coprinde veselia, de-l minunează vreo faptă măreaţă, el îşi cîntă durerile şi mulţămirile, îşi cîntă eroii, îşi cîntă istoria, şi astfeli sufletul său e un izvor nesfîrşit de frumoasă poezie.

Nimic dar nu poate fi mai interesant decît a studia caracterul acestui popor în cuprinsul cînticelor sale, căci ele coprinde toate pornirile inimei şi toate razele geniului său.

Comori nepreţuite de simţiri duioase, de idei înalte, de notiţe istorice, de crezări superstiţioase, de datini strămoşeşti şi mai cu seamă de frumseţi poetice pline de originalitate şi fără seamăn în literaturile streine, poeziile noastre poporale compun o avere naţională demnă de a fi scoasă la lumină ca un titlu de glorie pentru naţia română.

Aceste poezii se împart în trei clase deosebite :

1° Cînticele bătrîneşti sau Balade,

2° Doine,

3° Hore.

Baladele sînt mici poemuri asupra întîmplărilor istorice şi asupra faptelor mărețe.

---

[a] Această prefaţă au fost tipărită în broşura I a baladelor — 1852.

Doinele coprind toate cînticele de doruri, de iubire şi de jale.

Horele sînt cînticele de veselie ale poporului.

Pe lîngă aceste se mai află unile cîntice numite *Colinde,* carele au un caracter religios, precum : *Naşterea lui Hristos, Florile dalbe, Plugul* etc., ce se cîntă în agiunurile Crăciunului şi al Anului nou.

Toate aceste poezii, fără dată sigură şi fără nume de autori, sînt ascunse de secoli întregi, ca nişte petre scumpe, în sînul poporului. Ele sînt espuse a se perde ; prin urmare, e o sfîntă datorie de a le căuta şi a le feri de noianul timpului şi al uitărei.

Datoria aceasta am cercat să o îndeplinesc. Agiutat de cîteva persoane, iar mai cu seamă de d. A. Russo, am adunat în deosebite călătorii prin munţii şi prin cîmpiile înflorite ale ţărei noastre o mare parte din poeziile poporale, şi acum săvîrşind coordonarea lor, le închin patriei mele, ca cea mai dreaptă avere a ei.

Moldova, 1852

MIORIȚA

Pe-un picior de plai,
Pe-o gură de rai,
Iată vin în cale,
Se cobor la vale
Trei turme de miei,
Cu trei ciobănei.
Unu-i moldovan,
Unu-i ungurean
Şi unu-i vrancean. [a]
Iar cel ungurean
Şi cu cel vrancean,
Mări, se vorbiră,
Ei se sfătuiră
Pe l-apus de soare
Ca să mi-l omoare
Pe cel moldovan,
Că-i mai ortoman,
Ş-are oi mai multe,
Mîndre şi cornute,
Şi cai învăţaţi
Şi cîni mai bărbaţi !...
Dar cea Mioriţă
Cu lînă plăviţă
De trei zile-ncoace

[a] Adică : unu-i de pe Valea Moldovei, unul din Munţii Vrancei şi unul din Ardeal. Din neştiinţă, poporul nostru confundă ades numele de ardelean cu cel de ungurean, căci el încă nu a agiuns a cunoaşte întinderea pămîntului locuit de români[...].

Gura nu-i mai tace,
Iarba nu-i mai place.
„Mioriţă laie,
Laie, bucalaie,
De trei zile-ncoace
Gura nu-ţi mai tace !
Ori iarba nu-ţi place,
Ori eşti bolnăvioară,
Drăguţă Mioară ?"
„Drăguţule bace !
Dă-ţi oile-ncoace
La negru zăvoi,
Că-i iarbă de noi
Şi umbră de voi.
Stăpîne, stăpîne,
Îţi cheamă ş-un cîne,
Cel mai bărbătesc
Şi cel mai frăţesc,
Că l-apus de soare
Vreau să mi te-omoare
Baciul ungurean
Şi cu cel vrancean !"
„Oiţă bîrsană [a],
De eşti năzdravană
Şi de-a fi să mor [b]
În cîmp de mohor,
Să spui lui vrancean
Şi lui ungurean
Ca să mă îngroape
Aice pe-aproape,
În strunga de oi,
Să fiu tot cu voi ;
În dosul stînii,
Să-mi aud cînii.

---

[a] Bîrsa, în Ardeal.

[b] Românul are mare plecare a crede în soartă ! El îşi împarte viaţa în zile bune şi zile rele, în oare ce aduc cu ele fericire sau nenorocire. Astfel, întîmplările lumei îl găsesc totdeauna pregătit a priimi lovirile lor, căci el se întăreşte în credinţa mîngăietoare că *aşa i-au fost scris ! aşa i-au fost zodia ! aşa i-au fost să fie !* etc.

Aste să le spui,
Iar la cap să-mi pui
Fluieraş de fag,
Mult zice cu drag!
Fluieraş de os,
Mult zice duios!
Fluieraş de soc,
Mult zice cu foc!
Vîntul cînd a bate,
Prin ele-a răzbate
Ş-oile s-or strînge,
Pe mine m-or plînge
Cu lacrimi de sînge!
Iar tu de omor
Să nu le spui lor.
Să le spui curat
Că m-am însurat
Cu-o mîndră craiasă,
A lumei mireasă [a];
Că la nunta mea
Au căzut o stea [b];
Soarele şi luna
Mi-au ţinut cununa [c].
Brazi şi paltinaşi
I-am avut nuntaşi,

---

[a] Moartea! Ea domneşte ca o regină asupra omenirei şi e totodată mireasa lumei. Tot omul e logodit cu Moartea din minutul ce el întră în viaţă.

Românul iubeşte imaginele poetice, de pildă: Un om bun e bun ca sînul mamei, sau e bun de pus pe rană; un voinic e păunaş de codru; un tînăr cu părul alb e nins în luna lui mai; femeia frumoasă e ruptă din soare... etc.

[b] Stelele au mare înrîurire asupra închipuirei românului. El crede că tot omul are cîte o stea în ceriuri ce este tainic legată de soarta lui. Aşa steaua omului se întunecă cînd el este ameninţat de vreo cursă şi cade în văzduh cînd el se apropie de finitul vieţii. Pentru dînsul un om însemnat e născut cu stea în frunte.

Sînt stele carele, după crederea poporului, se arată ca prevestiri de mari întîmplări pe pămînt, precum unele stele roşii, ca de sînge, ce apar înaintea războaielor... etc.

[c] Cununa de nuntă care se pune pe fruntea mirilor în ceremonia cununiei. Soarele şi Luna ţin aici locul nunilor mari.

Preoţi, munţii mari,
Paseri, lautari,
Păsărele mii,
Şi stele făclii !
Iar dacă-i zări,
Dacă-i întîlni
Măicuţă batrînă,
Cu brîul de lînă,
Din ochi lăcrimînd,
Pe cîmpi alergînd,
De toţi întrebînd
Şi la toţi zicînd :
«Cine-au cunoscut,
Cine mi-au văzut
Mîndru ciobănel
Tras printr-un inel ?
Feţişoara lui,
Spuma laptelui ;
Musteţioara lui,
Spicul grîului ;
Perişorul lui,
Peana corbului ;
Ochişorii lui,
Mura cîmpului !...»
Tu, Mioara mea,
Să te-nduri de ea
Şi-i spune curat
Că m-am însurat
Cu-o fată de crai
Pe-o gură de rai.
Iar la cea măicuţă
Să nu spui, drăguţă,
Că la nunta mea
A căzut o stea,
C-am avut nuntaşi
Brazi şi paltinaşi,
Preoţi, munţii mari,
Paseri, lăutari,
Păsărele mii
Şi stele făclii !..."

NĂLUCA

Frunză verde alunică ! [a]
Mircea suie pe potică
Şi-ntîlneşte o fetîcă
Ce purta cofiţă-n mînă,
Cu apă de la fîntînă :
„Copiliţă, stăi să beu,
Răcori-te-ar Dumnezeu !"
„Ba, băditză, ba, nu vreu,
Că mă tem de dragul meu.
El mi-a zis să mă feresc
De străini ce-i întîlnesc,
Că de apă nu le-i sete,
Ci de sarutări de fete."
„Nu te teme, fata mea,
Că el de s-a mînia,
Cu baltagul l-oi lovi,
Cu pămînt l-oi înveli."
„Mergi în valea cu sulcină,
Că-i găsi o cofă plină,
Scoasă chiar cu mîna mea,
Descalecă şi o bea,
Bea-o toată dacă-i vrea,
Da-ţi fă cruce mai întăi
Şi suflă pe faţa ei [b]

---

[a] Vezi nota în balada lui Codreanul [în ediţia de faţă, nota [a] de la p. 106].

[b] Românul a păstrat multe obiceiuri şi crezări din timpul paganismului, perzînd simţul mitologic acelor datini. Aşa el, fără a se gîndi la libaţiile vechilor romani, crede că e de augur

Să nu fie descîntată
De baba cea blestemată
Să nu aibă vreo nălucă,
În pustiu ducă-s-ar, ducă !"
Mircea-n vale se ducea,
Dar el cruce nu-şi făcea,
Peste apă nu sufla,
Ci la ea năvală da.
Înghiţea, bietul, o dată,
Şi-l lovea dorul de fată,
Înghiţea de două ori,
Şi-l apuca reci fiori.
Înghiţea iar de trei ori,
Şi cădea mort între flori !

---

bun a sufla în faţa apei sau al vinului dintr-un vas şi chiar a vărsa o parte din băutură păn-a nu duce vasul la gură. Acest soi de libaţie el o face pentru ca să alunge nălucile morţilor ce zbor prin lume şi se amestec în faptele oamenilor. Asemine este în ţară o datină veche de a pune cîte o mică monedă în mîna fiecărui mort, cînd este a-l înmormînta, şi aceasta poporul o face fără a se gîndi la antica obolă a lui Caron.

CUCUL ŞI TURTURICA [a]

CUCUL

Dulce turturică,
Dalbă păsărică !
Hai să ne iubim,
Să ne drăgostim
La nouri, la soare,
În frunzi la răcoare,
La stele, la lună,
Cîntînd împreună.

TURTURICA

Pentru dumneata
Eu n-aş zice ba ;
Dar zic şi zic ba
Pentru maica ta,
Că-i bănuitoare,
Şi fărmecătoare [b]
Ea mi-a bănui

---

a) Turturica figurează ades în cînticele poporale ca simbol de iubire şi de credinţă. Cucul, asemine în crederea românului, e o pasere misterioasă ce are tainice legături cu soarta omului. Glasul său meneşte a bine cînd răsună de-a dreapta auzului, şi, din potrivă, meneşte a rău cînd răsună în stînga.

b) Poporul crede în puterea farmecilor şi atribuie babelor ştiinţa vrăjitoriilor, de unde vine şi vorba că *baba-i calul dracului*. În ochii lui un om cu mintea distrasă este un om fărmecat,

De te-oi prea iubi
Şi m-a fărmeca
De te-oi dismierda.

CUCUL

Dragă turturică,
Pasere dălbică,
Nu-mi fii duşmănică,
Vara că ne-ndeamnă

---

un tînăr aprins de iubire e fărmecat de vreo Baba Cloanţa ce i-a *făcut cu ulcica*. Acel nenorocit este espus a încăleca pe o prăjină şi a se duce prin văzduh după glasul fărmecătoarei, care, bătînd cu o verguţă de alun peste o ulcică din vatră, cheamă necontenit pe iubitul ei.

Sînt oameni carii pretind că au văzut asemine călăreţi fantastici trecînd ca săgeata prin aer.

Nimica nu-i poate opri din călătoria lor, decît numai înfigerea unui cuţit în pămînt.

Vrăjitoarele ştiu a face de dragoste cu oase de lilieci prinşi în agiunul Crăciunului şi îngropaţi de vii într-un furnicar. Din scheletul liliacului nu rămîne decît un cîrligel şi o lopăţică. Cel întîi servă a atrage pe cine ţi-e drag, iar lopăţica a depărta pe cine ţi-e urît.

Vrăjitoarele au putere a închega apa, a lega ploile, a ghici soarta oamenilor tragînd în 41 bobi de porumb, a vindeca de feliuri de boale prin descîntice şi prin apă nenceputǎ.

Descînticele sînt foarte numeroase şi unele din ele prea originale, precum acela de muşcarea şerpilor, de diochi, de sagetătură, de iele, de urît etc. Iată ca esemplu acel de diochi şi acel de iele:

DE DIOCHI

Fugi diochi
Dintre ochi,
Că te-agiunge-o vacă neagră,
Cu coarnele să te spargă,
Să te-azvîrle peste mare,
În pusteiu, în depărtare.
Acolo să pieri
Ca ziua de ieri,
Ca roua de floare,
Ca spuma la soare.
Iar capul cel diocheat
Să rămîie luminat,
Curat, de boală scăpat.

Şi frunza ne cheamă
Să ne drăgostim
Şi să ne iubim.

TURTURICA

Ba, cucule, ba,
Nu te-oi asculta.
Dă-mi tu bună pace,
Că, zău, m-oi preface
Azimioară-n vatră,
Cu lacrimi udată,
Şi de foc uscată,
De toţi lepădată.

Ochii cei vătămători
Şi de foc săgetători
Înveliţi să fie cu perdele albe,
Să nu mai privească la obraze dalbe

DESCÎNTICE DE IELE

Voi ielelor, măiestrelor,
Duşmane oamenilor,
Stăpînele vîntului,
Doamnele pămîntului
Ce prin văzduh zburaţi,
Pe iarbă lunecaţi
Şi pe valuri călcaţi,
Vă duceţi în locuri depărtate,
În baltă, trestie, pustietate,
Unde popa nu toacă,
Unde fata nu gioacă.
Vă duceţi în gura vîntului
Să vă loviţi de toarta pămîntului.
Ieşiţi din mînă, trup, picior
Şi să periţi sus într-un nor.
Daţi omului sănătate,
Că sabie de foc vă bate!

CUCUL

Oricum t-ei preface,
Tot nu ţi-oi da pace,
Că şi eu m-oi face
Un mic vătrărel,
Frumos, subţirel,
Şi-n foc oi intra
De te-oi săruta,
Şi te-oi coperi,
De foc te-oi feri,
Încît chiar de silă,
Dacă nu de milă,
Tu mă-i îndrăgi
Şi ne vom iubi.

TURTURICA

Eu n-aş zice ba
Pentru dumneata,
Dar cumplit mi-e teamă
De cumplita-ţi mamă,
Că-i bănuitoare
Şi fărmecătoare.
Decît m-a mustra
Că te-oi desmierda
Şi mi-a bănui
Că te-oi prea iubi,
M-oi face mai bine,
Ca să scăp de tine,
Trestioară-n baltă
Subţire şi-naltă.

CUCUL

Oricum t-ei preface,
Tot nu ţi-oi da pace,
Că şi eu m-oi face
Un mic ciobănaş
Din fluier doinaş,

Ş-oi căta prin baltă
O trestie naltă,
Şi cît te-oi vedea,
Pe loc te-oi tăia
Şi-n tine-oi cînta
Şi te-oi săruta.

TURTURICA

Ba, cucule, ba,
Nu te-oi asculta,
  Porumbacule,
  Frumuşelule,
  Pestrişorule,
  Drăguşorule,
Ştiu că mi-ar fi bine
Să fiu tot cu tine,
Dar maica-ta-i rea,
Şi decît cu ea,
M-oi face mai bine,
Cu gîndul la tine,
Iconiţă mică
Într-o biserică.

CUCUL

Oricum t-ei preface,
Tot nu ţi-oi da pace,
Că şi eu m-oi face
Un mic dăscălaş
La cel sfînt locaş.
Şi pe la icoane
Oi duce plocoane,
Şi m-oi închina,
Şi le-oi săruta
De luni care pică
Pînă dumenică.
Iar cînd te-oi zări,
Astfel ţi-oi grăi :

„Sfîntă iconică,
Fă-te păsărică
Ca să ne iubim,
Să ne drăgostim
La nouri, la soare,
În frunzi, la recoare,
La stele, la lună
În veci împreună !“

BALAURUL [a]

La mijlocul drumului,
La puţul porumbului,
Văzui floarea cîmpului,
Dar nu-i floarea cîmpului,
Şi-i chiar ochiul şearpelui,
Şearpe lung cu solzii verzi,
Nici să-l vezi, nici să-l visezi.
Cel balaur din păcate
Înghiţise giumătate
Trup cu arme ferecate,
Trupuşor de voinicel
Ce striga mereu din el :
„Sai, bădiţă ortomane,
Că m-agiunge la ciolane !
Sai, bădiţă, de mă scoate,
Că m-apuc fiori de moarte !"
Iată-n lungul drumului,
La puţul porumbului,

---

a) Românii au multe crezări în privirea şerpilor, unele întemeiete pe ispită, altele născute din închipuire. Aşa găsim în poveştile şi în baladele lor nişte fiinţi fantastice sub nume de balauri, carii au trup de şearpe şi grai omenesc, şi carii, cînd se luptă cu vitejii feţi-frumoşi, se lovesc cu ei în buzdugane, iar cînd alung vreo pradă, o alung *cu o falcă-n cer şi cu una în pămînt*. Însă ei sînt totdeauna învinşi de către feţi-frumoşi şi taieţi în multe bucăţi, carele *cearcă a se împreuna pînă ce asfinţeşte soarele.*

Acei balauri se rudesc cu *dragonii* popoarelor Apusului. Ca şi aceştii, ei sînt păzitori de comoare şi de fete mîndre de împăraţi, răpite de dînşii.

Că venea, mări, venea
Pe balaur de-ntîlnea
Un viteaz de ortoman
Pe-un cal negru dobrogean.
„Măi balaur! striga el,
Lasă trupul tinerel,
Că te curm pe giumătate,
Să-mi răscumpăr din pacate". [a]
Şearpele se zvîrcolea
Şi cu şeapte limbi grăia:
„Ortomane
Hoţomane!
Bate-ţi negrul
Pe de-ntregul
Şi te du, şi fugi de mine.
Că nu-i bine nici de tine."
„Şerpuliţă,
Dinţi de criţă,
Am un paloş de oţel,
Lasă trupul tinerel."
„Taie-mă, nu mă tăia,
Nu mă las de prada mea,
Ist copil chiar din pruncie
Maica sa mi l-a dat mie,
Că ades îl blăstema
Şi-i zicea cînd îl culca:
«*Culcă-te, alină-te,*
Şearpele sugă-mi-te!»"
Cel viteaz de ortoman
Izbea negrul dobrogean,

Românii cred încă că petrele scumpe se formează din spuma gurei şerpilor, şi că cuiburile lor sînt adevărate comoare de brilianturi şi de rubinuri.

[a] Superstiţia popoială pretinde că, de *fiecare şearpe ucis, Dumnezeu iartă un pacat.*

Sînt cîteva zile în an, începînd de la Sfîntul Petru, în care se zice că ies şerpii la drum. Atunci se face mare ucidere de aceste reptiluri. Unii şerpi însă au privilegiul de a fi respectaţi, de pildă acei de casă. Ei, ca şi barzele de pe coperişul casii, şi ca rîndunelile de sub streaşină, sînt oaspeţi neatinşi, fiind apăraţi de legea sfîntă a ospeţiei, ce domneşte din vechime la români.

Şi cu pala lui cea nouă
Pe balaur tăia-n două,
Apoi trupul înghiţit,
Plin de rane, otrăvit,
El în cîrcă-l rădica,
Sus, la stînă se urca
Şi în lapte mi-l scălda,
De venin îl curăţea
Şi cu viaţa-l dăruia.
Apoi, mări, cît trăia,
Fraţi de cruce se prindea [a]
Şi-mpreună voinicea,
Pe balauri de stîrpea!

---

[a] A se prinde fraţi de cruce e o datină antică ce impune datorinţa de a-şi da viaţa unul pentru altul. Legătura acestei frăţii se făcea prin amestecarea sîngelui. Cînd doi bărbaţi se decidau a se înfrăţi, trebuia să-şi facă ei pe braţul drept cîte o tăietură în formă de cruce şi să unească sîngele lor. Acest obicei mistic, carele în epoha de astăzi e mai de tot căzut, se ţine negreşit de oarecare tradiţii de pe timpul cruceadelor, sau poate chiar de tainele introducerei hristianismului la români.

Romanii vechi încă aveau mare respect pentru şerpii de casă, pe care îi îmblînzeau şi-i priimeau la masă, de-i hraneau cu lapte.

ERCULEAN [a]

Plecat-au în ziori
Trei surori la flori.
Sora cea mai mare
S-a dus înspre mare,
Sora cea mezină,
Pe mal, în grădină,
Sora cea mai mică
Şi mai sălbătică
S-a dus, mări, dus
Pe Cerna în sus [b]
Iar în urma lor
Mulţi voinici cu dor
S-au luat cîntînd
Ş-au venit plîngînd.
Iată-un capitan,

a) Această legendă pare a cuprinde o alegorie ingenioasă şi poetică asupra descoperirei apelor minerale de la Mihadia în Banat. Numele de Ercul Erculean repoartă gîndirea la timpurile domnirei romanilor în Dacia pe cînd băile astăzi cunoscute sub numele de Mihadia purtau numirea latină de: *Pontes Herculi* şi *ad media acquae sacrae*. Chiar acum încă unul din acele izvoare minerale se cheamă izvorul lui Ercul, zeul puterei, căci apa lui este întăritoare.

Sora cea mai mică şi mai sălbatică, ce stă ascunsă într-o stîncă, şi plînge în umbră adîncă, reprezintă negreşit, sub o formă alegorică, un izvor limpide şi dătător de viaţă. Temerea ei de a fi sorbită de razele soarelui şi cuibul său de floricele aşezat la răcoare înfăţişează imagina unui pîrîu de munte ce curge la umbra pădurilor.

b) Cerna este numele pîrîului de munte ce curge prin Mihadia şi merge de se aruncă în Dunărea. Acest cuvînt însemnează în limba slavonă un lucru negru; prin urmare, se înţelege pentru ce Ercul Erculean zice pîrîului: *Neră* limpezie.

Capitan rîmlean [a],
Că mi se iveşte,
Pe mal se opreşte,
Cu Cerna grăieşte :
„Neră limpezie,
Stăi de-mi spune mie
Despre trei surori
Plecate din ziori."
„Sora cea mai mare
S-a dus către mare
Pe Dunărea-n jos
La un plai frumos.
Sora cea mezină
S-a dus din grădină
Peste nouă munţi,
În codri cărunţi.
Sora cea mai mică
Şi mai sălbăţică
Plînge colo-n stîncă
La umbră adîncă."
Ercul Erculean,
Capitan rîmlean,
Îşi răpede calul
De răsună malul,
Ş-agiunge-ntr-un zbor
La stînca cu dor.
„Ieşi, fată, din peatră,
Să te văd odată !"
„Cum să ies din peatră,
Că sînt goală toată
Şi mă tem de soare...
Nu m-a soarbe oare ?"
„Să n-ai nici o frică,
Fată sălbăţică,
Că te-oi lua-n braţă,

[a] În letopisiţele noastre cele vechi se vede numele de rîmlean dat locuitorilor din Roma.

Să mai prind la viaţă,
Şi te-oi coperi,
Şi mi te-oi feri
De vînt şi de soare,
De-a lor sărutare."
„Băditţă, băditţă,
De-ţi sînt drăguliţă,
Soţie de vrei,
De vrei să mă iei,
Mă scoate din stîncă,
Din umbră adîncă,
Să-ţi ies la lumină
Cu inima plină."
Ercul Erculean,
Capitan rîmlean,
Calcă peste peatră
Şi iată că-ndată
Lumei se arată
O dalbă de fată,
Albă, goală toată,
Vie şi frumoasă,
Dulce, răcoroasă,
Cu păr aurit,
Pe umeri leit.
Cît o şi zăreşte,
Soarele s-opreşte,
Şi faţa-i s-aprinde,
Şi raza-i se-ntinde.
Ca un sărutat
Lung şi înfocat.
Iar cel Erculean,
Capitan rîmlean,
Mi-o apucă-n braţă
De prinde la viaţă,
Mi-o strînge la pept
Ş-o leagănă-ncet ;
Şi-i face-n răcoare,
Departe de soare,
Cuib de floricele
Ivite la stele.

BLĂSTEMUL

Pe cel deal, pe cel colnic
Trece-o pruncă ş-un voinic,
Voinicelul haulind
Şi pe murgul netezind,
Iar pruncuţa suspinînd
Şi din guriţă zicînd :
„Ia-mă, bădiţă, călare,
Că nu mai pot de picioare.
Drumu-i greu şi grunţuros,
Nu mai pot merge pe gios !"
„Puiculiţă, chip frumos,
Eu te-aş lua bucuros,
Dar mi-e murgul sprintinel,
În picioare subţirel.
Murgu-i mic şi drumu-i greu,
Abie duce trupul meu,
Trupul cu păcatele,
Mijlocul cu armele" [a].
„Nu ţi-e milă şi păcat !
De la părinţi m-ai luat,
Şi-n răi codri m-ai băgat !
Dare-ar Domnul-Dumnezeu
Să fie pe gîndul meu !
Să te duci, bădiţă, duci
Pan-îi pica rob la turci,

[a] Pistoalele, paloşul sau iataganul se purtau înainte într-o chingă lată de curea ţintuită ce se numea *seleaf* (cuvînt turcesc) şi care cuprindea mijlocul trupului.

Cu picioarele-n butuci
Şi cu mînele-n cătuşi !
Să te-agiungă dorul meu [a]
Unde-a fi drumul mai greu !
Să te bată jalea mea
Unde-a fi calea mai grea !
Murgul să se poticnească,
În creştet să te trîntească,
Mîna dreaptă să-ţi sclintească,
Mîna stîngă
Să ţi-o frîngă,
Să ţii dîrlogii cu dinţii,
Să mi te plîngă părinţii,
Să te-nsori de nouă ori [b]
Ca să faci nouă feciori,
Să te mai însori o dată
Ca să faci numaî o fată...
Ei să treacă şuierînd
Cînd te-ar auzi plîngînd,
Ea în palme să-ţi tot cară
Apă turbure ş-amară,
Tu să bei, să bei mereu,
Gîndind la blăstemul meu !" [c]

---

[a] Pentru cine înţelege puterea dorului nu poate fi blăstem mai amar decît acela esprimat cu atîta poezie în strofa aceasta. Dorul ce alungă pe călător şi jalea ce îi bate sufletul reprezintă imagine de o rară frumuseţă.

[b] *Mulţimea copiilor, averea omului*", zice românul.

Partea aceasta a blăstemului e cu atît mai cruntă că ea atinge una din credinţele cele mai scumpe românului, menindu-i nouă feciori nepăsători de suferinţele părintelui lor.

Românii au multă dragoste pentru copii. Cînd un copil e singur la casa omului, el este numit *unicelul* ; cînd sînt doi. ei sînt chemaţi *ochii capului* ; iar dacă moare vreunul, părinţii zic plîngînd *că l-a îndrăgit Dumnezeu.*

[c] În locul acestui vers, unii cîntăreţi zic : „*Cîte lacrimi am plîns eu*".

INELUL ŞI NAFRAMA

I

Fost-au, fost un crăişor
Tinerel, mîndru fecior,
Cum e bradul codrilor
Sus, pe vîrful munţilor.
De soţie şi-au luat
O copilă din cel sat,
Copiliţă romăncuţă,
Toţi vecinilor drăguţă ;
Cu chip dulce, luminos,
Cu trup gingaş, mlădios,
Cum e floarea cîmpului
În lumina soarelui.
Iată lui că i-au sosit
Carte mare de pornit
La tabără de ieşit.
El în suflet s-a mîhnit
Şi din gură a grăit :
„Draga mea, sufletul meu,
Ţine tu inelul meu.
Pune-l în degitul tău.
Cînd inelu-a rugini,
Să ştii, dragă, c-oi muri !“ [a]

---

[a] În povestele, în legendele şi în baladele româneşti se găsesc o mulţime de idei poetice şi de imagini răpitoare, precum inelul ce rugineşte şi aurul naframei ce se topeşte în agiunul moartei unui om. Pe lîngă minunile din poveşti : palaturi de cristal, zidite pe munţi de oţel, copaci crescuţi pînă în nuori

„De mă laşi plîngînd acasă,
Na-ţi naframa de matasă
Pe margini cu aur trasă.
Aurul cînd s-a topi,
Să ştii, frate, c-oi muri!“

II

El pe cal a-ncălecat
Şi pe drum au apucat.
Mers-au el pîn'la un loc
Ş-au aprins un mare foc
În mijlocul codrului,
La fîntîna corbului.
Mîna-n sîn el şi-o băga,
La năframă se uita...
Inima-i se despica!
„Dragii mei, ostaşii mei,
Puişori viteji de zmei!
Staţi pe loc de ospătaţi
Şi la umbră vă culcaţi.

şi purtînd în vîrful lor cuib de zînă, erghelii de cai sălbatici ce ies noaptea din sînul mărilor ca să pască poienile codrilor, paseri măiestre, ce aduc veşti de pe ceea lume, pajuri urieşe, a căror cuiburi sînt în fundul pămîntului, zmei ce răpesc fetele de împăraţi, şerpi mari ce stau culcaţi pe paturi de petre scumpe, iarba-ferului, care deschide zăvoarele cetăţilor, iarba-şearpelui, ce învie morţii, vindecîndu-le ranele, poduri de argint, cu copaci de aur în care cresc mere de rubin şi cîntă paseri de briliant etc., etc., găsim mere de aur carele, aruncate gios, se prefac în palaturi împărăteşti, furci de argint carele torc singure, peatra de teacă a sfintei Miercure, peria sfintei Gioi şi ştergarul sfintei Vineri, date de tustrele tînărului Făt-Frumos ca să-i fie de ajutor cînd l-ar ajunge zmeii. Peatra de teacă aruncată în calea zmeilor se schimbă într-o stîncă naltă pînă la cer, peria, într-un codru des în care nici vîntul nu răzbate, ştergarul, într-o mare lungă şi lată ca faţa pămîntului. Zmeii trebuie să macine stînca, să doboare codrii şi să soarbă apele mărei pentru ca să agiungă pe Făt-Frumos.

În numărul semnelor considerate de români ca prevestiri de moarte, mai sînt şi căderea stelelor, cînticul cucuvaiei, urletul cînelor, arătări de năluce, pocnirea lemnului icoanelor din casă, stătutul cailor pe loc cînd au a pleca la drum etc.

Eu sînt gata de plecat,
Acasă că mi-am uitat
Paloşul cel rotilat
Pe-o masă verde-aruncat."
Îndărăpt el a pornit,
C-un voinic s-au întîlnit,
C-un voinic cu calul mic :
„Noroc bun, tînăr voinic !
Ce veste, de unde vii ?"
„Dacă vrei, doamne, s-o ştii,
De altul poate-ar fi bine,
Dar e rău ş-amar de tine !
Tatăl tău că s-a sculat,
Ţara-ntreagă ne-a călcat
Pîn'ce mîndra ţi-a aflat,
Şi pe dîns-a aruncat
Într-un tău adînc şi lat."
„Na, voinice, calul meu,
Să mi-l duci la tatal meu.
De-a-ntreba unde sînt eu,
Tu să-i spui că eu m-am dus
Pe malul apei, în sus,
Şi că-n apă m-am zvîrlit
La copila ce-am iubit."

III

Tatăl său ţar-a sculat,
Tău-ntreg de l-au secat
Şi copiii şi-au aflat
Amîndoi îmbrăţişaţi,
Pe năsip galben culcaţi,
Amîndoi senini la faţă,
De păreau că sînt în viaţă.
Atunci craiul s-a căit,
În matasă i-a-nvelit,
Şi-n biserică i-au dus
Şi-n două racle i-au pus,

Racle mîndre,-mpărăteşti,
Purtînd semne latineşti. [a]
Şi pe dînsul l-a zidit
În altar, la răsărit,
Pe ea-n tindă, l-asfinţit!
Iar din el, frate,-a ieşit
Un brad verde, cătinat,
Pe biserică plecat.
Şi din ea — o viişoară

---

[a] Adică înscripţie cu litere latine, precum se obicinuieşte pe sarcofagiuri.

O variantă a legendei sună aşa:

Trecu toată primavara,
Trecu pe urmă şi vara,
Inelul nu ruginea,
Nici naframa se roşea,
C-amîndoi erau în viaţă,
Ea cu lacrime pe faţă,
El cu arma la război,
Şi se doreau amîndoi.
Iată că-ntr-o dimineaţă,
Într-o zi cu neagră ceaţă,
Mîndruliţa se scula,
Faţa albă îşi spăla,
La icoane se-nchina,
Ş-apoi la inel căta.
Dar inelu-i ruginit!
„Vai! drăguţul mi-au murit!"
Vorba bine nu sfîrşea,
Şi de cale se gătea,
Pe-un cal ager s-arunca
Şi la tabără pleca.
Calul zboară ca şi vîntul
De cutrieră pămîntul.
Şi cînd toaca-n cer toca,
Ea prin tabără îmbla,
Tot pe dragul ei căta,
Şi-l găsea sărmanul mort,
Întins vested sub un cort.
Ea naframa şi-o lua,
De trei ori o săruta,
Capul, faţa-şi învelea
Şi pe loc moartă cădea.

Înflorită, mlădioară,
Ce din ziori şi pînă-n seară
Pe biserică s-a-ntins
Şi cu bradul s-au coprins !

. . . .

Tună, Doamne, şi trăsneşte,
Tună-n cine despărţeşte
Dulcea dragoste-nfocată
De-un fecior şi de o fată.

PĂUNAŞUL CODRILOR [a]

I

Pe cel deal, pe cel colnic
Trece-o pruncă ş-un voinic,
Puiculiţă bălăioară,
Cu cosiţa gălbioară,
Voinicel tras prin inel,
Mult e mîndru tinerel!
Şi-i tot zice voinicul:
„Cîntă-ţi, mîndro, cîntecul,
Că mi-e drag ca sufletul."
„Eu, bădiţă, l-oi cînta,
Dar codrii s-or răsuna
Şi pe noi ne-a-ntîmpina
Păunaşul codrilor,
Voinicul voinicilor!"
„Aurică drăgulică!
Nici ai grijă, nici ai frică.
Să n-ai grijă pentru tine
Cît îi fi tu lîngă mine.
Să n-ai frică pentru mine

[a] *Păunaş* însemnează un voinic tînăr, mîndru şi misterios, mîndru ca păunul şi misterios ca Pan, zeul codrilor.

În România plină de urme romane nu ar fi de mirare să se fi păstrat numele zeului Pan şi să se fi schimbat cu timpul în Păunaş, precum s-au păstrat numele zeilor paganismului Joe, Mercur, Venere, ce se văd figurînd în poveşti sub chipuri de sfinte creştine: sfînta Joie, sfînta Mercure, sfînta Vinere. Prin urmare, e de crezut că Păunaşul din această baladă nu este altul decît chiar Pan, zeul codrilor.

Cît oi fi eu lîngă tine !"
Puse prunca a cînta,
Codrii puseră-a suna.
Iată că-i întîmpina
Paunaşul codrilor,
Voinicul voinicilor.
„Cale bună, românaş !"
„Mulţămim, măi Păunaş."
„Măi băiete, băieţele,
Măi voinice, voinicele,
Dă-ne nouă pe mîndra,
Ca să scapi cu viaţa ta."
„Ba, eu mîndra nu ţi-oi da
Pîn' ce capul sus mi-a sta,
Că eu cînd o am luat,
În cosiţe i-am giurat [a)]
Să n-o las de lîngă mine
Şi s-o apăr de oricine."

II

Ei de brîie s-apucau
Şi la luptă se luau, [b)]
Cînd în loc mi se-nvîrteau,
Cînd în sus se opinteau.
Nici unul nu dovedea,
Gios nici unul nu cădea.
Iar băiatul cam slăbea,
Brîul i se descingea,

[a)] Imagină graţioasă şi espresie foarte poetică. A giura credinţă în cosiţele fetelor este un vechi obicei ce face parte din şezătoarele flăcăilor şi a copilelor noaptea pe prispa casei părinteşti.

[b)] Lupta era la vechii romani un exersiţiu zilnic şi o petrecere : *lucta*. Asemine la românii de astăzi lupta e un obicei care domneşte pretutindene la munţi şi la cîmpi. Ea se urmează în deosebite chipuri, cu deosebite numiri : de pildă, *lupta voinicească, lupta ciobănească, lupta ursărească, lupta pe dreptate* (adică fără punere de piedică şi fără ajutor străin). Cine asistă la aceste lupte a flăcăilor români de la Carpaţi şi de pe malul Dunărei recunoaşte bine în ele apucăturile şi pauzele gladiatorilor *din vechime*.

Şi Păunul mi-l strîngea,
Trupuşorul îi frîngea.
„Mîndro, mîndruliţa mea !
Vin' de-mi strînge brîul meu !
Apăra-te-ar Dumnezeu !
Că-mi slăbesc puterile,
Mi se duc averile.“ [a]
„Ba nu, nu, bădiţă frate,
Că vei lupta pe dreptate,
Şi oricare-a birui,
Eu cu dînsul m-oi iubi...“
Voiniceii se izbeau,
Şi mai tare s-opinteau,
Şi mai tare se-nvîrteau,
Şi mai tare se trînteau.
Din doi unul dovedea,
Din doi unul gios cădea ;
Cine că mi-ş dovedea
Şi cu mîndra purcedea ?
Păunaşul codrilor,
Voinicul voinicilor !
Cine-n luptă gios cadea
Şi-n urmă-le rămînea ?
Voinicel tras prin inel,
Moare-n codru singurel !

---

[a] Pentru sufletele viteze puterea e cea mai scumpă avere.

SOAREL E ŞI LUNA[a]

Îmbla, frate, mîndrul soare,
Îmbla, frate, să se-nsoare
Nouă ai [b]
Pe nouă cai
Care noaptea pasc în rai.
Îmbla ceriul şi pamîntul
Ca săgeata şi ca vîntul,
Dar toţi caii-şi obosea
Şi potrivă nu-şi găsea
Ca sora sa Ileana,
Ileana Cosînzana [c],
Ce-i frumoasă ca o floare
Într-o iarnă fără soare.

---

[a] Pintre rămăşiţele de mitologie antică ce mai esistă la români, legenda soarelui este una din cele mai poetice. Soarele e un zeu frumos cu părul de aur, carele, ca Apolon, cutrieră ceriul pe un car tras de cai. Asemine, românii cred, cînd tunetul vuieşte, că sfîntul Ilie se preumblă cu carul pe bolta de aramă a cerului.

[b] Adică nouă ani, provincialism din Moldova.

[c] Ileana Cosînzana este închipuirea cea mai poetică a geniului românesc; ea personifică tinereţa, frumuseţa, nevinovăţia virginală, suflet îngeresc, într-un cuvînt, perfecţia omenirei sub chipul de copilă gingaşă şi răpitoare.

Mulţime de poveşti există în care Ileana Cosînzana gioacă rolul cel mai ademenitor. În acele basme minunate prin originalitatea lor adeseori fantastică, Ileana Cosînzana este reprezintată cu părul de aur şi cu farmec dulce la privire. Ea-i atît de strălucită, că *pe soare poţi căta, iar pe dînsa ba*; paserile cîntă în calea sa cînticele lor cele mai frumoase, florile se culc în cîmpie ca să-i facă covor, balaurii se îmblînzesc şi vin de se

„Sorioară Ileano,
Ileano Cosînzano !
Haideți să ne logodim,
C-amîndoi ne potrivim,
Și la plete, și la fețe,
Și la dalbe frumusețe.
Eu am plete strălucite,
Tu ai plete aurite,
Eu am fața arzătoare,
Tu, fața mîngăietoare."
„Alei ! frate luminate,
Trupușor făr'de pacate,
Nu se află-adevărat
Frați să se fi cununat.
Cată-ți tu de ceriul tău
Și eu de pămîntul meu,
C-așa vrut-a Dumnezeu."
Soarele se-ntuneca,
Sus, la Domnul se urca,
Domnului se închina
Și din gură cuvînta :
„Doamne sfinte
Și părinte !
Mie timpul mi-a sosit,
Timpul de căsătorit,
Și potrivă n-am găsit
Ca soră-mea, Ileana,
Ileana Cosînzana."
Domnul sfînt îl asculta

întind cu dragoste la picioarele ei, și toți fiii de împărați îmblă să o ia de soție.

Averile ei sînt nesfîrșite ; ea are trei îmbrăcăminte, una ca ceriul cu luna și cu stelele, una ca cîmpul cu florile și una ca marea cu spumele aurite de razele soarelui.

Românii din Moldova zic că Ileana Cosînzana personifică Moldova, cu podoabele și avuțiile pămîntului său, cu fărmecul răpitor care flutură pe cîmpiile sale.

A zice de o femeie că e frumoasă ca Ileana Cosînzana este tot așa ca și cînd se zice că e ruptă din soare, adică e o ființă din ceruri.

Între cărțile vechi și nouă ce s-au tipărit pîn-acum în țările românești, cea mai populară este micul poem a lui Arghir și a iubitei lui Ileana Cosînzana.

Şi de mînă mi-l lua
Şi prin iaduri mi-l purta,
Doar că l-ar înspăimînta,
Şi prin rai încă-l purta,
Doară că l-ar încînta,
Apoi Domnul-Dumnezeu
Cuvînta cu graiul său,
Iar cînd Domnul cuvînta,
Lumile se deştepta
Şi cu drag îl asculta.
Cerurile strălucea,
Norii din senin perea :
„Soare, soare luminate,
Trupuşor făr'de pacate,
Raiul tu l-ai petrecut
Şi prin iad încă-ai trecut,
Ce mai zice gîndul tău ?"
„Zice că sufletul meu
Aleg iadul chiar de viu,
Numai singur să nu fiu,
Ci să fiu cu Ileana,
Ileana Cosînzana !"
Soarele se coborea,
La sora lui se oprea,
Mîndră nuntă pregătea,
Pe Ileana şi-o gatea
Cu peteală de mireasă,
Cunună de-mpărătească,
Şi rochiţa neţesută,
Din petre scumpe bătută.
Apoi mîndri, el şi ea,
La biserică mergea.
Dar cînd nunta se făcea,
Vai de el, amar de ea !
Candelile se stingea,
Clopotele se dogea,
Sfinţii faţa-şi ascundea,
Preoţi în genuchi cădea.
Iar mireasa, vai de ea !
Frig de moarte-o coprindea,
Căci o mînă se-ntindea

Şi pe sus o rădica
Şi-n mare mi-o arunca !
Valurile bulbucea,
Iar ea-n valuri cum trecea,
Mreană de-aur se făcea.
Soarele se-nălţa sus,
Se lăsa tot spre apus,
Şi-n marea se cufunda,
La soră-sa Ileana,
Ileana Cosînzana.
Iară Dumnezeu cel sfînt,
Sfînt în cer şi pre pămînt,
Mîna-n valuri că băga,
Mreana-n mînă-o apuca
Şi-n ceriuri o arunca
Şi-n lună plină-o schimba.
Apoi Domnul-Dumnezeu
Cuvînta cu graiul său ;
Iar cînd Domnul cuvînta,
Lumile se spăimînta,
Mările se tupila,
Munţii se cutremura,
Ceriul se întuneca :
„Tu, Ileană Cosînzană,
Sufleţel fără prihană,
Şi tu, soare luminate,
Trupuşor făr'de pacate !
Cu ochii să vă zăriţi,
Dar să fiţi tot despărţiţi.
Zi şi noapte plini de dor,
Arşi de foc nestingător,
Vecinic să vă alungaţi,
Ceriul să cutrieraţi,
Lumile să luminaţi !"

ŞOIMUL ŞI FLOAREA FRAGULUI

Sus, în vîrf de brăduleţ,
S-a oprit un şoimuleţ.
El se uită drept în soare
Tot mişcînd din aripioare.
Gios la trunchiul bradului
Creşte floarea fragului. [a]
Ea de soare se fereşte
Şi de umbră se lipeşte.
„Floricică de la munte,
Eu sînt şoim, şoimuţ de frunte,
Ieşi din umbră, din tulpină,
Să-ţi văd faţa la lumină,
C-au venit pînă la mine
Miros dulce de la tine,
Cît am pus în gîndul meu
Pe-o aripă să te ieu
Şi să mi te port prin soare
Pîn' t-ei face roditoare
Şi de mine iubitoare."
„Şoimuleţ, duios la grai,
Fiecare cu-al său trai.
Tu ai aripi zburătoare
Ca să te înalţi la soare,
Eu la umbră, la răcoare,
Am menire-nfloritoare.

---

a) În Carpaţi pădurele sînt pline de fragi ce cresc mai cu seamă la rădăcina brazilor. Acel soi de fragi sînt lungăreţi, roşii şi foarte parfumaţi.

Tu te leagăni sus, pe vînt,
Eu mă leagăn pe pămînt.
Du-te-n cale-ţi, mergi cu bine,
Făr-a te gîndi la mine,
Că e lumea-ncăpătoare
Pentru-o pasere ş-o floare !" [a]

[a] Cugetare poetică şi de o filosofie adîncă.

BRUMĂRELUL

Într-o verde grădiniţă
Şeade-o dalbă copiliţă
Pe-aşternut de calonfiri,
La umbră de trandafiri.
Trece-un voinicel cu grabă
Şi din fugă o întreabă :
„Spune-mi, dalbă copiliţă,
Cu rumena ta guriţă,
Eşti nevastă, ori eşti fată [a]
Ori zînă din ceri picată ?"
„Nici nevastă sînt, nici fată,
Nici zînă din ceri picată,
Ci sînt floare garofiţă,
Răsărită-n grădiniţă ;
Dar tu, voinicele, spune,
Eşti însurat, ori eşti june ?"
„Eu sînt, dragă, Brumărelul
(Îi răspunse voinicelul).

---

[a] După datina antică, fetele poartă capul gol pînă cînd se mărită, iar de cum se cunună, ele pun ştergare pe cap.

Cuvîntul nevastă trage etimologia sa de la numele zînei Vesta, căria fecioarele erau închinate în timpul romanilor. Mărităndu-se, fata iese din rîndul vestalelor şi încetează de a fi supusă cultului zînei Vesta. Ea se face *nevesta*, *nevastă*.

Eu vin seară, pe răcoare,
De mă culc pe sîn de floare,
Şi cînd plec voios cu soare [a],
După mine floarea moare !"

---

[a] Tablou poetic, alegorie ingenioasă de perirea florilor bătute de brumă.

Brumărel este numele lunei lui octomvrie, cînd încep a cădea brume mici. Românii dau lunelor numiri potrivite cu timpurile anului ; de exemplu :

Ianuarie se numeşte *Cărindariu* sau *Gerariu,* adică începutul colindelor anului şi a gerului.

Fevruarie. *Faur* sau *Făurar,* adică a faurilor de fer carii pregătesc ferele aratului.

Martie, *Mărţişor* sau *Germănar* (încolţitor).

April, *Prier* (deschizător) sau *Florariu.*

Mai, *Frunzar* sau *Prătar* (a ierburilor).

Iunie, *Cireşel* (a cireşelor).

Iulie, *Cuptor* (a ferbinţelelor).

August, *Măsălar* (a secerişului).

Septemvrie, *Răpciune* sau *Vinicer* şi *Viniţel* (a vinului).

Octomvrie, *Brumărel.*

Noiemvrie, *Brumar* sau *Promorar* (a brumei mari şi a promoroarei).

Decemvrie, *Andrea* sau *Neios* (a ninsoarei).

CIUMA [a]

Frunză verde salbă moale,
Adus-au un nor în poale
Boala cea mai rea din boale !
Noru-n ţară s-a lăsat,
Peste oameni a plouat,
N-a plouat ploaie curată,
Dar cu ciumă-amestecată !
Unde-agiunge picătura,
Se închid ochii şi gura,
Ochii să nu mai privească,
Gura să nu mai grăiască !
Plină-i ţara, mult e plină
De scaieţi de mărăcină ;
Unde-s tufe pin potici,
Sînt morminturi de voinici,
Unde-s tufele mai dese,
Morminturi de giupînese,
Unde-s tufele mai rari,
Morminturi de fete mari,
Unde-s tufele mai vii,
Tot morminturi de copii.
   Frunză verde porumbică
Stă voinicul la potică.
Ciuma rea îi iese-n cale,
Voinicul zice cu jale :

---

[a] Ciuma a bîntuit ţara în mai multe rînduri [...] De la aşezarea carantinilor, însă, ea a fost ferită de grozăviile acelei cumplite epidemii.

„Na-ţi calul cu armele
Şi-mi lasă tu zilele."
Ea-i răspunde : „Dragul meu !
Cal şi arme nu voi eu,
Dar pe tine chiar te vreu."
Frunză verde garofiţă,
Trece-n cîmp o copiliţă
Cum e crinul înflorit,
Cum e bună de iubit.
Baba Ciuma cea păgînă
Mi-o apucă strîns de mînă.
Copiliţa-i zice : „Ciumă !
Nu-mi fii ciumă şi-mi fi mumă [a].
Na-ţi salba cu florile
Şi-mi lasă tu zilele."
Ea-i răspunde : „Drăguliţă !
Am o neagră salbuliţă [b]
De cercat la gîtul tău,
Care nu te-a prinde rău."
Frunză verde toporaş,
Iată-un dulce copilaş
Care-alungă-un fluturaş.
Unu-aleargă, unul zboară ;
Ciuma-i prinde şi-i omoară !
Frunză verde poamă acră,
Iată-o babă, iată-o soacră. [c]

---

[a] Spaima răspîndită în ţară de răutatea ciumei a născut mai multe legende şi proverburi. Cel mai caracteristic din toate este proverbul scos pe seama mamelor neomenoase şi care zice : *Cutare e ciumă, nu e mumă.* Asemine se zice de un om rău şi duşmănos că *l-au fătat ciuma.*

[b] Aluzie le petele acele negre lăsate de boala ciumii pe trupurile victimelor sale.

[c] Un proverb poporal sună în următorul chip :

Soacră, soacră,
Poamă acră !
De te-ai coace cît te-ai coace,
Poamă dulce nu te-ai face.

Ideea satirică cuprinsă în aceste versuri e destul de aspră, însă imagina ciumii spaimîntîndu-se la vederea unei soacre şi fugînd din ţară numai că a întîlnit-o face a presupune că autorul necunoscut a legendei a avut multe daune din partea mamei nevestii lui.

Cum o vede, Ciuma-ndată
Dă la fugă spaimîntată,
Culegînd în calea ei
Pruncuşorii mititei,
Nevăstuice tinerele,
Copiliţe gingăşele,
Feciorași cu mintea crudă
Şi bărbaţi voinici la trudă.
Ducă-s-ar în pribegie!
Ducă-s-ar în cea pustie,
Îndărăpt să nu mai vie!

HOLERA

Gios, pe malul Prutului,
La casele Vîlcului,
Vîlcul bea, se veseleşte,
Cu trei fete se-ndrăgeşte,
De holeră nici gîndeşte ;
Maică-sa grija-i ducea
Şi cu lacrimi îi zicea :
„Dragul mamei Vîlcule,
Mîndrule, voinicule !
Tu tot bei şi veseleşti,
De holeră nici gîndeşti.
Lasă-mi-te de beţie
Şi de dalba veselie,
Că holera-i chiar la Prut
Şi chiar dincoace-au trecut !"
Vîlcul ei se supunea,
Patru boi la car punea [a]
Şi pe cal încăleca,
Drumul la vale-apuca,
Apuca-n călătorie
Să facă negustorie.
Cînd la cotul Prutului,

[a] Carul a fost adus în Dacia de colonistii romani. Ei aveau deosebite trăsuri. Acea de care se serveau cetăţenii avuţi se numea *biga*. Trăsura matroanelor se chema *carpentium* şi era cu două roţi, însă la serbările publice ele se suiau în alte mai mari, cu patru roţi, numite *pilentum*. Afară de aceste, romanii aveau pentru ţară o trăsură *carruca*. Vizeteul se numea *carricarius*, cărucier.

Prin mijlocul cîmpului.
El zarea, măi, vedea
O clonţată ce rîdea,
O clonţată-nveninată,
Cu pelea pe trup uscată
Şi cu părul despletit,
Tot cu şerpi împleticit. [a]
Ea din loc în loc sărea,
Spini în urmă-i răsărea,
Iarba cîmpului ardea
Şi oamenii morţi cădea !
„Cale bună, măi drumeţ ;
Unde mergi aşa sumeţ ?"
„Cale-ntoarsă, cloanţă fa,
Unde-alergi curînd aşa ?"
„Merg la casa Vîlcului
De pe malul Prutului
Ca să-i ridic zilele,
Să mă duc cu dînsele."
‚Alei ! iazmă călătoare,
Boală rea ş-ucigătoare !
Na-ţi calul şi armele,
De-mi lungeşte zilele,
Să-mi mai văd copilele,
Că-mi sînt dragi ca soarele.
Na-ţi şi carul, na-ţi şi boi,
Numai te du de la noi !"
„Nu vreu arme omineşti,
Că eu am arme drăceşti.
Am trei coase nevăzute,
Cu ciocan de foc bătute. [b]
Una pentru cei voinici,
Una pentru copii mici,
Una pentru fete mari
Şi neveste cu ştergari,

---

[a] Imagină antică. Furiile iadului, după mitologia romană, poartă plete de şerpi.

[b] Adeseori se văd în basmele românilor figurînd arme şi unelte de foc. Îngerii au în mîna dreaptă sabie de foc ; o calamitate publică e numită bici de foc ; vînturile de la apus, ce sînt ferbinţi, sînt vînturi de foc etc.

Nu vreu nici carul cu boi,
Ci vă vreu pe toţi pe voi,
Să vă îmflu zilele,
Să mă duc cu dînsele."
Vîlcul biet se oţerea,
Holera la el sărea,
Oasele şi le-ntindea
Şi pe Vîlcu-l cuprindea.
Gură pe gură punea,
Buze pe buze lipea,
Zilele i le sorbea.
Apoi cloanţa iar rîdea,
Cu zilele purcedea,
Şi voinicul mort cădea
Gios la cotul Prutului,
În mijlocul cîmpului!

BOGATUL ŞI SĂRACUL

Frunzuliţă de dudău,
La umbră, la făgădău,
Beau saracul şi bogatul [a]
Beau stapînul şi argatul.
Iar bogatul se mîndrea
Şi-n glas mare poruncea :
„Măi crîşmar,
Măi făgădar !
Adă-mi mie vin de un ban
Ca să beu cu ist sărman."
Iar săracul că rîdea
Şi din gură poruncea :
„Măi crîşmar,
Măi făgădar !
Adă-mi mie vin de-un zlot [b]
Să-l beu cu bogatul tot !
„Măi sărace, sărăcilă,
De ce vrei să-mi faci în silă ?
Nu-ţi pune punga cu mine,
Că n-ai cămeşă pe tine,
Nici nu ai turme de oi,

[a] Carul ţărănesc ce purta la romani numele de *carrum* se numea şi *sarracum*. Este dar de presupus fără amăgire că cuvîntul de sărac, adică neavut, au denumit din învechine pe oamenii însărcinaţi cu ducerea carilor, oameni cu simbrie şi lipsiţi de avere.

[b] Zlotul e o monedă de convenţie, precum leul, a cărie valoare e de 30 parale. Obiceiul de a se număra în zloturi s-au perdut mai cu totul în ţările româneşti.

Nici coşer cu păpuşoi,
Nici car mare-n patru boi
Ca să poţi cinsti cu noi. [a]
„Măi bogate, bogăţele!
Dacă ai averi de-acele,
Nu-mi scoate ochii cu ele.
Că averile de frunte
Sînt ca un izvor de munte,
Astăzi curge şi îneacă
Şi mîni scade ş-apoi seacă!
De ai turme mari de oi,
Ai şi turme de nevoi,
Că pe unde-s turme blînzi.
Sînt şi lupi mereu flămînzi."
„Măi sărace, sărăcilă!
Face-mi-aş de tine milă
De n-ai fi tu om pismaş
Şi la inimă vrăjmaş."
„Măi bogate, bogăţele!
Nu fii duşman gurii mele,
Că nu-ţi vreu nici rău, nici bine,
N-am ce împărţi cu tine.
Tu ai care cu opt boi,
Ai coşar cu păpuşoi,
Eu, un cal bun de nevoi!
Tu ai bani de vînturat,
Galbini mulţi de semănat,
Eu am numai un topor
Care-mi e bun frăţior,
Dar ce-aduni tu într-o vară
Eu adun numa-ntr-o seară,
Că toporul mi-i vrăjit,
Cu tăiuşul oţelit,
Şi cînd el se-ntoarce-n vînt,
Cad bogaţii la pămînt.
    Măi crîşmar,
    Măi fagadar!

---

[a] Cuvîntul *cinste*, de origină slavonă, a fost rău înţeles şi întrebuinţat pînă acum ca să esprime *onorul*. A se cinsti vrea să zică a bea împreună la crîşmă sau, cum zice francezii, *se traiter*.

Adă-o vadră de Cotnar [a]
Şi de plată n-ai habar,
Că săracul, cînd cinsteşte,
Varsă sînge şi plăteşte !"[b]

---

[a] Moldova produce vinuri foarte bune, carele sînt menite a deschide un izvor de mare comerciu ţării. Unele podgorii mai ales, precum Agiudul, Crucea, Socola, Panciu, Odobeştii etc. sînt vestite pentru cualitatea productelor lor.

Cotnariul e însă vinul de frunte a Moldovii. In acea podgorie se găsesc viile lui Ştefan-vodă.

[b] Espresia *varsă sînge* nu însemnează aice că săracul ar fi ucigător de oameni. Ea vrea să zică că ar vărsa sudori de sînge lucrînd pentru ca să deie dreptul cui se cuvine.

Nu e în firea românului de a face morţi de om ; el nu cunoaşte simţirea răzbunărei, *vendetta* italienilor. Crimele cu premeditare sînt foarte rari în ţară ; cele mai multe provin din furia mîniei sau din cauza beuturei. Gelozia încă produce din cînd în cînd acte criminale.

Finitul acestui cîntic are o variantă care pune în gura săracului următoarele cuvinte :

Tu ai galbeni la chimir,
Eu am un seleaf cu fir,
Şi-n seleaf un iatagan
Ce mă scapă de alean.
Tu ai casă şi ai masă,
Eu am lunca cea frumoasă,
Şi ce-aduni tu într-o vară
Eu adun numa-ntr-o seară.

STEJARUL ŞI CORNUL

„Frate, frate de stejar !
Lasă-mă să tai un par,
Să-mi fac osie la car.“
„Frăţioare românaş,
Voios parul daţi-l-aş
Dac-ai face tu din el
Buzdugan de voinicel [a],
Ghioagă mare nestrugită,
Cu piroane ţintuită,
Şi cu dînsa de-ai lupta
Să aperi moşia ta.“ [b]
„Cornule, ce nu te-ndoi,
De-o creangă să te despoi,
Să-mi fac prăjină de boi ?“
„Frăţioare românaş !
Creanga lungă da-ţi-o-aş
Ca s-o faci arc de război
S-alungi leşii de la noi. [c]
Lasă boii, frăţioare,

---

[a] Buzduganele sînt armele favorite ale vitejilor din balade, precum şi ale zmeilor şi ale feţilor-frumoşi din poveşti. Zmeii, cînd se întorn la casele lor, aruncă buzduganele din depărtări fabuloase, şi aceste, după ce lovesc în poartă, merg de se aşează în cuiele de la păreţi. Lupta între zmei şi feţi-frumoşi începe totdeuna cu lovirea buzduganelor.

[b] Moşia strămoşească, patria ! Mîndre timpuri erau acele cînd ţara reprezinta pămîntul tuturor, averea rămasă de la moşi-strămoşi, şi cînd glasul codrilor chema pe români la vitejie !

[c] Acest vers lasă a presupune că balada e de pe timpul năvălirilor lui Sobieski şi altor regi poloni.

Şi te dă la vînătoare,
Că nu-i timp de plugărie,
Şi e timp de vitejie."
„Codri, codri, mă giur eu
Să ucid cu braţul meu
De tot cornul un duşman,
De stejar un capitan."

CĂLĂTORUL [a]

Trece-un călător şi cîntă,
Trece pe-o cărare frîntă,
Prin cîmpia înflorită,
Cu inima veştejită.
El se plînge că-n cea lume
Nime ştie de-al său nume,
Nime nu se îngrijeşte
De e mort, ori de trăieşte.
Sorioara Magdalină
L-auzea dintr-o grădină
Şi pe gînduri ea cădea
Şi de dor se aprindea :
„Călătorule mâhnit
Şi prin lume rătăcit !
Tu eşti pasere străină
Care cîntă prin grădină
Ş-apoi zboară mai departe,
Lăsînd inimi înfocate."
„Sorioară mîngăioasă,
Mult eşti dulce şi frumoasă !
Ochii-ţi ard şi-ţi arde faţa
Ca garoafa dimineaţa
Cînd de rouă-i încărcată
Şi-n lumină se arată."

---

a) Există o legendă a unei călugăriţe ce a urmat în codri pe un om necunoscut şi care a fost găsită moartă sub poalele Ceahlăului. Poate că balada Călătorului să fie începutul acelui drum misterios.

„Călătorule mâhnit,
Nu-ţi e calul obosit ?“
„Nu, drăguţă, nicidecum,
Dar e săturat de drum.“
Călătorul se oprea...
Nici că mai călătorea !

FATA DE BIRĂU[a]

„Fată de birău !
Fă pe dorul meu."
„Ba, băditză, ba,
Nu te-oi asculta,
Că mă-i înşala
Şi nu mă-i lua."
„Giur pe mîndrul soare
Ce sfîrşit nu are !
Că eu vreu să-mi fii
Mamă la copii."
Fata-l asculta
Şi mi-l săruta ;
Iar a doua zi,
Cînd ea se trezi,
Prinsă-a lacrima
Ş-a se blăstema.

---

a) *Birău* : cioplitor de sare la ocnă. Tot acest subiect este cîntat în Ardeal cu versurile următoare :

Pe cea zare de colnic
Merge-un tînăr de voinic.
Pe cea vale înflorită
Merge-o fată-mbobocită.
Cînd au fost de către seară
Ei în drum s-împreunară ;
Cînd au fost de către zi,
Unul ş-altul se trezi.
El se scula şuierînd,
Clop de rouă scuturînd ;
Mîndra se scula plîngînd,
Tot plîngînd şi blestemînd.
etc., etc.

Ea se tot bocea,
El îi tot zicea :
„Fată de birău,
Şi de ţăran rău !
Ce plîngi la pîrău ?
Rogi pe Dumnezeu
Ca să te iau eu ?
Nu mai plînge, fa,
Că eu te-oi lua
De soţia mea
Cînd se va vedea
Ursul cu cercei
Îmblînd după miei,
Lupul cu cimpoi
Îmblînd după oi,
Vulpea cu mărgele
Culegînd surcele,
Ş-un iepure schiop
Într-un vîrf de plop.“

MÎNDRA DIN MUNCEL

Colo gios, pe lîngă Tisă,
Merge mîndra cam descinsă
Prin ierbuţa pînă-n brîu,
Şi ţine murgul de frîu,
Murg voinic şi pintenog
Care paşte busuioc.
Ea se primblă-n poieniţă
Şi tot zice din guriţă :
„Busuiocul l-aş plivi [a],
Mă tem că m-oi zăbovi,
Dar l-oi smulge şi m-oi duce
Pînă dincolo de cruce,
La marginea codrului,
La stăpînul murgului,
Tot pe culmea din Muncel,
La haiducul voinicel.
Cine-a vrea ca să mă ieie
Meargă-acasă să mă ceie,
Meargă-acasă la părinţi
Cu inima lui în dinţi ;
Iar pe cînd el mă va cere,
Tu, murguţule-n putere,

---

[a] Fetele romănce au obicei de a-şi pune în păr şi în sîn snopuri de busuioc. Ele cred că această plantă are o putere fărmecătoare ce atrage inimele bărbaţilor. Un cîntic poporal zice :

Floricea de busuioc
Ce opreşte mîndra-n loc.

Busuiocul se întrebuinţează la ţară în leacuri deosebite şi în descîntice de dragoste.

Du-mă iute ca un zmeu,
Du-mă la stăpînul tău."
Mîndra calu-ncaleca,
Spre Muncel vesel pleca,
Noaptea-n drum o apuca.
Ea mergea, calea-şi perdea
Şi-ntr-un rîu adînc cădea,
Vai de mîndra ! vai de ea !
Sufletu-i zburînd zicea :
„Sărmanul copilul meu !
Cum rămîne singurel,
Fără pic de mîngăiere,
Fără mamă cu durere !"

ROMÂNII DE PE MALURILE DUNĂRII

„Fă, bădiţă, peatra-n zece
La ist mal curînd de-i trece,
Că sîntem de soi român [a],
Nu sîntem de neam pagîn.
Despică Dunărea-n două,
Să facem dragoste nouă,
Colea-n umbra istor nuci
Pe braţe-mi să mi te culci,
Să facem dragoste dulci.
Badiţă, la chip frumos,
Fă-n pădurea cea din dos,
Că-i găsi un păltinel
Să durezi luntre din el,
Şi-i găsi două nuiele
Să durezi vîsle din ele."
„Face-oi, puică, cum mă-nveţi,
Face-oi luntre şi lopeţi
Să despic Dunărea-n două
Cînd a ieşi lună nouă."
Iată soarele-au apus,

[a] Pe malul drept a Dunărei sînt multe sate locuite de români pribegiţi din Moldova şi din Valahia. Asemine în Epir, Macedonia, Tesalia, Albania şi Bosnia se găsesc multe politii şi sate în care locuiesc români cunoscuţi sub denumirea de cuţovlahi. Mulţi din ei sînt negustori, iar cea mai mare parte păstori. Vezi în *România literară*, publicată în Iaşi în anul 1855, statistica poporimei române din Turchia Europei.

Crai-nou se iveşte sus [a]
Mîndrul trage din lopată,
Trece Dunărea îndată,
Iese-n valea înflorită,
Vede puica adormită.
S-o deştepte,-i vine milă,
Că-i gingaşă, că-i copilă.
Să o lase,-i vine dor,
C-are faţa de bujor.
„Scoală, puică, să mă vezi,
Să mă vezi şi să nu crezi."
„Ai venit, ursitul meu ?
Noroci-te-ar Dumnezeu !
Vină-n braţe, vin', bădiţă,
Să-ţi dau miere din guriţă,
Miere de floare de tei,
De-i gusta-o, să tot cei."

---

[a] Cînd iese Crai-nou pe cer, fetele şi flăcăii români îl salută cu strigări de veselie şi îi adresează rugăminţi, zicînd : *„Crai-nou, Crai-nou, sănătos m-ai găsit, sănătos să mă laşi ; fără bărbat m-ai găsit, cu bărbat să mă laşi"*... etc.

MUIERUŞCA DIN BRAŞĂU

Sub tufe de clocotel
Zace-un tînăr voinicel,
Cu mîndruţa lîngă el.
„Scoală, scoală, măi bărbate,
Nu mai tot zace pe spate,
Că mi-am urît zilele
Mutînd căpătîiele
Cînd la cap, cînd la picioare,
Cînd la umbră, cînd la soare."
„Oh ! dragă muierea mea !
Nu pot, nu pot, chiar d-aş vrea,
Boala mea nici că s-a duce
Pîn' ce tu nu mi-i aduce
Mură-albastră şi amară,
Sloi de gheaţă-n miez de vară."
„Oh ! drăguţ bărbatul meu,
Agiuta-ţi-ar Dumnezeu !
Eu toţi munţii am călcat,
Mură-albastră n-am aflat,
Sloi de gheaţă n-am găsit,
Că pămîntu-i încălzit."
„Muieruşcă din Braşău !
Mură-albastră-i ochiul tău
Care mă ucide rău.
Sloi de gheaţă netopită
E chiar inima-ţi răcită
Şi de mine deslipită !"

DOLCA

Pe cîmpul Tinechiei.
Pe zarele cîmpiei
Răsărit-au florile
O dată cu ziorile ?
N-au răsărit florile,
Ş-au dus Costea oile
De-au aşezat stînele
Pe toate movilele.
Azi e luni şi mîni e marţi,
Pleacă Costea la Galaţi.
　　Să ia sare
　　La mioare,
　　Şi bolovani
　　La cîrlani,
　　Şi tărîţe
　　La oiţe,
　　Şi glugi mari
　　La cei zărari,
　　Şi opinci
　　La cei voinici.
Iară Costea cum mergea
Cu Fulga se întîlnea,
Fulga cel cu barba neagră
Şi cu mintea neîntreagă,
Necăjit şi obosit,
De trei zile flămînzit :
„Alei ! Fulgo, dragul meu,
Să faci cum ţi-oi zice eu :

Mergi la stîna mea cu bine
Să-ţi iei un dar de la mine [a],
Trei mioare de frigare
Ş-încă una de căldare
Ca să-ţi fie de prînzare."
Fulga cel cu barba neagră,
Dar cu mintea neîntreagă,
Sus la stînă se ducea
Ş-oile cît le vedea,
Cîrduri, cîrduri le rupea,
Cu botîul le mîna
În codru la Pandina.
Iar Costea cînd se-ntorcea
Mare pagubă-şi vedea
Că lui, mări, nu-i venea
Nici laptele la mulsoare,
Nici caşul la-nchegătoare,
Nici urda la-nvelitoare !
Costea mult nu se-ngîima,
El dulăii toţi chema,
Un caş dulce dezvălea,
Optzeci de fălii tăia,
Patruzeci la pui de cîni,
Patruzeci la cîni bătrîni.
Toţi în grabă le mînca,
Dar sama nici că şi-o da.
Cînd la urma tuturor
Ian că venea-ncetişor
Schiopătînd, schelelăind,
Laturile cam ţiind,
Dolca, haita cea bătrînă
Ce ştia rîndul la stînă.
Ea venea, nu prea venea.
„Dolca, fa, Costea-i zicea,
Unde-mi e averea mea ?"
Dolca-ncet schelălăia,

[a] Generozitatea este una din cualităţile românului. Inima lui blîndă şi darnică îl îndeamnă totdeuna a veni în agiutor celui nevoieş. Lui îi place a împărţi bucăţica lui cu altul ; de-acolo au născut datina ospeţiei.

La pămînt se întindea.
„Dolca, fa, tu eşti bătrînă,
Tu ştii rîndul de la stînă.
Eu pe tine te-am grijit,
Tot cu lapte te-am hrănit.
Dolcă, fa, cum de-ai lăsat
Furii stîna de-au prădat ?“
Gemea Dolca, se culca,
Laba ruptă-şi arăta.
„Dolca mea, Dolcuţă fa !
Furii laba ţi-au rănit
Cînd la dînşii ai sărit ?
Dacă-mi eşti tu pricepută
Şi nu te-arăţi prefăcută,
Înainte să apuci
Şi la furi drept să mă duci
Pe urmele oilor,
Prin pajiştea florilor.“
Dolca vesel se scula,
Cîmpul de-a lung apuca,
Botul prin iarbă vîrînd,
Urmele tot mirosind.
Urma-i ici, urma-i colea,
Dolca nici c-o prăpădea.
Ziua-ntreagă ea mergea
Şi-ndeseară agiungea
În codru la Pandina
Ce de foc se lumina.
Cînd în codru se-ndesea
Bietul Costea ce zărea ?
Fulga masă că-şi gătea,
Miei de pele că-i jupea.
Care prin frigări frigea,
Care prin căldări ferbea !
„Masă bună, veselie !“
Striga Costea cu mînie.
Şi Dolca se răpezea,
La Fulga mereu bătea,
Iar Fulga, cum o zărea,
Crunt de spaimă tresărea.

„Alei, Fulgo, barbă neagră,
Dar cu mintea neîntreagă,
Cînd la drum te-am întîlnit,
Eu, mări, ţi-am dăruit
Trei mioare de frigare
Ş-încă una de căldare
Ca să-ţi fie de prînzare,
Şi tu,-n loc de mulţămită,
Ca o fiară flămînzită,
Toată stîna mi-ai răpit
Şi pe Dolca mi-ai rănit !
Stăi, măi Fulgo, barbă neagră,
Să te fac cu mintea-ntreagă."
Şi cum sta şi-l giudeca,
Inima i-o despica
Şi Dolcăi o arunca,
Iară Dolca nu-o mînca.
Inima de vînzător [a]
E venin otrăvitor !

---

[a] Nerecunoştinţa este în ochii românului una din cele mai urîte patimi omineşti.

I-am mîncat pînea şi sarea, nu pot să-i plătesc cu rău şi *nemulţămitorului i se ie darul* sînt zicătoare poporale carele arată cît de frumoase se află în inima poporului nostru.

Această baladă a Dolcăi, precum şi acea a Mioriţei le-am cules din gura unui baci, anume Udrea, de la stîna de pe muntele Ceahlău. Acel păstor suna din bucium cu o putere estraordinară, încît munţii se răsunau în mare depărtare. El cînta şi din fluier mai multe cîntice ciobăneşti, iar mai cu seamă Doina, cu o espresie de înduioşire ce aducea lacrimi în ochii celor care îl ascultau. La anul 1842, într-o frumoasă seară de vară, urcîndu-mă la stîna din Ceahlău, unde auzisem răsunînd buciumul lui Udrea, am asistat la unul din cele mai sublime spectacole a naturei, luminat de razele asfinţitului soarelui ; iar după ce noaptea presără ceriul cu stele, mă aşezai cu Udrea şi cu alţi păstori împregiurul unui foc şi petrecui pînă-n ziori cu cînticele de la munte. Udrea îmi spuse că tatăl său ştia mulţime de balade, între care acele a lui Traian şi a lui Aurelian, dar din nenorocire el le luase cu dînsul în mormînt.

ŞALGĂ

Sus, pe malul Dunărei,
La perdeaua cu cîni răi
A Şalghii a vădanei,
Este-o turmă de cîrlani
Păscută de opt ciobani,
Turma Şalghii cea frumoasă,
Ca şoimul de inimoasă. [a]

---

[a] Şoimul e pasere răpitoare, mai mare decît uliul şi mai mic decît vulturul, însă foarte îndrăzneţ şi răpide în zborul său. El trăieşte în Munţii Carpaţi şi-şi face cuibul pe stînci înalte.

Şoimul vînează paseri mari, precum gîşte sălbatice, cucoare, drochii etc., carele trec în cîrduri pin Moldova şi pribegesc din ţară la apropierea timpului de iarnă. Cînd el zăreşte un cîrd de acele paseri călătoare, îşi ie zborul de se înalţă mult deasupra lor, apoi se repede din senin ca o săgeată şi loveşte paserile cu osul peptului, încît aceste cad ameţite şi se ucid zdrobindu-se de stînci.

În timpurile de demult, strămoşii noştri aveau obicei de a îmblînzi şoimii şi a-i deprinde la vînat, precum se face şi astăzi cu coroii, şi se vede că meşteşugul lor era foarte vestit de vreme ce şoimii făceau parte din tributul ce se plătea sultanilor după închinarea Moldovii. Acest tribut ce purta numele de *dar spre semn de închinare* se compunea de 4.000 galbini, 40 iepe şi 24 şoimi.

Şoimul se vede ades figurînd în balade ca imagină de vitejie şi de răpezime. Un voinic e *Căpitan Şoiman* şi are ochi *şoimuleţi.* Un cal sprinten zboară ca *şoimul.* În balada lui Serb-Sarac descrierea alergărei cailor pe cîmpul de la Haidar-Paşa e făcută în chipul cel mai poetic :

Alalah ! cai arăpeşti,
Alalah ! cai tatareşti,
Cum mişcau copitele,
Ca şoimii aripele.

La perdea-n miezul nopţei
Nemerit-au haiducei,
Nemerit-au, năvălit-au,
Paloşele zinghenit-au,
Pe ciobani legatu-mi-au,
Dulăii-mpuşcatu-i-au.
Iar pe baciul cel mai mare
Îl fereca şi mai tare
Cu coatele la spinare,
De striga că rău îl doare :
„Căpitan Caracatuci,
Vătăjel peste haiduci !
Peste cinci sute şi cinci
Tot haiduci de cei voinici.
De-ai făcut vrodată bine,
Fă-ţi o milă şi cu mine
Şi-mi desleagă braţele,
Rău mă dor sărmanele !"
Căpitanul se-mblînzea,
Braţele-i le slobozea.
Iară baciul, cum scăpa,
Mîna-n sînu-şi o băga,
Bucium de aur căta, [a]
Şi de trei ori buciuma,
Văile se răsuna,
Frunzele se clătina,
Şalga-n somnu-i l-auzea,
Din somn Şalga se trezea,
La soacră-sa se ducea
Şi din gură aşa-i zicea :
„Maică, măiculiţa mea !
N-auzişi tu buciumînd
Şi văile răsunînd ?
Nu ştii, maică, ciobanii
Rătăcit-au cîrlanii,

---

[a] În letopiseţele noastre se zice că semnalul de război se da prin buciume. Domnii porunceau a buciuma cînd oastea română era gata a se încleşta la luptă cu duşmanul. Este dar de presupus că în secolii de înainte buciumul nu era numai o ţevie de cireş, ca acela ai ciobanilor de la munte, ci un instrument de metal, un soi de trîmbiţă militară.

Ori drumul au rătăcit,
Ori haiduci i-au năvălit ?"
Baba soacra răspundea :
„Mergi te culcă, fata mea,
De ciobani nu te-ngrijea,
C-aşa bucium ei cu dor
Cînd le-i dor de casa lor."
Soacra bine nu sfîrşea,
Şalga iar că auzea
Glas de bucium răsunînd,
Pîn-în suflet răzbătînd.
„Hei ! copii, copii argaţi !
Somnul dulce voi lăsaţi
Ş-un cal iute-mi înşăuaţi,
Puneţi şaua bărbăteşte,
Să încalec voiniceşte."
Ea pe cal se arunca
Şi spre Dunăre-alerga
Haulind şi chiuind,
Buzduganul învîrtind.
Cît haiducii o zărea,
Loc de fugă nu găsea,
Iară Şalga-i urmărea
Şi din gură-aşa răcnea :
„Ian aşteapt,-aşteapt,-aşteaptă
Să luptăm la luptă dreaptă,
Căpitan Caracatuci,
Vătăjel peste haiduci,
Peste cinci sute şi cinci
Tot haiduci de cei voinici !
Stăi pe loc să ne-ntîlnim,
Două vorbe să grăim
Şi-n arme să ne lovim,
Că mă giur pe Dumnezeu !
Să te-nvăţ eu, fătul meu,
Cum se leagă ciobanii,
Cum se pradă cîrlanii."
Căpitan Caracatuci,
Cetaş mare de haiduci[a]),

---

[a]) Adică : căpitan de ceată.

Se ducea, ducea, ducea,
Nici capul nu-şi întorcea,
Şalga-i ici, Şalga-i colea,
Capul din fugă-i tăia!
Capu-n urmă rămînea,
Trupu-nainte fugea,
Sîngele pîrău curgea,
Drumul roş că se făcea!

. . . .

Cică, mări, de pe-atunci,
Cînd vin cete de haiduci,
Drumul lor nici că greşesc,
Nici că, zău, mai nimeresc
La perdeaua cu cîni răi
A Şalghii a vădanei,
De pe malul Dunărei.

MIHU COPILUL

La dealul Barbat,
Pe drumul săpat
Merge haulind,
Merge chiuind
Mihu copilaş,
Mîndru Păunaş,
Păunaş de frunte,
Copilaş de munte.[a]
Merge el cîntînd,
Din cobuz sunînd,[b]
Codrii dismierdînd,
Din cobuz de os
Ce sună frumos.
Merge cel voinic
Pe-un murguşor mic
Pin mezul nopţii,
Pin codrul Herţii.[c]
Mult e frunza deasă,
Noaptea-ntunecoasă
Şi calea petroasă !

---

[a] În locul acestor două versuri, o variantă zice :

Păunaş de codru,
Vătăjel de lotru.

Înţelesul cuvîntului *lotru* nu e bine cunoscut. Unii pretind că însemnează bandă de hoţi.

[b] Cobuzul e un instrument oriental.

[c] Acest codru se găseşte în ţara de sus a Moldovii. El a fost mult timp locaşul hoţilor celor mai vestiţi. Asemine a fost şi Strunga, şi Teiuşul, în districtul Romanului, şi Bordea, lîngă Iaşi, şi Lunca-Mare etc.

Dar cînd se urca
Şi Murgul călca,
Peatra scăpăra,
Noaptea lumina,
Noaptea ca ziua.
Merge, mări, merge,
Ş-urma li se şterge
Pintre frunzi căzute
Pe cărări perdute.
Merge tot mereu
Voinicelul meu,
Din frunze pocnind,
Codrii vechi trezind
Şi mereu grăind :
„Hai, Murgule, hai,
Pe coastă de plai.
Ce laşi tu drumul
Ş-apuci colnicul ?
Ori zeaua te-apasă[a],
Ori şaua te-ndeasă,
Ori frîul cu fluturi,
Ori scumpele rafturi,
Ori armele mele
Ce lucesc ca stele,
De duci aşa greu
Trupuşorul meu ?“
„Zeaua nu mă-ndeasă,
Şaua nu m-apasă,
Frîul nu mă strînge,
Chinga nu mă frînge,
Dar ce mă apasă
Şi-n drum nu mă lasă,
Că s-aţin pe-aici
Patruzeci şi cinci,
Cincizeci fără cinci

---

[a] În secolul de mijloc oamenii războinici, precum şi caii lor, erau coperiţi cu cămeşi de fer, numite zeale ; prin urmare, balada lui Mihu se poate presupune că ar exista de pe epoca cruceadelor.

Însuşi caracterul cavaleresc a eroului baladei ne întăreşte în această idee.

De haiduci levinţi [a]
Duşi de la părinţi
De cînd erau mici
La codru-n potici.
Ş-acum se găsesc
De benchetuiesc
La valea adîncă,
La muchie de stîncă,
La des păltiniş,
Mărunt aluniş ;
La masă de peatră,
În patru crăpată,
Cu sîrmă legată,
Cu slove săpată,
Cu slove de carte
Cu aur suflate.
Iar la masă şade [b]
Gata să te prade
Ianuş ungurean,
Vechiul hoţoman,
Cu barba zburlită,
De rele-nvechită,
Pînă-n brîu lungită,
Cu brîu-nvelită.
El are, măi frate,
Săbii lungi şi late,
Durdă ghintuită, [c]
Inimă-oţelită.
Şi mai are încă
Pe-mpregiur de stîncă
Voinicei levinţi
Cu armele-n dinţi.
Feciori buni de mînă,

---

[a] Levent însemnează viteaz de soi. Un voinic poate să fie de neam prost, iar un levent trebuie să fie de neam bun.

[b] *Şade* în loc de *şede*, precum *şapte* în loc de *şepte*, provincialism din Moldova. Asemine se zice *ai* în loc de *ani*, *cei* în loc de *ceri* etc., etc. În unele părţi a României pronunciarea cuvintelor, deşi mai puţin corectă, e mai dulce şi chiar mai armonioasă.

[c] Puşca are deosebite numiri. În munţii despre Ardeal e numită flintă, şi-n alte localităţi, durdă.

Căliţi, tari de vînă.
Flăcăi groşi în ceafă,
Voinici făr' de leafă!
Cu chivere nalte,
Cu cozile late
Lăsate pe spate.
Ei te-ar auzi
Şi s-or răpezi,
Şi amar de tine,
Şi amar de mine!"
„Hai, Murgule, hai
Pe coastă de plai,
Lasă colnicul
Ş-apucă drumul,
Că eşti cu Mihul!
Lasă-n urmă-ţi teamă,
Că te ieu pe seamă
Istor braţe groase,
Groase şi vînoase,
Istuie pept lat,
Lat ş-înfăşurat,
Istui păloşel
Cu buza de-oţel.
Unguru-i fălos,
Nu-i primejdios,
Gura lui e mare,
Dar nu muşcă tare.
Cîţi sînt ei? cincizeci,
Şeasezeci, optzeci.
O sută ş-o mie?
Iase-n cale-mi, vie
Dacă vreu să ştie
Cine e Mihul,
Mihu Copilul!"
Murgul ca gîndul
Lasă colnicul
Ş-apucă drumul.
„Hai, Murgule, hai,
Pe coastă de plai,
La poiana grasă,
Dumbrava frumoasă,

Cu iarbă-nverzită,
Cu flori înflorită!"

II

Iată-n codru, iată
Că Ianuş deodată,
Cum benchetuieşte
Şi se veseleşte,
Stă, încremineşte,
Pe gînduri porneşte,
Că din cînd în cînd
Aude sunînd,
Codrii răzbătînd,
Un mîndru cîntic,
Cîntic de voinic
Ş-un glas de cobuz
Dulce la auz,
De cobuz de os
Ce sună duios.
Şi iată, şi iată
Că Ianuş deodată
Tresare şi sare
Şi zice-n glas mare :
„Voi vitejilor,
Haraminilor ! [a]
Ian staţi s-ascultaţi
Ş-armele-apucaţi,
Că eu cam auz
Un glas de cobuz
Pintre frunzi sunînd,
Codrii dismierdînd.
Deci voi vă grăbiţi,
Curînd vă porniţi
Să-i ieşiţi în cale
Pe deal şi pe vale,
La pod, la hîrtop,
La lunca de plop,
La potica strîmtă,

---

[a] Inţelesul cuvîntului haramin este necunoscut.

La cărarea frîntă,
La fîntîna lină
Cu apă puţină.
De-a fi vrun viteaz
Cu flori pe obraz,
Să nu mi-l stricaţi,
Ci să mi-l legaţi.
Iar vreun fărmecat,
De muieri stricat,
O palmă să-i daţi,
Drumul să-i lăsaţi!"
Ungurii pornesc
Şi calea-i opresc.
Iar cît îi zăreşte,
Mihu le grăieşte:
„Voi, voinicilor,
Haraminilor,
Cine v-au mînat
Capul v-au mîncat!"
Şi nici că sfîrşeşte,
La harţă porneşte[a]
Şi se învîrteşte,
Toţi îi răsipeşte.
Apoi iar purcede
Pin cel codru verde.
Murgul se urca,

[a] După letopisiţele vechi, harţa era în timpul războaielor începutul luptei, ceea ce numesc francezii *escarmouches d'avant garde*. Oastele aveau hărăţi sau hărţaşi carii făceau atacul dintăi pentru ca să-l silească pe duşman a-şi dezveli puterile. Oamenii însărcinaţi cu harţa erau aleşi printre cei mai îndrăzneţi şi mai iubitori de luptă, de-acolo vine cuvîntul harţagos pentru ca să esprime un om gata de ceartă.

În balada lui Mihnea-vodă şi Radul Calomfirescu se vede că harţa era şi un gioc voinicesc în soiul acelor cunoscute sub numele francez de *tournoi*. Fraţii Buzeşti şi Căpleşti zic lui Radu Calomfirescu:

Noi în cale ţi-am ieşit
C-avem dor de harăţit.
Hai la harţă voinicească
Şi la gioacă războiască.
etc., etc., etc.

Şi cînd el călca,
Peatra scăpăra.
Noaptea lumina,
Noaptea ca ziua.
Ianuş cum îl vede
Din loc se răpede :
„Voi, vitejilor,
Haraminilor !
Daţi cu lăncele,
Daţi cu flintele."
„Lăsaţi flintele,
Lăsaţi lăncele,
Voi, voinicilor,
Haraminilor !
Că eu Mihu sînt
Şi vreu să vă cînt
Un mîndru cîntic,
Cîntic de voinic
Cum n-aţi auzit
Cît veac aţi trăit."

III

Iată, mări, iată
Că Mihu deodată
Începe pe loc
A zice cu foc,
Începe uşor
A zice cu dor
Un cîntic duios
Atît de frumos,
Munţii că răsun[a]),

[a]) Tablou sublim de adevărată poezie. Una din cele mai încîntătoare creaţii a închipuirei. Ar crede cineva că poetul ce a improvizat balada lui Mihu este acelaşi care a dat viaţă nemuritoare Mioriţei, acelaşi care a prefăcut Universul într-un templu pentru nunta păstorului moldovan cu moartea, zicînd :

Soarele şi luna
Mi-au ţinut cununa.
Brazi şi păltinaşi

Şoimii se adun,
Codrii se trezesc,
Frunzile şoptesc,
Stelele clipesc
Şi-n cale s-opresc!
Iar ungurii mult
Cu drag îl ascult.
Şi Ianuş îndată,
Ca nealtădată,
Glasu-şi îmblînzeşte,
Mihului grăieşte,
La masă-l pofteşte:
„Vin', tu, Mihule,
Vin', voinicule,
Să benchetuim
Şi să veselim,
Ş-apoi amîndoi
Ne-om lupta noi doi."
Ei cu toţi s-adun,
La masă se pun
Şi benchetuiesc
Şi se veselesc,
Ploştele ciocnesc,
Vesel chiuiesc.[a)]
Dar cînd au sfîrşit
De benchetuit,
Masă de-ospătat,
Vinul de gustat,
Ianuş ungurean,
Mihul moldovean,
De-o parte se duc,
La luptă s-apuc.
Cruntă-e lupta lor,

I-am avut nuntaşi,
Preoţi, munţii mari,
Paseri, lăutari,
Pasărele mii,
Şi stele făclii!

a) Chiotul face parte din toate serbările şi veseliile românului; la nunţi, la hore, la mese mari este obicei a chiui într-un ton puternic şi prelungit.

Că e pe omor.
Cine c-a pica
Nu s-a mai scula !
Iar ungurii toţi,
Lui Ianuş nepoţi,
Stau de mi-i privesc
Cum mi se-nvîrtesc,
Cum mi se smucesc,
Cum mi se trîntesc
Ca doi zmei, ca lei,
Ca lei paralei. [a]
Iată, mări, iată
Că Mihu deodată
În loc se opreşte,
Pe Ianuş suceşte,
Sus îl opinteşte,
Gios încă-l izbeşte
Şi-n genuchi îl pune
Şi capu-i răpune.
Iar ungurii toţi,
Lui Ianuş nepoţi,
Stau încreminiţi,
De moarte-ngroziţi.
Mihu mi-i trezeşte
Ş-astfel le grăieşte :
„Voi, copiilor,
Haraminilor !
Care s-a afla
De va rădica
Buzduganul meu
Cît este de greu,
Durduliţa mea
Cît este de grea
Şi zealele mele

[a] Fiinţi fantastice carele figurează ades în povestele poporale. În locul acestor două versuri unii cîntăreţi zic :

Ca doi voinicei,
Puişori de zmei.

Alţii schimbă compararea şi spun :

Ca doi negri tauri
Şi ca doi balauri.

Cît îmi sînt de grele,
Acela să vie
Cu mine-n frăţie,
Ca să vitejească[a],
Numele să-i crească !"
Ungurii se-ntrec,
La pămînt se plec
Şi-n zadar se-ncerc !
Nici unul nu poate
Să rădice-n spate
Armele culcate,
Cu-aur îmbrăcate,
Cu fer ferecate.
„Voi, mişeilor,
Haraminilor !
Codrul mi-l lăsaţi,
Giugul apucaţi,
Că nu sînteţi voi,
Nu sînteţi ca noi,
Oameni de mîndrie,
Buni de vitejie,
Ci oameni de gloată,
Buni de sapa lată."
Şi cum zice,-ndată
Mihul cel voinic
Cu degitul mic

---

[a] Cîntăreţul care la începutul baladei numea pe Mihu *vătăjel de lotru* cînta în locul versurilor de mai sus pe aceste următoare :

Ca să vitejească
Şi-n frunzi să hoţească !

Tot acela zice mai departe :

Că nu sînteţi voi,
Nu sînteţi ca noi
Buni de haiducie,
Vrednici de hoţie,
Ci de sapa lată
Şi de cea lopată.

Dupe ideea mea, balada lui Mihu este de preferat aşa cum este aice prescrisă şi cum mi-au cîntat-o un vînător de la Bicaz, pe malul Bistriţei, anume Ştefan Nour. Eroul baladei e despoiat de nuanţele hoţiei şi rămîne cu nobila figură al unui cavaler din secolii de mijloc.

Armele-şi rădică,
Pleacă pe potică
Cu murgul voios
Pin codrul frunzos.
Şi-n urmă-i vuieşte,
Codrul clocoteşte
De-un mîndru cîntic.
Cîntic de voinic,
De-un glas de cobuz
Dulce la auz,
De cobuz de os
Ce sună frumos!

TOMA ALIMOŞ

Departe, frate, departe,
Departe şi nici prea foarte,
Sus, pe şesul Nistrului[a],
Pe pămîntul turcului;
Colo-n zarea celor culmi,
La groapa cu cinci ulmi
Ce răsar dintr-o tulpină
Ca cinci fraţi de la o mumă,
Şedea Toma Alimoş,
Boier din Ţara-de-Jos;
Şedea Toma cel vestit
Lîngă murgu-i priponit,
Cu ţăruşul de argint
Bătut în negru pămînt[b],
Şi pe iarbă cum şedea,
Mîndră masă-şi întindea
Şi tot bea şi veselea
Şi din gură-aşa zicea:
„Închinare-aş şi n-am cui![c]

---

[a] În partea Basarabiei de jos, ce purta numele de Bugeac.

[b] Pămîntul din ţările locuite de români e vestit pentru cualitatea sa mănoasă. E un soi de pămînt vegetal, negru şi gras, care dă roade îmbielşugate. De aceea românii l-au sanctificat în gîndul lor şi îi zic *sfîntul pămînt! el te hrăneşte, el te adăposteşte, el te înveleşte!* Vechii romani da pămîntului numele de *mamă*.

[c] Una din mulţămirile românului e de a închina pîn-a nu bea. Cuvintele obicinuite la asemine închinări sînt: *Noroc să deie Dumnezeu!, şi la anul cu bine!, voie bună cu belşug şi cu opt boi la plug* etc.

Închinare-aş murgului,
Dar mi-e murgul cam nebun
Şi de fugă numai bun,
Închinare-aş armelor,
Armelor surorilor,
Dar şi ele-s lemne seci,
Lemne seci, oţele reci!
Închina-voi ulmilor,
Urieşii culmilor,
Că sînt gata să-mi răspunză
Cu freamăt voios de frunză,
Şi-n văzduh s-or clătina
Şi mie s-or închina!"
Iată, mări, cum grăia,
Că-n departe auzea
Un nechez ce nechezea
Şi se tot apropia.
Toma-ncet mi se scula,
Peste cîmpuri se uita
Şi zărea un hoţoman
Pe-un cal negru dobrogean[a)],
Un cal sprinten voinicesc...
Plătea cît un cal domnesc.
Hoţomanul nalt, pletos[b)],
Cum e un stejar frunzos,
Era Mane cel spătos,
Cu cojoc mare, miţos,
Cu cojoc întors pe dos[c)],
Şi cu ghioaga nestrugită,
Numai din topor cioplită.
El la Toma-ncet venea
Şi din gură-aşa-i grăia:
„Alei! Toma Alimoş,

[a)] Caii din Dobrogea erau cunoscuţi pentru cualitatea lor ca şi acei din Bugeac. Erau un soi de cai sălbatici crescuţi în cîmpiile pustii din Dobrogea şi de soi tătăresc.

[b)] Pletele sînt un semn de bărbăţie în ochii românilor. Ei le poartă lungi şi se mîndresc de dînsele. Una din cele mai adînci măhniri a flăcăilor ce sînt luaţi la oaste este că disciplina militară îi sileşte a se despărţi de podoaba firească a capului.

[c)] Se zice de un om aprins de mînie că şi-au *întors cojocul pe dos.*

Boier din Țara-de-Jos,
Ce ne calci moșiele
Și ne strici fînețele ?"
Boier Toma Alimoș
Îi da plosca cu vin roș :
„Să trăiești, Mane fărtate ! [a]
Dă-ți mănia după spate
Ca să bem în giumătate."[b]
Mane cu stînga lua,
Cu dreapta se înarma,
Paloșul din sîn scotea
Ș-așa bine-l învîrtea,
Ș-așa bine mi-l chitea,
Că pe Toma mi-l tăia
Pe la furca peptului,
La încinsul brîului,
Deasupra buricului,
Unde-i greu voinicului.[c]
Toma crunt se oțerea...
Manea-n scări se-nțepenea,
Dos la fugă și punea.
„Alelei ! fecior de lele !
Căci răpiși zilele mele !
De te-aș prinde-n mîna mea,
Zile tu n-ai mai avea !"
Și cum sta de cuvînta,
Mațele și le-aduna,
În coșuri și le băga,
Pe deasupra se-ncingea
Și la murgu-i se ducea
Și cu murgu-așa grăia :
„Alelei ! murguleț mic,
Alei ! dragul meu voinic !
De-ai putea la bătrînețe

---

[a] Cuvîntul *fărtat* e compus din cuvintele *fără* și *tată* și însemnează *bastard.*

[b] Adică să deșarte plosca fiecare pe giumătate. Încă o dovadă de plăcerea ce are românul a împărți cu altul bunurile de care el se bucură.

[c] Adică unde atîrnă greutatea armelor purtate la pept încingătoare.

Cum puteai la tinereţe !"
Murgul ochii-şi aprindea,
Nechezea şi răspundea :
„Iată coama, sai pe mine,
Şi de-acum te ţine bine,
Să-ţi arăt la bătrîneţe
Ce-am plătit la tinereţe !"
Toma iute-ncăleca.
Dupe Mane se lua
Şi mereu, mereu striga :
„Alelei ! murguleţ mic,
Alei ! murgul meu voinic,
Aşterne-te drumului
Ca şi iarba cîmpului
La suflarea vîntului !"[a]
Murgul mic se aşternea,
Mane-n lături se zărea,
Toma turba şi răcnea :
„Tăiatu-m-ai tîlhăreşte,
Fugitu-mi-ai mişeleşte.
De te-aş prinde-n mîna mea,
Zile tu n-ai mai avea.
Stăi pe loc să ne-ntîlnim.
Două vorbe să grăim,
Două vorbe oţelite,
Cu paloşile grăite !"
Mane-n lături tot fugea,
Iară Toma-l agiungea
Ş-aşa bine mi-l chitea
Că din fugă mi-i tăia
Giumătate-a trupului
Cu trei coaste a negrului !
Mane-n două jos cădea,
Toma murgului zicea :
„Alelei ! murguleţ mic,
Alei ! dragul meu voinic !
Ochii-mi se painginesc,
Norii sus se învîrtesc.

---

a) Icoana vie şi admirabilă de fuga calului. In toate baladele unde se pomeneşte de alergări de cai, poeţii poporului se întrec în imagini de o sublimă frumseţe.

Te grăbeşte,-aleargă, fugi
Şi ca gîndul să mă duci[a]
Colo-n zarea celor culmi,
La gropana cu cinci culmi,
Că eu, murgule,-oi muri,
Pe tine n-oi mai sări!
Iar cînd sufletul mi-oi da,
Cînd nu te-oi mai desmierda,
Din copită să-ţi faci sapă,
Lîngă ulmi să-mi faci o groapă
Şi cu dinţii să mă-apuci,
În tainiţă să m-arunci.
Ulmii că s-or clătina,
Frunza că s-a scutura,
Trupul că mi-a astupa!"[b]

---

[a] În povestii caii feţilor-frumoşi îi întreabă totdeuna cum sá-i ducă: *ca vîntul, ori ca gîndul?*

[b] Unii din cîntăreţi numesc pe Toma Alimoş Toma a lui Moş şi adaogă următoarele versuri la finitul baladei:

„Şi să caţi, murgule,-n zori
Să-mi găseşti vro două flori,
Şi la cap, şi la picioare
Să-mi sădeşti cîte o floare.
Una, floare de bujor
Ce pare că arde-n dor,
Şi alta de busuioc
Ce opreşte mîndra-n loc.
Apoi, dragă, să-mi nechezi,
Apoi să te depărtezi
Şi să mergi la cîmp, la noi,
Unde-am născut amîndoi.
Nime frîul să nu-ţi puie,
Nici pe tine să se suie.
Iar de-i vedea tu pe gios
Un voinic tînăr, frumos,
Cu păr lung şi gălbior,
Să ştii că mi-e frăţior.
Tu să-l laşi ca să te suie,
Mîna-n coamă să ţi-o puie,
Şi să-l porţi, murgule, bine,
Cum m-ai purtat şi pe mine,
Şi să-l primbli aici pe culmi
Tot la umbra istor ulmi!"

ROMÂN GRUE GROZOVANUL

I

Sus, pe cîmpul Nistrului,
Sub poalele ceriului,
La coada Ialpăului[a],
Unde fat' zmeoaicele[b]
Şi s-adun zărnoaicele,
Şi s-adap leoaicele,
Multe-s, frate, şi mai multe
Corturi mari, corturi mărunte!
Iar în chiar mijlocul lor
Nalţă-se-un cort de covor,
Un cort mare şi rotat,
Poleit şi narămzat,
Cu ţăruşi d-argint legat,
Parcă-i cort de împărat! [c]
Dar înuntru cine şede?
Dar în el cine se vede?

---

[a] Ialpău, rîu din Basarabia, ce se varsă în lacul numit Ialpug.
[b] Fiinţi fantastice carele gioc un mare rol în basnele poporului.
[c] În broşura întîi a baladelor tipărite în Iaşi la anul 1852 se zice:

Un cort mare şi rotat,
Mult e mîndru naramzat,
De ţăruşi de-argint legat
Cu sferi albe de mătasă...
Parcă-i cort de-mpărătească.

Ghirai, hanul cel bătrîn [a],
Cu hamger bogat la sîn.
Mulţi tătari stau împregiur,
Cu ochi mici, ca ochi de ciur.
Şi stau toţi îngenucheţi
Pe covor cu perii creţi.
Iar la uşa cortului,
Sub stejarul mortului [b],
Este-un biet român legat,
Legat strîns şi ferecat
Ca un mare vinovat.
Român Grue Grozovanul,
Român Grue Moldovanul,
Care-a sărăcit pe hanul.
Doi tătari ţeapa-i gătesc,
Doi amar mi-l chinuiesc,
Dar el cîntă-n nepăsare,
Parcă-ar fi la masă mare,
Şi dă semn de veselie,
Parcă-ar fi la cununie !...
Iată mîrzăciţele [c]
Şi cu tătăriţele
Că la hanul năvălesc
Şi cu toate-aşa-i grăiesc :
„Alei ! Doamne han bătrîn,
Cu hamger bogat la sîn !
Fă cu Grue ce vei face
Sufletul să ni se-mpace,
Că de cînd s-au rădicat
Şi-n Bugeac Grue-au intrat
Mulţi tătari el ţi-au stricat

[a] Hanul de tătari purta denumirea de Gherai, ca un titlu de suveranitate, dupre numele celui întîi şef al tătarilor care au luat Crîmul.

[b] Tradiţia poporală spune de un copac locuit de sufletul unui om ce fusese spînzurat de crengile lui. Oricine adormea la umbra acelui arbore făcea visuri de moarte carele se împlineau pînă în trei zile. Poate că stejarul mortului din baladă să fie chiar acel din tradiţie.

[c] Adică nevestele mîrzacilor şi a tătarilor de gloată. Mîrzaci erau de sînge hănesc şi formau o castă puternică între tătari. Numele lor era Myrza.

Şi tătarce-au văduvit,
Fete mari au bătrînit,
Bugeacul l-au pustiit,
Bugeacul pe giumătate
Şi Crîmul a treia parte !"
Ghirai, hanul cel bătrîn,
Trage pala de la sîn
Şi cu glas crunt de păgîn [a]
Zice lui Grue Român :
„Alei ! Grue viteaz mare !
De la mine n-ai iertare.
Spune-ncalte-adevărat,
Mulţi tătari tu mi-ai stricat ?"
„Alei ! Doamne, han bătrîn,
Lasă cel hamger la sîn,
Că eu sînt pui de român
Şi nu-mi pasă de-un păgîn !
De-i iertare sau de nu-i,
Tot cu dreptul vreu să-ţi spui
Că de cînd m-am rădicat
Şi-n Bugeac eu am intrat,
Mulţi tătari, zău ! ţi-am stricat
Şi tătarce-am văduvit,
Fete mari am bătrînit
Şi Bugeac am pustiit,
De bahmeţi l-am sărăcit [b],
Bugeacul pe giumătate
Şi Crîmul a treia parte.

---

[a] Românii da numele de păgîn la toate neamurile ce nu erau de relegea lui şi cu care se găseau în lupte.

[b] *Bahmet* sau *bahamet,* cuvînt de origină tătară, ce denumeşte caii din Bugeac.

O mare parte din Basarabia poartă numele de Bugeac, de pe timpul năvălirei tătarilor în sînul ei în urma moartei lui Ştefan-vodă. Cîmpiile Bugeacului hrăneau înainte un soi de cai sălbatici ce erau foarte apreţuiţi de turci şi de tătari. Asemine şi în Dobrogea, pe malul drept a Dunărei, în faţă cu Basarabia de gios, se găseau herghelii de soi bun. Caii cei mai buni, însă, cei mai frumoşi la făptură şi mai spornici la pas erau caii din Moldova.

Cantimir zice în *Descrierea Moldovii* că turcii au un proverb care pomeneşte de frumseţa tinerilor persiani şi de agerimea cailor moldoveni. Acei cai erau foarte căutaţi de unguri şi de leşi pentru remonta cavaleriei.

Iar Nistrul cînd l-am trecut,
Pod pe dînsul am făcut,
Ca să duc, să car la noi
Averile de la voi;
Să duc care mocăneşti
Cu copile mîrzăceşti
Şi cu roabe tătăreşti.
Alei! Doamne, han bătrîn,
Lasă cel hamger la sîn
Şi-mi dă moarte de român,
Nu-mi da moarte de păgîn.
Las' să mă mărturisesc
Şi de suflet să-mi grijesc
La un popă creştinesc
Care zice din psaltire
În cea sfîntă monastire,
Că mult sînt eu vinovat,
De păcate încărcat;
C-am curvit cu sora ta
Ş-am răpit pe fiica ta,
Ş-am ucis pe frate-tău[a],
Viteaz mare cît un leu
Care-a fost duşmanul meu!"
Ghirai, hanul cel bătrîn,
Uită hamgerul la sîn
Şi cu glasul oţerit
Pe loc au şi poruncit
La mîrzaci de cei mai mari
Şi la cincizeci de tătari
Pe Grue să-l ducă-ndată
La cea monastire naltă!

---

[a] Unii din cîntăreţi adaog mult la faptele lui Grue, după cursul inspirărei şi cîteodată după nevoia rimei. Astfel, în ediţia baladelor din 1852 se ceteşte următoarele:

Am curvit cu sora ta,
Ş-am ucis pe maica ta,
Ş-am tăiat pe frate-tău
Şi am ars pe tatăl tău.

Este însă de presupus că Ghirai hanul, ce era bătrîn, nu mai avea nici tată, nici mamă pe timpul lui Grue.

II

Tătărimea purcedea
Şi pe Grue mi-l ducea
La cel popă creştinesc,
Sfînt cu chipul omenesc,
Care zice din psaltire
În cea sfîntă monastire.
Dacă videa şi videa,
Grue vreme nu perdea,
Două cruci numai făcea,
„Doamne-agiută !" el zicea,
Bardă-n mînă apuca
Şi-n tătari se arunca
Ca un vînt înviforat
Într-un lan de grîu uscat.
„Aman !" ei cu toţi răcnea[a)]
Şi din faţă-i toţi perea !
Dacă videa şi videa,
El în grabă se ducea
Chiar la grajdiul hanului,
Hanului tătarului.
Cînd la grajdi el ce zărea ?
Un bahmet ce tot sărea,
Un căluţ cam pătrărel,
Ieşea-n vară cincărel.
Grue mi-l apropia,
Mîna-n coamă că-i punea
Şi-n podele-l azvîrlea,
Aşa cal nu-i trebuia !
Dar colo, cît colo,-n fund,
Iată-un negru cam rotund,
Care soare n-au văzut
De cînd mă-sa l-au făcut.[b)]
La el Grue se ducea,
Mîna-n coamă că-i punea
Din loc nici că mi-l clintea !

[a)] *Aman* e strigătul turcilor şi a tătarilor cînd ei se află faţă cu un pericol. *Aman* însemnează : *„Graţie !"*

[b)] Vezi nota din balada lui Serb-Sarac [în ediţia de faţă, nota [d)] de la p. 128].

Aşa cal îi trebuia.
El afară mi-l scotea,
Frumuşel mi-l înşăua,
Înşăua şi-l înfrîua
Şi pe ochi îl săruta
Şi pe dînsul s-arunca,
Trei dezbinuri că mi-i da,
Scîntei verzi din ochi îi da[a],
Şi deodată s-arăta
Chiar la uşa cortului,
Sub stejarul mortului.
Ghirai han cît îl videa
Ofta greu şi mi-i zicea :
„Alei ! Grue, viteaz mare !
De la mine ai iertare
De vrei numai să te prinzi
Negrul meu să nu mi-l vinzi,
Să nu-l vinzi la ungurean,
Nici la turc ţarigradean.
Să nu-l vinzi nici la litean[b],
Că liteanu-i om viclean.
Ci să-l vinzi la un român,
Că-i om drept şi bun stăpîn
Şi de mînă mai dănos
Şi de suflet mai duios.[c]
El pe negrul de-a avea,
Tot de nunţi mi l-a ţinea.

---

[a] Caii din baladele şi din povestele poporale sînt hrăniţi cu jăratic şi scot scîntei de foc pe ochi şi pe nări cînd se aprind la fugă. A scoate însă scîntei verzi înseamnează a simţi o durere vie.

[b] *Litean* sau *litfean*, locuitor din Litfania. Desele războaie ce avură moldovenii cu leşii, daunele ce făceau acestii în ţară cînd năvăleau şi numeroasele lor călcări peste tractatele de pace au dat cuvîntului litfă o semnificare foarte uricioasă. Litfă e sinonim de neam rău şi fără credinţă.

[c] În ediţia baladelor de la 1852, cu greşală s-au tipărit următoarele versuri :

Să nu-l vinzi la vrun muntean
Că munteanu-i om viclean.

Adevăratul cîntic bătrînesc, precum l-am aflat de la un cîntăreţ orb din satul Bohotinu, anume Neculai Nastasi, pomeneşte de litfean, iar nu de muntean.

Eu la dînsul l-oi videa
Ori la nunţi, ori la război,
Cînd ne-om lupta noi cu voi.
El că mi l-a dărui
Sau că i l-oi cumpăni
De trei ori cu venetici,[a]
Venetici de cîte cinci."
Român Grue cam rîdea
Şi din gură răspundea:
„Alei! mări, han bătrîn!
Ori nu ştii că sînt român?
De-s român, sînt frate bun[b]
C-orice cal viteaz nebun!
Iar de ai bahmeţi fugari
Şi de ai voinici tătari,
Bahmeţi iuţi să mă gonească,
Tătari crunţi să îndrăznească,
Dă-le voie, dă-le ştire
După mine să se înşire
Şi s-alerge să m-agiungă
Pe cîmpia astă lungă."

III

Ghirai hanul semn dedea,
Tătărimea purcedea
Pe cel cîmp nemărginit
Cu negară învelit
Şi cu troscot coperit.
Tătărimea se-nşira
Şi fugînd se resfira
Cîte unul, unul, unul
După negruşor nebunul,
Negrişor fugea, fugea,
Cum se fuge nu fugea,
Ci sărea tot iepureşte
Ş-alerga tot ogăreşte,

---

[a] Galbini de Veneţia, ducaţi mari de cîte cinci unul, ce se numesc lefţi.
[b] Admirabilă caracteristică a românului de pe timpul vitejiei.

Nechezînd tot voiniceşte.
Alei ! voi tătari păgîni,
Vi s-au stins ziua de mîni !
Iată Grue dă-napoi
Şi s-aruncă pintre voi
Ca un vînt înviforat
Într-un lan de grîu uscat ;
Şi cu negruşor nebunul
Vă ie unul cîte unul
Şi din fugă vă coseşte,
Şi vă taie chip snopeşte[a],
Şi de-averi vă curăţeşte,
Şi de boală vă scuteşte,
Şi vă lasă-n urma lui
Ca momîi de-a cîmpului !
Apoi Grue se porneşte
Şi-n Moldova se iveşte
Ca un soare ce-ncălzeşte,
Încălzeşte şi rodeşte,
Că mult bine-n lume face
Sufletul să şi-l împace.
Creştinează[b]
Şi botează,
Dă de fin
Cîte-un tretin
Şi de fină
O tretină.
Şi cunună fete mari
Fără grijă de tătari,
Şi rădică monastiri
Pentru timp de năvăliri [c],

---

a) Adică îi taie snopuri, snopuri, ca grîul.

b) Românii sînt foarte bucuroşi de cumătrie, giudecînd dupre marele număr de cumătre ce se găsesc în fiecare sat. Ceremonia botezului dă loc la serbări voioase, cu mese mari şi cu hore.

c) Monastirile ce se ridicau în timpurile grele a luptelor noastre cu vecinii erau destinate a fi şi templul lui Dumnezeu şi locuri de adăpostire pentru bătrîni, pentru femei şi copii cînd năvăleau duşmanii în ţară.

De aceea monastirile aveau ziduri mari ca nişte cetăţi, başte boltite şi tainiţe pentru ascunderea sculelor, şi erau mai mult clădite în locuri retrase, prin munţi şi în fundul codrilor.

Iar pe negrul sprintenel
Îl face frate cu el,
Că românu-i frate bun
C-orice cal viteaz nebun!

CODREANUL

I

Frunzuliță de dudău ! [a]

---

[a] Cele mai multe dintre cînticele poporale încep cu *frunză verde*. Aceasta provine din iubirea românului pentru natura înverzită. Primăvara, cu ceriul ei albastru, cu dulcea sa căldură, cu însufleţirea ce ea aduce lumei amorţită de viforele iernii, naşte în inima românului doruri tainice, porniri entusiaste carele îl fac a uita suferinţele trecutului şi a visa zile de iubire, de vitejie.

Lui îi place, cînd vine primăvara cea verzie, a se întinde pe iarbă, a se rătăci pin lunci şi codri, a cînta şi a pocni din frunze, a se scălda în lumina soarelui şi în aerul parfumat al cîmpului. Frunza cea nouă îi insuflă cîntice pline de o melancolie adîncă, ce esprimă jalea unui trecut de mărire şi aspirarea către un viitor măreţ.

Frunza verde ce încunună cînticele poporale servă totodată de caracteristică cînticului. Astfel, cînd subiectul este eroic, cînd el cuprinde faptele unui viteaz, poetul alege frunzele de arburi sau de flori ce sînt în potrivire cu puterea şi cu tinereţa, precum frunza de stejar, frunza de brad, frunza de bujor, căci voinicii baladelor sînt nalţi ca bradul, tari ca stejarul şi rumeni ca bujorul. Cînticele de iubire se încep cu frunzele de lacrimioară, de sulcină, de busuioc, pentru că aceste flori, după credere poporului, au o menire fărmecătoare. Cînd e cînticul de durere sau de moarte, el preferă frunzele de mărăcină, de mohor etc.

În legendele şi în baladele unde figurează copile frumoase, aceste sînt întovărăşite de cele mai gingaşe flori ale cîmpiilor, poetul le încunună cu ghirlande mirositoare de frunzi de viorele, de trandafiri, de micşunele etc., şi astfel se poate cunoaşte subiectul unui cîntic chiar de la cel întîi vers.

Românii dovedesc prin această formă poetică ale improvizărilor lor o şi mai strînsă rudire cu fraţii lor din Italia, căci în cînticele poporale ale umbrilor, ale ligurilor, ale picenilor şi ale piemontezilor, frunza e înlocuită prin floare. De pildă :

S-au aflat la Movilău [a]
De Codreanul cela rău
Că se primblă pin ponoare,
Pin potice fără soare,
Cu sarică bocsănească
Şi căciulă ţurcănească,
Nime să nu mi-l cunoască.
Mult e mîndru, sprintenel
Cel voinic, cel voinicel!
Şi tot cată-un căluşel
Roibuleţ, cu părul creţ,
De-a lui Codrean drăguleţ.
Mult aleargă, s-osteneşte,
Cal pe gînduri nu găseşte;
Cîţi fugari i s-arăta,
El de coamă-i apuca,
Peste tufe-i arunca.
Dacă videa şi videa
Că norocul nu-l slujea,
În baltag se rezema,
Colea-n vale se lăsa,
Colea-n vale, la strîmtoare,
Unde trec mocani cu sare. [b]
Iar în drum cît se punea,
C-un mocan se întîlnea

Fior de viole
Li vostri ochietti furono le strale
Che fece la ferita che mi dole etc.
Fior di cerasa
E d'una siepe de mortella e rosa
Io la vorré siepa 'la vostra casa.
Fior di mela
Vattene a casa che mamma ti chiama
Mamma ti chiama e lo mio core pena.
etc., etc.

[a] Oraş vechi din Basarabia, pe malul Nistrului.

[b] Mocanii de la munte fac din vechime şi pînă astăzi, cu carele lor mari înhămate de herghelii întregi de cai, transporturi de sare şi de mărfuri pin ţară şi la hotare.

Şi din gură-aşa-i grăia:
„Cale bună, măi muntene!"
„Mulţămim, frate Codrene!"
„Măi mocane, frăţioare,
Nu ţi-e roibul de schimbare?
Să-ţi dau chebea din spinare
Ş-un car mare plin de sare,
Un car mare cu opt boi
Să mergi bogat de la noi?"
„Nu mi-e roibul de schimbare,
Nici mi-e roibul de vînzare,
Că cu mama roibului
Plătesc valea Oltului,
Şi de-aş vinde pe roibul,
Aş plăti Movilăul."
„Alelei! mocănaş dragă,
De mine dorul se leagă.
Fă şi tu pe dorul meu,
Că bun e cel Dumnezeu!
Dă-mi pe roibul drăguleţ,
Că să cerc de-i şoimuleţ.
De-i mi-a plăcea îmbletul,
Eu ţi-oi da şi sufletul."
Mocănaşul se pleca,
Codrenaşu-ncăleca...
Trei rugini el îi trăgea[a],
Astfel roibul meu fugea...
Văile se limpezea![b]
Se ducea hoţul rîzînd,
Fugea roibul nechezînd,
Iar mocanul sta plîngînd
Şi din gură tot zicînd:
„Alelei! măi Codrenele!
Te vezi de pe sprincenele
Că eşti făcător de rele.
Vin', Codrene, înapoi,
Dă-mi încalte cei opt boi,

---

[a] Adică îl lovi de trei ori cu varga ruginită a puştei, sau cu muchea ruginită a paloşului.
[b] Imagină minunată de repezimea calului.

Cîţiva bani de cheltuială
Şi chebea de primineală."
„Ba-ţi fă cruce, măi mocan,
Zi c-ai cinstit pe Codrean,
Că de-oi veni înapoi,
În loc de car cu opt boi
Ţi-oi da nişte pumni zgîrciţi
De ţi-or părea bani găsiţi." [a]
Şi s-au dus, s-au dus, s-au dus,
Pîn'ce soarele-au apus.

II

Frunză verde de alună,
Codrenaş cu voie bună
Se urca în deal la stînă,
Se urca şi chiuia...
Toţi ciobanii că fugea !
Numai unul rămînea,
Lîngă foc se întindea,
Bolnăvior că se făcea ;
Codrenaş îl pricepea
Şi din gură-aşa-i zicea :
„Mînca-te-ar lupii, cioban !
La ce te mai faci viclean,
Că ţi-oi trage-un iartagan
De-i sări ca un şoldan !
Scoal' de-mi alege-un cîrlan,
Cîrlănaş de la Ispas [b],
Tinerel, rotund şi gras."
El cîrlanul şi-l lua,
La ciochine şi-l lega
Şi cu roibul iar pleca,
Şi cu roibul se lăsa
Colo-n vale la Şanta,

---

[a] *Ban găsit, ban vrăjit. Comoară găsită, belea nesfîrşită,* proverburi.

[b] Din ziua Ispasului începe a se tăia miei pentru hrana poporului. De-acolo vine zicătoarea prin care cată a se mîngăia bătrînii : Primăvara vede mai multe piei de miei decît de oi.

La Şanta, la crîşmăreasă,
Cu ochi mari de puică-aleasă.
Bea Codrean, se veseleşte,
Cu Şanta se drăgosteşte,
Şi de plată nici gîndeşte.
Bea Codrean şi porunceşte,
Iar crîşmariu-ngălbineşte
Şi porunca-i împlineşte.
„Măi bădiţă, măi crîşmar!
Adă-o ploscă de Cotnar
Şi una de Odobeşti
Dacă vrei să mai trăieşti!"
Ploştele Codrean lua,
La oblînc le anina,
Crîşmăriţa săruta,
Şi cu roibul iar pleca,
Şi cu roibul se lăsa
Deasupra Copoului[a],
Colea-n rediul Breazului,
Locaşul viteazului.
El la umbră se punea,
Cîrlanu-ntreg şi-l frigea,
Masă mîndră-şi întindea,
Şi mînca, bea, veselea,
De potiră nici gîndea!
Dar potira-l urmărea,
Potiră arnăuţească[b],
Cu iarbă vînătorească,
Unde-a da să nu greşească!
Codrenaş, cît o videa,
Plosca la gură-aducea,

---

[a] Copoul e un cîmp frumos în capătul Iaşilor, locul de primblare a societăţei fostei capitală. Dincolo de acest cîmp se găseşte rediul Breazului.

[b] Arnăuţii au fost mult timp în serviciul domnilor şi ai boierilor. La început ei formau o guardie domnească îmbrăcată numai în haine cusute cu fir. Mai pe urmă ei fură întrebuinţaţi de agie ca potiraşi în contra hoţilor ce ţineau drumurile. Unul din şefii lor cei mai vestiţi au fost Bimbaşa-Sava. În fine, de cînd cu formarea miliţiei române, ei au rămas ca slugi de paradă la unii din boieri. Meseria lor consistă numai întru a fi înarmaţi ca nişte arsenaluri şi a figura astfel dindărăptul caleştelor.

Iar potira-i tot zicea :
„Dă-te, Codrene, legat,
Să nu te ducem stricat."
Codrenaş le răspundea :
„Mielu-i gras, ploscuţa-i grea,
De sînteţi niscaiva fraţi,
Iată masa şi mîncaţi !" [a]
Arnăuţii se izbea,
Armele de foc scotea
Şi-n Codrean le slobozea...
Peptul lui Codrean sărea !
Iar el rănile-şi strîngea,
Plumbii din carne-şi scotea,
Cu ei durda-şi încărca
Şi din gură-aşa striga :
„Alelei ! tîlhari păgîni !
Cum o să vă dau la cîni,
Că de-atîta sînteţi buni !"
Apoi durda-şi întindea
Şi-n plin durda lui pocnea.
Potiraşii gios cădea,
În sînge se vîrcolea.
Iar Leonti-Arnăutul,
Înghiţi-l-ar pămîntul !
Nasturi de-argint că scotea[b]
De-ncărca o şuşanea[c]
Şi-n Codrean o slobozea,
Pe Codrenaş mi-l rănea !
Voinicelul meu turba,
În durdă se rezema,
Baltagul şi-l rădica,
În Leonti-l răpezea
Şi capul îi retezea.
Capul de-a dura sărea,

---

a) Răspuns caracteristic al unui din cele mai nobile obiceiuri române, obiceiul ospeţiei. Oricînd vede cineva o masă întinsă şi zice : „Masă bună !", stăpînul mesii răspunde : „Poftim la dînsa !"

b) Poporul crede că sînt zale vrăjite pe care numai glonţii de argint le poate străbate.

c) Puşcă lungă arnăuţească.

Sîngele bolborosea,
Trupul metanii făcea.
Dar Codreanul tot slăbea.
Pe genuchi bietul cădea,
În palme se sprijinea,
Şi potira mi-l prindea,
Lega-s-ar moartea de ea!

III

Frunză verde de măcieş,
Pe Codreanu-l duc la Ieşi,
La domnul, la Ilieş.[a]
Şi mi-l duc într-un divan
Unde domnul cu caftan
Şi pe cap cu gugiuman
Sta culcat pe-un buzdugan
Lîng-un grec ţarigradean[b].
„Măi Codrene, voinicele,
Spune tu domniei mele,
Mulţi creştini ai omorît
Cît în ţară ai hoţit?"
„Domnule, măria-ta!
Giur pe Maica Precista,
Eu creştini n-am omorît
Cît în ţară-am voinicit,
Vreun creştin de-l întîlneam,
Averile-i împărţeam.
Cu doi cai de-l apucam,
Unu-i dam, unu-i luam.
Mîna-n pungă de-i băgam,
Giumătate-o deşertam.

---

[a] Este de prezumat că balada pomeneşte de Alexandru Iliaş carele a domnit în al XVII secol, 1666.

[b] Adică grec din Fanar, unul din acei intriganţi servili carii au sădit în inimile românului ură şi dispreţ în contra grecilor, atît prin bîntuirile ce au cauzat ţării în timp de mai mult de un secol, cît şi prin corumperea năravurilor ce au lăsat în urma lor!

Unde vedeam săracul,
Îmi ascundeam baltagul
Şi-i dam bani de cheltuială
Şi haine de primineală.[a]
Iar unde zăream grecul,
Mult îmi ardea sufletul
Pîn'ce-i retezeam capul!
În cap mîna că-i puneam,
La pămînt îl aduceam,
Căpăţîna i-o taiam
Şi la corbi o giuruiam!"
Cel grec mîndru, coroiat,
Ce şedea cu domnu-n sfat,
Pe Codrean cît l-auzea,
La faţă se-ngălbinea,
Pe covor îngenuchea
Şi din gură-aşa grăia:
„(De-a mai fi Codrean vro vară,
Îmi scoate grecii din ţară.)
Domnule, măria-ta!
Pe Codreanul nu-l ierta,
Că el capul ţi-a mînca
Şi foc tîrgului ţi-a da
Şi pe doamna ţi-a fura."
Domnul că se spăria,
Semn calăului făcea.
Iar Codreanu priceputul,
Priceputul şi păţitul,
Semnul domnului zărea
Şi din gură-aşa grăia:
„Domnule, măria-ta!
Tu pe greci nu asculta,
Că ei viaţa ţi-or scurta,
Grecu-i fiară duşmănoasă,
Grecu-i limbă veninoasă,

---

[a] A se primeni în haine nouă este un prilegiu de a primi urări de fericire şi de sănătate din partea cunoştinţilor şi a neamurilor. Acestii zic: „Să le porţi sănătos şi voios!"

Grecu-i boală lipicioasă
Ce pătrunde pîn' la oasă ![a]
Iar de vrei tu să mor eu,
Mai lungeşte veacul meu
Să mă-mpac cu Dumnezeu.
Las' să mă mărturisesc,
De moarte să mă gătesc
Şi s-ascult slujba cea mare
Din gura popii Macare !"
Domnul pe gînduri cădea,
Semn armaşului făcea ;
Porţile se deschidea,
Iar Codreanu-n gîndul său
Zicea : „Bun e Dumnezeu !"

IV

Frunză verde de bujor,
La biserică-n pridvor
Sta Codreanul frăţior
Cu butucul de picior. [b]
Popa slujbele-i cetea,
De moarte mi-l pregătea.
Codrenaş se umilea
Şi popii, gemînd, zicea :
„Părinte, sfinţia ta !
Mai desleagă-mi pe dreapta,
Să-mi fac cruce cu dînsa,
Să-mi fac cruce, să mă-nchin,
Ca să mor ca un creştin."

---

[a] Aceste versuri aduc aminte pe acele din Eneida : *Timeo Danaos et dona ferentes ;* şi pe acel a poetului italian : *O, vili, o, superbi, ma infami sempre !* Unii dintre cîntăreţi pomeneşte de turc în loc de grec şi, prin urmare, Codrean zice :

Domnule, măria-ta,
Pe străini nu-i asculta etc.

Vezi partea I a baladelor, ediţia din 1852.

[b] Pedeapsa butucului, obicinuită în Orient, se aplica culpaşilor chiar la romani. Între ruinele oraşului Pompeia s-au găsit într-o închisoare osemintele a doi oameni prinse într-un mare butuc de bronz.

Popa dreapta-i dezlega,
El în sîn mîna-şi băga,
Dalb de paloş că scotea,
De butuc că-l şi trîntea,
Şi butucul deschidea ;
„Alelei ! tîlhari păgîni,
Cum o să vă dau la cîni,
Că de-atîta sînteţi buni !“
Cum zicea, aşa făcea,
Potira măcelărea
Şi la curte se-ntorcea
Şi-n glas mare-aşa zicea :
„Domnule, măria-ta !
Ian deschide-ţi fereasta,
Să ne videm feţele,
Să ne-auzim vorbele.
Să ştii, doamne, să ştii bine
Că nu-i vrednic pentru tine
Să omori voinici ca mine !“
Domnul faţa şi-aprindea[a]
Grecu-n beciuri s-ascundea,
Curtenii cu toţi sărea,
Poarta curţei închidea.
Codrenaş, dacă videa,
Paloşul şi-l zinghenea [b]
Şi deodată chiuia :
„Alelei ! cal roibuleţ,
De-a lui Codrean drăguleţ !
Unde eşti, voinicule,
Să-mi mai scapi tu zilele !“
Iată roibu-l auzea,
Iată roibul nechezea,
De la iesle se smuncea,
La glas de stăpîn venea,
Venea vesel, nenşăuat,
Nenşăuat şi nenfrînat,
Zbura vesel pe pămînt,
Narea-n vînt şi coama-n vînt.

---

[a] Adică i se cuprinse obrazul de roşaţa mîniei.
[b] Adică cerca ascuţitul cu unghia ca să se încredinţeze de sună a armă ruginită sau oţelită.

Codrenaş se-nveselea,
Pe el iute se-azvîrlea,
Pintre glonţuri viu trecea,
Zid de peatră nalt sărea
Şi, sărind, aşa zicea :
„Rămîi, doamne, pe domnie,
Eu mă duc în haiducie !
Rămîi doamne, sănătos,
Că tu vrednic nu mi-ai fost.
Iliaş, rămîi cu bine,
Că nici tu nu eşti de mine
Şi nici eu nu sînt de tine !“
. . . .
Scăpatu-mi-au voinicul !
Eu mă-nchin cu cînticul
Ca codrul cu freamătul,
Că roibul cu îmbletul,
Roibul sare zid în loc,
Scoate voinicul din foc.
Codrul frunza-şi îndeseşte,
Pe voinic îl mistuieşte.
Rămîneţi în veselie,
Ca Codreanu-n haiducie,
Şi-mi faceţi parte şi mie. [a]

---

[a] Unele din balade se termină cu o urare adresată ascultătorilor. Strămoşii noştri iubea să auză cîntice de vitejie, şi la mesele lor aduceau cîntăreţi ce le spuneau faptele domnilor vechi. Cîntarea acelor poezii se făcea într-un mod recitativ. Balada *se zicea.* Astfel mi-au zis mie balada lui Codrean orbul din Bohotin, Neculai Nastasi.

VIDRA

I

Frunză verde pelinită,
Pe cel deal, pe cea colniță,
Primblă-mi-se-o cătăniță
Cu doi bani în pungulită,
Şi cu doi în buzunari,
Cu doisprece lăutari,
Şi cu doi, trei căluşei
Încărcați de gălbinei.
Iar cu dînsa se afla,
Tot pe lună se primbla,
Stoian Şoimul, popă vechi [a],
Cu potcapul pe urechi,
Ce s-au lăsat de popie
Şi de sfînta leturghie
De s-au dat în haiducie.
El de mijloc o ţinea,
Lîngă peptu-i o strîngea,
Şi mereu o dismierda,

[a] Acest Stoian, care, după cum zice balada, s-au lăsat de popie şi de sfînta leturghie de s-au dat în haiducie, nu a fost singurul hoţ ieşit din sînul clerului. Pe la 1820 s-au mai ivit în ţară un alt voinic de drumul mare, anume Andrii Popa, carele, cînd se întîlnea cu potira, striga la tovarăşii lui : *„Daţi copii, în numele Domnului !“* El a hoţit mai mulţi ani, bătîndu-şi gioc de domnia lui Suţu, dar, în fine, a fost ucis în luptă de viteazul Mihaï Cozoni, carele priimise ordin de la vodă ca să prinză pe Andrii viu sau mort. Vezi în *Doine şi Lăcrimioare balada lui Andrii Popa.*

Şi mereu o săruta,
Şi lăutarii cînta,
Cîmpii de se răsuna.
Cînd fu cătră dimineaţă,
Popa se spăla pe faţă,
Barbă neagră peptina,
La baltagu-i se-nchina
Şi pe Vidra mi-o trezea
Şi din gură-aşa-i grăia :
„Ştii tu, Vidro, ce-am gîndit,
Ştii tu ce m-am socotit ?
Suflecă mînice largi
Şi-mpleteşte la colaci. [a]
Fă colaci mari de doi saci
Pentru cumnăţei burlaci,
Ş-un covrig de un mertic
Pentru cumnăţel mai mic.
Apoi haideţi amîndoi
Cu cotiga cu doi boi
Peste codri, peste munţi,
La cei socri cam cărunţi."

---

[a] A da şi a priimi colaci este una din vechile datini a ţării. În toate împregiurările cele mai însemnate a vieţii omului, la naştere, la botez, la înmormîntare, colacii nu lipsesc şi ieu proporţii de mărime potrivită cu starea omului.

Cînd se naşte un copil şi se botează, părinţii duc colaci naşului, şi acesta dăruieşte finului sau finei ceea ce-i dă mîna.

La înmormîntări se fac colaci mari ce întovărăşesc pe mort, cu pompă, pînă la mormînt, şi acolo sînt împărţiţi la săraci.

Cuvîntul de colaci a agiuns cu vreme a fi sinonim de prezent, plocon. Aşa, locuitorii de la ţară au obicei a merge la stăpînii moşiilor cu *colaci* la zile mari, însă acei colaci sînt reprezentaţi prin ouă, pui de găini, faguri de miere, poame şi miei.

În agiunul Sf. Vasilie, copiii şi flăcăii plec pe la casele oamenilor ca să facă urări de Anul nou ; ei se numesc atunci colaieri ce merg cu colinda pin sat.

Iată una din acele urări numite plugul, ce obicinuit se zice în agiunul Sf. Vasilie, împreunînd cuvintele cu sunet de telincă şi cu ciocniri de fere de plug.

II

Amîndoi la drum pleca,
Sus, la munte, se urca
Şi mereu boii-ndemna :
„Hăi, Plăvan, hăi, Bourean,
Giuncănaşi de-a lui Stoian."
Opintea boii mereu,
Opintea şi sufla greu,
Şi cotiga scîrţiia
Şi calea se-ngreuia.
Iar pe cînd soarele-i sus,
Pe cînd şoimul stă ascuns,
Pe cînd umbra e scăzută
Şi se face nevăzută,
Stoian popa se oprea
Şi de prînz el poposea
În mijlocul codrului,
Unde-i larg voinicului,
În poiana înflorită,
Cu frunzari acoperită,

URARE CU PLUGUL

Aho ! Aho ! plugul badei cu 12 boi.
Boi bourei,
În coadă cudălbei,
În frunte ţintaţi,
În coarne-nferaţi,
Pe pînteci bălani,
Pe spate plăvani,
Fiecare de cîte cinci ani.
Mînaţi măi, hăi, hăi !
Badea c-un plug bine-mpănat
Şi tot cu fer ferecat,
Tras de boi bourei,
Voinicei ca nişte zmei,
S-au apucat de arat
Zi de vară
Pîn-în seară.
Mînaţi măi, hăi, hăi !

La luna, la săptămîna s-a dus badea să vază grîul de-i răsărit, dar era de secerat.

Badea l-au săcerat,
În girezi l-au adunat,
Apoi l-au trierat
Cu roibul, cu murgul,

Unde iarba se-mpletește
Și-n vîrf se găitănește.
Vidra masă că-ntindea,
Și la masă că ședea
Cu Stoian alăturea.
Ei prînzea și veselea,
De nime grijă n-avea,
Dar păcatul mi-i păștea,
Pe Stoian îl zădărea
Și Stoian așa grăia :
„Oliolio ! mîndruța mea !
De cînd eu mi te-am luat,
Nici un cîntic n-ai cîntat.
Cîntă-ți, mîndro, cîntecul,
Că mi-e drag ca sufletul."

Cu negrul, cu surul,
Și multe care-a încărcat
Și la moara din vale-a plecat.
Mînați măi, hăi, hăi !

Dar hoața de moară, ce păștea brîndușe pe costișe, dacă a văzut așa povară mare,

Puse coada pe spinare
Și fugi spre lunca mare.
Iar morariul meșter bun
Alerga ca un nebun
Și striga, mereu striga :
„Na, morișca, na, na, na" ;
Moara tot hodorogea
Și pin apă tot fugea.
Mînați măi, hăi, hăi !

Iar lelea morăriță, bună meșteriță, suflecînd mînici și catrința :

Luă un cojoc mițos
Și mi-l îmbrăcă pe dos
Cu tărîțe, cu cojițe,
Prinse moara de cosițe.
Ș-o apucă de călcîi
Ș-o puse pe căpătîi.
Lovi c-un ciocan în șele
De o dete pe măsele ;
Atunci moara s-a pornit,
Roțile și le-a-nvîrtit
Și pe loc a măcinat
Tot grîul cel săcerat.
Mînați măi, hăi, hăi !

„Alei ! frate, dragul meu !
Nu mai pofti să cînt eu,
Să-ţi cînt cîntic haiducesc,
Cu viers dulce femeiesc.
Eu dacă ţi l-oi cînta,
Apele s-or tulbura,
Brazii mi s-or scutura,
Munţii mi s-or clătina,

S-a sculat apoi nevasta bădicăi şi s-a dus în cămară,

A scos o sită de sfară
Şi-i păru că-i prea rară.
Ea s-a dus iar în cămară
Şi a scos o sită deasă,
Tot cu firuri de mătasă,
Mînaţi măi, hăi, hăi !

Frămîntat-au ş-au dospit.
Şi cuptoiul l-a împlut,
Şi colacii au crescut.
Apoi lelea c-o lopată
Tras-au unul mare-n vatră,
Un colac, rotund, frumos,
Alb ca faţa lui Hristos,
Şi mi l-a rupt drept în două
Ca să ni-l deie tot nouă...
De urat am mai ura,
Dar ne temem c-a-nsera,
Şi-s cărările-ncurcate,
Şi casele depărtate.
Aho ! Aho ! plugul badei cu 12 boi
Iată-ne sosiţi la noi.

Unii mai adaog şi următoarele versuri :

Noi din suflet vă dorim,
Acum şi pînă murim,
Cîte paie sus pe casă,
Atîţia galbini pe masă,
Cîţi cărbuni în cel cuptori,
Atîţi mîndri gonitori,
Cîte fire în manta,
Atîte vaci a făta.

URARE DE DIMINEAŢA ANULUI NOU

Anul nou cu fericire,
Vă dorim şi cu-nflorire,
Ca merii,
Ca perii
În mijlocul verii.

Văile or răsuna
Şi pe noi ne-a-ntîmpina
Păunaşul codrilor,
Voinicul voinicilor,
Iubitul nevestelor,
Drăgălaşul fetelor."
„Las' să vie, că nu-mi pasă,
Eu că l-oi pofti la masă,
Şi de-a mai vrea altă hrană,
I-oi da trei baltagi pomană."

III

Puse Vidra a cînta,
Codrii a se deştepta,
Apele-a se tulbura,
Brazii a se scutura,
Munţii a se clătina,
Văile-a se răsuna.
Şi deodată s-arăta
Păunaşul codrilor,
Voinicul voinicilor :
„Hei ! Stoiene, bărbărie,
Ce te-ai lăsat de popie
Şi de sfînta leturghie
De te-ai dat în haiducie !
Ce ne calci poienele
Şi ne paşti fînaţele ?"
„Ce poiene, măi Păune ?
Ce fînaţe, măi nebune ?
Doar pămîntul nu-i al tău,
Nici al tău nu-i, nici al meu,
Ci-i tot a lui Dumnezeu."
„Hei, Stoiene, bărbărie,
Vorbă multă, sărăcie !
Dă-mi giuncanii tăi drept vamă
Şi îţi cată-apoi de seamă."
„Ba, giuncanii nu-ţi dau eu,
Că mi i-au dat Dumnezeu
Să mă scoaţă de la greu."

„Dă-mi pe Vidra ta de vamă
Şi îţi cată-apoi de seamă."
„Ba, pe Vidra nu ţi-oi da
Pîn' ce capul sus mi-a sta,
Că mi-au dat-o soacra mea
Ca să ţin casă cu ea."
„Dă-mi baltagul tău de vamă
Şi îţi cată-apoi de seamă."
„Eu să-ţi dau baltagul, eu ?
Vin' de-l ia tu, fătul meu,
De ţi-e sufletu-ndrăzneţ
Cît ţi-e graiul de sumeţ !"

IV

Ei de brîie s-apucară
Şi la luptă se luară
Zi de vară pîn-în seară.
Cînd în loc mi se-nvîrtea,
Cînd la vale s-aducea,
Nici unul nu dovedea !
Dar Stoian mereu slăbea,
Brîul lui se descingea. [a]
„Vidro, puiculiţa mea !
Vin' de-mi strînge brîul meu,
Apăra-te-ar Dumnezeu,
Că-mi slăbesc puterile,
Mi se duc averile !"
Iară Vidra mi-i privea,
Ochişorii-i strălucea,
Inimioara-i se bătea
Şi guriţa-i răspundea :
„Ba nu, nu, bădiţă frate,
Că vă-i lupta pe dreptate,
Şi oricare-a birui,
Eu cu dînsul m-oi iubi."

[a] Românii au obicei a-şi strînge mijlocul cu brîie de lînă roşii, sau cu chingi late de pele, ţintuite cu bumbi de alamă. Ei pretind că puterea omului e cu atît mai mare cu cît şelele sînt mai strîns legate cu cingătoarea.

Stoian popa s-aprindea
Şi făcea el ce făcea
Pe Păun că-l aducea
Şi-n pămînt că mi-l izbea,
Cît pămîntul despica,
Pîn-în brîu că mi-l băga. [a]
Baltagu-apoi rădica,
Capul lui Păun zbura ;
Trupul pe brînci se pleca,
Lui Stoian se închina.
Iar Stoian se întorcea,
La Vidra-ncet se ducea,
Se ducea posomorît,
De gînduri negre muncit,
Ca un şearpe otrăvit.
Vidra nici că se clintea,
Ochii-n ochii lui ţintea,
Ochii căta bărbăteşte
Şi pătrundea femeieşte.
Stoian popa mi-i zicea :
„Vidro, fa, nevastă rea !
Cînd de moarte mă luptam
Şi pe tine te rugam
Să vii iute lîngă mine
Ca să-mi strîngi brîul mai bine,
De bărbat nu ţi-a fost milă,
De păcat nu ţi-a fost silă
Şi cu glas dulce, frăţesc,
Zis-ai cuvînt duşmănesc :
Că oricare-a birui
Tu cu dînsul t-ei iubi.
Aşa este, Vidro fa ?"
„Aşa-i, Stoiene, aşa !
Am zis-o ş-încă-o mai zic,
Că mi-e drag cine-i voinic,

---

[a] În povestele poporale, cînd zmeii se apuc la luptă dreaptă cu feţi-logofeţii, zmeii trîntesc pe duşmanii lor astfel de tare, că-i bagă în pămînt pînă la genuchi, apoi feţii-frumoşi, la rîndul lor, bagă pe zmei în pămînt pînă la brîu etc.

De se luptă făr-a cere
Agiutor de la muiere."
„Ştii tu, Vidro, ce-am gîndit ?
Ştii tu ce m-am socotit ?
Astă-vară am cosit
Vro cinci clăi de le-am clădit,
Patru mi le-am vîrfuit,
Iar unei vîrfu-a lipsit.
Şi mi-am pus în gîndul meu
Să-i fac vîrf cu capul tău."
„Iată capul de mi-l taie,
Ca să-l pui tu vîrf la claie,
Şi te-nvaţă de la mine
Ca să mori cum se cuvine !"
Crunt Stoian se repezea
Şi capul îi retezea,
Şi ţîţele-i le tăia
Şi pe cîmp le-mprăştia ;
Apoi singur purcedea,
La socrii lui se ducea.
„Hei, Stoiene, popă vechi
Cu potcapul pe urechi,
Unde-i Vidra cea frumoasă,
Fata noastră cea voioasă ?"
„Eu pe Vidra mi-am lăsat
Într-un codru depărtat,
Hotărînd moşiele
Ş-aşezînd momîiele
Cu capul şi ţîţele."
Bine vorba nu sfîrşea,
Pe loc ceriul s-aprindea
Şi trei fulgeri răpezea,
Pe Stoian popa-l lovea,
În cenuşă-l prefăcea ! [a]

---

[a] Balada lui Stoian are aseminare în unele pasagiuri cu acea a Păunaşului codrilor. Ele mi-au fost amîndouă cîntate de un lăutar din satul Mirceştii, anume Didică, şi poate că au acelaşi autor.

SERB-SĂRAC

Pe-n mijloc de Ţarigrad,
La ceşmeaua lui Murad
Primblă-mi-se Serb-Sărac
Pe-un cal negru din Bugeac,
Voinicel şi sprintinel,
Dar sărac ca vai de el!
Cu saia îmbăirată,
Cu şalvari de ciorcă lată [a],
Cotul cinci galbini luată.
Cu cămeşa de mătasă,
Viţele-mpletite-n şase. [b]
Cu picioarele-ncălţate
În opinci înhîrzobate:

Hîrzobul
Şi galbinul,
Nojiţa
Şi leiţa,
Curaua
Şi paraua.

Primblă-mi-se-n sus şi-n gios
Pe fugaru-i cel frumos.
Unde negrul nechezea,
Ţarigradul se trezea,

---

[a] *Cioarcă-lată* sau *ciorcălată,* cuvînt corupt ce însemnează negreşit o materie *ecarlată,* căci şalvarii se fac de postav roşiu.

[b] *Şase* în loc de *şese,* provincialism, asemine se zice *şapte* în loc de *şepte* etc.

Turcii toți că alerga
Și pe Serbu-l întreba :
„Copilaș de Serb-Sărac !
Nu ți-e negrul din Bugeac ?
De ți-e negrul vînzător,
Eu îți sînt cumpărător,
Că vreu bine să-l plătesc !
Cu aur să-l cumpănesc."
„Nu mi-e negrul de vînzare,
Nici mi-e negrul de schimbare,
Că-i voinic, și-i pui de zmeu,
Și-i fugar pe placul meu !"
Nepoata sultanului,
Copilița hanului,
Hanului tătarului,
Pe Serb iată că-l zărea
Din sarai, de la zăbrea [a],
Și din gură-așa grăia :
„Copilaș de Serb-Sărac,
Mult ești mîndru și pe plac !
Vin' colea, lîngă zăbrea,
Să-ți dau iuzluci cît îi vrea [b],
Negrul tău să-l priminești
Și pe mîni să-l potcovești
Cu potcoave de argint
Ce sînt spornici la fugit.
Că știi, frate, pe la noi
Azi e mercuri, mîni e gioi,
Mîni ies turcii la halca [c],

[a] Ferestrele de la casele turcești, mai cu seamă acele din partea haremului, sînt închise cu gratii împletite de lemn, sau *zăbrele-jaluzele,* carele opresc ochii de-a pătrunde înlăuntrul.

[b] Iuzlucul e o monedă turcească veche.

[c] *Halca* e cuvînt turcesc ce însemnează verigă. Giocul halcalei trebuie să fi fost același carele poartă la francezi numele de *jeu de bagues.* După înțelesul baladei, giocul consista întru a se repezi călare în partea unde se găsea halcaua spînzurată și a zvîrli djeridul astfel încît să treacă pin cercul ei.

Sus, în Haidar-paşa [a],
Şi oricine-a cîştiga,
Roabă lui hanul m-a da !“
„Floricică din zăbrea,
Răsărită în calea mea !
De-ţi sînt drag, de-ţi sînt pe plac,
Mîni vîrtej am să mă fac
Să vin turcilor de hac !“
„Copilaş de Serb-Sărac,
Mult mi-eşti drag şi-mi eşti pe plac,
Dar eu, frate, mult mă tem
De căzlariul din harem [b],
Cel cu chipul de arap,
Buzat, negru, ras pe cap
Şi cu solzii mari de crap.
El că-şi are-un bidiviu [c]
Cu sînge de argint-viu,
Un fugar neîntrecut
Care soare n-a văzut
De cînd mă-sa l-a făcut.“
„De ţinut unde şi-l ţine ?“
„De trei ani e ţinut bine
Într-o boltă-ntunecată
Sub pămînt, în grajdi de peatră.“ [d]

---

[a] Haidar-paşa este numele unui cîmp lat şi frumos ce se găseşte în Asia, lîngă Scutari (Ischiudar), în faţă cu Stambulul. Pe acel cîmp se făceau înainte giocurile favorite ale turcilor, djeridul, halcaua, arcul ; şi pe dînsul astăzi se adun caravanele şi hagiii carii plec pe tot anul la Meca, spre a duce prezenturile sultanului la mormîntul lui Mohamed, profetul islamismului.

[b] Haremurile turcilor, adică locuinţa femeilor, sînt încredinţate pazei eunucilor, arapi ce se numesc turceşte căzlari.

[c] Cal tînăr şi sprinten la fugă.

[d] A creşte caii la întuneric pentru a-i face iuţi şi mai frumoşi este o crezare orientală ce există şi la romani. Toţi caii cei mai vestiţi din poveşti, precum cal Graur, cal Vînteş şi alţii, ce duc ca vîntul şi ca gîndul pe Făt-Logofăt cu părul de aur, sînt născuţi şi crescuţi în bolţi întunecoase. Balada zice :

Că el soare n-a văzut
De cînd mă-sa l-a făcut.

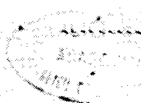
POESIĬ POPULARE

ALE ROMÂNILOR

ADUNATE ȘI ÎNTOCMITE

DE

VASILE ALECSANDRI

BUCURESCĬ

TIPOGRAFIA LUCRĂTORILOR ASOCIAȚI

12. PASAGIUL ROMÂN. 12

M DCCC LXVI

Pagina de titlu a ediției *Poeziilor populare* din 1866

Domnitorul Cuza și soția sa, tablou de epocă în jurul căruia între cei mai apropiați colaboratori se află și Alecsandri. Doamnei Elena Cuza i-a fost dedicat volumul *Poezii populare ale românilor*

„De hrănit cu ce-l hrăneşte ?“
„De doi ani îl întăreşte
Cu floarea trifoiului,
Hrana dulce-a roiului.“
„De-adăpat cu ce-l adapă ?“
„Tot cu lăpteşor de iapă,
De şi-l face lat pe sapă.
Ş-aşa, frate, mult mă tem
De căzlariul din harem
Şi de mîndru-i bidiviu
Cu sînge de argint-viu ;
Că pe el de-a-ncăleca
Mîni la giocul de halca,
Roabă lui hanul m-a da !“ [a)]
„Floricică din zăbrea
Răsărită-n calea mea !
        Să n-ai frică
        De nimică,
Că nu-i cal împărătesc
Ca negrul ist voinicesc !
        Orice-alung,
        Cu el agiung,
        Oricînd plec,
        Paseri întrec !“

II

Trecea mercuri, venea gioi,
Turcii mergea cîte doi
Ca să gioace la halca
Sus, în Haidar-paşa,
Şi deodată toţi pleca,
La fugă se arunca,
Pe cîmp luciu se-nşira.
Iar sultanul, stînd pe cal,
Sub un verde cort de şal,
Barbă neagră-şi netezea
Şi cu ochii urmărea.

[a)] Adică : hanul o va da lui de soţie. Se crede că femeile, chiar cele măritate, sînt roabe la turci.

Alalah ! cai arăpeşti,
Alalah ! cai tătăreşti !
Cum mişca copitele
Ca şoimii aripele ! [a]
Dar căzlariul se-ncrunta,
Bidiviu-şi întărta,
Pe toţi turcii-i întrecea
Şi-nainte se ducea.
Vai ! de fata hanului,
Hanului tătarului,
Nepoata sultanului !
Iată, iată Serb-Sărac
Pe-un şoimuţ de la Bugeac
Că venea, mări, venea,
Cuvîntul de-şi împlinea.
Pe căzlariu-l agiungea,
Agiungea şi întrecea !
Iar căzlariu-l viclenea
Şi din urmă-i tot răcnea :
„Copilaş cu cal de foc !
Opreşte negrul pe loc
Că-i pică potcoavele
Şi-ţi răpune zilele."
Serb-Sărac descăleca,
Potcoavele cerceta...
Nici un cui nu le cădea !
Dacă videa şi videa,
Bici de sîrmă el scotea
Şi pe negrul opintea,
Şepte stînjini că sărea,
Pe arapu-l urmărea.
Punea scară
Lîngă scară
Şi oblînc
Lîngă oblînc
Şi dîrlog
Lîngă dîrlog,

[a] Minunată şi mult poetică imagină de alergarea cailor.

Şi din fugă cum venea,
El în scări se-nţepenea,
De căzlari s-apropia,
Două palme-n ceafă-i da,
De pe cal îl rădica
Şi pe cîmp îl arunca!
Se ducea bietul arap
Rostogolul peste cap,
Şi pe cîmp se răstignea,
Şi în urmă rămînea
Buzat, negru, părăsit,
Tocmai ca un ciung pîrlit!
Iar Serbul se tot ducea,
De halca s-apropia,
Şi din fugă azvîrlea
Djeridul său chiar prin ea. [a]
Apoi vesel se-nturna
La sultan de se-nchina
Cu adîncă temena. [b]
Iar copila hanului,
Hanului tătarului,
Nepoata sultanului,
Cu ochiana prin zăbrea
Pe voinicu-l urmărea,
Şi cînd Serbul se-ntorcea,
Ea nainte-i se ducea,

---

[a] Giocul djeridului a fost cel mai favorit al turcilor, căci el da prilegi a arăta dibăcie şi în purtarea calului şi în aruncarea lancei plumbuietă la capete ce se numea djerid. Acel gioc era ca un soi de *tournoi* cavaleresc în care luau parte un mare număr de amatori, şi se executa ades sub ochii sultanului, pe cîmpul de la Apele-Dulci din Europa. Luptătorii se împărţeau în două tabere, fiecare din ei îşi alegea protivnicul său; apoi, la un semnal ce se da din chioşcul împărătesc, toţi se repezeau în fuga cailor şi aruncau djeridele. Dibăcia consista întru a se feri de djeridul protivnicului, a-l prinde din zbor sau a-l culege de gios fără a-şi opri calul şi a-l arunca îndărăpt.

[b] Cuvînt turcesc ce însemnează închinăciune. Turcii fac multe temenale cînd se întîlnesc; ei se pleacă pînă la pămînt unul dinaintea altuie, şi cu mîna dreaptă îşi ating peptul, gura şi fruntea. Aceste semne înlocuiesc la dînşii scoaterea pălăriei şi strîngerea de mînă a europeilor.

Cu năstrapa mi-l stropea, [a]
Cu năframa-l răcorea.
Apoi nunta se făcea, [b]
Şi la nuntă petrecea
În cîntări şi veselie
Cum e rîndul la domnie...
Faceţi-mi parte şi mie!

---

[a] Vas de aur sau de argint în care se vărsa ape mirositoare. Obiceiul înainte era de a stropi cu apă de trandafir pe vizitatori la zile mari.

[b] În ediţia baladelor din 1852 s-au tipărit alte versuri la finitul baladei lui Serb-Sărac. Iată-le :

Iar copila hanului,
Nepoata sultanului,
Cu ochiana pin zăbrea
Serbuşorul şi-l zărea
Şi-naintea lui sărea,
Cu năstrapa-l răcorea,
Cu meneştergu-l ştergea,
Şi la sînu-i mi-l strîngea,
Şi-n etac că mi-l ducea,
Nuntă mîndră că făcea,
Săptămînă,
Lună plină,
Cum e rîndul domnilor
Şi rîndul vitejilor.

DONCILĂ [a]

Sub cel păr mare din sat
Zace Donciul pe un pat ;
Nouă ani şi giumătate
De cînd zace el pe spate !
Pentru dînsul nu e vară,
Nu e dulce primăvară,
Ci numai viaţă amară !
Pe de-o parte carnea-i cade,
Pe de alta vermii-l roade,
El se roagă tot mereu
Să-l sloboadă Dumnezeu.
Toată lumea l-au lăsat,
Lumea toată l-au uitat,
Numai soră-sa, Ancuţa,
Anicuţa româncuţa,
Luceafărul satului,
Salba împăratului,
Nici pe Donciu l-au lăsat,
Nici pe Donciu l-au uitat,
Nouă ani ea l-a cătat,
Nouă ani şi giumătate
L-a cătat tot ca pe-un frate.

---

[a] Subiectul acestei balade a fost tratat şi de poeţii poporali a Serbiei, sub numele de *Dojcin bolnavul.* Vezi colecţia cînticilor poporale ale serbilor, tradusă în limba franceză de August Dozon (Dentu libraire-éditeur, Paris).

În Ardeal există asemine balada lui Doncilă, însă cu numele de *Radu şi călugăriţa.* (Vezi colecţia tipărită la Pesta de dr. Marin Marinescu.)

Zi şi noapte l-a vegheat,
Perne albe i-a mutat
Cînd la cap, cînd la picioare,
Cînd la umbră, cînd la soare!
Într-o zi el o videa
Că de plîns se ascundea
Şi cu jale-aşa-i zicea:
„Ce-i, Ancuţo, draga mea?
Ochişorii tăi frumoşi
Sînt ca doi luceferi roşi;
Poate că ţi-au venit greu
De cînd tu mă caţi mereu?"
„Ba, ferească Dumnezeu!
Nu-i asta, drăguţul meu.
Dar un plîns m-au apucat
Că pe fetele din sat
Grea urgie au picat!
Că ştii, frate, un mîrzac
Au sosit de la Bugeac
Şi pin ţară face jac. [a]
Lîngă sat el s-a oprit
Sub un cort mare pîslit,
Şi-orice vrea tătarul cere
Tot în silă şi-n putere.
De tot omul de pe-aici
Zece galbini venetici,
Şi de fiecare casă
Cîte un miel ş-o giuncă grasă,

---

a) În timpurile pe cînd Bugeacul era în stăpînirea tătarilor, acestii făceau ades năvăliri pe pămîntul Moldovii şi căşunau cumplite rele locuitorilor români, arzîndu-le satele, prădîndu-le vitele şi răpindu-le nevestele şi fetele. Asemine românii din partea lor da năvală în Bugeac şi-şi răzbunau cu foc şi cu moarte. În balada lui Doncilă, tătarul Crîm Hogea cere tot în silă şi în putere, el rădică *haraci* de tot omul cîte zece galbini venetici etc. şi pretinde pe fiecare noapte cîte o fată mare.

În balada lui Român Grue Grozovanu am văzut că el intrase în Bugeac pentru ca să ducă în ţară care mocăneşti pline de copile mîrzăceşti şi de roabe tătăreşti. Tablou viu şi spăimîntător de acea epohă de vrăjmăşie, unde omul nu era sigur de azi pînă mîni şi în care el se găsea într-o luptă necurmată cu duşmanii din ţările vecine.

Iar pe noaptea fiecare
Cere cîte-o fată mare !"
„Hei, Ancuţo, draga mea,
Facă Dumnezeu ce-a vrea !
Tu să n-ai nici o păsare.
Ferbe lapte-ntr-o căldare
De-mi găteşte-o scăldătoare
Şi mă freacă-ntr-un noroc
Cu floare de busuioc,
Doar mi-ar potoli cel foc,
Apoi adă-mi haine dalbe,
Cusute cu firuri albe ;
Adă-mi şi armele mele
Ce lucesc ca nişte stele.
Apoi cheamă din cîmpie
Calul meu de voinicie,
Care plînge cînd mă vede,
Şi de-i zic că mor, nu crede !"
El în lapte se scălda,
Cu busuioc se freca,
Haine dalbe îmbrăca,
Calul şi-l încăleca,
Şi cît se videa călare,
Striga tot în gura mare :
„Rămîi, soro, sănătoasă
Ca o viorea frumoasă
Într-un păhărel pe masă !
Şi tu, Şoime, ce nechezi
Şi de boala mea nu crezi,
Să te văz cum te repezi
Cînd în mine mă gîndesc
Să răpun cap tătăresc !"
Şoimul vesel nechezea,
Zborul iute-şi răpezea
Iepureşte, ogăreşte, [a]
Păsăreşte, fulgereşte,

[a] Aceste patru cuvinte formează un adevărat model de repezimea calului. Ogarul e mai iute decît iepurele, paserea mai iute decît ogarul şi fulgerul mai iute decît paserea.

Şi-ntr-o clipă agiungea
La cortul lui Crîm Hogea.
„Bun sosit, ghiaur Doncilă ! [a]
De-mi aduci vreo copilă,
Adă-mi tu pe soră-ta
Că nu doresc pe alta."
„Îţi aduc altă mireasă, [b]
Mai frumoasă, mai aleasă,
Care cînd te-a săruta,
Halal de viaţa ta !"
„Cine-i, bre Doncilă, cine ?
Unde, unde-i, s-o văz bine ?"
„Iat-o ici în brîu la mine !
Ian vezi cît e de frumoasă,
De subţire, de lucioasă.
Ce glăsuţ zinghenitor
Scoate cînd o prinde dor,
Dar mănîncă om de viu
Şi taie cap de deliu." [c]
„Ah ! amar, amar, Doncilă !
N-am cerut aşa copilă.
Du-te cu dînsa-napoi,
Că eu plec azi de la voi."
„Ba nu ! vreu să te cunun,
C-am giurat să fiu azi nun."
Pala-n aer fulgera,
Capul mîrzăcesc zbura !
Apoi Donciul se-ntorcea,
Anicuţei de zicea :
„Bietul om ! noroc nu are ;
I-am dus lui o fată mare,
Şi numai dintr-un sărut
Capul lui şi l-au perdut !"

---

[a] Popoarele ce urmează preceptelor religiei lui Mohamed dau creştinilor denumirea de *ghiauri,* adică : necredincioşi.

[b] Espresia poetică de mireasă întrebuinţată pentru spadă se găseşte şi în una din cele mai frumoase poezii ale vestitului poet german Uhland. În bucata întitulată *Spada,* cavalerul zice :
„Dar, spada mea, dar, eu sînt un om liber şi te iubesc din fundul inimei, te iubesc ca şi cînd mi-ai fi mireasă..." etc.

[c] Deliu însemnează în limba turcească un om voinic, însă cam nebun.

CHIRA

La Brăila-n vale
Şepte bolozale [a]
Şi şepte sandale
Descarc la zamboale
Şi-ncarc la stamboale,
Descarc băcălii
Şi-ncarc dimerlii
Tot de grîu mărunt [b]
Şi de arnăut.
Dar cine descarcă
Şi cine încarcă ?
Un arap bogat,
Negru şi buzat,
Cu solzi mari pe cap,
Cu solzii de crap ;
Şi cu buze late,
Roşii şi umflate,

---

a) Negreşit aceste cuvinte sînt numiri corupte de vase plutitoare, căci românii cam au obicei a stropşi unele nume străine, precum au prefăcut cuvîntul de *canton* în *cardon*, şi acel de *diligianţă* în *dirigiancă* etc.

b) Tablou statistic de comerciul ţărilor noastre.

Moldova şi Valahia sînt vestite pentru pămîntul lor mănos şi produc de mai mulţi ani cîtimi foarte însemnate de grîu, popuşoi, orz, oves etc. ce se espoartă prin porturile Galaţi şi Ibraila. Agricultura este pînă acum singura industrie importantă a Principatelor Unite, şi de cînd a încetat producerea cailor şi s-au stins numeroasele erghelii ce formau înainte unul din izvoarele de bogăţie a românilor, aceştii s-au dedat la înmulţirea vitelor albe, din care se espoartă mare număr în Austria.

Şi cu ochi holbaţi
Şi cu dinţi smaltaţi.
Dar pîn' descărca
Şi pîn-încărca,
El ce mai făcea ?
Tot pe mal şedea
Şi mînca şi bea
Sub verde frunzar
De crengi de stejar.
Iată-o copiliţă,
Cu albă cofiţă :
„Chiro, Chirolină,
Floare din grădină !
Ghelai tu cu mine, [a]
Că te-oi purta bine ;
Bine te-oi purta
Şi ţi-oi cumpăra
Rochiţă cu zale,
Lăsată pe şale,
Rochiţă în bolduri,
Lăsată pe şolduri.
Şi paftale mari
De mărgăritari,
Şi paftale mici
Tot de irmilici." [b]
Chira tot rîdea
Şi îi răspundea :
„Alei ! arăpilă,
Alei ! măi Buzilă !
Unde s-au aflat
Că s-a-mpreunat
Corbi cu turturele,
Şerpi cu floricele,
Urşi cu căprioare
Şi nouri cu soare ?"
Iară cel arap,
Cu solzi mari pe cap,

---

a) Cuvînt turcesc ce înseamnează : „Vină tu cu mine".
b) Monedă turcească de o valoară de 20 lei de Ţarigrad.

Cît o auzea,
Se şi răpezea,
În braţe-o lua,
În caic intra
Şi se depărta
Către Sulina.
Iar fraţii Chirei,
Hoţii Brăilei,
Şerpii Dunărei,
La mal alerga,
Pe Chira striga
Şi-not mi se da,
Şi se cufunda,
Şi cînd se ivea,
În caic sărea,
Şi pe cel arap
Îl da peste cap.
Apoi se-ntorcea
Şi Chirei zicea:
„Soră ticăloasă!
Soră păcătoasă,
Spune la tustrei
Care moarte vrei?
Moarte luminată,
Ori întunecată?"
„Frăţiorii mei!
Vă giur la tustrei,
Giur pe Dumnezeu,
Pe sufletul meu!
Că-s nevinovată
Ca apa curată.
Ah! drăguţii mei,
Nu-mi fiţi duşmănei,
Nu vă-ntunecaţi,
Nu vă încruntaţi,
Că-s o biată fată,
Zău! nevinovată!"
Iar fraţii Chirei,

Hoţii Brăilei,
Şerpii Dunărei,
Acasă-o ducea,
Apoi ce făcea ?
O lega de-un par,
De-un par de stejar,
Şi pe lîngă ea
Vreascuri aducea.
Şi ce mai făcea ?
Trupu-i cătrănea
După ce-l golea,
Apoi foc îi da
Ş-astfel o mustra :
„Soră ticăloasă !
Soră păcătoasă !
Unde s-a aflat
De s-a-mpreunat
Corbi cu turturele,
Şerpi cu floricele,
Urşi cu căprioare
Şi nouri cu soare ?
Arzi în foc nestins
De noi trei aprins.
Şi te fă tăciune,
Şi te fă cărbune
Cu-arapi de vroieşti
Ca să te iubeşti !"
Focul s-aprindea,
Vreascurile-ardea,
Para se suia,
Chira, vai de ea !
Gemea şi plîngea,
Trupul îşi frîngea
Şi amar zicea :
„Frăţiorii mei,
Mă rog la tustrei,
Faceţi-vă milă
De-o biată copilă.

Ah! mă doare foarte!
Ah! mă tem de moarte,
Fie luminată,
Fie-ntunecată!
Vai ş-amar de mine,
Iată, moartea vine,
Vine, se răpede
Şi nime nu-mi crede!
Măiculiţa mea,
Ce pedeapsă grea!
Focul mă cuprinde,
Carnea mi-o aprinde;
Maică, unde eşti
De mă părăseşti?
Maică, mor, ah! mor
Şi la tine zbor!"
Chira tremura,
În foc se lupta
Şi amar striga;
Apoi lin ofta,
Capul îşi pleca,
Sufletul îşi da!
Iar trupu-i ardea,
Trupu-i se roşea,
Trupu-i se-nnegrea,
Carnea sfîriia,
Oasele trăsnea.
Para pîlpîia,
Fumul se-nvîrtea,
Iar cînd trupul ars
Cenuşă-a rămas,
Fraţii cîte trei,
Şerpii Dunărei,
Oasele strîngea,
Cenuşă-alegea
Şi-n vînt o zvîrlea
Şi astfel grăia:
„Oase păcătoase,
Pulbere de oase!

Mînca-v-ar pămîntul
Şi v-ar duce vîntul
Peste nouă mări,
Peste nouă ţări,
În pustiiu golit
Şi nemărginit ?" [a]

[a] Unii cîntăreţi sfîrşesc balada Chirei prin următoarele versuri :

Pulberea zbura,
La cer se-nălţa
Şi-n cer aduna
Nori îngrozitori,
Nori răzbunători
Care se-nvîrtea
Şi din sîn scotea
Trei fulgeri de foc
Căzute pe loc
Peste cei trei fraţi
Crunţi şi nempăcaţi.

RADA

La cea casă mare
Cu feresti în soare,
Multe buţi de toate
Se lovesc în coate,
Buţi mari, nencepute,
De cîte cinci sute, [a]
Ş-altele mai mici,
De-o sută şi cinci.
La cea casă mare
Cu feresti în soare
Vinu-i bun şi rece,
Mult vinaţ se trece,
Că-l vinde Rădiţa,
Rada crîşmăriţa,
Şi-l beau cazaclii, [b]
Negustori de vii.
Iar unul din ei,
Căpitan Matei,
Cazaclîu bătrîn
Şi cu moartea-n sîn,
La Rada căta,
Din suflet ofta
Ş-apoi cuvînta :
„Rado, Rădişoară,
Mîndră viişoară !

---

a) Adică fiecare bute era de 500 vedre.
b) Cazaclii se numesc unii negustori din Rosia carii cumpăr în tot anul vin de la Odobeşti şi-l duc peste Prut.

Ia-mă tu pe mine,
Că te-oi ţinea bine
Şi ţi-oi da eu ţie
Ruble chiar o mie,
Papuci în badii
Aduşi din Indii [a],
Blană lungă, moale,
Cu samur în poale,
Şi un aşternut
Cu aur ţesut."
Rada mi-l videa
Şi îi răspundea:
„Căpitan Matei,
Mă vrei, nu mă vrei,
Cît eşti de bogat,
Nu mi-i fi bărbat,
Că ţi-e barba sură
Şi n-ai dinţi în gură.
Bărbat oi lua
Care s-a afla
Dunărea să-noate
Rădicînd din coate,
În picioare stînd,
Buzdugan purtînd."
Nime nu s-afla
Care cuteza
Din cei cazaclii
Negustori de vii.
Iar un argăţel,
Tînăr, voinicel,
Pe loc s-apuca
De se încerca.
Dunărea trecea,
Şi iar se-ntorcea
Din coate-notînd,
În picioare stînd,
Buzdugan purtînd.
Rada-nveselea
Şi astfel grăia:

[a] Adică din India.

„Vin', voinicule,
Argățelule !
Pe tine te vreu
Bărbat să te ieu,
Că-i o zicătoare
De însurătoare :
Cine bate Dunărea [a]
Nu mi-l bate muierea !"

---

[a] Din cuprinsul baladelor *Păunașul codrilor, Vidra și Rada* se poate dobîndi o idee exactă de caracterul femeielor romånce. Ele sînt vesele, glumețe și au o plecare mare pentru voinici. Un om vrednic, care *rupe mîța-n două,* după proverbul poporal, plătește mult în ochii romåncei și, fie cît de sărac, el e preferat unui avut nevrednic. Romånul asemine își arată simțirele lui în următoarea zicală : *„Mai bine cu un voinic la pagubă decît cu un mișel la cîștig".*

BADIUL [a]

Pe luciul Dunărei,
La scursurile gîrlei,
La cotitura mărei,
Ian că se zărea plutind,
Cu lopeţile vîslind,
Cu pînzele fîlfîind,
Un caic mare, bogat,
Cu postav roş îmbrăcat,
Pe-n afară zugrăvit
Şi pe margini poleit.
Da-n caic cine era ?
Era căpitan-paşa,
Baş-agaua turcilor,
Măcelarul frîncilor [b]
Cu cincizeci de brăileni [c]
Şi cincizeci de bosnieni,

---

[a] Această baladă se cîntă pe o arie cam serbească, cu trăgănituri de glas orientale, şi lăutarii adaog la sfîrşitul ariei un soi de suspin pe cuvintele turceşti : *Brui aman, aman !*

[b] Turcii dau numirea de frînci la toate popoarele îmbrăcate cu haine europeane, şi fiindcă ei au avut multe războaie cu ungurii şi cu nemţii, poate că versul de sus face aluzie la unul din acele măceluri crîncene ce au roşit cu sînge de atîte ori malurile Dunărei. Punem înainte această presupunere, fiindcă caracterul mai modern a baladei Badiului nu ne îngăduie a o crede de pe timpul cumplitei desfaceri ai francilor sub zidurile Nicopolii.

[c] Înainte de războiul ruşilor cu Turchia, la 1828, oraşul Brăila, întărit cu ziduri, era ocupat de o garnizoană turcească. Brăilenii din baladă nu sînt decît ostaşi din acea garnizoană.

Brăileni din Brăila,
Bosnieni din Bosnia.
Ei, mări, cu toţi venea
Şi pe mal se coborea
În cel sat mare, serbesc,
Giumătate românesc,
La casele Badiului,
Badiului bulgarului,
Frăţiorul Marcului.
„Dalbo, dalbo giupîneasă !
Cu ochi mari de puică-aleasă ;
De ţi-e Badiul tău acasă,
Zi-i degrabă ca să iasă,
Iar de-i dus în deal la vie,
Mergi de-i zi să nu mai vie,
Că s-a trecut de glumie !"
„Nu-i la vie, şi-i în casă,
Cu paloşul gol pe masă.
Badiului voinic nu-i pasă
Nici de cursă duşmănească,
Nici de oaste-mpărătească !"
Badiule, te ţine bine,
Că urdia-ntreagă vine !
Turcii vin grămadă, claie,
Capul tău să mi ţi-l taie
Şi să-l ducă pe tipsie
De peşcheş la-mpărăţie. [a]
Iată lupta se-ncleşta ;
Badiul singur se lupta,
Chiar în sînge se scălda
Şi de loc el nu se da.
Dar cînd trupul oboseşte,
Cînd puterea se sfîrşeşte,
Inima la ce-ţi slujeşte !
Badiul meu slăbea, cădea,
Turcii rămaşi mi-l prindea
Şi-l fereca peste tot,
Şi-l lega strîns cot la cot

---

[a] Cuvînt turcesc ce însemnează prezent, dar.

Gios la stîlpul hornului,
La dogoarea focului,
Cu frînghie de mătasă,
Viţele-mpletite-n şase...
Tăia carnea pîn'la oase ! [a]
Badiul greu se răsucea
Şi din gură-ncet zicea :
„Băduleasa mea frumoasă !
De mi-ai fost tu credincioasă,
Mergi degrabă la cămară,
De ia galbini din comoară.
Imple-ţi poala plină, rasă,
Ş-o revarsă-aici pin casă.
Doar or vrea ca să mă lasă !"
La bani turcii năvălea
Şi pe gios se tăvălea,
Dar pe Badiul nu-l slăbea !
Badiul încă mai zicea :
„Băduleasa mea frumoasă !
Cu ochi mari de puică-aleasă,
Mergi degrabă în cea casă ;
Pune faţă la ghileală,
Buze moi la rumineală
Şi sprîncene la cerneală [b] ;

---

[a] Un lăutar din satul Folteştii, ce se află la coada lacului Brateş, lîngă Galaţ, zicea următoarele versuri :

Cu-o frînghie de mătasă
Împletită-n trei, în şase,
Cît şi braţul meu de groasă,
Tăia carnea pîn' la oase.
Şi cu două de fuior,
Cît un fluier de picior.
Dar cînd Badiul se-ntindea,
Cele două se rupea.
Numai laţul de mătasă
Nu-i da drumul ca să iasă,
Ci-l strîngea, strîngea cumplit,
Ca un şearpe-ncolăcit.

[b] Femeile în Orient au uriciosul obicei de a-şi drege obrazul cu suliman şi a-şi boi sprîncenele cu nucuşoară arsă. Acel obicei s-au adoptat de toate femeile, fie mahometane, fie creştine ce locuiesc în Imperiul Otoman, şi din nenorocire au şi trecut peste Dunărea şi s-a încuibat în satele româneşti de pe malul stîng al rîului.

Apoi vină-aice-n casă,
Doar or vrea ca să mă lasă !"
Mîndra cît se arăta,
Baş-agaua se-mbăta,
Dar de Badiu ce zăcea
Milă nici că-i se făcea !
Badiul încă-ncet zicea :
„Băduleasa mea frumoasă !
De-mi eşti soaţă credincioasă,
Fă la apă că purcezi,
Şi-n fugă să te repezi
Pe la gura pivniţei,
Tot de-a lungul uliţei,
La casele Marcului,
Frăţiorul Badiului,
Şi dă lui pe loc de ştire
Că mă aflu la peire."
Băduleasa purcedea,
Dar la apă nu mergea,
Ci-ntr-o fugă agiungea
La casele Marcului,
Marcului bulgarului,
Frăţiorul Badiului :
„Alei ! cumnăţica mea !
Răsărit-ai ca o stea.
Ce vînt dulce te-a bătut,
La noi de te-ai abătut ?"
„Am venit să-ţi dau de ştire
Că-mi e Badiul la peire,
Pe mîna bosnenilor
Şi a brăilenilor !"
Băduleasa nu sfîrşea,
Marcul se şi răpezea,
Buzduganul învîrtind
Şi din gură chiuind :
„Măi bosneni, măi brăileni,
Mişei duşmani şi vicleni !
Vă-aruncaţi sută pe-un om
Ca şi ciorele pe-un pom.

Ce ve-i robul vinovat
Astfel de l-aţi ferecat?
De ve-i robul de iertat,
De vîndut sau de schimbat,
Mie-mi e de cumpărat."
„Nu ne-i robul de vîndut,
Ci ne-i robul de perdut."
„Alei! frate Badiule,
Cum te calcă babele!"
Cît zicea, se răpezea,
Stîlpul hornului smuncea,
Pe Badiu că-l slobozea
Şi din gură-i poruncea:
„Bate tu marginile,
Că eu bat mijloacele,
Care-a scăpa de la mine,
Să nu scape de la tine!"
Amîndoi turbat răcnea,
Vîrteji de moarte făcea,
Pintre turci se învîrtea.
Turcii sărea şi fugea,
Dar păcatu-i agiungea!
Care scăpa de stîlpan,
Nu scăpa de buzdugan!...
Noaptea neagră cînd cădea,
Clăi de turci în foc ardea,
Şi lumina se-ntindea
Pe luciul Dunărei,
Pe valurile mărei.
Iar nevasta Badiului,
Cumnăţica Marcului,
La cel foc grozav căta
Şi cu jale cuvînta:
„Alei! frate Badiule!
Cumnăţele Marcule!
Auziţi voi parele
Cum mănîncă oasele?
Auziţi voi mamele
Cum îşi plîng păcatele?..."

GHEMIŞ

I

Frunză verde de-aluniş,
Tace cucul la răriş,
La răriş, la cărpeniş,
De frica celui Ghemiş,
Că de-i mic şi ghemuit,
Are faţa de-ngrozit,
Şi de-i mare cît un ghem, [a]
Turcii toţi de el se tem.
Cît a fost vara de mare,
El a mas pe la coşare
Cu vînăta cea frumoasă,
Iapă scurtă şi vînoasă,
Cu dungi negre pe spinare
Şi scîntei de foc în nare.
Ea-i ogarcă pe sub foale [b],
Cît aleargă, nu dămoale,
Şi-i locustă săritoare...
Unde-o vede, Ghemiş moare!
Într-o zi Ghemiş punea
Şepte buţi alăturea,
Cu vînăta le sărea,
Pe vînăta o spetea!

[a] In povestele poporale există o fiinţă fantastică ce se numeşte Statul-Palmă-Barba-Cot, adică cu statul nalt de o palmă şi cu barba lungă de un cot. El trăieşte sub pămînt şi îmblă călare pe un iepure schiop. Ghemiş, mare cît un ghem, a fi, negreşit, rudă cu el.

[b] Adică are formă de ogar, făcută pe alergare.

Iar Ghemiş ca un nebun
O lega de un alun
Şi trei zile o plîngea,
Nici că se mai mîngăia!
Apoi, mări, se-ndrăcea,
Colea-n vale se ducea,
O falangă-n drum scotea [a],
Pe drumeţi pe toţi bătea
Ca să-i spuie, de ştia,
Dacă-n lume cunoştea
Alt fugar ca vînăta,
Să-i se dreagă inima.
Cînd, la urma tuturor,
Iat-un biet de cerşitor [b],
În spinare cu desag
Şi în mînă c-un toiag.
Iar Ghemiş cum îl videa
La pămînt îl întindea,
De falangă mi-l lega
Şi-l bătea şi tot striga:
„Măi sărace, sărăcilă,
De cînd îmbli cerînd milă
Văzut-ai în calea ta
Vreun cal bun ca vînăta?"
„Stăi, giupîne, nu mai da,

---

[a] Pedeapsa barbară a falangăi s-a aplicat în ţară în timpul domniei fanarioţilor. Nenorocitul osîndit la această pedeapsă priimea lovituri de bici sau de vergi pe tălpile picioarelor, în vreme ce picioarele lui erau strîns legate de un drug numit falangă şi rădicate în sus.

[b] În ţările noastre e foarte rar de a găsi un cerşetor român, căci cerşetoria e considerată ca o meserie ruşinoasă. A agiunge pe la uşile străinilor este cea mai mare nenorocire pentru un om; prin urmare, e o foarte crudă ocară cuvîntul de *calic*.[...]

Cu toate aceste, pînă la domnia lui Ioan Sturza calicimea din ţară era oarecum priviligheată prin hrisov domnesc şi poseda în Iaşi un foburg numit Mahalaua Calicimei. Ea avea dreptul a lua parte la cortegiul înmormîntărilor. Breasla calicilor era reprezentată la acele triste ceremonii prin oameni aleşi din sînul ei şi care purtau toiaguri groase de ceară zugrăvită cu flori şi poleită. Toiagurile însă erau atît de groase, că de-abia doi oameni puteau să ducă cîte unul pe umerile lor.

Că ţi-oi spune tot ce ştiu.
Eu cunosc un bidiviu
La cel paşă din Măcin [a]
Care bea rachiu şi vin !" [b]

II

Ghemiş iute purcedea,
Luntre mică el prindea,
Latul Dunărei trecea,
La Măcin de se ducea
Şi-n cetate el intra,
Iar de pitic ce era
Nime-n seamă nu-l băga,
El la grajdi şi alerga,
Grajdiul Miralaiului [c],
În dosul saraiului,
Şi la pîndă se punea,
În gunoi se ascundea.
Cînd fu despre cîntători,
Pîn-a nu răsări ziori,
Ghemiş iute se trezi
Şi-ncepea a nechezi
Cum nechează iepele,
Iepele sirepele.
Armăsariul l-auzea,
Se-ncorda şi nechezea,
De la iesle se smuncea,
Peste zid uşor trecea
Şi zburînd voios venea,
Iar Ghemiş îl viclenea
Pîn' de coamă-l apuca,
Apoi iute-ncăleca
Şi numai o fugă-i da
Pîn' la soră-sa Manda :

[a] Oraş mic, aproape de malul drept a Dunărei, în Turchia.
[b] Legea lui Mohamed opreşte beutura vinului şi a rachiului.
[c] Miralai însemnează la turci rangul de colonel.

„Bună ziua, surioară!
De eşti bună, bunişoară,
Fii de inimă voioasă
Şi de oaspe bucuroasă.“ [a]
„Bun sosit, frate Ghemiş!
Bine făcuşi că venişi,
Dar mai bine, zău, făceai
Dacă-aice nu veneai.
Că duşmanu-ţi de cumnat
Chiar pe cruce s-a giurat
Să te dea la turci legat
Pentru-o palmă ce mi-ai dat
Cînd cu el m-am cununat!“
„Să n-ai grijă, soro dragă,
Că cu mine nu-i de şagă.
De mine care se leagă,
Sîngele-n trup i se-ncheagă.“

III

Iată că se-nainta
Şi pe prag se arăta
Cel cumnat giurat, hain,
Ce venea de la Măcin.
„Aferim, frate Ghemiş [b],
Bine făcuşi că venişi,
Amîndoi să veselim,
Ca fraţi buni să ne cinstim.
Fa, nevastă, du-te, adă
Vin de cel ce fierbe-n cadă,
Să ne cinstim oaspele,
Să răcorim fratele.“
Manda vinul aducea,
La beut ei se-ntrecea,

---

[a] Datina ospeţiei e una din cele mai vechi şi mai sfînt păzite la români. Cînd soseşte un străin pe pragul casii unui om, el zice pînă a nu intra: *„Bucuroşi de oaspeţi?“* şi-i răspunde totdeauna: *„Bucuroşi!“*

[b] Aferim, turceşte, sinonim de bravo.

Pîn'ce unul se-mbăta
Şi-n somn greu se cufunda.
Iar cumnatul cel hain,
Tufecciul din Măcin [a],
Pe Ghemiş îl fereca,
La seleafu-i se pleca,
Pistoalele-i le-apuca,
De iarbă le descărca,
Cu cenuşă le-ncărca.
Apoi iute alerga
Şi la turci veste le da.
Turcii casa-ncungiura
Şi-n casă buluc intra, [b]
Iară sora lui Ghemiş
Punea salbă şi beniş
Şi-ntre turci se arăta
Şi din gură cuvînta:
„Turcilor, spahiilor,
Nu daţi vînt sabiilor
Pîn-a nu mă plăti eu
De Ghemiş, fratele meu,
Cu o palmă ce mi-a dat
Cînd bărbatul m-a luat."
Bună palmă-atunci îi da,
Cît Ghemiş se deştepta
Şi pe turci cît îi zărea
În picioare drept sărea
Şi pistoalele-ntindea,
Dar nici unul s-aprindea!
Dacă videa şi videa,
Iartaganul apuca,
Pintre turci se arunca,
Pintre turci cale-şi făcea
Şi la grajdi el se ducea,
Chiuind şi nechezînd,
Iartaganul învîrtind,

[a] Cuvînt turcesc care însemnează fabricant de arme.
[b] Adică da năvală în casă cu grămada. *Buluc* e un cuvînt turcesc care s-a pripăşit în ţară de cînd cu năvălirile turcilor, dar începe a se perde din limba noastră ca multe alte cuvinte [...].

Armăsariu-l auzea,
Armăsariul nechezea,
La Ghemiş zburînd venea
Şi-n genuchi el se punea.
Ghemiş iute-ncăleca
Şi spre Dunărea pleca,
Apa-n două despica,
Se sălta din val în val
Pîn'sosea la cela mal !

VULCAN

I

La gura Siretului,
Pin postul Sîn-Petrului,
Ian, mări, că s-a ivit
Un caic lung, poleit,
Cu postav verde-nvelit. [a]
Dar în el cine-mi era ?
Era Suliman aga,
Cu cincizeci de ieniceri [b]
Care poartă-n brîu hamgeri.
Ei venea încet, încet
De la Dunărea-n Siret,
Vadurile străbătînd,
Malurile cercetînd
De-un Vulcan, de-un căpitan,
Duşmanul lui Soliman.
Iată, mări, cum venea,
Că pe-un mal se întîlnea

---

[a] Colorul verde e purtat la osmanlii numai de persoanele ce au un caracter sacru, precum hogii, dervişii, imamii, fiindcă stindardul lui Mohamed, sangeacul, e de coloare verde.

[b] Miliţia ienicerilor a fost instituată la 1362, sub sultanul Amurat, de către marele vizir Kara Halil Başa. Ea era compusă de robi luaţi în războaie după ce Ornus Beglerberg de la Rumelia luă Ipsala şi Malgara. După formarea acestei vestite miliţie, un şeic, anume Hagi Bektaş, o binecuvîntă, zicînd : „Numele vostru să fie *ienghişchri* (cuvînt compus de *enghi*, nou, şi *chehri*, soldat) ; înfăţişarea voastră să fie vie şi mîndră ; mîna voastră să fie învingătoare ; sabia voastră ascuţită, lancea voastră totdeauna gata de a lovi capul duşmanului, şi oriunde veţi merge, să vă întoarceţi cu chipul înflorit de sănătate“.

Cu trei fete moldovence,
Floricele dunărence,
Vorbitoare, cîntătoare
Şi de pînzi înălbitoare. [a]
„Bună vremea la trei fete!
De nu sînteţi voi şirete,
Spuneţi nouă de Vulcan,
Unde-i aprigul bogdan? [b]
Dacă-ţi spune voi cu drept,
Răsări-v-ar flori la pept,
Flori cu faţă de bujori
Şi cu ochi de pruncuşori.
Lucrul vostru să sporească,
Pînzele să se-nălbească
Cum e coala de hîrtie
Şi floarea de iasomie.
Iar de nu-ţi grăi cu drept,
Arde-v-ar dorul în pept,
Lucrul să nu vă sporească,
Pînzele să nu albească,
Ci la soare să-nnegrească
Şi la vînt să putrezească."
Cele fete moldovence,
Floricele dunărence,
De la mal se depărta
Şi din gură cuvînta:
„Atunce s-agiungeţi voi
Cînd îţi afla de la noi
Unde-i badea cel iubit
Şi de turci nebiruit!"
Turcii se posomorea,
Pe mal verde coborea

---

[a] Viaţa patriarhală a familiilor române impune femeilor datoria de a ţese în case pînza trebuitoare pentru îmbrăcămintea bărbaţilor şi a copiilor. Ele au perfecţionat această industrie şi a agiuns a face meneşterguri şi ştergare foarte frumoase.

Femeile de la munte poartă ştergare de mătasă lucrate de dînsele, ce se deosebesc prin dibăcia ţesăturilor.

[b] Turcii dau Moldovii denumirea de Bogdania, depre numele lui Bogdan, fiul lui Ştefan cel Mare, ce a închinat ţara sub suzeranitatea sultanilor. Ei le zic moldovenilor: bogdani.

Şi de mers nu se oprea
Pîn'ce-n cale nu zărea
O sălcică rămurată
Pe-un izvor rece culcată ;
Lîngă salce o bătrînă
Cu trei caftane-ntr-o mînă [a],
De sînge spalîndu-le,
De petre bătîndu-le ;
Iar sub salce-un căpitan,
Şoimul ager de Vulcan,
Stînd la umbră şi dormind,
De-a lui viaţă nengrijind,
Că de pază mi-l păzeşte
Şi la capu-i străjuieşte
Pandelaş, un grec voinic,
Cu pistoale sub ilic,
Slugă veche şi iubită,
De stăpînu-i dăruită.
Soliman s-apropia
Şi din gură-aşa grăia :
„Bre Pandele ! de vrei bani
Să nu-i poţi mînca doi ani,
Dă-ne pe Vulcan legat,
Că-i peşcheş de împărat."
Grecul lacom răspundea :
„Daţi-mi banii ş-om videa."
Soliman se bucura,
Banii-n poală-i număra,
Zece pungi de irmilici,
Opt de rubiele mici [b],
Şi vro trei de venetici.
Iar Pandele ce făcea ?
La stăpînu-i se ducea
Şi cu brîu-i de mătasă,
Brîu cu ţesătura deasă,
Îi lega braţele-n cruci
Şi-l dăruia rob la turci.

---

[a] Caftanul e o haină orientală ce servea înainte ca un semn de onor. Domnii cînd priimeau domnia şi boierii cînd priimeau boieria erau investiţi cu caftane.
[b] Monedă turcească de aur.

II

Lîngă malul rădicat
Sta Vulcanul răsturnat
Ca stejarul cel frunzos
În pădure-aruncat gios.
Împregiuru-i adunaţi
Şedea turcii înarmaţi
Şi pe rînd se întreba
Ca ce moarte i-ar afla ?
Unii zicea să-l omoare
Cu laţ de spînzurătoare.
Alţii să-l cufunde-n apă,
Alţii să-l înfigă-n ţeapă,
Alţii să-l taie pe loc,
Alţii să-l arunce-n foc.
Iar Pandele-i asculta
Şi la rîndu-i cuvînta :
„La cea moară părăsită,
De stăpînul meu clădită,
Este-o peatră de rîşnit
Care încă n-au slujit
Şi e bună de-aninat
De un gît de vinovat
Şi-n Siret de cufundat."
Turcii toţi *evet* zicea. [a]
Pe Vulcan iute-l ducea
Şi de peatră mi-l lega
Şi-n Siret îl arunca.
Apele se deschidea
Şi pe loc se închidea
Cum se-nchide pe-un mormînt
Gura negrului pămînt.
Apoi turcii purcedea,
La Galaţi ei se ducea,
Lăsînd îndărătul lor
Pe luciul apelor
Vălurele uşurele
Şi vîrteje-n cercurele.

---

a) *Evet*, cuvînt turcesc ce însemnează : aşa.

Ромаn. Ел креde
плънъ че моаре,
ꙟнекъ кънd ꙟл
лироnіe de гȣра
еmі ка о преве-
· ꙟтеле рошiй ка
ш: ч· л: —

Мȣштеціоара лȣі
Мnікȣ гръкълȣі;
Перішорȣл лȣі
Пеапа коркълȣі;
Окішорії лȣі
Мȣра кътинълȣі!

Асеmine нȣ maі пȣціn este de ꙟnsemnat, къ кътъ ꙟngrіжере dȣлче ші фіеаскъ, чобънелȣл съ роагъ mіорiцеі ка съ спȣіъ mamеі лȣі, къ ел нȣ с'аȣ ꙟnсȣрат кȣ-о mъndръ кръеасъ, а лȣmеі mіреасъ, Чі, кȣ о фатъ de краіȣ, пе-о гȣръ deраіȣ; Nічі съ-і спȣіъ къ ла нȣnta лȣі аȣ къзȣt о stеа шчл: кънd іnіma ȣnеі mame нȣ se ꙟnшалъ nічі odатъ. Біата mamъ ар ꙟnцълеце къ фіȣл еі аȣ mȣрit!....

Еатъ іȣbite А.... toатъ балада Міеорiцеі прекȣt am nȣtȣt'о dескопері Еȣ нȣ креd съ фіе ꙟntреагъ, dар кȣт este шъкар, еа плъteще ꙟn оч... meі ȣn поеm nепрецȣit ші de каре noі Ромъnії не пȣtem фълі кȣ toатъ dреп tatea —

В. Алексаndрі

среа ꙟnкіnаrеі
ші adȣче toate
...піа ошълȣі нȣ
ȣ alȣt de шъреці.
ъ комоара пое-
сіоnate, прекȣт
ле, кътъ dраго-
на de копілȣл еі

VI.

Міеоаr'а.

Пе-ȣn пічор de плаіȣ,
Пе-о гȣръ de раіȣ,
Еатъ віnȣ ꙟn кале,
Se коборȣ ла вале
Треі tȣрmе de mіеі
Кȣ треі чобъnеі:
Ȣnȣ'і Молdоваn,
Ȣnȣ'і Ȣnгȣреаn
Ші ȣnȣ'і Връnчеаn
Еар чел Ȣnгȣреаn
Ші кȣ чел Връnчеаn,
Мърі se ворбіръ
Ші se сфътȣіръ,
Пе л' аnȣs de soаре,

Facsimilul unui fragment de pagină din ziarul *Bucovina*, în care la 1850 s-a publicat pentru prima oară *Miorița*

БАЛАДЕ

Adǔnate шi ӂndpeпtate

de

B: Alecsandri

ПАРТЕА I

ІАШІІ

Тіпоrpaфіа Бучумулуі Роман

1852

Pagina de titlu a ediţiei poeziilor populare publicate de Alecsandri în 1852

Iar Vulcan se cufunda
Pînă ce de fund el da.
Cînd în fund el ce făcea ?
Brîul cu dinţii-l rodea,
Mînă dreaptă-şi desfăcea,
Din picioare s-opintea,
La lumină de ieşea.
Apoi greu el înota
Şi din gură cuvînta :
„Sărăcuţ, amar de mine !
Căci un agiutor nu-mi vine
Să mă scoaţă de la greu,
Să-mi lungească veacul meu !“
Iată, mări, că deodată
Îi răspunde-un glas de fată :
„Voinicele, ţine bine,
Că eu vin, alerg la tine.“
Copiliţa sprintenică
Sărea într-o luntricică
Şi cu mînele vîsla,
Pe Vulcan de mi-l scăpa.
Iar Vulcan o săruta
Şi cu drag îi cuvînta :
„Fire-ai, dragă, fericită !
Că tu eşti a mea ursită [a],
Ca lumina de iubită.
Mergi acum la tine-acasă
Şi-ţi ia haine de mireasă
Şi m-aşteaptă bucuroasă,
Că eu, dacă-oi izbîndi,
Cu tine m-oi logodi,
Ş-om face casă-mpreună,
Să trăim viaţă bună.“

---

[a] Ursitul sau ursita însemnează mirele sau mireasa hotărîţi de soartă. Flăcăii şi fetele cred că norocul se ocupă de viitorul lor. Fetele mai cu seamă sînt în plecare de a-şi căta ursiţii în faţa apei de pin fîntîni, în lucirea misterioasă a stelelor, în forma copacilor de pin păduri etc.

El la tîrg se îndrepta,
Mamei lui se arăta,
Iar bătrîna lăcrima
Şi cu jale cuvînta :
„Alei ! dragă, de eşti viu,
Spune mamei ca s-o ştiu,
Iar de nu să te bocesc [a],
Trupul să ţi-l pînzuiesc,
Podurile să-ţi gătesc." [b]
„Nu sînt mort, nu mă boci,
Nici în pînzi nu mă-nveli,
Ci în stremţe mă-nveleşte,
De mă schimbă caliceşte."
Făcea mă-sa cum zicea,
În calic îl prefăcea.
El pe uliţi apuca,
Crîşmele de le cerca,
Cerca una, cerca două,
Pîn-împlinea cîte nouă.
Cînd a fost l-a nouălea,
El înuntru năvălea,
Că-nlăuntru el văzuse
Pe Pandeli ce-l vînduse.
Vînzătorul sta culcat
Tocma-n fund pe un macat,
Lăudîndu-şi faptele
Şi bîndu-şi păcatele.
„Noroc bun şi veselie
Celor ce-s în avuţie
Să-mi faceţi parte şi mie !
Căpitane Pandelaş,
Tu, ce eşti un bogătaş !

---

a) Bocitul e un obicei ce există la români de pe timpul vechilor romani. Ca şi în epoha lui Traian, se află între femei *bocitoare,* carele merg de bocesc morţii pe la case şi pomenesc cu un ton plîngător de toate meritele lor.

b) Cînd este a se face vreo înmormîntare, obiceiul antic cere de a se aşeza poduri în calea mortului. Se întinde pe pragul porţii casei o pînză albă peste care trece cortegiul. O al doilea pînză se pune asemine la giumătatea drumului, şi o al treile pe

Dă-mi o frîntă de leţcaie,
Că foamea cumplit mă taie
Şi pîn' la pămînt mă-ndoaie."
„Măi străine, măi sărace!
De ţi-e foame, n-am ce-ţi face,
Că mă ţin greu înşelat
De toţi banii ce i-am dat
Pe ist paloş oţelit,
Cu mănunchiul poleit."
„Dă-l încoace, fătul meu,
Ca să-l cercetez şi eu,
Şi să-ţi spun adevărat
Dac-ai fost tu înşelat."
Grecul beat paloşu-i da,
Iar Vulcan, cum îl lua,
Ochii-n sînge-şi încrunta
Ş-apoi aspru cuvînta:
„Alelei! fecior de lele!
Vînzător zilelor mele!
Nu te ţinea înşelat
De cîţi bani pe el ai dat,
Dar te ţine înşelat
Într-a cui mînă l-ai dat.
Alei! fiară veninoasă!
Litfă rea, necredincioasă! [a]
Ce rău, spune, ţi-am făcut,
Turcilor de m-ai vîndut?

---

pragul porţei de la biserică. Acele pînze se dau pe urmă de pomană la săraci, împreună cu lumînările de ceară şi cu monezile aruncate pe ele.

Aceste poduri alegorice închipuiesc punţile ce are a trece sufletul răposatului ca să agiungă la uşa raiului, iar monezile slujesc a plăti *vămile* pe astă lume (?). Afară de zisele monede, se mai pune şi cîte o monedă mică în mîna mortului, pentru ca să aibă cu ce plăti pe ceea lume barca lui Caron. Românii însă au uitat şi pe Caron, şi rîul Stix, şi Cîmpii Elisei din mitologia strămoşească de cînd hristianismul a înlocuit relegea păgînismului.

[a] Cuvîntul litfă, carele la început servea a denumi pe poloni din Litfania, a agiuns a însemna *neam rău* şi *fără credinţă*. Prin urmare, el se aplică de români la orice popor care i-au făcut daune rele.

Ori la mine n-ai avut
De mîncat şi de beut ?
Haine bune de-mbrăcat ?
Cal frumos de-ncălecat ?
Ai vroit tu să mor eu,
Dar n-a vroit Dumnezeu,
Că de moarte m-a scăpat,
Să te curăţ de păcat !"
Cum zicea, se şi izbea,
Capul grecului tăia,
Apoi trupu-i tîrîia
Fără popă, nici prohod
Pîn' la capra unui pod,
Şi podeaua rădica
Şi sub pod îl arunca.
Apoi iar se întorcea,
Iar pe uliţi purcedea
Şi din turci el căsăpea
Cîţi pe mînă-i încăpea.
Apoi iute alerga
Şi voios se cununa
Cu cea fată moldovancă,
Floricică dunăreancă,
Care-n haine de mireasă
L-aştepta de mult acasă.
. . . .

Spusu-v-am cîntic bătrîn,
Şi mai am vro două-n sîn.
De-aţi avea suflete bune,
Şi pe-acele vi le-oi spune.

CORBAC [a]

Corbac zace la-nchisoare
De trei ani lipsiţi de soare,
În oraş la Ţarigrad,
În beci la sultan Murad.
El oftează şi jăleşte
Şi pin gratii tot priveşte
Cînd la nori purtaţi de vînt
Care plouă pe pămînt,
Cînd la cîrduri de cucoare
Ce mereu zbor cătră soare.
Iată mări, că-ntr-un nor
El zărea un corbuşor
Ce pe sus tot cronconea
Şi din aripi tot bătea.
„Alelei ! Corbac zicea,
Căci n-am durdă, pui de corb,
Sîngele să mi ţi-l sorb !
Ce tot zbori şi cronconeşti ?
Ori pe mine mă jăleşti,
Ori de mine tu-ţi baţi gioc ?
Rămîneare-ai fără cioc,
Şi ţi-ar cădea unghile,
Să n-acaţi cu dînsele !"
Corbul, cît îl auzea,
Din cel nor se repezea,

---

[a] Această baladă are multă aseminare cu acea a lui *Novac şi corbul* şi, pe cît presupun, ea este numai o parte din vreo altă baladă ce s-a perdut.

Pe fereastă se lăsa
Şi pe limbă-i cuvînta :
„Corbăcele, dragul meu !
Ce mă blestemi aşa rău ?
Că îmblu de rîndul tău
De trei ani fără-ncetare
De cînd zaci la închisoare.
Maică-ta mi-a poruncit
Să tot zbor neobosit
Pe spinarea vîntului.
În giurul pămîntului,
Să te aflu, ca să ştiu
De eşti mort sau de eşti viu."
„Alei ! corbi, de-i aşa,
Eu nu te-oi mai blăstema,
Ci cu lacrimi te-oi ruga
Ca să faci pe gîndul meu,
Să-mi aduci cu pliscul tău
Cinci fuioare de mătasă
De la mama, de acasă,
Ş-încă iarba-ferului [a]
Din codrul Neferului."
Corbul iute-n zbor sărea,
Cît pe cer el se zărea
Mai întîi ca un porumb,
Apoi numai cît un plumb,
Pîn' ce-n zare agiungea
Şi din zare se ştergea.
Două zile nu trecea,
Corbuşorul se-ntorcea
Şi cu pliscul aducea
Cinci fuioare de mătasă,
Cea mai bună şi aleasă,
Ş-încă iarba-ferului
Din codrul Neferului.
„Alei ! corbuşorul meu !
De-a vrea sfîntul Dumnezeu

[a] În poveşti se pomeneşte ades de o iarbă ce are putere a topi ferul de la zăvoarele închisorilor. Ar fi de crezut că iarba-ferului nu e alta decît iarba de puşcă, dacă poveştile poporale nu ar fi existat înainte de descoperirea prafului.

În cea lume să scap eu,
Giur să mi te înfrăţesc
Şi să mi te tot hrănesc
Nu cu carne păsărească,
Ci cu carne păgînească,
Nici cu sînge păsăresc,
Dar cu sînge păgînesc!"
Corbea timpul nu perdea,
El mătasa o torcea,
Lungă funie-o făcea
Şi de gratii o prindea.
Apoi cînd noaptea cădea,
El cu iarba-cea-de-fer
Atingea gratii de fer;
Gratiile, ca de foc,
Se topea toate pe loc.
Numai una rămînea,
Care funia ţinea.
Dacă videa şi videa,
Corbac timpul nu perdea.
Funia şi-o apuca,
Pe funie luneca
Legănat mereu în vînt
Pînă ce da de pămînt.
Apoi el se depărta
Şi din gură cuvînta:
„Corbi, corbi, frăţior,
Mergi la maica cea cu dor
Şi-i du veste c-am scăpat
De la loc întunecat,
Şi de-acum ca să mă-mpac
Eu din funie-am să fac
Colan mîndru pentru turci
Ca să mi-i rădic în furci!"

NOVAC ŞI CORBUL

I

Fost-au, cică, un Novac,
Un Novac, Baba Novac,
Un viteaz de-al lui Mihai [a]
Ce sărea pe şeapte cai
De striga Craiova vai!
El un fecioraş avea
Şi tot astfel îi zicea:
„Fecioraş, Gruiuţul meu!
Ascultă de ce-ţi zic eu,
Să nu cazi la vreun loc rău,
La loc rău şi mult departe,
În neagra străinătate [b].
Dacă sorţii te-or purta
Ţările de-a vîntura
Şi-n Stambul de a intra,
Tu de asta nu uita:
Vamă dreaptă să plăteşti,
Armele să-ţi oţeleşti,
Hainele să-ţi primineşti,

---

[a] Pintre generalii lui Mihai-vodă Viteazul s-a deosebit Baba-Novac, om credincios al domnului şi carele a avut o moarte glorioasă de martir, din ordinul lui Ciaki şi al Senatului unguresc.

[b] Simţul de naţionalitate şi iubirea de patrie sînt aşa de adînc întipărite în inimile românului, că pentru el străinătatea e neagră, fără lumină. Soarele nu-l încălzeşte pe pămînt străin! Românii sînt supuşi tristei boale a nostalgiei cînd se află distăraţi. De aceea în armia austriacă, unde sînt mulţi feciori din Ardeal şi din Bucuvina, legea de pedeapsă în contra fugirei din oaste e mult mai puţin aspră pentru români. Un cîntic vechi zice:

Român în ţară străină
Duce dorul şi suspină.

Ca să pari un biet sărac,
Să nu semeni a Novac,
Că nu-i turcilor pe plac."
Grue-n Ţarigrad intra,
Vamă dreaptă el nu da,
De haine nu se schimba,
Ci pe uliţi se primbla
Tot în haine novăceşti,
Cum e drag ca să-l priveşti!
Turcii toţi cît îl zărea
Între dînşii se grăia:
„Ista-i Gruia lui Novac,
Lui Novac Cara-Iflac!" [a]
Şi pe loc ei s-aduna,
Şi de Grue s-anina,
Şi cu Grue se lupta,
Şi pe Grue mi-l lega
Cu trei funii de mătasă,
Din ele să nu mai iasă!
Dar cînd Grue se-ntindea,
Două funii se rupea,
Numai una rămînea,
Una lungă, nodoroasă,
Cît un braţ voinic de groasă!
Turcii iute-l cuprindea
Şi-ntr-un beci îl închidea,
Lumea să n-o mai privească,
Soare să nu mai zărească!

II

Grue zace la-nchisoare
De trei ani lipsiţi de soare,
Şi prin gratii lung priveşte
Ceriul care străluceşte
Şi de dînsul nu-ngrijeşte!
Dor cumplit inima-i seacă,

---

a) Turcii numesc pe români *iflac*, adică valac, însă pe acei din Valahia îi cheamă *cara-iflac*, romîni negri, şi pe cei din Moldova, *ac-iflac*, români albi.

Plîns de jale mi-l îneacă
Cînd zăreşte despre soare
Cîrduri, cîrduri de cucoare,
Călătoare zburătoare
Şi de el nepăsătoare.
Iată, mări, cum plîngea,
Că-n departe, sus zărea
Un corb negru, corbişor
Ce zbura încetişor
Şi din aripi tot bătea
Şi cu jale cronconea.
Iar Grue se amărea
Şi din gură-amar zicea :
„Căci n-am durdă, pui de corb,
Zilele să ţi le sorb !
Ce tot ţipi şi cronconeşti,
Ori de mine te găteşti ?"
Corbul se apropia,
Pe fereastră se punea
Şi din pliscu-i răspundea :
„Gruişor, drăguţul meu !
Ce mă blăstemi aşa rău
Cînd umblu de rîndul tău ?"
„Alei ! corbi, corbişor,
De vrei tu să-mi faci pe dor,
Ţine ineluşul meu
Şi du-l unde voiesc eu,
În munţii Catrinului,
În pădurea Pinului,
La condacul lui Novac,
Lui Novac, Baba-Novac.
Şi mă giur că, de-oi scăpa,
Pe tine te-oi adăpa
Nu cu sînge păsăresc,
Dar cu sînge păgînesc !"
Corbul vesel cronconea,
Inelu-n plisc îl punea,
Aripele-şi întindea
Şi pe cer el se zărea
Întîi ca un porumbaş,
Apoi ca un lăstunaş,

Apoi ca un bondăraş,
Şi-n zare dacă-agiungea,
El din zare se ştergea.

III

În munţii Catrinului,
În pădurea Pinului,
Odihnea Baba-Novac
La umbra unui copac,
Şi pin vis el tot videa
Pe feciorul său Gruia.
Iată-un corb că se ivea
Şi pe-o creangă se punea
Chiar deasupra capului,
Capului Novacului ;
Corbuleţul uşurel
Avea-n pliscu-i un inel
Care gios cădea din el
Chiar în barba lui Novac,
Lui Novac, Baba-Novac.
Adormitul se trezea
Şi inelul cît videa
Scotea haine novăceşti
De punea călugăreşti,
Scotea cuca de Novac [a]
Şi punea un comănac,
Şi-ncăleca voiniceşte,
Şi purcedea vultureşte,
Cu desagi, cu buzdugele
Pline de mahmudele. [b]

---

a) Cuca era un soi de coifură împodobită cu pene de struţ, cu care domnii Moldovii şi a Valahiei erau încoronaţi cînd ei mergeau de se închinau sultanului ca să priimească investitura. Obiceiul era ca pînă a nu intra în sala de audienţă a sultanului, arzodaşî, cel întîi uşer, numit capusilar kiethudaşî, să îmbrace pe domn cu caftan, şi muhzur-aga să-i puie pe cap cuca domnească. Mai era însă şi alte cuce mai mici, pentru solaki.

b) Monedă turcească de pe timpul lui sultan Mahmud.

El mergea şi iar mergea,
În Ţarigrad agiungea,
La divan că se ducea
Şi din gură-aşa zicea :
„Auzit-am, auzit
De-un voinic ce mi-aţi robit,
Iată-mă-s că am sosit
Să vi-l plătesc îndoit."
El desagii deşerta,
Turcii toţi năvală da
Şi pe gios se tăvălea,
Unul pe-altul se-mpingea.
Iar Novac că alerga,
Pe Grue mi-l deslega,
Un paloş în mînă-i da
Şi din gură cuvînta :
„Bate tu marginile,
Eu să bat mijloacele,
Că le ştiu soroacele."
Ei tăia la turci, tăia
Pîn'ce bine ostenea,
Apoi iute purcedea
Amîndoi de se ducea
În codrii Catrinului,
În pădurea Pinului,
Unde corbii locuiesc
Şi ca frunza se-nmulţesc
Şi bine hălăduiesc !

FATA CADIULUI

La grădină, la cerdac
Lui Hagi Baba-Novac
Care poartă comanac [a],
Lungă masă e întinsă
Şi de oaspeţi mulţi cuprinsă.
Dar la masă cine şede ?
Pe-mpregiur cine se vede ?
Şede bătrînul Novac
Ce trăieşte-acum de-un veac,
Cu cincizeci de finişori,
Tinerei, mîndri bujori,
Şi cincizeci de finişoare,
Tinerele garofioare.
Toţi cu bine petrecea,
Pe Novac îl fericea,
Numai tînărul Ioviţă,
Copilaş de Novăciţă,
Nici nu bea, nici nu mînca ;
De la inimă ofta.
„Nepoţele hăi, Ioviţă,
Copilaş de Novăciţă,
Şoimuleţ, pui de român
Ce nu ştie de stăpîn !

---

[a] Comanacul e coifură călugărească. Este de crezut că bătrînul Novac din această baladă nu e tot acela din balada precedentă, căci nu se potriveşte comanacul său cu hainele novăceşti şi cuca viteazului ostaş şi prietin a domnului Mihai Viteazul.

Nici nu bei, nici nu mănînci,
Ce stai pe gînduri adînci ?"
„Eu pe gînduri am căzut
De cînd, moşule,-am văzut
Pe fata cadiului [a]
Din satul Odriului."
„Fecioraş pui de român
Ce nu ştie de stăpîn !
Dacă este, mări,-aşa,
Încetează de-a ofta
Şi te du în grajdiul meu
De-ţi alege-un pui de zmeu
Din cincizeci de bahameţi,
Bahameţi cu perii creţi,
Şi-ţi fă singur izbînda
Ca să-ţi capăţi dobînda."
Tinerelul se scula,
Lui Novac se închina,
Mîna dreaptă-i săruta [b]
Şi la grajdi se îndrepta.
Iar la grajdi dacă mergea,
El un mînz îşi alegea,
Mînz de fugă sprintenel,
Ieşea-n vară pătrărel [c],
Mînz ce fuge ca şolcanul,
De nu-l prinde nici arcanul.
Pe el iute că sărea
Şi din fugă mi-l oprea
La o poartă de grădină,
De grădină cu flori plină,
Unde stau cadînele [d]
De se-ngîn cu florile.
„Tu, fată-a cadiului
Din satul Odriului,

[a] Cadiu, cuvînt turcesc, ce însemnează giudecător.

[b] Sărutatul de mînă e un semn de respect din partea celor tineri către cei mai bătrîni. Acest obicei există din vechime la români, căci ei au mult respect pentru bătrîneţe.

[c] Adică de patru ani.

[d] Femeile turceşti port numele de cadîne.

Ghelai, ghelai pîn'colea [a]
Ca să-mi dai o floricea,
Şi mi-o dă cu mîna ta,
Ca să-mi dreagă inima."
Copila cadiului
Din satul Odriului
Rumioară se făcea
Şi trei flori ea-şi alegea,
Şi trei flori ea culegea,
Ş-un fir de păr îşi smulgea
Şi cu firul le lega
Ş-apoi tainic ea le da
Unei roabe mîndruliţă
Să le ducă la portiţă.
Voinicelul greu ofta,
Perişorul săruta
Şi din gură cuvînta :
„Tu fată-a cadiului,
Sorioara crinului !
Ghelai, ghelai pîn' colea
Ca să-mi dai o floricea,
Dar mi-o dă cu mîna ta,
Ca să-mi dreagă inima."
Copila cadiului
Din satul Odriului
Bujorică se făcea
Ş-o garoafă culegea,
O garoafă ca şi ea
Apoi singură-o ducea
Celui mîndru Novăcel,
Avere-ar parte de el !
Fecioraşul se pleca,
De mijloc o apuca,
La sînu-i o rădica
Şi la fugă se-arunca,
Şi din fugă-o desmierda,
Mii de sărutări îi da.

---

a) Espresie turcească ce însemnează : Vină pînă colea.

Iar cea roabă medioară
Şi de minte cam uşoară
Spaimă singură-şi făcea
Şi-ntr-un suflet se ducea
La cadiu, la cafenea,
Unde beau turcii cafea.
„Sai, cadiule, nu sta,
C-au răpit pe fiica ta !“
Cadiul se-ngălbinea,
Celmaua pe ochi punea,
Pe-o tătarcă-ncăleca [a]
Şi la goană se lua.
Iapa cîmpii apuca,
Urechiuşele-şi culca,
Urma mînzului călca.
Fugea mînzul nechezind,
Iapa fugea rănchezind,
Ş-aşa bine că fugea,
Mai că mai îl agiungea.
Dacă videa şi videa,
Fata mintea nu-şi perdea,
Ea pe mînz că se pleca,
De ureche mi-l muşca [b],
Urechiuşa sîngera,
Iar mînzul se oţerea,
Şi sărea, sărea, sărea,
Ş-aşa bine că fugea,
Într-o clipă agiungea
În grădină, la cerdac,
La hagi Baba-Novac.
Cadiul încă sosea,
Iartaganul şi scotea,
Iar Novacul cel bătrîn,
Ce nu ştie de stăpîn,

---

[a] Adică : încăleca pe o iapă de soi tătăresc.
[b] Acest fact se găseşte raportat în călătoria d-lui de Lamartin în Orient. Un arap furînd calul altuie, acesta se luă pe urma furului, dar cînd era să-l agiungă, el însuşi îi strigă ca să muşte calul de ureche, căci el prefera a-l perde decît a-l videa agiuns de alt cal.

Îşi rădică genele,
Genele cu cîrgele,
Ca să-şi vază oaspele :
„Stăi, cuscre cadiule,
Să ne-ascultăm vorbele,
Că junii fac certele
Şi bătrînii pacele !“

MOGOŞ VORNICUL

În oraş, la Bucureşti,
Tot să stai şi să priveşti
Pe cei şepte voinicei,
Mîndri puişori de zmei,
Şepte fraţi ca şepte brazi,
Toţi de-a lui Mogoş cumnaţi.
Ei în capul podului,
În fruntea norodului,
Aştepta pe sora lor
Şi pe mîndru-i soţior,
Mogoş, vornicul bogat,
Ce glumeşte nencetat.
Ei la umbră se culca,
Bea voios şi ospăta,
Cu ploscuţa închina
De cinci vedre ş-o oca,
Vadra Ţarigradului,
Măsura-împăratului.
Iar fratele cel mai mare
(Că-i mai mare, minte n-are)
Pe drum ochii-şi alerga
Şi cu glas dogit striga :
„Zăriţi voi ce zăresc eu ?
Iată vine ca un zmeu,
Vine Mogoş vornicul,
Călare pe galbinul.“
Fraţii toţi mi se scula,
Peste cîmpuri se uita,

Şi videa, mări, videa
Cum venea Mogoş venea :
„Bună ziua, şepte fraţi,
Şepte fraţi ca şepte brazi !“
„Bun sosit, frate cumnate,
Ai venit pe neaşteptate.
Dar unde ţi-e soţioara ?
Ce ne-ai făcut sorioara ?
Ori poate c-ai şi uitat
Cătră noi că te-ai legat
Cînd pe Stanca ne-ai luat
S-o aduci la frăţiori
Pe iarnă de nouă ori,
Că-s mai multe sărbători ;
Pe vară de patru ori,
Că-s mai multe lucrători ?“
„Ba, măi fraţi, eu n-am uitat
Cătră voi că m-am legat
Şi cu Stanca am plecat
S-o aduc la desfătat,
Dar în drumul părăsit
Turci, tătari ne-au întîlnit
Şi pe Stanca mi-au răpit.“
„Pe Stăncuţa ne-au răpit
Şi tu, Mogoş, ai fugit ?
Cu cei furi nu te-ai luptat,
După ei nu te-ai luat
Nouă ani să-i tot alungi
Şi cu moartea să-i agiungi ?
Mori dar, cîne blăstemat !
Că ţie nu ţi-au fost dat
Ca să fii vrednic cumnat
Cu-a Stăncuţei şepte fraţi,
Şepte fraţi ca şepte brazi !“
Şi cu toţii crunt turba,
Paloşile rădica.
Iar fratele cel mai mare
(Că-i mai mare, minte n-are)
Paloşul mi-l învîrtea,

În Mogoş îl azvîrlea,
Dar nici că mi-l nimerea.
Paloşu-n vînt vîjîia,
De-un zid mare se lovea
Şi-ndărăpt se întorcea,
Lîngă Mogoş de cădea,
Şi-n pămînt se îngropa
Şi pînă în mănunchi intra.
Iar fratele cel mai mic
(Că-i mai mic, e mai voinic)
Paloşul mi-l învîrtea,
În Mogoş îl azvîrlea
Şi prin inimă-i giunghea !
Cînd deodată ce videa,
Ce videa şi nu credea ?
O teleagă zugrăvită,
Pe dinuntru poleită,
Cu doisprece telegari,
Telegari cu coame mari,
Şi-n teleagă sora lor,
Înflorind ca un bujor !
„Bună ziua, fraţii mei,
Şepte puişori de zmei !
Dar unde ve-i cumnatul ?
Ce mi-aţi făcut bărbatul ?“
„L-am trimis în iad de-a drept
Cu şepte paloşe-n pept,
Că nu-i vrednic să trăiască
Şi cu noi să se rudească
Cine-n oardă păgînească
Nu ştie să vitejească
Şi nevasta să-şi păzească !“
„Vai de mine ! ce-aţi făcut ?
Vai de voi ! n-aţi priceput
Cum că Mogoş a glumit
Cînd de mine v-a grăit ?“
Bine vorba nu sfîrşea,
Lacrimi din ochi îi ieşea,

Lîngă Mogoş ea cădea,
Cu braţele-l cuprindea,
Îl bocea, îl dismierda,
Apoi sufletul şi-l da
În capătul podului,
În ochii norodului ! [a]

[a] Poate că legenda raportată aice să fie izvorul de unde se trage numele Podului Mogoşoaiei din Bucureşti.

BUJOR

I

Frunză verde de negară,
A ieşit Bujor în ţară ! [a]
Bate, pradă, nu omoară,
Pe ciocoi îi bagă-n fiare [b],
Să-i dea bani de cheltuială
Şi haine de primineală.
Bujor iese, Bujor zice :
„Halal de tine, voinice !
Haideţi, copii, după mine,
Că ştiu calea-n codru bine,
Şi ştiu turme de berbeci,
Izvoare cu ape reci,
Şi neveste frumuşele
Şi desagi cu rubiele !"
        Ici în vale, colea-n vale
Sună-un glas duios cu jale,
Glas frumos de fată mare,
Bujor prinde-o sărutare !

---

[a] Acest hoţ vestit, poreclit Bujor din cauza coloarei părului său, a ieşit în ţară pe la începutul veacului XIX. El era fecior boieresc la moşia unui boier pîn-a nu se da la hoţie ; fiind însă rău bătut într-o zi de stăpînul său, Bujor a apucat calea codrului, ca să-şi răzbune în contra boierilor. Cînticul însuşi zice că el nu făcea morţi de om, dar avea mulţămire a pune pe ciocoi în lanţuri.

[b] *Fiare* în loc de *fere,* provincialism.

Ici în vale, la pîrîu,
Două fete spală grîu,
Bujor le ţine de brîu !
Ici în vale, la fîntînă,
Două fete spală lînă,
Bujor le strînge de mînă !
Ici în valea lui Terinte,
Două fete culeg linte,
Bujor le scoate din minte !

II

Frunză verde de negară,
La Focşani, între hotară,
Este-un bordei cam plecat [a],
De copaci încungiurat.
Acolo-i Bujor culcat,
La Aniţa văduviţa,
Ce-i dă vin tot cu vădriţa
Şi-l îmbată cu guriţa :
„Aniţico, draga mea !
Mult mi-e dor de-o floricea,
Floricică rumeoară,
Care-o porţi în buzişoară."
„Ştefănică Bujoraş !
Floricica da-ţi-o-aş.
Na şi na guriţa mea
De-o săruta cît îi vrea.
Iar de beut, nu mai bea,
Că potira-i cît colea."
„Las' să vie, că nu-mi pasă
Cînd mi-e paloşul pe masă
Şi mîndruţa drăgăstoasă."
Sărutatul n-au sfîrşit,
Potira c-au şi sosit.
Luptat-a Bujor, luptat,
De potiră n-a scăpat !

---

[a] Bujor a fost prins într-un bordei, aproape de Focşani, unde el se odihnea.

III

Frunză verde de negară,
Pe Bujor mi-l duc pin ţară
De-l arată ca pe-o feară!
Şi mi-l pun la închisoare,
Fără arme, fără soare!
Oliolio! codru frunzos,
Cît eşti vara de frumos,
Iarna putrezeşti tu gios!
Ca tine Bujor în gros
Sta culcat cu faţa-n gios.

IV

Frunză verde de negară,
Pe Bujor mi-l giudecară,
La divan îl întrebară
Mulţi creştini de-a omorît
Cît pin ţară a hoţit?
Iar Bujor cruce-şi făcea
Şi cu dreptul răspundea:
„Mort de om eu n-am făcut,
Dar ciocoi mulţi am bătut!"
„Ştefane Bujorule,
Unde-ţi sînt averile
Ca să-ţi scapi tu zilele?" [a]
„Le-am ascuns pe la copaci,
De-agiutor la cei săraci,
Să-şi cumpere boi şi vaci!" [b]

V

Frnuză verde de negară,
Bujor se suie pe-o scară...

[a] Dupe înţelesul acestor două versuri se vede că şi pe timpul lui Bujor unii din giudecători erau supuşi farmecului banilor.

[b] Hoţii români s-au arătat mai totdeauna cu îndurare pentru cei slabi şi săraci; de aceea şi poporul îi consideră ca pe nişte eroi şi are pentru ei o dragoste plină de admirare.

Plîng săraci cu jale-amară,
Că nu-i scara domnilor,
Şi e scara hoţilor,
Calea neagră-a morţilor !

În cele mai multe balade hoţii sînt reprezentaţi cu coloare vii şi mîndre. Voicu, un alt hoţ ce s-a arătat în ţară după Bujor, răspunde ca şi acesta giudecătorilor ce-l întrebau despre averile adunate :

„Averile nu v-oi da,
Că pe Voicu-ţi spînzura,
Şi voi galbinii-ţi lua,
Cu cărţile îţi giuca,
Cu droştele îţi primbla,
Cu muierile-ţi mînca.
I-am ascuns pe la copaci..." etc.

JIANUL[a]

N-aţi auzit de-un Jian,
De-un Jian, de un oltean,
De un hoţ de căpitan
Care îmblă pin păduri
Cu doisprezece panduri,
Cu ghiebe şi cu poturi ?
El ia miei de la ciobani,
Armăsari de la mocani,

---

[a] Jianul era de neamul său boier. El a hoţit, ca şi Bujor, pe la începutul veacului XIX şi şi-a săvîrşit zilele la Tîrgovişte, fiind iertat de guvern.

Un alt cîntic a Jianului sună aşa :

„Colea, maică,-n făgeţel,
S-a ivit un voinicel
Pe-un cal vînăt porumbel.
Mă duc, maică, după el."
„Nu te duce, fata mea,
Că-i păţi ruşine grea.
Cel voinic cu calul mic
Iancu Jianul îi zic.
El pe cîte le-a iubit,
Pe toate le-a amăgit,
Le-a lăsat şi a fugit.
La Jiu pe unde-a îmblat,
Cîte fete s-a-nşelat
După el de s-au luat,
Cu copii tot le-a lăsat.
La Olt, pin oricare loc,
Cîte le-a luat la gioc,
Le-a lăsat plîngînd cu foc,
De-au rămas făr' de noroc."

Se vede că Jianul, ca şi Bujor, avea mare prestigiu în ochii fetelor şi că era nu numai fur de averi, dar şi de *inimi feciorești*.

Fără plată, fără bani!
Şi pîndeşte la strîmtori
De despoaie negustori,
Şi tot prinde la boieri
De-i curăţă de averi!
Toţi de dînsul că fugea,
Toţi de el se jăluia
La domnul, la Caragea.
Domnul potiră-aduna,
După hoţ el o mîna.
Iar Jianu-nţelegînd
Cele ce-i treceau pin gînd,
Se-ndrumea spre Olt fugînd.
Cînd la Olt, Oltu-i umflat,
Că la munte l-a plouat:
„Măi romåne, măi podar,
Trage podişca de car
Să mă treci la cela mal
Cu viteazul ist de cal.
Trage podul mai de-a drept
Pîn' nu-ţi pun un glonte-n pept,
Nu-mi fii duşman şi-mi fii frate
De nu vrei un glonte-n spate."
Dar podarul se gîndea
Şi cu lene se-ntindea.
Dacă videa şi videa,
Jian rostul nu-şi perdea.
El se aruncă înot
Cu suflet, cu cal, cu tot.
Calu-n apă se lupta,
Iar Jianul cuvînta:
„Decît să mă rog de prost
Ca să deie podu-n rost,
Mai bine cu murgu-not,
Că şi el e pui de Olt.
Decît să mă căciulesc,
Mai bine să haiducesc!
Hai, voinice murguleţ,
Nu mai face părul creţ,
Hai la Slatina-n judeţ,

Unde gazda ne-om afla
Ş-amîndoi ne-om răsufla !“
Cînd la gazdă el sosea,
Ce videa şi ce-auzea ?
Potira gazda lega,
De Jian o întreba.
„Haide iar, murgule, hai,
Hai la munte sus, pe plai,
Să scăpăm de chiu, de vai !“
Fugea murgul cît fugea,
Dar potira-l agiungea
Pe Jianu mi-l prindea
Şi-l ducea la Caragea.
Vai ! sărmanul voinicel !
Sărăcuţ, amar de el !
Căci pe loc mi-l giudecară,
Cu lanţuri mi-l încărcară
Şi-n ocnă mi-l aruncară.

TUNSUL [a]

Vestea-n ţară a agiuns
De un hoţ cu nume Tuns,
Că pen codri a ieşit
De şese-ntovărăşit,
Toţi voinici, aleşi panduri,
Oaspeţi ageri de păduri,
Ce se port din crîng în crîng,
Cîţi îi văd, de el se plîng.
Că nici unde nu gîndeşti
Cu dînsul te întîlneşti
Şi-l auzi zicînd cu bine :
„De unde vii, măi creştine ?
Din ce sat, din ce oraş ?
Luat-ai la drum răvaş
Să nu pătimeşti cevaş ?
Te giur cu pistolu-n pept,
Spune mie tot cu drept,
De ai bani mai multicei,
Dă-mi giumătate din ei,
Că-ţi dau la mînă răvaş
Să nu rămîi păgubaş,
Şi cu vreme de-oi trăi,
Pîn-într-unul ţi-oi plăti,

---

[a] Istoria Tunsului a fost scrisă de un autor rus şi tipărită într-un calendar [...] la 1828. O parte din acea istorie anecdotică a fost tradusă de D. A. Donici şi tipărită în *Foaia ştiinţifică şi literară* ce s-a publicat în Iaşi la anul 1844.

Dar cumva de-oi muri eu,
Ţi-i va plăti Dumnezeu !“
Vai ! sărmanul voinicel !
Sărăcuţ, amar de el !
Căci păcatul l-a gonit,
Cu moarte l-a pedepsit !

MOVILA LUI BURCEL [a]

Într-o zi de sărbătoare,
Într-o zi cu mîndrul soare
Care lumea-nveselea
Şi cu aur o-nvelea,
Iată, mări, se ivea,
Ca alt soare strălucea
Domnul Ştefan cel vestit,
Domnul cel nebiruit!
El pe cal încăleca
Şi cu mulţi voinici pleca
De la scara curţei lui
La biserică-n Vaslui. [b]
Clopotele răsuna,
Steagurile-i se-nchina.
Armăsarii spumega,
Frîiele şi le muşca,
Iar poporul tot striga :
„Să trăieşti, măria-ta!"
Cînd aproape de intrare,

[a] Între Iaşi şi Vaslui se află un deal gol numit Movila lui Burcel. Poporul însă îi zice Movila lui Purcel, şi unii archeologi pretind că acest nume îi vine de la generalul roman Porcelus, carele ar fi tăbărît pe vîrful ei. Balada ne spune adevărata origină a numelui dealului.

[b] Sub Ştefan-vodă cel Mare scaunul domniei a fost cîtva timp în oraşul Vaslui, poziţia acestui oraş fiind mai îndemînatică pentru apărarea ţărei în contra năvălirei tătarilor. Codrii Vasluiului erau pe atunci foarte întinşi şi a mistuit multe oarde de tătari.

Ce s-aude-n depărtare ?
Glas de om chiuind tare :
„Hai, ho, ţa, ho, Bourean,
Trage brazdă pe tapşan."
Ştefan-vodă se oprea
Şi din gură-aşa grăia :
„Auzit-aţi, auzit
Glas de român necăjit ?
Într-o clipă să-l găsiţi
Şi cu el aici să fiţi."
Cinci panţiri se alegea,
Pe Vaslui în sus mergea
Pîn' zărea într-o movilă
Un român arînd în silă
Şi movila brăzduind
Şi din gură chiuind :
„Hai, ho, ţa, ho, Bourean,
Trage brazdă pe tapşan !"
Cei panţiri descăleca,
Pe român îl fereca,
La Vaslui îl aducea
Şi la domnul mi-l ducea :
„Măi române, să n-ai teamă,
Spune nouă, cum te cheamă ?"
„Teamă n-am, că sînt român !
Teamă n-am, că-mi eşti stăpîn !
Tu eşti Ştefan domn cel mare
Care-n lume seamăn n-are,
Şi eu sînt Şoiman Burcel,
Puişor de voinicel !"
„Să trăieşti dacă n-ai teamă !
Dă-ne nouă bună seamă
Cum de te-ai păcătuit
Să te-apuci de plugărit
Tocma-n zi de sărbătoare,
Tocma-n timp de închinare ?" [a]

[a] Cunoscut este din istorie şi din tradiţie că Ştefan-vodă a fost foarte religios. El a zidit în ţară 40 de biserici, spre pomenirea numeroaselor sale izbînzi asupra leşilor, a ungurilor, a tătarilor, a turcilor şi a cazacilor, cu care a fost în luptă în tot cursul glorioasei sale domnii.

„Doamne, pun mîna la pept
Şi mă giur să-ţi spun cu drept.
Pîn-a nu-agiunge plugar,
Aveam falnic harmăsar
Şi o ghioagă nestrugită,
Cu piroane ţintuită,
Care cînd o învîrteam,
Proaşcă prin duşmani făceam,
Cîte opt pe loc turteam!
Alelei! pe cînd eram
Om întreg de mă luptam,
Mulţi păgîni am mai stricat!
Multe capete-am farmat
De tătari şi de lifteni
Şi de falnici ungureni!
Iar în foc la Războieni[a]
Mi-a căzut ghioaga din mînă
De o sabie păgînă;
Dar n-a căzut numai ea,
A căzut şi mîna mea,
Cu păgînu-alăturea!...
De-atunci n-am ce să mă fac,
C-am agiuns un biet sărac.
Nici n-am casă, nici n-am plug,
Nici giuncani ca să-i îngiug!
Toată vara m-am rugat
De bogaţii cei din sat
Să-mi dea plugul ca să ar...
Mi-a fost ruga în zadar.
Atunci, doamne, mă-ntorsei,
La tătari că mă dusei,
Un plug mare că prinsei
Şi cu-un bou îl îngiugai
Şi de lucru m-apucai,
Că săracul n-are soare,
Nici zile de sărbătoare,
Ci tot zile lucrătoare!"

---

[a] Crîncena bătălie cu turcii de la anul 1476, în care Ştefan a avut a se lupta cu toată oastea lui Mohamed II, în număr de 120.000 ostaşi.

Domnul Ştefan l-asculta
Şi din gură cuvînta :
„Măi Burcele, fătul meu !
Iată ce hotăresc eu :
Ia-ţi un plug cu şease boi
Şi mergi bogat de la noi.
Ia-ţi movila răzăşie
Ca s-o ai de plugărie,
Dar în vîrfu-i să te-aşezi
Ca stejar să priveghezi,
Şi tătarii de-i videa
C-au intrat în ţara mea,
Tu să strigi cît ce-i putea :
Săi, Ştefane, la hotare
C-a intrat sabie-n ţară ! [a]
Atunci eu te-oi auzi,
Ca un zmeu m-oi răpezi
Şi nici urmă-a rămînea
De tătari în ţara mea !"

---

[a] Istorie ! Tradiţia spune că în adevăr pe timpul lui Ştefan-vodă şedea un ostaş de-ai lui pe Movila lui Burcel, cale de o poştă şi giumătate de la Vaslui, şi că glasul său era atît de puternic, încît agiungea pîn-în auzul domnului !

ŞTEFAN-VODĂ ŞI ŞOIMUL

ŞTEFAN

Şoimule, şoimuţ uşor,
Fă-te roată sus în zbor.
Ce se vede la hotare
De s-aude zgomot mare ?

ŞOIMUL

Ştefane ! viteazul meu !
Zău ! de altul c-ar fi rău,
Iar de tine mult e bine,
Că tu eşti şoiman ca mine.
De giur împregiurul tău
Năvălesc duşmani mereu !
Te calc ungurii făloşi
Şi lifteni necredincioşi,
Te calc hanii tătăreşti
Şi urdiele turceşti !

ŞTEFAN

Las' să vie, las' să vie,
Să se deie pradă mie !
Moartea-i paşte ca o turmă,
Păcatu-i mînă din urmă.

Mulţi au mai venit la noi,
Puţini s-au dus înapoi,
Că-s român cu patru mîni
Şi am leacuri de păgîni :
De tătari am o săgeată,
De turci pala mea cea lată,
De lifteni un buzdugan
Şi de unguri un arcan.

CÎNTICELE LUI ŞTEFAN-VODĂ

Ştefan, Ştefan, domn cel mare,
Seamăn pe lume nu are
Decît numai mîndrul soare!

Din Suceava cînd el sare,
Pune peptul la hotare
Ca un zid de apărare!

Braţul lui fără-ncetare
Bate oardele tătare,
Bate ceatele maghiare,

Bate leşi din fuga mare,
Bate turci pe zmei călare
Şi-i scuteşte de-ngropare.

Lumea-ntreagă stă-n mirare,
Ţara-i mică, ţara-i tare
Şi duşmanul spori nu are!

ALTUL

Ştefan, Ştefan, domn cel mare,
În Suceava cuibu-şi are
Ca un şoim voinic şi tare.
Din Suceava cînd el sare,
Zi şi noapte, de călare,
Se bate-n patru hotare.
Pe tătari îi căsăpeşte,
Pe unguri îi pîrjoleşte [a)]
Şi pe turci îi răsipeşte.
Iar pe leşi cu chica tare [b)]
Îi avîntă-n spînzurare
Şi-i îngiugă ca să are ! [c)]

---

a) Aluzie la bătălia de la Baia, unde o mulţime de unguri au perit în focul acelui oraş.

b) Într-una din năvălirile leşilor în Moldova, Ştefan-vodă i-au surprins într-un codru, şi pe cîţi din ei a robit, i-au spînzurat de păr în copaci. După acea nenorocită espediţie, regele polon, întorcîndu-se în ţara lui, a dat un decret poroncind ca toţi leşii să poarte chica scurtă. (Tradiţie).

c) Aluzie la Dumbrava-Roşie, ce a fost arată de leşi îngiugaţi la plug şi semănată apoi cu ghindă.

BOGDAN

I

Lăpuşneanul cel cumplit [a]
Stă pe scaun poleit.
Curtea-i plină de boieri,
Vornici, hatmani, vistieri
Ce se-nchină domnului
Şi se tem de ura lui,
Că ura lăpuşnănească
E peire boierească. [b]
Iată, mări, că deodată
Un luceafăr se arată
Cu chip vesel şi domnesc
Şi cu mersul voinicesc !
Cine-i mîndrul tinerel
Care-i tras printr-un inel ?
E Bogdanul cel glumeţ
Şi la luptă îndrăzneţ,
Şi de carte cărturar,
Şi de arc bun săgetar.

---

[a] În ediţia baladelor, partea II, publicată la Iaşi în anul 1853, s-a lunecat o greşală importentă, confundînd pe Bogdan Chiorul, fiul lui Ştefan cel Mare, cu Bogdan fiul lui Alesandru Lăpuşneanu. După aflările de la alţi cîntăreţi, balada a luat schimbare la începutul ei şi se potriveşte chiar cu cronica Moldovei, ce zice despre Bogdan, fiul lui Lăpuşneanu, că : *„de carte nu era prost, la călărime sprinten ; cu suliţa la hal nime nu-l întrecea ; a săgeta din arc era mare meşter ; îi plăcea giocurile copilăreşti şi glumele“* etc.

[b] Aceste două versuri fac negreşit aluzie la uciderea celor 47 de boieri mari în vreme ce benchetuiau la masa lui Alesandru Lăpuşneanu. Vezi descrierea făcută de C. Negruzzi.

El în sală-naintează
Şi la domnu-ngenuchează,
Apoi zice : „Mă rog ţie,
Taică doamne din domnie,
Voie dă-mi să iau soţie
Ursita ce-mi place mie.
Ea nu-i fată de-mpărat
Şi-i chiar de litean bogat
Şi de lege lepădat,
Da-i fecioară ca o stea,
Mîndră ca o păsărea,
Dulce ca o floricea,
Şi sufletul meu o vrea !"
Lăpuşneanul se-mblînzeşte
Şi din gură-aşa grăieşte :
„Dragul tatii, mergi cu bine,
Voie tu ai de la mine !"
Astfel zice şi-l sărută
Ca pe-o floare-n sîn crescută,
Şi pocloanele-i găteşte
Şi pe cale mi-l porneşte
Cu o sută de nuntaşi,
Toţi aleşi din tabaraşi.

II

Nuntaşii încăleca,
Cu Bogdan vesel pleca,
Ei pleca pe la Sîn-Petru
Ş-agiungea pe la Sîn-Metru [a]
La liteanul cel bogat
Şi de lege lepădat.
Iar liteanul de-i videa
Poarta curţei închidea
Şi[-n] lanţuguri o lega
Şi din gură-aşa striga :
„Care este mirele,
Mirele, ginerele,

---

[a] Adică pe la Sfîntul Dimitrie.

Sară el zidiurile
Să deschidă porţile !"
Cît Bogdan îl auzea,
Desîrg mi se răpezea [a],
Calul îşi înferbînta
Ş-un răpez voinic îi da.
Calul rîndunel zbura
Şi în curte că era !
Iar în curte cum sărea,
Bogdan timpul nu perdea,
Poarta curţei deschidea
Şi nuntaşii toţi intra.
Liteanul că se mira
Şi musteaţa-şi răsucea [b]
Şi din gură iar zicea :
„Care este mirele,
Mirele, ginerele,
Sară el teancurile
Să-şi ia postavurile."
Cît Bogdan îl auzea,
Calul iar îşi răpezea,
Peste teancuri el zbura,
Apoi le desfăşura
Şi le da pe la nuntaşi
Care-n lupte sînt fruntaşi,
Cum era şi nuntaşul,
Aşa-i da şi postavul.
De era el năltişor,
Îi da postav roşior,
Să fie strălucitor.
De era el medior,
Îi da postav gălbior,
Ca să-l prinză binişor.
De era el mititel,
Îi da postav albăstrel,
Ca să se mîndrească-n el !

[a] Desîrg cuvînt vechi, ce însemnează : degrabă.
[b] Răsucirea musteţii e considerată ca un semn de plăcere. Românul, cînd vede o nevastă frumoasă, îşi răsuceşte musteaţa cu mulţămire, şi astfel îi dă a înţelege că îi place.

III

Liteanul se bucura,
El în casă că intra,
Lui Bogdan că arăta
Trei copile tot de-un stat,
Tot de-un chip asemănat.
Albe, gingaşe tustrele
Ca trei flori de viorele.
Domnul tînăr le privea
Cu ochi dulci care steclea,
Iar liteanu mi-i zicea :
„Care este mirele,
Mirele, ginerele,
Cunoască-şi el mireasa,
Cunună-se cu dînsa !"
Bogdan mintea nu-şi perdea,
Inel din deget scotea,
Pe covor îl arunca
Şi din gură cuvînta :
„Care-mi este mireasa,
Să mă iubesc cu dînsa,
Culeagă-mi ea inelul.
Inelul cu degetul,
Căci am sabie-nsetată
Ce doreşte cap de fată."
Din trei, două nici mişca,
Iar mireasa se pleca,
Pe covor îngenuchea,
Ca o floare se-ndoia,
Şi inelul culegea
Şi-n degeţel şi-l punea.
Ochii mirelui steclea,
Inima-i se-nveselea.
El mireasa-şi rădica,
Pe ochi dulce-o săruta
Şi pe braţe mi-o purta
Şi-n rădvan că o punea
Şi spre ţară purcedea.

După ei încă venea
Car mare cu druştele [a]
Grădina cu florile,
Şi o sută de nuntaşi
Toţi aleşi din tabaraşi.
Ei pleca pe la Sîn-Metru
Ş-agiungea pe la Sîn-Petru,
Şi pe loc cît agiungea,
Mîndră nuntă că făcea,
Vestele de se ducea
La vecini şi-n depărtări,
Peste nouă ţări şi mări !

---

[a] Druşte se numesc fetele, prietine a miresii, carele o întovărăşesc şi o asistă la cununie. Ele sînt împodobite cu peteală de aur pe cap, ca şi mireasa.

IORDACHI AL LUPULUI [a]

1

Gios, pe apa Prutului,
În ţinutul Huşului,
La casele Lupului [b]
Mers-au ura domnului !
Mers-au ura şi lovit-au,
Pe Iordachi prăpădit-au !
El cu domnul se-nvrăjbea
Şi călare pribegea
Pe drumul Bugeacului,
Scăparea pribeagului.
Şi cu bine el sosea,
Adăpost el îşi găsea
La saraiul hanului,
Cumnatul sultanului.
Frunză verde măcieş,
Mare groază-i sus, la Ieşi,
De Iordachi c-a să vie
Să aducă grea urgie
De tătari cumpliţi grămadă
Să le deie ţara-n pradă !

---

[a] În letopiseţul lui Ion Neculcea se pomeneşte de un Iordachi Costachi Lupu, ce a fost vel-stolnic sub domnia lui Grigori Ghica, 1727. El era fiiul lui Lupu Costachi Gavriliţă, carele a giucat un rol însemnat în războiul lui Petru cel Mare cu turcii.

[b] Trebuie să presupunem că Iordachi al Lupului avea afară de Mileşti, ce se află în ţinutul Vasluiului, o altă moşie, pe malul Prutului, unde l-a agiuns urgia domnească, ce l-a silit a pribegi la tatari.

Boierii se adunară
De la tîrg şi de la ţară
Şi trei zile se vorbiră,
Trei zile se sfătuiră
Lui Iordachi să-l înşele
Trimiţîndu-i măgulele
Ş-un poclon de zece pungi [a].
Patru şaluri tot în dungi,
Două scurte, două lungi.
Ş-un fugar frumos, domnesc,
De soi bun, moldovenesc,
Şi o carte mare-nchisă,
Ca de la domnie scrisă,
O hîrtie-nşelătoare,
Poftitoare, rugătoare,
Ca să vie-Iordachi-acasă
La Maria cea frumoasă.
Iar de-i trebuie domnie,
I-o dă vodă cu frăţie,
Între ei pace să fie !...
Iordăchel se-nveselea,
Iară hanul îi grăia :
„Zece zile mai aşteaptă,
Ca să ai tu parte dreaptă,
Căci am scris la-mpărăţie
Pentru-un firman de domnie,
Ori de nu, ia-ţi oastea mea
Şi cu dînsa fă ce-i vrea."
„Ba, eu oastea n-oi lua,
Că ţara m-a blăstema.
Cine-aduce oaste-n ţară
Sub blastemul ţării peară !" [b]
Astfel dac-au cuvîntat,
Cu hanul s-au sărutat
Şi spre ţară au plecat

[a] O pungă cuprindea 500 lei.
[b] Cuvinte sublime ! Model de patriotism !

Cu Marin şi cu Ciocan,
Cu Lisandru cel bălan [a]
Şi cu Zaria, bun viteaz [b],
Ce-i cam negru pe obraz.
Toţi cu inimile drepte,
Slugi viteze şi-nţelepte ;
Oameni buni şi credincioşi
Ce-s la masă ruşinoşi,
Dar la luptă hărţăgoşi !

II

Vinerea spre sîmbăta
El Mărică-i s-arăta
Şi cu drag o săruta,
Mulţămind lui Dumnezeu
C-au sosit la locul său...
Dar în lume cine ştie
Azi şi mîni ce-a să mai fie !...
Iată-un grec, unul Zoilă,
Om de vrajbă şi de silă,
Un trimis de la domnie
(Negre zilele să-i fie !),
Olăceşte se ducea
Şi la domn ştire făcea
C-au sosit Iordachi-acasă
La Maria cea frumoasă !
Frunză verde alunică,
Grea pulbere se ridică
De la Ieşi înspre Mileşti [c],
Iar printr-însa ce zăreşti ?

---

a, b) Lisandru şi Zaria în loc de Alexandru şi Zaharia.

c) Această moşie Mileşti din ţinutul Vasluiului a fost proprietatea spătariului Neculai Cîrnul, carele trăia pe timpul domniei lui Ştefăniţă-vodă, fiiul lui Vasile Albanezul (1660—1662). Neculai Cîrnul era un om foarte învăţat şi cunoştea mai multe limbi, precum elineşte, greceşte, slavoneşte, latineşte, nemţeşte şi turceşte. El era bogat şi îi plăcea fastul. Cînd ieşea, avea un cortegiu domnesc, şi el purta totdeuna un buzdugan şi o platoşă de argint, pe cînd caii lui erau împodobiţi cu pene frumoase şi cu hamuri cusute cu fir de aur.

Arnăuţi cu şuşanele,
Cu argint pe la oţele.
Lefegii şi darabani
Cu-ai lor mîndri căpitani.
Iordăchele, te fereşte,
Cursă rea ţi se găteşte!
Cei ce vin călări la tine
Nu vin ca să se închine,
Ci vin cu porunci domneşti
Şi cu gînduri duşmăneşti.
Frunză verde porumbică,
Drăgălaşa de Marică
Pe Iordachi mi-l trezea
Şi din gură-aşa-i grăia:

Spatariul Neculai Cîrnul, uitînd binefacerile şi amicia lui Ştefăniţă-vodă, începu o corespondinţă cu fostul domn a Valahiei, prinţul Basarab, carele trăia retras în Polonia, şi-l îndemnă a strînge oaste leşească şi a intra în Moldova pentru ca să detroneze pe Ştefăniţă, a cărui domnire era prea tiranică. Basarab nu numai că refuză propunerile spatariului Cîrnul, dar le şi încunoştiinţă lui Ştefăniţă-vodă. Acesta, aprins de mînie, puse pe calău să-i taie nasul, faptă crudă, de unde i se trase şi porecla de Cîrn.

După o aşa pedeapsă, spatariul Neculai părăsi Moldova şi se duse la Moskva, lîngă împăratul Alexis Mihailovici, tatăl lui Petru cel Mare; şi cum sosi în capitala Rosiei, el fu instituat preceptorul tînărului Petru Alexievici. Această poziţie îi dobîndi multă onoare şi mari avuţii.

Împăratul îl avea de-aproape credincios şi îl însărcină cu misii importente. Astfel el fu trimis ambasador în Hina, unde, cîştigînd încrederea împăratului hinez, priimi dupe trei ani prezenturi mari şi un talger plin de petre scumpe. Între aceste petre se afla şi un brilant de grosimea unui ou de porumb, carele astăzi se află în comoara împărătească.

Dupe moartea lui Alexis Mihailovici, Petru suindu-se pe tron şi aflînd că preceptorul său se găsea exilat în Siberia în timpul anarhiei strelizilor, îl adusă îndată la Moskva şi îl instituă consilierul său cel mai de-aproape. Acolo el se însură cu fata unui din cei mai mari nobili din Rosia şi, dupe un trai îndelungat pe lîngă Petru cel Mare, se săvîrşi din viaţă în timpul domniei lui Mihai Racoviţă (1707—1709).

Numele său adevărat era Neculai Milescu (Vezi: *Fragments des chroniques Moldaves et Valaques pour servir à l'histoire de Pierre le Grand, Charles XII, Stanislas Leszczynski, Démètre Cantimir et Constantin Brancovan, par le Major M. Cogalnicean.)*

„Hai, frate, la biserică
De sfînta duminică,
Că de cînd ai pribegit,
Sufletul nu ţi-ai grijit !“
Iordăchel se întindea
Şi cu lene răspundea :
„Mergi, Marico, dumneata,
Că eu nu mă pot scula.
Drumul lung m-au obosit,
Calul greu m-au ostenit !“
Iată, mări, cum vorbea,
Că fereastra se izbea
Şi cădea gios la pămînt
Fără suflare de vînt. [a]
Ş-o icoană poleită
Trăsnea fără-a fi lovită. [b]
Maria se-nspăimînta,
Iordachi se întrista,
Dar pe gînduri mult nu sta,
Că Lisandru-i aducea
Carte mare şi-i zicea :
„O ceată de oameni mulţi,
Lifegii şi arnăuţi,
Au sosit aici din sus
Ş-astă carte ţi-au adus
Cu poftire boierească
Să mergi la curtea domnească.
Dar ascultă-mă pe mine,
Căci ce simţ eu nu-i a bine.
Tu eşti mare cît un domn,
Iar de ai minte de om,
Hai cu toţi să-ncălecăm,
Arnăuţii s-alungăm
Şi de drum să ne cătăm,
Spre Bugeac să apucăm,
Pe hanul să-l rădicăm,
Şi foc Ieşului să dăm.“
Iordăchel nu-l asculta
Şi din gură cuvînta :

---

[a], [b]) Semne prevestitoare de moarte, dupe crederea poporului.

„Ba, m-oi duce la domnie,
Că chiar domnul mă îmbie
Şi se giură că va face
Tot ce-oi vrea ca să mă-mpace !“

III

Frunză verde de negară,
Pe cel drum în zi de vară
Ce se vede strălucind
Şi spre Ieşi înaintînd ?
Un rădvan cu telegari,
Şese negri armăsari,
Şi-n rădvanul boieresc
Un luceafăr pămîntesc,
Cu chip dulce, femeiesc.
Iar pe lîngă cel rădvan,
Călare pe-un năzdrăvan [a],
Merge mîndrul Iordăchel,
Cu slugile dupe el ;
Slugi cu inimele drepte,
Înţelepte şi deştepte,
Ce-s la masă ruşinoase,
Dar la luptă hărţăgoase.
Apoi venea după ei
Ceată de arnăuţei,
Lefegii şi darabani
Cu-ai lor mîndri căpitani.
Ei la Ieşi cît agiungea,
Iordachi la domn mergea,
Dar domnul cît îl videa,
De mînie s-aprindea
Şi striga : „Gios pe covor,
Tăiaţi-i capul din zbor“.
Un calău se răpezea,
Iartaganu-şi netezea,

---

[a] Adică călare pe-un cal deştept. În poveşti se văd figurînd cai năzdrăvani, paseri năzdrăvane şi oameni năzdrăvani, care au minte pătrunzătoare şi prevăd viitorul.

Dar Iordachi-l aştepta,
O palmă voinică-i da,
Cît calăul gios pica.
Apoi el se întorcea
La Lisandru de-i zicea :
„Ţine tu sabia mea
De-mi taie capul cu ea,
Că nicicum nu m-a durea".
Iar Lisandru, oftînd greu,
Răspundea : „Stăpînul meu !
Pînea, sarea ţi-am mîncat,
Nu mă vîrî la păcat !" [a]
Din nou vodă poroncea,
Arnăuţii se-mbrîncea,
Pe Iordachi s-arunca,
De păr lung îl apuca,
Pe covor îl întindea
Şi din zbor capu-i tăia.
Capul se rostogolea,
În sînge se tăvălea
Şi pe scări se coborea
Şi-n rădvan apoi sărea.
Iar Marica, vai de ea !
Capu-n braţe apuca
Şi plîngînd la el căta,
Şi bocind îl săruta,
Cînd pe frunte, cînd pe gură,
Cînd pe gît, la-ncrestătură.
„Alei ! Doamne ! striga ea,
Facă-se pe vrerea mea !
Doamna ta să văduvească,
Neamul tău să calicească,
Tîrgul tău întreg să ardă
Şi domnia-ţi să se peardă !"...
Frunză verde siminoc,
La Ieşi arde mare foc.
Bate para pin Mileşti,
Zbor tăciunii la Lăţeşti,

---

a) Răspuns caracteristic care arată cît de puternică e simţirea recunoştinţei în sufletul românului.

Scînteile-n Bărlănești,
Pînă pe la Ciocănești,
Și duc veste de-ngrozit
Că Iordachi a perit
Și că focul a zbucnit
Din blăstemul cel cumplit !

MONASTIREA ARGEŞULUI [a]

I

Pe Argeş în gios,
Pe un mal frumos,
Negru-vodă trece,
Cu tovarăşi zece :
Nouă meşteri mari,
Calfe şi zidari,
Şi Manoli, zece [b]
Care-i şi întrece.
Merg cu toţi pe cale
Să aleagă-n vale
Loc de monastire
Şi de pomenire.
Iată cum mergea
Că-n drum agiungea

---

[a] Dupe cronicele Ţării Româneşti, Radul Negru-voievod domnea dincolo de Carpaţi, pre Almaş şi pre Făgăraş ; rădicatu-s-au de acolo, cu toată casa lui şi mult norod, şi pogorîndu-se pe apa Dîmboviţei, început-au a face ţară nouă. Întîi au făcut oraşul Cîmpulung, unde a rădicat şi o biserică naltă şi frumoasă. Apoi a descălecat pe Argeş, unde şi-a pus scaunul domniei, zidind curţi de peatră şi case domneşti şi o biserică mare şi mîndru lucrată.

În *Revista română*, publicată la Bucureşti, se găseşte descrierea acestei biserici, împreună cu stampe litografiate ce reprezintă frumuseţile arhitecturei sale.

[b] Acest meşter Manoli a rămas în tradiţie un personagiu legendar. Poporul atribuie lui Manoli zidirea tutulor monumentelor vechi din ţară.

Pe-un biet ciobănaş
Din fluier doinaş [a],
Şi cum îl videa,
Domnul îi zicea :
„Mîndre ciobănaş
Din fluier doinaş !
Pe Argeş în sus
Cu turma te-ai dus,
Pe Argeş în gios
Cu turma ai fost.
Nu cumva-i văzut
Pe unde-ai trecut
Un zid părăsit
Şi neisprăvit
La loc de grindiş,
La verde-aluniş ?“
„Ba, doamne,-am văzut
Pe unde-am trecut
Un zid părăsit
Şi neisprăvit.
Cînii cum îl văd,
La el se răped
Şi latră-a pustiu
Şi urlă-a morţiu.“
Cît îl auzea,
Domnu-nveselea
Şi curînd pleca,
Spre zid apuca,

---

[a] Toţi păstorii români port în brîu un fluier mic ce se numeşte fluier ciobănesc şi sună din el deosebite arii, unele vesele, iar cele mai multe melanholice şi foarte espresive. Un călător străin, muzic de mare talent, zice „că adeseori, cînd cineva îmblă în munţii ţărilor române, el aude în depărtare un fluier păstoresc ce sună cu dulceaţă un cîntec de dor. Atunci el se opreşte fără voie, dominat de un farmec necunoscut, pentru ca să asculte mult timp aceste suspinuri ale muntelui.“

În călătoriele mele prin munţi după căutarea baladelor poporale, am auzit multe fluiere răsunînd prin poienile codrilor şi am rămas încîntat de frumuseţea originală acelor sunete pătrunzătoare ; iar mai cu seamă la Bicaz, pe malul Bistriţei, am întîlnit un păstor, anume Brînduşă, carele se înălţa la gradul unui adevărat artist prin talentul cu care cînta *Doina* din fluierul său.

Cu nouă zidari,
Nouă meşteri mari,
Şi Manoli zece,
Care-i şi întrece.
„Iată zidul meu !
Aici aleg eu
Loc de monastire
Şi de pomenire.
Deci voi, meşteri mari,
Calfe şi zidari,
Curînd vă siliţi
Lucrul de-l porniţi
Ca să-mi rădicaţi,
Aici să-mi duraţi
Monastire naltă,
Cum n-a mai fost altă,
Că v-oi da averi,
V-oi face boieri,
Iar de nu, apoi
V-oi zidi pe voi,
V-oi zidi de vii
Chiar în temelii !"

II

Meşterii grăbea,
Sferile-ntindea,
Locul măsura,
Şanţuri largi săpa
Şi mereu lucra,
Zidul rădica,
Dar orice lucra,
Noaptea se surpa ! [a]

---

[a] Superstiţiile poporului în privirea zidirilor sînt multe. Aşa, el crede că o zidire nu poate avea trăinicie dacă nu se îndeplinesc oarecare datine mistice, precum, de pildă, îngroparea umbrei unui om în temelie. Petrarii au obicei a fura umbra cuieva, adică a-i lua măsura umbrei cu o trestie, şi a zidi apoi acea trestie în talpa zidirei. Omul cu umbra furată moare pînă în 40 de zile şi devine stafie nevăzută şi geniul întăritor a casii.

A doua zi iar,
A treia zi iar,
A patra zi iar,
Lucra în zadar !
Domnul se mira
Ş-apoi îi mustra,
Ş-apoi se-ncrunta
Şi-i amenința
Să-i puie de vii
Chiar în temelii !
Meşterii cei mari,
Calfe şi zidari,
Tremura lucrînd,
Lucra tremurînd
Zi lungă de vară,
Ziua pîn-în seară ;
Iar Manoli sta,
Nici că mai lucra,
Ci mi se culca
Şi un vis visa,
Apoi se scula
Ş-astfel cuvînta :
„Nouă meşteri mari,
Calfe şi zidari !
Ştiţi ce am visat
De cînd m-am culcat ?
O şoaptă de sus
Aievea mi-a spus

Fiind însă că acest obicei a produs adeseori nenorociri, spăriind mintea celor cu umbrile furate şi aducîndu-i astfel la boale grele, zidarii au fost siliţi a-şi schimba datina. Cînd dar este a se rădica vreo casă nouă, pînă a nu se aşeza cea întîi peatră a temeliei, se face aghiazmă cu care se stropesc şanţurile. Apoi se taie doi miei de se face masă mare pentru zidari, carii, dupe ce ospătează şi închină în sănătatea stăpînului casei şi întru tăria zidurilor, îngroapă cruciş capetele mieilor în două colţuri a casii, iar în celelalte două unghiuri ei zidesc două oale roşii pline cu apă nenceputâ.

Iar dupe ce lucrul se săvîrşeşte, românii nu se mută în casă pînă ce mai întîi nu duc înlăuntru icoanele, zahar, pînea şi sare ; şi după mutare ei dau masă mare de bună locuinţă.

Că orice-am lucra
Noaptea s-a surpa
Pîn-om hotări
În zid de-a zidi
Cea-ntăi soţioară,
Ce-a-ntăi sorioară
Care s-a ivi
Mîni în ziori de zi
Aducînd bucate
La soţ ori la frate.
Deci daca vroiţi
Ca să isprăviţi
Sfînta monastire
Pentru pomenire,
Noi să ne-apucăm
Cu toţi să giurăm
Şi să ne legăm
Taina s-o păstrăm ;
Ş-orice soţioară,
Orice sorioară
Mîni în ziori de zi
Întăi s-a ivi,
Pe ea s-o jertfim,
În zid s-o zidim !" [a]

---

[a] Nenorocita este menită a-şi perde viaţa pentru mîntuirea zidirei şi a se face stafia bisericei. Vezi nota precedentă.

Fiindcă am pomenit mai sus de stafii ce sînt umbre casnice care locuiesc mai cu seamă în beciuri întunecoase, aice credem că e locul să pomenim şi de alte crederi superstiţioase ale poporului român. Astfel sînt strigoii, moroii, rusaliile etc.

Strigoii sînt morţii care se scol din mormînturi şi merg în noaptea Sfîntului Andrei cu secriile pe cap de cearcă pe la casele lor. Românii, spre a se apăra de asemine vizite supărătoare, au obicei a freca uşile şi ferestrile cu usturoi în agiunul Sf. Andrei, fiind usturoiul displăcut strigoilor.

Moroii sînt iarăşi un soi de strigoi mici ce vin de cer ţîţă la mamele lor. Ei sînt copii noi-născuţi ce mor pînă a nu fi botezaţi. Spre a-i împăca, mamele trebuie să care cu gura, şepte ani de-a rîndul, în ziua de Bobotează, aghiazmă mare şi să stropească astfel mormintele copiilor.

Rusaliile sînt trei fete de împărat carele au ciudă asupra oamenilor fiindcă nu au fost băgate în seamă de dînşii în cursul vieţii lor. Ele nasc furtuni ce descoper casele românilor, vîrtegiuri ce rădic pînzele nevestelor în vremea ghilitului şi le anină pe co-

Iată-n ziori de zi
Manea se trezi,
Ş-apoi se sui
Pe gard de nuiele
Şi mai sus, pe schele,
Şi-n cîmp se uita,
Drumul cerceta.
Cînd, vai ! Ce zărea ?
Cine că venea ?
Soţioara lui,
Floarea cîmpului !
Ea s-apropia
Şi îi aducea
Prînz de mîncătură,
Vin de beutură.
Cît el o zărea,
Inima-i sărea,
În genuchi cădea
Şi plîngînd zicea :
„Dă, Doamne, pe lume
O ploaie cu spume,
Să facă pîraie,
Să curgă şiroaie,

---

paci. Se crede că rusaliile fură şi copii de lîngă mamele lor şi îi duc peste ape şi peste codri. De acolo vine vorba : *l-au îmflat rusaliile !*

Femeile romănce păzesc cu sfinţenie ziua de Rusalii, şi în vreme de nouă săptămîni ele nu culeg nici o buruiană de leac, crezînd că în acel timp buruienile sînt pişcate de rusalii şi nu au putere de lecuit. Cum vine însă ziua Sînzienilor, toate romăncile alerg pe cîmp la culesul de buruiene, crezînd că în acea zi toate au darul vindecărei. Spre a se apăra de mănia rusaliilor, este obicei, în agiunul zilei lor, a pune pelin sub căpătîiul patului şi a purta a doua zi pelinul la brîu.

Subiectul acestei balade este cîntat şi de poeţii poporului a Sîrbiei, însă cu oarecare deosăbiri. Balada sîrbească se numeşte *Fondarea cetăţei Scadar* (Scutari), ce este rădicată de trei fraţi Merljavtschewitsch, anume regele Wukaschin, vaivodul Ugljescha şi tînărul Gojko. Meşterul cel mare se cheamă Rad în loc de Manoli. Femeia zidită este nevasta lui Gojko. Din cuprinsul acelei balade se vede însă că aceeaşi superstiţie există pe ambele maluri a Dunărei.

Apele să crească,
Mîndra să-mi oprească,
S-o oprească-n vale,
S-o-ntoarcă din cale !"
Domnul se-ndura,
Ruga-i asculta,
Norii aduna,
Ceriu-ntuneca.
Şi curgea deodată
Ploaie spumegată
Ce face pîraie
Şi îmfla şiroaie.
Dar oricît cădea,
Mîndra n-o oprea,
Ci ea tot venea
Şi s-apropia.
Manea mi-o videa,
Inima-i plîngea,
Şi iar se-nchina,
Şi iar se ruga :
„Suflă, Doamne,-un vînt,
Suflă-l pe pămînt,
Brazii să-i despoaie,
Paltini să îndoaie,
Munţii să răstoarne,
Mîndra să-mi întoarne,
Să mi-o-ntoarne-n cale,
S-o ducă devale !"
Domnul se-ndura,
Ruga-i asculta
Şi sufla un vînt,
Un vînt pre pămînt,
Paltini că-ndoia,
Brazi că despoia,
Munţii răsturna,
Iară pe Ana
Nici c-o înturna !
Ea mereu venea,
Pe drum şovăia
Şi s-apropia

Şi, amar de ea,
Iată c-agiungea !

IV

Meşterii cei mari,
Calfe şi zidari,
Mult înveselea
Dacă o videa,
Iar Manea turba,
Mîndra-şi săruta,
În braţe-o lua,
Pe schele-o urca,
Pe zid o punea
Şi, glumind, zicea :
„Stăi, mîndruţa mea,
Nu te spăria,
Că vrem să glumim
Şi să te zidim !"
Ana se-ncredea
Şi vesel rîdea.
Iar Manea ofta
Şi se apuca
Zidul de zidit,
Visul de-mplinit.
Zidul se suia
Şi o cuprindea
Pin' la gleznişoare,
Pîn' la pulpişoare.
Iar ea, vai de ea !
Nici că mai rîdea,
Ci mereu zicea :
„Manoli, Manoli,
Meştere Manoli !
Agiungă-ţi de şagă,
Că nu-i bună, dragă.
Manoli, Manoli,
Meştere Manoli !
Zidul rău mă strînge
Trupuşoru-mi frînge !"

Iar Manea tăcea
Şi mereu zidea,
Zidul se suia
Şi o cuprindea
Pîn' la gleznişoare,
Pîn' la pulpişoare,
Pîn' la costişoare,
Pîn' la ţîţişoare.
Dar ea, vai de ea,
Tot mereu plîngea
Şi mereu zicea :
„Manoli, Manoli,
Meştere Manoli !
Zidul rău mă strînge.
Ţîţişoara-mi plînge,
Copilaşu-mi frînge !"
Manoli turba
Şi mereu lucra.
Zidul se suia
Şi o cuprindea
Pîn' la costişoare,
Pîn' la ţîţişoare,
Pîn' la buzişoare,
Pîn' la ochişori,
Încît, vai de ea !
Nu se mai videa,
Ci se auzea
Din zid că zicea :
„Manoli, Manoli,
Meştere Manoli !
Zidul rău mă strînge,
Viaţa mi se stinge !"

V

Pe Argeş în gios,
Pe un mal frumos
Negru-vodă vine
Ca să se închine
La cea monastire,
Falnică zidire,

Monastire naltă,
Cum n-a mai fost altă.
Domnul o privea
Şi se-nveselea
Şi astfel grăia :
„Voi, meşteri zidari,
Zece meşteri mari !
Spuneţi-mi cu drept,
Cu mîna la pept,
De-aveţi meşterie
Ca să-mi faceţi mie
Altă monastire
Pentru pomenire
Mult mai luminoasă
Şi mult mai frumoasă ?"
Iar cei meşteri mari,
Calfe şi zidari,
Cum sta pe grindiş,
Sus pe coperiş,
Vesel se mîndrea
Ş-apoi răspundea :
„Ca noi, meşteri mari,
Calfe şi zidari,
Alţii nici că sînt
Pe acest pămînt !
Află că noi ştim
Oricînd să zidim
Altă monastire
Pentru pomenire
Mult mai luminoasă
Şi mult mai frumoasă !"
Domnu-i asculta
Şi pe gînduri sta,
Apoi poroncea
Schelele să strice,
Scări să le rădice,
Iar pe cei zidari,
Zece meşteri mari,
Să mi-i părăsească
Ca să putrezească

Colo pe grindiş,
Sus pe coperiş.
Meşterii gîndea
Şi ei îşi făcea
Aripi zburătoare
De şindrili uşoare.
Apoi le-ntindea
Şi-n văzduh sărea,
Dar pe loc cădea,
Şi unde pica,
Trupu-şi despica.
Iar bietul Manoli,
Meşterul Manoli,
Cînd se încerca
De-a se arunca,
Iată c-auzea
Din zid că ieşea
Un glas năduşit,
Un glas mult iubit,
Care greu gemea
Şi mereu zicea :
„Manoli, Manoli,
Meştere Manoli !
Zidul rău mă strînge,
Ţîţişoara-mi plînge,
Copilaşu-mi frînge,
Viaţa mi se stinge !"
Cum o auzea,
Manea se perdea.
Ochii-i se-nvelea ;
Lumea se-ntorcea,
Norii se-nvîrtea,
Şi de pe grindiş,
De pe coperiş,
Mort bietul cădea !
Iar unde cădea,
Ce se mai făcea ?
O fîntînă lină,
Cu apă puţină,
Cu apă sărată,
Cu lacrimi udată !

RADU CALOMFIRESCU

În oraş la Bucureşti,
În curţi nalte şi domneşti,
Mîndră masă e întinsă
Şi de mari boieri coprinsă.
Dar în mijloc cine şede ? [a]
Mircea-vodă-n mijloc şede,
Şi la dreapta lui se vede
Doi Căpleşti şi trei Buzeşti.
Zmeii Ţării Româneşti
Purtătorii oştilor
Şi fruntea boierilor.
Ei toţi bea, se veselea
Şi pe domn îl fericea,
Dar cînd fu despre beţie,
Despre dalba veselie,
Iată, nene, că sosea
Şi la domn îngenunchea
Radul din Calomfireşti,
Zmeul Ţării Româneşti,
Cu sluga lui, cu Nedea,
Ce de mic îi tot dedea
Agiutor bun de putere
Şi cuvînt de mîngîiere.
„Domnule, măria-ta !
Fie cum oi cuvînta :

---

[a] O zicătoare ce trebuie să existe de pe timpul năvălirilor de limbi străine sună aşa : *să fii totdeauna la mijloc de masă şi la colţ de ţară.*

Îţi aduc ţie-nchinare,
Ca unui frate mai mare.
Şi-ţi doresc mereu să fii
Cu izbînzi şi veselii.
Dar ştii, doamne, ori nu stii
Că tătarii m-a lovit
Şi tătarii mi-a robit
Copilaşii
Drăgălaşii,
Măiculiţa
Drăguliţa.
Rău mă doare inimioara
De copii, de soţioara,
Dar mă doare şi mai tare
De măicuţa ce mă are,
Că-i creştină şi bătrînă
Ş-a să-agiungă-a fi cadînă,
De rîsul căpcînilor
Pin casa păgînilor. [a]
Rogu-te, măria-ta,
De vroieşti a m-agiuta,
Dă-mi agiutor pe Buzeşti
Şi pe cei tustrei Căpleşti,
Purtatorii oştilor
Şi fruntea boierilor!"
Mircea-vodă-l asculta
Şi din gură cuvînta:
„Alei! Radule mişel!
Mai aşteaptă tu niţel
Pînă ce vom ospăta,
Pînă ce ne vom culca,

---

[a] Românii espuşi în vechime la necontenite năvăliri de limbi străine ce lăsa foc şi sînge în urma lor deteră barbarilor numirea de căpcîni, adică dihanii cu trup de om şi cu cap de cîne. În istoria lui Alexandru Machedon se zice: „De acolo merse Alexandru cincisprezece zile şi agiunse la o ţară cu oameni cu şeapte picioare şi cu şeapte mîni şi deteră foarte tare prin oastea lui Machedon; şi de aceea periră mulţi şi mulţi prinseră vii, să-i scoaţă la lume pentru minune. Şi trecu ţara lor în zece zile şi mai merse înainte şi agiunse la o ţară cu oameni cătcăuni (căpcăuni), dinainte cu obraz de om, iar dindărăpt cap de cîine ce latră cîineşte."

Pînă ce ne vom scula,
Să văd ce vis om visa,
Ş-apoi agiutor ţi-om da !"
Radu buzele-şi muşca
Şi la faţă se schimba.
„Să trăieşti, măria-ta !
Iar dacă te-oi aştepta
Pînă ce îi ospăta,
Şi pînă ce t-ei culca,
Şi pînă ce t-ei scula,
Să vezi ce vis îi visa,
Tătarii s-or depărta,
Păgubaş ei m-or lăsa !"

II

Radul iute-ncăleca,
După duşmani se lua,
Cu sluga lui, cu Nedea,
Ce de mic îi tot dedea
Agiutor bun de putere
Şi cuvînt de mîngăiere.
Gonea el, mereu gonea,
Gonea, nu mai ostenea,
Nebăut şi nemîncat,
De dor mare frămîntat.
Cînd a fost a treia zi,
Pe tătari el îi zări
Atunci Nedea că grăi :
Hei ! stăpîne Radule,
Ascultă-mi poveţile,
C-acum e pe vitejie,
Pe vinceală sau robie.
Taie tu marginele,
Eu să tai mijloacele ;
Care-a scăpa de la mine,
Să nu scape de la tine !"
În tătari ei se izbea,
Vîrtej de moarte făcea

Şi tăia, nene, tăia,
Pe tătari îi risipea,
Şi pe cei robiţi scotea
Şi pe-acasă-i trimitea.
Dar pe maică-sa bătrînă
N-o găsea-n ceata păgînă.
Radu-n scări se rădica,
Ca vulturul se uita
Peste cîmpii Lăpuşnii,
Peste cîmpi merei pustii,
Şi cum sta şi cum ochea,
Iată, nene, că zărea
Un cort mare şi rotat,
Cît un cort de împărat;
Şi-n cort zărea pe-un mîrzac,
Un mîrzac de la Bugeac,
Care-n braţele-i strîngea
O creştină ce plîngea.
Fulger Radu se făcea,
Ca un fulger se ducea
Şi la cort se răpezea,
Pe mîrzac îl retezea
Şi în lance că-l lua,
Mort în cîmp îl arunca.
Apoi vesel purcedea
Cu mă-sa şi cu Nedea,
Ce de mic îi tot dedea
Agiutor bun de putere
Şi cuvînt de mîngăiere!

III

Iată la mijloc de cale,
La fîntîna dintr-o vale,
Iată bună-mpreunare
Cu cinci voinicei călare,
Cu Buzeşti şi cu Căpleşti,
Zmeii Ţării Româneşti!
„Noroc bun şi cale bună!
Ce vînt dulce vă adună

Şi cu mine vă-mpreună?“
„Noi în cale ţi-am ieşit
C-avem dor de hărăţit. [a]
Şi la harţă vitejească
Şi la gioacă războiască.“
Ei la harţă se lua,
Pe giurămînt s-apuca
Stăpînii să hărăţească
Şi slugile să-i privească!
Începea dar de călare
Harţa cea din fuga mare,
Paloşile zinghinind,
Suliţele învîrtind,
Buzduganele ciocnind
Şi din gură chiuind.
Cînd deodată cei Buzeşti
Şi cu cei tustrei Căpleşti
Peste Radul năvălea,
Cu cinci lănci îl străpungea;
Apoi capul îi tăia,
Pe-o tipsie îl punea
Şi la domnul îl ducea
Şi cu toţi aşa grăia:
„Alei! doamne, doamne Mirce!
Alei! doamne mult voinice! [b]
Radul de-ar fi mai trăit,
Scaunul ţi-ar fi răpit!
Iată capu-i, dă-l la corbi,
Şi copiii lui fă-i robi!“
Bine vorba nu sfîrşea,
Iată, nene, că venea
Sluga veche, moş Nedea,

---

[a] Vezi nota 10 din balada [...] lui Mihu Copilul (în ediţia de faţă, nota de la p. 86).

[b] Mircea cel Bătrîn a ţinut multe războaie cu turcii şi a fost pururea învingător. El a domnit 29 ani, a zidit monastirile Cotmeana şi Cozia şi a fost îngropat la aceasta de pe urmă.

În tractaturile sale de alianţă cu regele Poloniei, Vladislav, Mircea se întitula astfel: „Mircea, din mila lui Dumnezeu voievodul Valahiei, ducsul Făgăraşului şi al Omlaşului, comitul Severinului, despotul Dobrodiciului şi domnul Drăstiorului“ etc.

Cu măicuţa Radului
La scaunul domnului,
Ş-amîndoi îngenunchea,
Şi, plîngînd, maica zicea :
„Alei ! doamne, doamne Mirce,
Alei ! doamne mult voinice !
Fă-mi dreptate, fă-ţi dreptate,
Radu că ţi-a fost bun frate,
Că eu, doamne, din păcate,
M-am iubit cu taica tău
De-am făcut pe Radul meu !“
Domnul Mircea greu ofta,
Pe bătrîna o scula,
Mîna dreaptă-i săruta
Şi pe loc dreptate-i da.
El boierii aduna
Şi de moarte-i giudeca.
Gîdele îi apuca,
Sus, la scară,-i aducea,
Un covor le aşternea,
În genunchi îi tot punea,
Şi mînica-şi sufleca,
Şi pala şi-o rădica,
Şi capetele zbura,
Zbura pe scări de-a dura,
Cînd Buzeşti peste Căpleşti,
Cînd Căpleşti peste Buzeşti.

OPRIŞANUL

I

Colo,-n ţara muntenească,
Ţară dulce, românească,
Ca şi cea moldovenească,
În oraş, la Bucureşti,
Sînt curţi nalte şi domneşti,
Iar în curţi o sală mare
Unde şede la prînzare
Mihnea-vodă cel cruntat,
De boieri încungiurat.
„Boieri mari, boieri de rînd!
(Zice domnul închinînd.)
Toţi mîncaţi, cu toţii beţi
Şi cu bine petreceţi;
Numai unul poftă n-are
De beut şi de mîncare,
Cantar slutul, armaş mare!
Ori bucatele nu-i plac,
Ori de noi nu-i este drag!"
Boierimea-ncet rîdea,
Iar Cantariul răspundea:
„Alei! doamne Mihnule,
Mihnule, netihnule! [a]
Alei! tu, stăpînul meu,
Lumina-te-ar Dumnezeu!

---

[a] Acest cuvînt vechi, *netihnu*, trebuie să vie negreşit de la *tihnă (odihnă)* şi să însemneze, prin urmare, *nestîmpărat; frămîntat de griji.*

Şi, în adevăr, un cronicar român face următoarea descriere despre Mihnea-vodă :

Bucatele tale-mi plac
Şi de oaspeţi îmi e drag,
Dar unde s-au pomenit,
S-au văzut şi auzit
Două săbii într-o teacă,
Doi domni în ţară săracă ?
Măria-ta-n Bucureşti,
Oprişanu-n Stoieneşti !
Ce-am văzut la Oprişanul
N-am văzut nici la sultanul,
Că el are-n cîmp la soare,
Mii şi sute de mioare...
Ies în vară fătătoare ;
Berbeci are sute-ntregi,
Cu cozile pe telegi,
Şi ciobani tot înarmaţi,
Cu postavuri îmbrăcaţi,
De nu crezi că sînt ciobani,
Ci chiar neaoşi căpitani.
Nu mi-e ciudă de asta,
Cît mi-e ciudă de alta ;
Oprişanul încă-şi are
Herghelii în număr mare,
Două, trei, cinci mii de iepe,
Tot alese şi sirepe.
Pîntenoage la picioare,
Cu cergi albe pe spinare
Şi cu doi mînzi fiecare.
Nu mi-e ciudă de asta,
Cît mi-e ciudă de alta :
Oprişanul are-n sat
Ogari, căpoi de vînat,

„Mihnea, feciorul lui Dracu armaşul, cum apucă domnia, îndată se dezbrăcă lupul de pelea cea de oaie şi-şi astupă urechile ca aspida şi ca vasiliscul. Iar arcul şi-l încordă şi găti săgeţi de a săgeta, şi sabia şi-o fulgera, şi mîna şi-o întărea spre rane ! şi prinse pe toţi boierii cei mari şi aleşi, şi-i munci cu multe munci şi cumplite şi le luă toată avuţia, şi se culca cu jupînesele şi cu fetele lor înaintea ochilor lor. De aci unora le-au tăiat nasurile şi buzele, pre alţii i-au înecat şi pre alţii i-au spînzurat. Iar el se îmbogăţea şi creştea ca cedrul pînă la ceriu" etc.

Cu zgărzi late, ţintuite,
Pe la margini poleite,
Şi mai are grajdiuri mari,
Cu cincizeci de armăsari,
Giumătate arăpeşti
Şi ceilalţi moldoveneşti !
Nu mi-e ciudă de asta,
Cît mi-e ciudă de alta :
Scutariul lui Oprişan
N-are faţa de ţăran ;
Pe deasupra-i cu suman,
Dar pe trup are caftan.
Şi cîrligu-i de scutar
Nu-i de-alun, nici de stejar,
Ci de aur tot săpat,
Cu petre scumpe lucrat,
Şi-n vîrful cîrligului,
Sub mîna scutariului,
Este-o peatră nestimată
Ce plăteşte lumea toată !"
„De-i aşa cum zici, Cantare,
Lasă prînzul, sai călare
Şi-ntr-o fugă să te duci
Pe-Oprişanul să-l aduci
Cu toate podoabele,
Cu toate averile,
Să-şi dea socotelele !"
Astfel domnul poroncea !
Cantar vesel se ducea
La cel sat, în Stoieneşti,
Unde sînt averi domneşti.
El acolo cum venea,
Cu scutariul se-ntîlnea
Şi poronca-i arăta
Şi din gură cuvînta :
„Mihnea-vodă-n Bucureşti
Face praznice domneşti ;
Toţi boierii credincioşi
Şi de pace bucuroşi

Lîngă domn s-au adunat
Şi pahare-au închinat.
Numai unul n-au venit,
Oprişanul cel vestit!
De-i vrăjmaş şi om de ceartă,
Mihnea-vodă-acum îl iartă
Şi-l pofteşte ca să vie
Ca un frate la domnie!"

II

Oprişanul credincios
Şi de suflet omenos
Se pornea din Stoieneşti
Ş-agiungea la Bucureşti
Noaptea pe la cîntători
Pîn-a nu răsări ziori.
Mihnea-vodă adormit
Dormea pe-un pat aurit
În camară-ntunecată
Tot cu şaluri îmbrăcată.
Dar deodată se trezea
Şi la slugi aşa grăia :
„Slugi, aprozi, copii de casă!
Voi dormiţi şi nu vă pasă
Soarele c-au răsărit
Şi pe mine m-au trezit.
Dar voi oare nu gîndiţi
Cînd în somn vă leneviţi
Că am ţară de domnit,
Giudecăţi de săvîrşit
Şi boieri de boierit ?"
Toţi aprozii se trezea
Şi lui vodă răspundea :
„Rămîi, doamne, liniştit!
Soarele n-au răsărit,
Dar în locu-i au sosit
Oprişan din Stoieneşti,
Cu averi împărăteşti.
El în curte au intrat,

De zăbrea au aninat
Un cîrlig de împărat,
Cu petre scumpe lucrat,
Ce luceşte ca un soare
Într-o zi de sărbătoare."
Mihnea-vodă se scula,
Faţa albă îşi spăla,
Barba neagră-şi peptina,
La icoane se-nchina,
Apoi el se înarma
Şi pe Oprişan chema :
„Oprişan din Stoieneşti !
Cu dreptul să ne grăieşti.
Ce-ai făcut de-ai adunat
Averi mari de împărat,
Încît nu numai averi,
Dar ai şi scutari boieri ?"
„Dumnezeu mi-au agiutat !
Şi eu mi le-am adunat
Din darul sfinţiei-sale,
Din mila măriei-tale !"
„Nu-l crede, măria-ta !
(Cantariul atunci striga.)
El mie s-au lăudat
Că avere-au adunat
Numai din puterea lui,
Nu din mila domnului.
Dar n-am ciudă de asta,
Cît am ciudă de alta :
Oprişanul mi-au spus mie
Că aşteaptă ca să-i vie
Firman de la-mpărăţie
Să te scoată din domnie."
Mihnea-vodă se-ncrunta
Şi din gură cuvînta :
„Pîn-a veni firmanul,
Peară-ntăi Oprişanul !
Gios la poartă să-l duceţi
Şi capul să i-l tăieţi !"
De vrăjmaş ce mult era
Armaşul se bucura.

Ca o fiară se-arunca,
Pe-Oprişanu-l apuca
Şi pe scări îl îmbrîncea
Şi la moarte mi-l ducea !
Cînd la poartă, frate, iată
Un rădvan că se arată
Tras de şese telegari,
Negri, ageri armăsari,
Cu cozi lungi şi coame mari.
Iar înuntru o bătrînă
Cu-o icoană sfîntă-n mînă
Şi cu haine mohorîte
Şi cu pletele albite.
Pe-Oprişan cît ea-l videa,
Sus la domnul se ducea
Şi-n genunchi trupu-şi frîngea
Şi grăind amar plîngea :
„Alei ! doamne, fătul meu !
Nu te ierte Dumnezeu
Să omori pe Oprişanul,
Că-i peri pînă la anul.
Ştii tu, Mihneo, ori nu ştii
Că-n ziua Sîntei Marii
Era, doamne, ca să-ţi vie
Firman de la-mpărăţie
Să te scoată din domnie ?
Ş-aveai parte de firman
Făr' de bietul Oprişan,
Care-n cale i-au ieşit
Şi-ndărăpt l-au napoit,
Dăruind chiar pe vizir
Cu-armăsari de la Misir
Şi cu pungi de bani o mie,
Să te lase pe domnie !"
Oprişanca nu sfîrşea,
Mihnea-n curtea lui ieşea,
Poroncind la toţi să saie
Pe-Oprişan ca să nu-l taie.
Dar Cantar armaşul mare
Îşi făcuse răzbunare ;

Şi capul nevinovat
Zăcea-n ţărnă aruncat
Lîngă trupul răsturnat!
Vai de omul cu păcat!
De păcat e alungat
Şi nu poate-a fi scăpat!
Vînzătorul de armaş,
Fiară crudă, om pizmaş,
Fost-au gol legat la soare,
Şi de mîni, şi de picioare,
Gol legat de cozi de iepe,
De patru iepe sirepe,
Care cînd se opintiră
În patru părţi se izbiră
Şi-n patru îl despărţiră!

ŞTEFĂNIŢĂ-VODĂ

I

Frunză verde meri creţeşti,
În oraş în Bucureşti,
L-ale case mari domneşti
De se văd în Stoieneşti
Mîndră masă e întinsă
Şi de mari boieri cuprinsă,
Tot boieri de-a oştilor,
Puterea domniilor
Şi groaza duşmanilor.
Iar în capăt cine şede ?
Ştefăniţă domn se vede,
Dar nici bea, nici veseleşte,
Ci cu ochii lung priveşte
La copila Dihului,
Sorioara Mihului,
Mihului voinicului
Din valea Cobiului.
Că e mîndră ca o floare,
Şi de ochi farmecătoare.
Şi de suflet iubitoare,
Unde-o vede, domnul moare !
„Copiliţă, drăguliţă,
Cu sîn alb de porumbiţă,
Împle cupa mea de vin
Ţie, dragă, s-o închin
Ş-apoi cîntă-mi viers de dor
Cu glas dulce, răpitor.

Cîntă-ţi, dragă, cîntecul,
Că mi-e drag ca sufletul !“
Copiliţa se înclină
Ca o floare de grădină
Şi-i întinde-o cupă plină ;
Apoi zice încetişor
Un viers dulce, plin de dor :
„Frunză verde stejărel,
Am un frate voinicel
Şi mă tem amar de el !
Frunză verde măr domnesc,
Am un domn care-l iubesc
Şi de dînsul mă-ngrijesc.
Vai de mine ! cum să fac
Pe-amîndoi să mi-i împac,
Să-mi fie traiul pe plac ?“
Copiliţa nu sfîrşea,
Şi domnul astfel grăia :
„Copiliţă, mîndruliţă,
Cu sîn alb de porumbiţă,
Nu mai plînge, că-n curînd
Împlini-voi al tău gînd.
Voi, boieri ce ospătaţi,
Staţi şi nu mai închinaţi,
Cuvîntul să-mi ascultaţi.
Mîni în ziori să vă aflaţi
Toţi călări şi înarmaţi
Cu săgeţi, cu buzdugane,
Şi la brîie cu arcane,
Ca să mergem despre soare
Să facem o vînătoare
Dupe urşi şi căprioare,
După paseri gălbioare
Ce sînt bune de mîncare
Şi plăcute la cîntare !“

II

Cînd de zi se lumina,
Boierii se aduna
Şi pe cai încăleca
Şi cu domnul toţi pleca
Înspre munţi, la vînătoare,
Dupe urşi şi căprioare,
Dupe paseri gălbioare.
Şi mergea, frate, mergea
Pîn-în munţi că agiungea ;
Iar cînd soarele-apunea,
Iată că se întîlnea
C-un cioban cu fluieraş
Şi cu port de oltenaş.
Domnu-n cale-i se oprea
Şi din gură-aşa grăia :
„Ciobănaş cu fluieraş,
Puişor de oltenaş.
Cunoşti calea codrului
De pin munţii Crişului ?
Cunoşti fagul Mihului
Din codrul Cobiului ?"
„Cunosc calea codrului
Pînă-n fundul fundului.
Ştiu şi fagul Mihului
Din codrul Cobiului."
„De ştii locurile bine,
Nu mă-i duce tu pe mine ?"
„Ba, te-oi duce eu pe tine
De-i lăsa tu oştile
Să-mi păzească oile,
Că de-oi perde-o mieluşea,
Oi slugi un an pe ea,
Şi de-oi perde un mieluşel,
Oi slugi doi ani pe el."
Domnul oştile lăsa,
Cu ciobanul se lua,
Singur, singur, singurel
Pe o zare de muncel.

Iar ciobanul se-ndrepta
Către munţi şi mi-l purta
Pe cărări şi pe potici
Ce-s călcate de voinici,
Pin hăţiş, pin cărpiniş,
Unde nu-i loc de cîrniş.
El mergea, frate, mergea
Pîn' ce-n codru agiungea
Drept la fagul Mihului,
Locaşul voinicului.
Cînd de fag s-apropia,
Ciobănaşul se oprea
Şi din gură-aşa grăia :
„Iată fagul Mihului,
Mihului voinicului !
Iar pe Mihul dacă-l vrei,
Cată drept în ochii mei !“

III

Domnul drept la el căta,
Ochii lui se încrunta.
Iar ciobanul se schimba,
Gluga lui îşi arunca
Şi deodată se-arăta
Cu zelar, cu buzdugan,
Cu haine de căpitan.
Apoi drept la domn căta
Şi-n glas mare cuvînta :
„Alei ! doamne din domnie !
Ieri ai fost dat la beţie ;
Astăzi venişi la trezie,
Dar n-ai prins la cuminţie.
Ce păcate te-au împins
Paloşul de ţi-ai încins ?
Fostu-ţi-au silă de tine
De te-ai luat dupe mine ?
Ori că nu te-ai săturat
Pe-a mea soră c-ai furat

Ş-ai făcut cu ea păcat
Făr-a te fi cununat ?
Dar gîndit-ai că păcatul
Îşi urmează vinovatul
Şi că-n lume orice faptă
Are plată şi răsplată ?"
Şi cum sta şi cum zicea,
O frunză de fag smuncea
Şi-ntre buze o punea
Şi suna hoţiş din ea.
Frunza[-n] patru că plesnea,
Codrul negru clocotea,
De-un lung chiot chiotea,
De-un greu tropot tropotea,
Ş-împregiuru-le deodată
Se ivea o mîndră ceată,
O ceată de voincei,
Lotri, puişori de zmei,
Cu caciule stogoşate,
Cu chebe roşii pe spate,
Şi musteţi de varvaric,
Cum stă bine la voinic.
Lîngă el cît îi zărea
Mihul astfel le grăia :
„Fraţii mei, neferii mei,
Lotri, puişori de zmei !
Îl vedeţi voi pe ist om ?
El e mare, căci e domn,
Dar cît e de domn şi mare,
Minte coaptă încă n-are !
Hai, copii, de mi-l luaţi,
Prin săbii să-l fluturaţi,
Dar nimic să nu-i stricaţi,
Cale bună să-i lăsaţi,
Că de-i domnul priceput,
E destul cîte-au văzut
Ca să afle, ca să ştie :
Cu Mihul nu-i de glumie !"
Domnul pe gînduri cădea
Ş-apoi astfel răspundea :

„Mihule, bujorule,
Frate, frăţiorule !
Eu la mînă ţi-am picat,
Tu de moarte m-ai scăpat.
Cînd la mînă mi-i pica,
Eu de moarte te-oi scăpa.
Vină mîni tu la domnie
Ca să vezi o cununie,
Cununia domnului
Cu sora voinicului,
S-o fac mie soţioară,
S-o fac ţie domnişoară !"
Astfel domnul cuvînta
Şi din codru se-nturna,
Iară codrul răsuna :
„Să trăieşti, măria-ta !"

CONSTANTIN BRANCOVANUL

Brancovanul Constantin [a]
Boier vechi şi domn creştin,
De averi ce tot strîngea
Sultanul se îngrijea
Şi de moarte-l hotărea,
Căci viziru îl pîrea.
Într-o gioi de dimineaţă,
Zi scurtărei lui de viaţă,
Brancovanul se scula,
Faţa blîndă el spăla,
Barba albă-şi peptina,
La icoane se-nchina,
Pe fereastră-apoi căta
Şi amar se spăimînta !
„Dragii mei, coconi iubiţi !
Lăsaţi somnul, vă treziţi,
Armele vi le gătiţi,

---

a) Constantin Brancovanul a domnit 26 ani în Ţara Românească şi a fost ucis de turci în 15 avgust 1714, la vîrsta de 60 ani. Şincai scrie în cronica românilor că o dată cu Brancovanul a perit patru feciori ai lui, cărora el le-au grăit astfel în ora morţei : „Iată ! toate avuţiile şi orice am avut am perdut ! Să nu ne perdem încai sufletele... Staţi tare şi bărbăteşte, dragii mei ! să nu băgaţi seamă de moarte. Priviţi la Hristos, mîntuitorul nostru, cîte a răbdat pentru noi şi cu ce moarte de ocară a murit ! Credeţi tare întru aceasta şi nu vă mişcaţi, nici vă clătiţi din credinţa voastră pentru viaţa şi lumea aceasta" etc.

„Apoi, adaogă Şincai, aceste zicînd el, poronci împăratul de le tăieră capetele, întîi ale feciorilor, începînd de la cel mai tînăr, şi mai pre urmă a tăiat capul lui Constandin Brancovanu, şi aruncară trupurile în mare ; şi creştini dup-acea, aflîndu-le, le-a astruncat la Patriarhie."

Că pe noi ne-a-ncongiurat
Paşa cel neîmpăcat [a]
Cu-ieniceri, cu tunuri mari
Ce sparg ziduri cît de tari !"
Bine vorba nu sfîrşea,
Turcii-n casă iuruşea,
Pe tuspatru mi-i prindea
Şi-i ducea de-i închidea
La Stambul, în turnul mare [b],
Ce se-naltă lîngă mare,
Unde zac fete domneşti
Şi soli mari împărăteşti [c].
Mult acolo nu zăcea,
Că sultanu-i aducea
Lîngă foişorul lui
Pe malul Bosforului.
„Brancovene Constantin,
Boier vechi, ghiaur hain !
Adevăr e c-ai chitit,
Pîn-a nu fi mazilit,
Să desparţi a ta domnie
De a noastră-mpărăţie ?
Că de mult ce eşti avut
Bani de aur ai bătut [d]
Făr-a-ţi fi de mine teamă,
Făr-a vrea ca să-mi dai seamă !"
„De-am fost bun, rău la domnie,
Dumnezeu singur o ştie ;
De-am fost mare pre pămînt,
Cată-acum de vezi ce sînt !"
„Constantine Brancovene !
Nu-mi grăi vorbe viclene.

---

[a] Mustafa-paşa, carele era imbrohor.

[b] Prin turnul mare se înţelege negreşit cetatea numită de turci Edicale, rădicată pe malul Marei de Marmara, în capătul oraşului Stambul, şi pe care europeii o numesc *Şepte Turnuri*.

[c] Cînd năştea vreo neînţelegere serioasă între sultanul şi puterile europeane, se închidea ambasadorii străini în cetatea Edicale pînă la sfîrşitul certei sau a războiului.

[d] Între pîrele trimise la Poartă în contra Brancovanului era şi aceasta că bătuse monedă de aur în Ardeal, de cîte doi şi pînă la zece galbeni una.

De ţi-e milă de copii
Şi de vrei ca să mai fii,
Lasă legea creştinească
Şi te dă-n legea turcească."
„Facă Dumnezeu ce-a vrea !
Iar pe toţi de ne-ţi tăia,
Nu mă las de legea mea !"
Sultanul din foişor
Dete semn lui imbrohor.
Doi gelaţi venea curînd,
Sabiile fluturînd,
Şi spre robi dacă mergea,
Din coconi îşi alegea
Pe cel mare şi frumos,
Şi-l punea pe scaun gios,
Şi cît pala răpezea,
Capul iute-i retezea !
Brancovanul greu ofta
Şi din gură cuvînta :
„Doamne ! fie-n voia ta !"
Cei gelaţi iarăşi mergea
Şi din doi îşi alegea
Pe cel gingaş mijlociu,
Cu păr neted şi gălbiu
Şi pe scaun îl punea
Şi capul îi răpunea !
Brancovanul greu ofta
Şi din suflet cuvînta :
„Doamne ! fie-n voia ta !"
Sultanul se minuna
Şi cu mila se-ngîna :
„Brancovene Constantin,
Boier vechi şi domn creştin !
Trei coconi tu ai avut,
Din trei doi ţi i-ai perdut ;
Numai unul ţi-a rămas !
Cu zile de vrei să-l las,
Lasă legea creştinească
Şi te dă-n legea turcească !"
„Mare-i Domnul-Dumnezeu !

Creştin bun m-am născut eu,
Creştin bun a muri vreu...
Taci, drăguţă, nu mai plînge,
Că-n pept inima-mi se frînge.
Taci şi mori în legea ta,
Că tu ceriu-i căpăta !"
Îmbrohorul se-ncrunta,
Gelaţii se-nainta
Şi pe blîndul copilaş,
Dragul tatii fecioraş,
La pămînt îl arunca
Şi zilele-i rădica.
Brancovanul greu ofta
Şi cu lacrimi cuvînta :
„Doamne ! fie-n voia ta !"
Apoi el se-ntuneca,
Inima-i se despica,
Pe copii se arunca,
Îi bocea, îi săruta,
Şi turbînd apoi striga :
„Alelei ! tîlhari păgîni !
Alei ! voi feciori de cîni !
Trei coconi ce am avut,
Pe tustrei mi i-aţi perdut !
Dare-ar Domnul-Dumnezeu
Să fie pe gîndul meu :
Să vă ştergeţi pre pămînt
Cum se şterg norii la vînt,
Să n-aveţi loc de-ngropat,
Nici copii de sărutat !"
Turcii crunt se oţerea
Şi pe dînsul tăbărea,
Haine mîndre-i le rupea,
Trupu-i de pele jupea,
Pelea cu paie-o împlea,
Pin noroi o tăvălea
Şi de-un paltin o lega
Şi rîzînd aşa striga :
„Brancovene Constantin,
Ghiaur vechi, ghiaur hain !

Cască ochi a te uita
De-ţi cunoşti tu pelea ta ?“
„Cîni turbaţi, turci, liftă rea !
De-ţi mînca şi carnea mea,
Să ştiţi c-au murit creştin
Brancovanul Constantin !“

CÎNTICUL LUI MIHAI VITEAZUL

Auzit-aţi de-un oltean,
De-un oltean, de-un craiovean
Ce nu-i pasă de sultan ?

Auzit-aţi de-un viteaz
Care vecinic şede treaz
Cît e ţara la necaz ?

Auzit-aţi de-un Mihai
Ce sare pe şepte cai ?
De strigă Stambulul vai ?

El e domnul cel vestit
Care-n lume au venit
Pe luptat şi biruit.

Spuie rîul cel oltean,
Spuie valul dunărean
Şi codrul călugărean

Cîte lupte au privit,
Cîte oşti au mistuit,
Cîte oase-au înălbit,

Mulţi ca frunzele de brad,
Ca nisipul de pe vad,
Ca gemetele din iad !

Spuie corbii munţilor
Şi fiarele codrilor
Care-a fost nutreţul lor ?

Fost-au leşuri tătăreşti,
Şi turceşti, şi ungureşti,
Date-n săbii româneşti !

Alelei ! Mihai ! Mihai !
Căci de noi milă nu ai,
Să ne scapi de-amar şi vai ! [a]

---

[a] Acest cîntic l-am găsit scris într-o psaltire foarte veche din biblioteca Monastirei Neamţului. Dedesubtul cînticului erau următoarele cuvinte scrise cu slovă călugărească : *„Scrisu-s-au acest viers bătrîn de mine, ieromonahul Paisie, credincios rob a lui Dumnezeu, iar eu l-am auzit şi l-am învăţat de la răposatul bunul meu, Stoian Jolde, armăşelul"*.

VISUL LUI TUDOR VLADIMIRESCU

„Tudor, Tudor, Tudorel,
Dragul mamii voinicel !
De cînd mama ţi-ai lăsat
Şi olteni ţi-ai adunat
Pe ciocoi să-i prinzi în gheară
Şi s-alungi grecii din ţară,
Mult la faţă te-ai schimbat
Şi mi te-ai întunecat !
Spune, maică, ce te doare,
Că m-oi face vrăjitoare,
De alean să te discînt,
Să calci vesel pe pămînt."
„Alei, maică ! alei, dragă !
Curînd visul mi-l dezleagă.
Că ştii, maică ? am visat
Buzduganu-mi fărîmat !
Sabia-mi cea bună, nouă,
Am visat-o ruptă-n două,
Puşca mea cea ghintuită
Am visat-o ruginită !
Maică ! pistoalele mele
Le-am visat făr'de oţele,
Apoi încă-am mai văzut
Şearpe galbin prefăcut
Ce purta coarne de ţap
Şi creastă roşie-n cap.
El avea ochi vînzător,
Avea grai linguşitor

Şi mă tot ruga mereu
Să mă duc la cuibul său."
„Ba, ferească Dumnezeu,
Să nu te duci, fătul meu,
C-acel şearpe veninos
E vrun duşman ticălos,
Vre un hoţ volintiraş
Şi la inimă vrăjmaş."
„Maică, măiculiţa mea,
Cum să scap de cursă rea ?
Căci un glas prevestitor
Îmi tot spune c-am să mor."
„D-ai să mori, drăguţul meu,
Facă ce-a vrea Dumnezeu !
Dar să ştii tu de la mine
Că-un român voinic ca tine
Pîn'ce cade, pîn'ce moare
Calcă şerpii în picioare,
Căci de-un şerpe-nveninat
I se iartă un păcat !" [a]

---

[a] Cunoscut este că visul prevestitor a viteazului Tudor Vladimirescu s-a împlinit ! Fiind mişelesc tras în lagărul lui Ispilanti, şeful volintirilor greci, Tudor a fost şi mai mişeleşte ucis de dînşii. Nu mai este dar îndoială că cînticul poporal desemnă pe Ipsilanti însuşi prin şerpele cu ochiul vînzător, cu graiul linguşitor şi cu creastă roşie în cap.

DOINE[a]

[a] Doinele sînt cîntice de iubire, de jale și de dor; plîngeri duioase a inimei românului în toate împregiurările vieții sale.

Un muzic de mare talent, dl. Henri Erlich, care a locuit cîțiva ani în România și a publicat un album de arii românești, zice în precuvîntarea acelui album:

„*Naționalitatea românilor se arată curată și necontestabilă atît în limba și datinele lor, cît și chiar în muzica lor deosebită de oricare alta. Negreșit, ariile românești vor părea foarte curioase popoarelor Occidentului pentru melodia lor cu totul originală și cîteodată putem zice sălbatică, și pentru companiamentul lor ce cuprinde uneori acordurile cele mai capricioase, cele mai bizare, și alteori foarte simple și monotone. Ele au însă o espresie de melanholie dulce și dureroasă chiar. Sînt mai cu seamă unele pasage misterioase carele fac să se prezinte dorinți înfocate și ascunse în fundul inimei, și care se manifestă printr-un soi de plînset melodic. Aceste sînt ariile doinelor; cît pentru acele de danț, horele, ele răsună cu o veselie nebunatică, zgomotoasă, cu acea veselie la care omul nenorocit se dedă în momentele sale de uitare și de plăcere.*"

Vezi articolul întitulat *Melodiile românești* în *România literară*, foaie publicată în Iași în anul 1855. [...]

Unele doine port și numele de cîntice *voinicești* în Moldova, *oltenești* în Valahia și *haiducești* în Ardeal.

DOINA

Doină, doină, cîntic dulce !
Cînd te-aud, nu m-aş mai duce.
Doină, doină, viers cu foc !
Cînd răsuni, eu stau în loc.
Bate vînt de primăvară,
Eu cînt doina pe afară
De mă-ngîn cu florile
Și privighitorile.
Vine iarna viscoloasă,
Eu cînt doina-nchis în casă,
De-mi mai mîngîi zilele,
Zilele şi nopţile.
Frunza-n codru cît învie,
Doina cînt de voinicie.
Cade frunza gios în vale,
Eu cînt doina cea de jale.
Doina zic, doina suspin,
Tot cu doina mă mai ţin.
Doina cînt, doina şoptesc,
Tot cu doina vieţuiesc !

LUNCA ŢIPĂ, LUNCA ZBIARĂ

Lunca ţipă, lunca zbiară
Pentr-un pui de căprioară.
Vai de biata inimioară,
Ca şi lunca, geme, zbiară
Pentru-o puică bălăioară.
Frunza creşte, frunza cade,
Căprioara nu-o mai roade.
Vai de mine ! ce m-oi face ?
Doru-n sufletul meu zace
Şi-inimioara-mi nu mai tace !
Inimă, fii răbdătoare,
Ca pămîntul sub picioare,
Pîn' ce puica bălăioară
S-a întoarce-n luncă iară
Cu cel pui de căprioară.

URÎTUL

Of ! urît, urît, urît !
Boală făr'de crezămînt !
De te-ai duce-n codri, duce,
Ursu-n labe-i să te-apuce !
Urîtul din ce se face ?
Din omul care nu-ţi place.
Urîtul din ce-i făcut ?
Din omul care-i tăcut.
Cine-au scornit urîtul,
Nu-l înghiţă pămîntul !
Că mie de mult urît
Sufletu-mi s-au amărît !

CÎNTICUL RĂZĂŞULUI

Frunză verde de cireş,
Lung e drumul pîn' la Ieş,
Lung e drumul şi bătut
Din Siret şi pîn-în Prut!
Nu-i bătut de car cu boi,
Şi-i bătut tot de nevoi
Şi de păcatele mele
Cele multe, cele grele!
Ard-o focul răzăşie! [a]
Eu chiteam că-i boierie,
Şi-i numai o sărăcie!
Pentru-o palmă de pămînt
Zilele mi-am dat în vînt.
Ani întregi m-am giudecat
Şi nimic n-am cîştigat!
Eu îmblam la giudecată,
Copiii-mi plîngeau pe vatră,
Nevasta-mi zăcea lăsată.
Dare-ar Domnul-Dumnezeu
Să fie pe gîndul meu!
Lăsa-m-oi de răzăşie,
Să apuc în haiducie,
Ca să-mi fac sfînta dreptate
Cu cea ghioagă de pe spate,
Să-mi aleg giudecători
Cei stejari nestrîmbători!

---

[a] Nenorocita clasă a răzăşilor, printre care se găsesc coborîtorii celor mai mari familii din vechime, au avut mult a suferi sub domnia lui Mihail Sturza de răpirea boierilor vecini cu moşiile lor. Mulţi din acei mici proprietari au preferat a se desface de pămînturile lor şi a deveni clăcaşi pentru ca să scape de prigoniri.

CÎNTICUL CĂLUGĂRULUI

Arză-te focul, pădure,
Ş-ai cădea sub o secure !
Arde-ar lemnile din tine
Cum arde inima-n mine,
Să-mi fac drum pîn' la vecine,
Şi de sus, din monastire,
Unde zac în părăsire,
Să văd cîrduri de copile
Care mă sfîrşesc de zile,
Şi să văd pe draga mea
Care m-am iubit cu ea
În copilăria mea.
N-ar avea loc în pămînt
Şi l-ar bate Domnul sfînt
Cine m-au călugărit
Şi de ea m-au despărţit !
Eu n-am fost de pustnicie,
Căci am fost de voinicie,
Nici am fost de monastire,
Ci de lemne cu iubire.
Că mă-nchin pe la icoane
Cu ochii pe la cocoane,
Şi cetesc, întorc la file
Cu ochii pe la copile.
Unde văd o fată mare,
Rasa-mi tremură-n spinare,
Unde văd puicuţa mea,
Zboară sufletu-mi la ea
Ca roiul la floricea !

NEVASTA TÎLHARULUI

Fost-am eu la părinţi una,
Precum e în ceruri luna,
De părinţii mei iubită
Şi de dînşii potrivită
Cu luna, cu stelele,
Salba cu mărgelele,
Grădina cu florile
Şi ziua cu ziorile.
Ei pămîntul au îmblat
Să-mi găsească un bărbat.
Bărbăţelul ce mi-au dat
Era tînăr şi bogat ;
Avea bani, avea inele
De-mi împlea mîna cu ele,
Dar vezi, frate, ce păcat !
Era toate de furat.
Nu trecu chiar săptămîna,
Şi pe el puseră mîna
Şi la ocnă-l înfundară
Şi cu lacrimi mă lăsară.
Decît m-aş fi măritat,
Mai bine-n foc m-aş fi dat,
C-am rămas cu rod în sîn,
Şi nu-i rod de bun român,
Ci e rod de om mişel,
Sărăcuţ, amar de el !
De-ar fi fost el un viteaz,
Nu mi-ar fi aşa necaz,
Dar a fost un biet tîlhar,
Şi de-aceea mi-e amar !

COPILA MURIND

Cîntă paserea pe-o floare
Pentru-o fată care moare,
Cîntă paseruica-n spin,
Copila scoate venin.
Cîntă paseruica-n salce,
Copila de moarte zace.
Cîntă paseruica-n poartă,
Copilița dulce-i moartă !
Ah ! amar sufletul meu,
Tu plîngeai de dor mereu
Și pe floare, și pe spin,
Și pe poarta lui Marin.
Ah ! amar sufletul meu !
Ieși curînd, să mor și eu,
Să mă duc la cel mormînt,
Să mă prefac în pămînt !

FLORICICA

Frunză verde de alună,
Mă dusei noaptea pe lună
Să găsesc o floricică
Care mult inima-mi strică,
Şi s-o-ntreb de ce-n grădină
Pleacă fruntea şi suspină ?
„Eu mă plec, floarea-mi răspunde,
Căci o jale mă pătrunde,
Arde sufletu-mi şi geme,
Căci mă trec fără de vreme.
Trei zile sînt înflorită
Ş-apoi cad de vînt pălită.
De-abie cresc şi mă fac floare,
Abie mă-ncălzesc la soare,
Şi pe mine cade-ndată
Umbră neagră,-ntunecată,
Încît nime nu mă vede,
Floare sînt, ori iarbă verde."

BOBII

Trage, mîndro, cu bobii[a],
Nu-ţi mai lăcrima ochii.
De-a cădea bobii în zece,
Să ştii că dorul nu-mi trece.

---

[a] A trage în 41 de bobi este un obicei foarte răspîndit la români. Bobii prevestesc viitorul fetelor şi a flăcăilor, şi cînd, după deosebitele împărţăli, în zece grămăzi, şi în opt, şi în cinci, şi în trei, rămîne unu pe dinafară, *bobul sositor*, atunci negreşit persoana dorită vine, dorul se împlineşte.

Babele pin sate sînt foarte dibace în tragerea bobilor pe sîtă. Mai sînt însă şi ţigance vrăjitoare care se poartă din loc în loc şi spun sorţii cu oglinda sau cu cercetarea palmei de la mîna dreaptă.

Românii, ca şi strămoşii lor, au mare plecare a crede în presagiuri şi păstrează încă unele din obiceiuri antice, atingătoare de aflarea soartei.

Pe timpul romanilor, amorezii mai cu deosebire da o mare însemnătate unor crederi copilăreşti. Lucrurile cele mai nedemne de băgat în seamă le împlea inimele de bucurii sau de descuragiare. De pildă, pocneau în mîne foi de trandafir sau de mac, sau de alun, şi dacă foaia plesnea cu vuiet, mulţămirea lor era mare, căci ei considera pocnitul frunzelor de bun augur. Flăcăii români de astăzi au încă obiceiul de a face să plesnească în palme frunze de alun.

În vechime, amorezii cerca iară să facă a sări pîn-în podul casii sîmburi de măr, strîngîndu-i între degite. Sîmburii de măr, curăţiţi de coajă, serveau la părinţii noştri ca un mijloc de galanterie către dame. La mese mari boierii prezentau cucoanelor sîmburi de măr pe vîrfurile cuţitelor.

Romanii vechi considerau ca presagiuri de fericire scînteirea lampelor sau a frunzelor de laur în foc. Unele mişcări a trupului erau observate cu o luare-aminte serioasă. Palpitările de inimă treceau ca semne de trădare. Baterea ochiului şi a sprîncenei drepte vesteau a bine ; însă amorţirea degetului celui mic şi a

De-or cădea bobii în opt,
Să ştii că mi-e dor de tot.
De-or cădea bobii în cinci,
Să ştii că eu sînt pe-aici ;
De-or cădea bobii în doi,
Să ştii că sosesc la voi,
Să ne iubim amîndoi.
Iar de-a mai rămînea un,
Să ştii că eu vin nebun
Pe-o prăjină de alun. [a]

---

degetului celui gros de la mîna dreaptă erau semne spăimîntătoare.

Ţiuirea urechilor, ca şi sughiţul din zilele noastre, însemna că pomenea cineva de dînşii.

Iar mai ales strănutatul avea o importanţă nemărginită în ideile lor. Ei credeau că amorul strănuta cînd vroia să le înştiinţeze îndeplinirea dorinţilor. Catul, pentru ca să esprime fericirea statornică a doi tineri însuraţi, zice că amorul le-au strănutat în dreapta şi în stînga. Properţiu, ca să arăte că amorul înzestrase pe Cyntia cu toate darurile, o întrebă dacă acel zeu a strănutat cînd ea s-a născut ?

Cînd amorezii erau îngrijiţi unii de alţii, ei punea să le tragă în sorţi cu nişte mici tablete pe care se găseau scrise oarecare litere. Tabletele se arunca într-o urnă, urna se scutura, se răsturna, şi aşezarea literilor căzute compunea un răspuns cuprinzător de secretele viitorului. Tragerea acelor sorţi se făcea de către copii ce sta pe piaţele publice din Roma şi din celelalte oraşe romane.

Romanii credeau şi în puterea farmecilor. Adeseori o amoreză lăsată de iubitul ei întrebuinţa farmeci pentru ca să-l întoarne iar la picioarele ei. Afară de descînteci, ea fabrica două păpuşele, una de ceară şi alta de lut, şi le apropia de foc. Cea dintăi se topea, ceelaltă se întărea ; astfel dar trebuia să se topească inima necredinciosului pentru amoreza. Damele romane credea iară că la caz de necredinţă către bărbaţii lor, dumnezeul Olimpului, pentru ca să le pedepsească, făcea să le iasă noiţi pe unghii, sau puşchele pe limbă. La romîncele noastre noiţele făgăduiesc prezenturi, şi puşchelele nu mai au nici o relaţie cu necredinţa.

[a] Vezi nota 1 din balada *Cucul şi turturica* [în ediţia de faţă, nota [b] de la p. 23].

LENA

Frunză verde salbă moale,
Apucai pe drum la vale
Ş-agiunsei pe Lena-n cale.
Eu călare, ea pe gios,
Cu gherdan de flori frumos
Şi cercei lungi de mărgele,
Să tragă ochii la ele.
Calea mîndrei aţinui,
O florică de-i cerui.
Cerui floarea sînului,
Ea-mi dă floarea crinului.
Cerui floarea din guriţă,
Ea-mi dă floarea garofiţă.
Cerui apă din izvor,
Ea mi-o tulbură cu dor.
Cerui apă neatinsă,
Ea mi-o dă cu dor aprinsă.
Cît am dat de-o am beut,
Lena alta mi-au părut,
Mi-au părut un toporaş
Răcorit de-un izvoraş.
De pe cal mă detei gios
Să ieu floarea s-o miros,
Ea s-au prefăcut pe loc
Într-un fluturel de foc.
Vrui să-l prind, el a zburat,
Vrui să beu, apa-au secat.

Vai de mine, ce păcat !
Lena că m-au fărmecat !
Fire-ai, Leno, blăstemată
De-a mea minte tulburată !
Să agiungi un negru nor,
Ca să ploi lacrimi de dor !

SORA CONTRABANDIERULUI [a]

Frunză verde de grenate,
Am avut un Toader frate
Ş-au trecut în ceea parte
Cu trei tencurele-n spate.
Iar cazacii l-au zărit,
L-au zărit, l-au urmărit,
Şi l-au prins, şi l-au legat,
Şi-n carantină l-au dat
De mi-l ţin gios răsturnat
Nebăut şi nemîncat !
Legături i-au pus de in
Ca să-l ducă la Hotin
Şi să-l giudece ruseşte
Şi să-l bată căzăceşte !
Bate vîntul de la Prut,
Inimioara mi s-au rupt.
Bate vîntul despre ziori
Şi mă împle de fiori.
Bate vîntu-n miez de noapte
Şi-mi tot pare c-aud şoapte :
„Decît m-ar băga la oaste
Mai bine-aş zace pe coaste,
Decît în oastea rusească
Mai bine-n cea românească.
Domnică, drăguţa mea,
Mult bine mi-era la ea

[a] Această doină este compusă de o tînără ţărancă, anume, Domnica din satul Crăinicenii.

Că-mi aşternea la răcoare
Şi mă-ntreba ce mă doare.
Vai ! român, de capul tău
Cum te agiunse ceasul rău, [a]
Şi n-avuşi măcar un frate
Ca să-ţi cate de dreptate,
Să îmble cu cărţile
Să-ţi scoaţă dreptăţile.
Dă, Domnico, pe murgul
De-mi deschide butucul.
Dă-ţi, Domnico, rochiţa
De-mi deschide temniţa.
Dă şi carul cu doi boi
De mă scapă de nevoi.
Şi vin, soro, să mă vezi
Cum îmi frîng trupu-n obezi,
Să tot plîngi şi să nu crezi !"
Frunză verde de grenate,
Căci m-aş duce-n ceea parte
Să mai văd pe bietul frate !
Da-s o biată fată mare
Şi la lume n-am crezare,
Ci am numai ochi de plîns
Ş-un suflet de dor aprins.

---

[a] Vezi nota 3 din balada *Mioriţei* şi balada întitulată *Ceasul rău* din *Doine şi Lăcrimioare* [în ediţia de faţă, nota [b] de la p. 18].

STRĂINUL

Frunză verde rozmarin,
Rău e de voinic străin!
Numai luna că-l iubeşte
Şi soarele-l încălzeşte.
Trece-n gios, se duce-n sus,
Nime nu-i dă un răspuns,
Nici îi zice: „Bun agiuns!"
Suie-n deal, coboară-n vale,
Nici o mîndră nu-i stă-n cale,
Trece sate-n curmeziş
Şi dumbrăvile-n lungiş,
Vede-o mîndră fetişoară
Ca un pui de căprioară.
El îi zice: „Dragă, stă".
Ea în lături tot se dă.
El îi zice: „Vină-ncoace",
Ea-i răspunde: „N-am ce face".

COPILA

Taci, bădică, nu mai spune
Că n-avem suflete bune,
C-asta-i ţara ospeţiei,
Ţara dulce-a veseliei.
Taci, bădică, nu mai zice
Că noroc nu e pe-aice,
C-a veni luna lui mai,
De te-i crede chiar în rai,
Iar de-i vrea să mi te-nsori,
Să ne facem soţiori,
Da-ţi-oi dulce sărutat
Şi dulci poame de mîncat.
Două mere-n umbră coapte,
Cu izvoare dulci de lapte,
Care soare n-au văzut
Şi vîntul nu le-au bătut.
Rotunzele amîndouă
Şi spălate tot cu rouă,
Tot cu rouă de pe flori,
Culeasă la cîntători.

PUICA BĂLĂIOARĂ

Frunză verde sălcioară,
Puiculiţă bălăioară,
Tu n-ai tată, eu n-am mamă,
Amîndoi sîntem de-o seamă,
Tu n-ai fraţi, eu n-am surori,
Amîndoi ca doi bujori.
Vină, vină, puiculiţă,
De m-adapă cu-o guriţă,
Vin', că dorul mă omoară
Şi mă arde ca o pară.
Vai de mine ! n-am crezare !
Puica-mi zice-n gura mare :
„Omorî-te-ar dorul meu,
Că tu eşti viclean şi rău,
Şi tu vrei a mă-nşela,
Iar nu a mă lua".

DORUL

Frunză verde mărăcine,
Nimic se prinde de mine !
De cînd dorul m-au lovit,
Minţile mi-au rătăcit ;
De cînd dorul m-au cuprins,
Sufletul mi s-au aprins !
Sui în deal, cobor în vale.
Şi-mi perd ziua tot pe cale ;
Valea sui, dealul cobor,
Îmi trec viaţa tot cu dor.
Puiculiţă, floare-n gură !
Cînd te văd în bătătură
Îmi uit plugu-n arătură,
Sapa-nfiptă-n curătură,
Şi las boii ca să pască,
Plugul să se ruginească,
Şi sapa să putrezească.
Alei ! puico, dac-ai vra,
Patru pluguri aş dura,
Ţara-ntreagă aş ara.
Graiul dulce de muiere
Varsă-n suflet mîngăiere
Şi dă omului putere
Ca să facă tot pe vrere.
Dar nu vrei, sărman de eu !
Şi eu mor de dorul tău !

DRAGOSTELE

Alelei ! amar de mine,
Frăţioare Constantine !
Rele sînt frigurile,
Mai rele-s dragostele !
Frigurile te răcesc,
Dragostele te-ameţesc
Şi te-aprind, te scot din minte
Şi te-agiung cu dor ferbinte.
Vai de mine ! ce păcat
Ele că m-au fărmecat
Şi-n trei zile m-au uscat,
M-au uscat, m-au vestejit
Ca stejarul înfrunzit
Cînd de brumă e atins
Sau de mare foc cuprins.
Alei ! dragă frăţioare,
Mă trec ca roua din floare
Şi ca spuma de pe mare
Cînd le soarbe mîndru soare.
Fă-mi o groapă la răcoare,
Că inima rău mă doare.

CUCUL

Frunză verde de pelin,
Ce-mi eşti, cucule, hain,
De cînţi vara-n giumătate
Ş-apoi zbori în altă parte ?
Cuculeţ, pasere sură !
Muşca-ţi-aş limba din gură.
Cînticul să nu-ţi mai zici,
Nici să mai colinzi pe-aici.
Vara vii, vara te duci
Cînd îs dragostele dulci.
Cîntă-mi mie încă-o dată.
Că mi-e mintea tulburată.
Cîntă-n dreapta mea cu foc. [a]
Să am parte de noroc.
Cîntă-n faţa mea cu drag,
Că ţi-oi da frunze de fag,
Să nu mai fii tot pribeag.

---

[a] Vezi nota din balada *Cucul şi turturica* [în ediţia de faţă nota [a] de la p. 23].

PLÎNGEREA ŢĂRII

Frunză verde de negară,
Vai ! sărmană biată ţară,
Cum te-agiunse focul iară !
Ruşii vin, te calicesc,
Nemţii te batgiocoresc
Şi ciocoii te hulesc !
Nu mi-e ciudă de străini
Cît de pămînteni haini,
Că tu, dragă, le-ai fost mumă
Şi ei singuri te sugrumă !
Nu mi-e ciudă de muscali,
Nici de nemţii bocîncari [a)]
Cît mi-e ciudă de ciocoi
Că te lasă la nevoi
De ţipă sufletu-n noi.
Frunză verde de neghină,
Vai ş-amar de-a ta grădină !
Cea grădină cu flori plină !
Cum o calcă, cum o strică
Nişte iezme fără frică !
Cum îi smulge florile
Şi-i pradă rodurile !
Frunză verde de mohor,
Vai de sînu-ţi plin de dor
Cît e el de hrănitor
Şi la iepe căzăceşti,

a) Porecla dată soldaţilor austriaci care au ocupat Principatele Unite în timpul războiului de la Crîm, şi care era încălţaţi cu botine groase sau bocînci.

Şi la cîni flămînzi nemţeşti,
Şi la pilafgii turceşti,
Şi la rîme ciocoieşti!
Sărăcuţ de maica mea,
Cui a fi milă de ea?
Sărăcuţ de locul meu,
Cînd l-a scăpa Dumnezeu?
Hai, copii, la cei stejari
Să tăiem niscaiva pari,
Ţara să ne-o ţărcuim
Şi de iezme s-o ferim!

CĂLĂREŢUL

Din Siret şi pînă-n Prut
Murgul apă n-a băut,
Iarbă verde n-a păscut,
De-a păscut în cîmp vreodată,
A păscut iarbă uscată
Ş-a băut apă din baltă,
Cu glod negru-amestecată.
Ţiu, ţiu, ţiu, murgule, zboară
Pîn' la verde dumbrăvioară,
S-agiungem încă cu soare,
La Florica, dulce floare,
Că m-aşteaptă cu mîncare
Şi cu dulce sărutare.
Ţiu, ţiu, ţiu, murguţul meu,
Fugi în zbor ca dorul meu,
Că eu, frate, bine-ţi vreu.
Calcă, murgule, lupeşte
Şi te-aşterne iepureşte,
Că zăresc în bătătură
Mîndra mea cu miere-n gură,
Să-mi dea mie flori din sîn,
Să-ţi dea ţie braţ de fîn.

FÎNTÎNA CU DOI BRAZI

La fîntîna cu doi brazi
Am ucis doi unguri fraţi
Pentru-o puică ungureancă
Care nu-mi era duşmancă,
O copilă din hotar,
Fată de boier maghiar.
La fîntînă ea cum sta,
Braţe albe-şi arăta.
Eu pe loc mă fărmecai,
Braţele-i le sărutai,
Şi copila se pleca
Şi pe braţe-i mă culca.
Iar cei fraţi cam tinerei
S-aprinseră ca doi zmei
Şi de mine se legară
Şi pe mine s-aruncară.
Eu măciuc-am rădicat,
Pe-amîndoi i-am şi culcat
Şi sub brazi i-am îngropat,
La crucele drumului,
La răcoarea vîntului,
Şi la cap şi la picioare
Le-am pus flori de lăcrimioare,
Cîte fete-or trece-n cale
Să le plîngă-amar de jale.

CIOCOIUL

Frunză verde baraboi,
Mă-ntîlnii cu un ciocoi :
„Bună cale, măi române."
„Mulţămim, ciocoi de cîne."
„Măi mojice, tu eşti beat."
„Latră, ciocoi gulerat,
Că eu astăzi n-am mîncat."
„Măi mojice, mojic rău,
Las', că mi te-oi drege eu
Cînd a veni birul greu."
„Alelei ! pui de ciocoi !
De te-aş prinde la zăvoi,
Să-ţi dau măciuci, să te moi,
De pele să te despoi.
Ca să-mbrac cu pelea ta
Pistoalele şi flinta,
Vîntul să nu le pălească,
Ploi să nu le ruginească,
Ochiul să nu le zărească."

CODRUL

Arde-mi-te-ai, codri des !
Văd bine că s-au ales
Din tine să nu mai ies !
Am intrat făr' de musteaţă
Ş-acum arunc cărunteaţă.
Am intrat pui de român
Ş-am agiuns moşneag bătrîn !
Alei ! codri blăstemat !
Mă ţii de tine legat
Şi eu mult m-am săturat
A trăi tot depărtat
Şi de lume-nstrăinat.
Căprioară, sorioară,
Dor de lume mă omoară,
Roade poala codrului,
Să-mi văd faţa dorului
Şi să merg la mîndra mea
Care m-am iubit cu ea
Din copilăria mea.

VOINICUL

Cine-i tînăr şi voinic
Iese noaptea la colnic
Fără par, fără nimic.
Fără paloş, nici pistoale,
Numai cu palmele goale!
Cine-i tînăr şi viteaz
Bujori poartă pe obraz
Şi la potiri se arată
Peptul gol, faţa curată,
Şi cît scoate un cuvînt,
Cad neferii la pămînt,
Cum se scutur perile,
Perile şi merile.

DOINA VOINICEASCĂ

Frunză verde şepte brazi,
Fost-am noi vro şepte fraţi
Ş-au perit cinci într-o marţi,
Şi rămas-am numai doi
De împleam lumea de noi,
Ş-au perit unu-ntr-o gioi.
Şi rămas-am numai eu,
De arde sufletul meu.
Frunză verde siminoc,
De scîrbă, de mare foc,
Stau în codru şi gîndesc
Ce să fac ca să trăiesc ?
Să m-apuc de plugărie,
Ori s-apuc în haiducie ?
Măiculiţă, ce m-oi face
Plugăria că nu-mi place,
Că de cînd eram eu mic
Aveam semne de voinic.
În loc să mă leg de sapă,
Eu duceam murgul la apă,
Iar cînd murgul nechezea,
Doru-n mine se trezea,
Dor de codru înverzit,
Cum e bun de voinicit.
Cînd eram de şepte ani
Luam miei de la ciobani,
Fără plată, fără bani,
Cînd eram de optsprezece,
Cercam vinul dacă-i rece,

Pivniţa de-i răcoroasă,
Crîşmăriţa de-i frumoasă.
Cînd eram de douăzeci,
Mă legam de turci, de greci
Şi de capete-i scurtam
Şi aleanu-mi uşuram.
Dar acum sînt om statut,
Şi păţit, şi priceput
Şi văd bine că-i dat mie
Ca să mor în haiducie.

ALTA

Frunză verde de cicoare,
Cînd văzui vara cu soare,
Cătat-am pădurea deasă
Ca să ţin cu dînsa casă.
Ş-am cătat galbini tăieţi
Să fac zale la băieţi,
Ş-am cătat galbini uşori
Să fac rochii la surori
Dar găsii numai rubiele,
De făcui cercei cu ele
Şi salbe mîndrelor mele.
Bistriţo, apă de munte !
Bistriţo, şiroi de frunte !
Ce te făcuşi Dunăre
Şi te umflaşi tulbure
De nu pot trece prin tine
Cu baltagul la ciochine ?
Să mai ies, colo, pe vale,
Ca să mă aşez în cale,
În calea ciocoilor,
În trecerea oilor ?
De cinci zile, frăţioare,
Stau pe murgul meu călare
Tot cu mîna pe pistoale
Şi cu ochii tot pe vale.
Mă tot uit uitare lungă
Doar norocul să m-agiungă,
Şi norocul nu m-agiunge
Şi mijlocul mi se frînge

De greul păcatelor,
De sarcina armelor :
Murguleţ, copită mică !
Ian mai du-mă la potică,
În poiana din pădure,
Unde mîndra strînge mure,
Şi mă du în Valea-Seacă
Să aştept ziua să treacă,
Iar cînd a-nsera de noapte,
Să mai cerc durda ce poate.
Oliolio ! soare rotund !
De-ai apune mai curînd,
Că mie mi s-au urît
De suit, de coborît,
Tot suind din vale-n deal
Cu mîna pe iartagan,
Coborînd din deal în vale
Tot cu mîna pe pistoale !

ALTA

Frunză verde de susai,
Mă-ntorsei iară pe plai
Cu mireasa pe sub strai [a],
Să mai prind ceva de trai!
Pe mîndruţa să mi-o-mbrac
Cum i-a fi mîndrei pe plac.
De cînd plaiul am lăsat,
Traiul bun eu l-am uitat.
Arma-n sîn mi-au ruginit,
Nimic n-am agonisit.
Mă lăsai pe plai deoparte,
Unde soare nu străbate,
Sub frunziş de ciritei,
Unde trec turme de miei
Şi mocani bogaţi de vite,
Cu chimirile ticsite.
Nu ştiu turmele lua-le-aş,
Ori chimirile smunci-le-aş,
Că nu-i vreme de perzare,
Că s-aude-n depărtare
Zgomot de potiră tare.
Frunză verde de agude,
Ian vezi, frate, ce s-aude?
Graiul dulce-a mîndrei mele,
Ori zgomot de potiri grele?
De-a fi puica mea frumoasă,

---

[a] Adică cu arma, vezi nota 4 din balada lui *Doncilă* [în ediţia de faţă, nota [b] de la p. 136].

Ad-o sfîntul sănătoasă,
Sufletul să-mi răcorească,
Zilele să-mi îndulcească.
Iar de-a fi potira grea
Care paşte viaţa mea,
Las' să vie, că-am o flintă
Pentru potiră gătită,
Să-i pun plumbul subsuoară,
S-o străbată-n inimioară!

ALTA

Frunză verde clocotici,
Haideţi, frate, de pe-aici,
Că nu-i bine la potici,
Frunza-n codru s-au rărit,
Satele s-au înmulţit,
Potirele s-au pornit!
Haideţi iarna la stăpîn,
Să cărăm mereu la fîn,
Haideţi iarna la ciocoi,
Să cărăm fîn pentru boi,
Pîn' ce-a da frunza-n cătun
Ş-a cînta cucu-n alun.
Primăvara de-a veni,
Iar la codru ne-om porni,
Şi prin frunzi iar vom cînta
Şi de grijă ne-a purta
Plaiul cu pădurele,
Pădurea cu murele,
Seleaful cu armele,
Armele cu gloanţele!

ALTA

(A lui Ion Petreanu) [a]

Bată-l crucea om bogat,
Om bogat şi făr' de sfat!
Toată vara l-am rugat
Să-mi dea bani pe adunat,
Măcar două, trei parale
Să-mi cumpăr la copii sare,
C-am făcut o turtă-n vatră
Ş-am făcut-o nesărată.
Dacă văzui şi văzui,

---

[a] Acest Ion Petreanul, sau Ion Petroriul, dupe cum îl numesc unii dintre lăutari, a hoţit sub domnia lui Mihail Sturza şi a ţinut drumul mai cu seamă în Lunca-Mare din Ţara-de-Gios. Începutul baladei lui zice :

Cine trece-n Lunca-Mare ?
Ion Petreanul călare,
Cu celmaua despre soare
Cît o roată de car mare,
Cu trei rînduri de pistoale
Ş-un baltag legat de şale.

Dupe ce a fost prins întîia oară, el a fost scăpat din ştreang de mitropolitul Veniamin, carele îl şi luă pe lîngă sf.-sa în curtea Mitropoliei, cu sperare că-l va aduce astfel pe calea pocăinţei. Zadarnică cercare. Ion Petreanul adeveri proverbul ce zice că : „Năravul din născare leac nu are". Într-o primăvară, atras de farmecul vieţii aventuroasă, el se făcu nevăzut din Iaşi, şi se ivi iarăşi în Lunca-Mare cu o ceată de voinici. Haituit de potiră ca o fiară sălbatică şi prins de-a doua oară, el fu spînzurat în cîmpul de la Frumoasă de însuşi tovarăşul său, Gavril buzat, ţigan de soi, carele priimi a se face calău pentru ca să-şi scape viaţa [...].

Îmi luai coasa din cui
Şi mi-o pusei pe spinare
Şi plecai la Lunca-Mare.
Trăsei două, trei pîrloage,
Foamea la pămînt mă trage!
Dacă văzui şi văzui,
Două, trei cruci îmi făcui;
Luai coasa de picior
Şi-n văzduh îi detei zbor,
Ş-o izbii de-un păducel,
Sări coasa din căţel.
Iaca stăpînul călare
Că-mi aduce demîncare,
Mălai negru zguruit
Şi uscat şi mucezit.
N-apucai să-mbuc o dată,
Ciocoiul îşi face plată
Şi mă ie la schingiuit
Că nimic nu i-am cosit.
Eu o palmă îi detei
Şi toţi dinţii că-i scosei.
Dacă văzui şi văzui,
Şoim de codru mă făcui,
Şi de cînd m-am haiducit,
Drag îmi e drumul cotit
Cînd văd tabere viind
Şi ciocoii înalbăstrind.
Mă fac broască la pămînt,
Îmi aşez durda spre vînt
Şi mi-i iau la căutare
De la cap pîn' la picioare,
Şi chitesc şi socotesc
Pe unde să mi-i lovesc?
La retezul părului,
Pe din dosul fesului [a],
Unde-i cald ciocoiului.

---

[a] Boierii generaţiei trecute, carii purtau costumul bizantin, adică anteriu, giubea, işlic şi mestii, avea obiceiul a-şi rade ceafa. La anul 1821, cînd Tudor Vladimirescu a intrat în Bucureşti, mulţi din boieri, înspăimîntaţi, se schimbaseră în haine proaste, iar pandurii lui Tudor, dacă punea mîna pe vreunul, zicea: *„Cătaţi-l la ceafă, măi, ca să videm de-i ciocoi"*.

BALLADES

ET

CHANTS POPULAIRES

DE LA ROUMANIE

[PRINCIPAUTÉS DANUBIENNES]

RECUEILLIS ET TRADUITS

PAR V. ALEXANDRI

AVEC UNE INTRODUCTION

PAR M. A. UBICINI

PARIS

E. DENTU, LIBRAIRE-ÉDITEUR

PALAIS-ROYAL, 13 GALERIE VITRÉE

1855

Pagina de titlu a volumului cu traducerea poeziilor populare în limba franceză, apărut la Paris

Portretul lui Alecsandri pe la 1863

Eu chitesc, durda pocneşte,
Ciocoiul se vîrcoleşte
Şi de zile se sfîrşeşte.
Las' să moară ca un cine
Că i-am zis ades : „Stăpîne !
Nu-ţi tot bate gioc de mine,
C-a veni vara ca mîine,
De te-oi prinde-n Lunca-Mare
Să-ţi fac divan pe spinare
Şi să te calc în picioare
Ca pe-un şearpe otrăvit,
Ca pe-un duşman nemblînzit."

ALTA

Sub poale de codru verde [a]
O zare de foc se vede,

---

[a] Unii lăutari cînt această doină în următorul chip:

Sub poale de codru verde
O zare de foc se vede,
Iar la zarea focului
Stau haiducii codrului.
Nu ştiu zece sau cincisprece,
Ori peste sută mai trece,
Ci mi-şi frige un berbece;
Dar nu-l frige cum se frige,
Ci-l înfige în cîrlige
Şi-l întoarce pin belciuge
Ca să-i fie carnea dulce.
Sub umbră de păducel,
Voinicii mănînc din el
Şi din gură zic astfel:
„Codri, codri înfrunzit,
Ţine-mă-n tine ferit,
Că nimic nu ţi-am stricat
Şi nu mă simt vinovat.
În tine de cînd intrai,
Numai o creangă tăiai,
Armele de-mi atîrnai.
Le-aş fi pus, codri, pe gios,
Dar pămîntu-i umedos
Şi ferul e ruginos.
Codri, codri, duşman eşti!
Tu voinicii amăgeşti,
Şi de duşmani nu-i fereşti.
Cît eşti, codri, de frunzos,
Iarna putrezeşti tu gios
Şi voinicii zac la gros!"

Şi la zarea focului
Stau voinicii codrului !
Nu ştiu zece sau cincisprece
Sau peste sută mai trece.
Ştiu că beau vinaţe reci
Şi că frig vro cinci berbeci.
Dar nu-i frig ei cum se frige,
Ci-i anină pin cîrlige
Şi-i întoarce pin belciuge
Să le facă carnea dulce.
Iar cum sta şi ospăta,
Căpitanul şuiera,
Ei ospăţul şi-l lăsa
Şi la luptă alerga ;
Lupta ei cît ce lupta,
Potiraşii alunga,
Da-n codru cînd se-ntorcea
Nici un os nu mai găsea,
Că-n urma voinicilor
Calcă ceata lupilor
De pin fundul codrilor.

TURTURICA

Amărîtă turturică,
O ! sărmana, vai de ea !
Cît rămîne singurică,
O ! sărmana, vai de ea !
Zboară tristă pin pustie,
O ! sărmana, vai de ea !
Mai mult moartă decît vie.
Cît trăieşte, tot jăleşte,
Cu alta nu se-nsoţeşte.
Trece pin pădurea verde,
Dar ea pare că n-o vede.
Zboară, zboară pînă cade
Şi pe lemn verde nu şade,
Iar cînd stă cîteodată,
Stă pe ramură uscată
Ori se pune pe o stîncă
Şi nici bea, nici nu mănîncă.
Unde vede apă rece,
Ea o tulbură şi trece,
Unde vede-un vînător,
Către el se duce-n zbor.

CIOBANUL

De mic, sărăcuţ de mine,
Crescui tot pe mîni străine.
    Sărăcuţ de maica mea!
Mă băgai la cioban slugă,
Îmi deteră caţă, glugă.
    Sărăcuţ de maica mea!
Luai oile-n porneală
Să le duc la păşuneală,
    Sărăcuţ de maica mea!
Lupii-n goană le luară,
Giumătate le mîncară.
Cînd văzui în cea din urmă
C-o să rămîi fără turmă,
Plec spre bîlci dupe tocilă
Cu gîndul cam pe teşilă.
Cînd trecui la crîşmă-n vale,
Crîşmăreasa-mi iese-n cale
Şi mă strigă: „Vin', băiete!"
Şi să gust vinul îmi dete.
Vinul bun, ocaua mare,
Băui vinul de gustare.
Băui trei zile de vară,
Strigînd: „Scoate mereu, cară".
Cu lăutari şi cu gloată,
Băui, nene, turma toată.
    Sărăcuţ de maica mea,
Cînd văzui că dupe toate
Încă şi dator mă scoate

O capră ce-mi rămăsese
Şi pin crînguri se dusese
O luai la căutare
Cît e ziulica mare.
Capra-n deal, capra-i în vale,
Nici că vrea să-mi steie-n cale.
Azvîrlii măciuca-n sete,
Capra peste cap se dete.
Alergai cu-o rugioară
S-o giunghiu sub bărbioară.
Măcelarii alergară,
Carnea-ndată-o cumpărară,
Şi pelea ei tăbăcarii,
Şi maţele lăutarii.
Iacă veni şi românul,
Păgubaşul şi stăpînul;
Mă legă vîrtos de coate,
Cerînd seamă pentru toate,
    Sărăcuţ de maica mea!
Ş-aşa, nene, din beţie
Mă trezii în puşcărie!

ALBA DE LA MUNTE

„Albo, Albo de la munte!
Ce-ai pus fesciorul pe frunte,[a]
Că ţi-au ieşit vorbe multe."
„Las' să iasă, că nu-mi pasă,
Inima-mi de dor e arsă,
Că bădica-i dus de-acasă,
Să-mi cosească fîn cu rouă,
Frînge-i-s-ar coasa-n două,
Să vie la alta nouă!
Să-mi cosească fîn, costrele,
Facă-şi coasa bucăţele,
Să vie-n braţele mele!
Să-mi cosească fîn cu floare
Ca să-mi fie de răcoare
La cap şi la ţîţişoare.
Zică lumea, că-i dau pace.
Eu m-oi purta şi voi face
După cum lui badea-i place.
Zică lumea ce va zice,
Ea n-a putea să ne strice,
Dragostea să ne-o rădice;
Că mă ţine badea bine,
Inima lui e la mine,
Ş-a mea o poartă cu sine.

[a] Romăncele de pe malul Dunărei şi o parte din acele de la munte port fesuri mici roşii pe cap. Cucoanele bătrîne din generaţia trecută purtau fesuri albe şi pe deasupra fesurilor testemeluri subţiri de Ţarigrad, împodobite cu bibiluri.

Inima lui îmi grăieşte,
Ş-a mea lui încă-i şopteşte ;
Una de alta doreşte,
C-amîndouă sînt legate
Cu legături înfocate,
Ş-una pentru alta bate.
Acel lanţ ce le cuprinde
Între ele cînd se-ntinde
Cu mare foc le aprinde.
Iar cînd s-adun amîndouă,
Atunce parcă le plouă
O răcoreală de rouă.
Aşa le e giurămîntul,
Îs legate cu cuvîntul
Să le despartă pămîntul!"

SPUNE, MÎNDRO...

Spune, mîndro, mergi, nu mergi ?
Din două-una să-ţi alegi.
Spune, mîndro, vrei, nu vrei ?
Că colea mă roagă trei.
Aideţi, mîndro, să fugim,
Unde-om putea să trăim,
Că satul ni s-a mărit
Şi nu mai e de trăit.
Unde sînt cu trei, cu doi,
Vorba le e tot de noi,
Şi fac sfaturi pe ascuns
Să ne facă-un neagiuns.
Vină, mîndro, mai curînd,
Că de nu, te las plîngînd,
Şi mă duc peste Muscel,
Unde n-am duşmani de fel,
Că n-am ce-mpărţi cu el.

BURUIANA DE LEAC

Aoleo ! mamă Ileană !
Cată-mi vre o buruiană [a]
Şi cu mine-ţi fă pomană.

---

[a] În toate satele sînt babe carele au specialitatea de a lecui bolnavii cu buruiene culese mai cu seamă în ziua de Sînziene, după Rusalii. Ele întrebuinţează cu destulă dibăcie unele leacuri ce se numesc : doftorii băbeşti ; dar mai totdeauna acele leacuri sînt întovărăşite cu descîntice. În notele baladei *Cucul şi turturica* am dat două descîntice, acela de *diochi* şi de *iele ;* mai adăogim aice trei altele. Acele de pocitură, de săgetătură şi de muşcătura şerpilor :

DESCÎNTIC DE POCITURĂ

Păsărică dalbă
Cu aripa albă !
Din peatră-ai crescut,
Cu nori te-ai bătut,
Trei picături din tine-au căzut.
Una de lapte, una de vin
Şi una de venin,
Cel ce-a băut laptele s-a săturat,
Cel ce-a băut vinul s-a îmbătat
Iar cel cu veninul a crăpat.
Aşa să peară pocitura din pocit,
Pîn-într-o clipă să fie lecuit
Şi să rămîie ca pomul înflorit !

DESCÎNTIC DE MUŞCATUL ŞERPILOR

Sub o tufă-n poieniţă
Este-o fîntîniţă
Şi-n fîntînă-o petricică
Rece, vineţică,
Şi sub peatră-un şerpurel
Cu dinţi de oţel.

Mergi în cîmp de-alege-un smoc
Tot de mac şi busuioc,
Să-mi stingi inima de foc.
C-a fi azi o săptămînă,
Am văzut pe la fîntînă
O puicuţă de română,
Şi de-atunci dorul mă frînge,
Soarele din cer mi-l stinge,
Şi la groapă mă împinge.
Dragostele tinerele
Nu se fac din viorele,
Ci din buze subţirele.
Blăstemat să fie locul
Unde mi s-a aprins focul
De-mi tot plîng acum norocul.

Dinţii apuc de pele, pelea de carne, carnea de os
Şi pin trup trece un fulger veninos.
Dar cum iese dintre nori
Fulgerii strălucitori,
Aşa să iasă din os, din carne, din pele
Muşcăturele rele
De dinţi de oţel
Celui şerpurel
Ce stă sub petricică
În fîntîna mică
Sub tufă sălbăţică.

Cu aceste cuvinte se descîntă o cofiţă nouă cu apă nenceputǎ, în vreme ce vrăjitoarea tulbură apa cu trei verguţi de alun. Apoi se deşartă cofiţa descîntată pe rana muşcăturei.

DESCINTIC DE SAGETATURA

Plecat-au nouă fete fecioare
Pe cale, pe cărare.
Şi-ntr-o mîndră vale,
La mijloc de cale,
Maica Domnului le-au întîlnit
Şi din carul ei de aur astfel le-au grăit:
„Unde mergeţi pe răcoare,
Voi, nouă fete fecioare?"
„Mergem la biserica cea mare
Cu trei altare.
Ne-am luat năframele
Să ştergem icoanele,
Ne-am luat ştergarele
Să curăţim stranele,
Ne-am luat măturile
Să măturắm scările."

Blăstemat să fie ceasul
Cînd i-am urmărit eu pasul,
Şi i-am auzit eu glasul.
Cu pasul m-au rătăcit,
Cu glasul m-au ameţit;
Liniştea mi-am prăpădit!

„Voi, nouă fete fecioare,
Luaţi toate cîte o floare
De sub a mele picioare
Şi vă duceţi colo-n sat
La cel bolnav săgetat,
Cu ochii să-l mîngăieţi,
Ca florile să-l ştergeţi
    De giunghieturi,
    De săgetături,
Ca să rămîie curat luminat,
Cum Dumnezeu l-a lăsat."

CUCUL

Vine cucul de trei zile
Peste văi, peste movile
Şi loc n-are să se puie,
Să cînte, focul să-şi spuie.
Pune-s-ar pe-o rămurea
Aproape de casa mea,
Să-mi tot cînte, cînte-n faţă,
Şi seara şi dimineaţă.
De-ar fi cucul voinicel,
Mi l-aş prinde argăţel,
Şi cămeşi subţiri i-aş toarce
Şi l-aş purta cum îmi place.
De-ar fi cucul un viteaz,
El mi-ar trece de necaz ;
Dar e cucul păsărea,
El cîntă pe rămurea
Şi zboară pe unde vrea,
Nu-i pasă de jalea mea !

ALTUL

Unde-aud cucul cîntînd
Şi mierlele şuierînd
Nu mă ştiu om pe pămînt!
Eu zic cucului să tacă,
El se suie sus pe cracă
Şi tot cîntă de mă seacă.
Iar mai gios pe-o rămurea
Cîntă şi o turturea
Tristă ca inima mea.
Cucul zice de pornire,
Turturica de jălire
Ş-al meu suflet de peire!

TRANDAFIRUL

Am iubit un trandafir ;
Duşmanii l-au pus la bir !
Nu l-au pus ca pe-un copil,
Şi l-au pus ca pe-un mazil.
El de frică s-au răznit
Şi s-a dus la haiducit.
S-a dus, nene, m-a lăsat,
La toţi pare bine-n sat,
Numai mie-mi pare rău
C-a fost puiuşorul meu.
Dar m-oi duce şi eu, duce
Unde-i drumul în răscruce,
Trandafirul să-l găsesc
Şi de sînu-mi să-l lipesc,
Că de sîn de s-a lipi,
El mai bine-a înflori
Şi şi-a plăti birul său
Vărsînd rouă-n sînul meu !

MORMÎNTUL

Fost-am pe unde-am iubit,
Pe mîndruţa n-am găsit
Şi m-am lăsat dupe vînt
Şi am dat de un mormînt.
Vîntu-mpregiur suspina,
Iarba-ncet se clătina.
Sărăcuţ, amar de mine!
De-aş simţi moartea că vine,
Aş lăsa cu giurămînt
Să mă-ngroape-n cel mormînt!

DRUM LA DEAL...

Drum la deal şi drum la vale!
Îmi fac veacul tot pe cale,
N-am în lume sărbătoare,
Nici n-am partea mea la soare.
Bat-o crucea ursitoare
Care m-a ursit pe mine
Să n-am nici o zi cu bine!
Ostenit mereu de ducă,
Noaptea-n codri mă apucă,
Copacilor sînt nălucă!
Ochii-mi nu se mai usucă!
Unde merg, în orice parte,
Dragostele-mi sînt deşarte.
Aolică, lică, floare!
De n-ai fi fărmecătoare,
Nu m-ai abate din cale
Să calc pe urmele tale!

FLORICICĂ-N FOI ALBASTRĂ

Floricică-n foi albastră !
Păcat de dragostea noastră
Că e lumea rea şi hoaţă,
Îmblă-n faţă să ne-o scoaţă.
Toţi strig şi fac gură largă
Dragostea ca să ne-o spargă,
Of ! draga mea-n lume una,
Mai frumoasă decît luna,
Cu feţişoara ca crinul
Şi cu ochii ca seninul,
Din mînă daca m-ai perde,
Cine o să te desmierde ?
Cine-o să-mi apuce locul
Să-şi fericească norocul ?

AOLICĂ, DAOLICĂ

Aolică, daolică!
Mult mi-e drăgulița mică!
Aş lăsa-o de-ar mai creşte,
Dorul crunt mă pridideşte.
Ah! fetiță, fetişoară!
Creşte, fă-te mărişoară,
Să trăim cît avem viață
Cu iubire şi dulceață;
Să trăim cît a vrea sfîntul,
Să ne despartă pămîntul!

FRATELE RĂZNEŢ

Aoleo, frate răzneţ!
Ce ne treci ca un drumeţ
Şi nu vii să ne mai vezi?
Ori ne ştii morţi între vii
Pe la noi de nu mai vii?
Ori ceva te-am amărît
Într-atît de ne-ai urît?
Ce ţi-am făcut să ne uiţi,
La noi să nu te mai uiţi?
Ce te-a tras să te răzneşti
Şi să nu ne mai iubeşti?
Vină, vin-încai acum,
Te mai abate din drum,
Că de cînd mi te-ai răznit
Şi la noi n-ai mai venit,
Potecele îţi privesc,
Urmele ţi le jălesc,
Că pe unde tu călcai
Cînd veneai şi cînd plecai,
Eu mereu le măturam
Şi cu flori le presăram,
Iar acum de cînd nu vii,
Au crescut tot bălării,
Că de cînd ne-ai părăsit,
Cărările-au înverzit,
Sufletu-mi s-a amărît,
Faţa mi s-a vestejit,
Soarele s-a înnegrit.

BOLNAVUL

Scoală, sufleţele, scoală,
Scoală să vedem ce boală,
Ce boală te împresoară,
Te doboară, te omoară ?
Scoală, un cuvînt îmi spune,
Nu tăcea, nu mă răpune,
Că de cînd nu-ţi este bine,
Nu te-ai mai uitat la mine ;
Ci te uită, dragul meu,
Să priveşti cum te plîng eu,
Cum te bocesc, cum te plîng
Şi de jale cum mă frîng !

DESPĂRŢIREA

Unde te duci, bărbăţele,
Şi cui mă laşi, sufleţele?
Cum de nu te-nduri de mine
Şi laşi să plîng după tine?
Te întoarce şi te uită
Ca să-mi vezi jalea cea multă.
Vai! nu mai pot, cad pe cale.
Mă sfîrşesc amar de jale.
Stăi, drăguţul meu cel dulce,
Stăi, nu grăbi de a te duce;
Stăi, ori mă ie şi pe mine,
Să fiu la un loc cu tine!

SUNĂ PETRICICA-N VALE

Frunză verde de alună,
Sună, sună şi răsună,
Sună petricica-n vale,
Răsturnîndu-se pe cale.
Mîndra mea plînge cu jale ;
Frunză verde de sulfină,
Plînge mîndra şi suspină
Că pe deal, pe colnicele,
Şi-a perdut sărmana lele
Dragostele tinerele.
Frunză verde de alună,
Duce-se lelea nebună,
Blăstemînd iarba şi pirul
Şi căutînd-o cu firul
Să-şi găsească trandafirul ;
Frunză verde de susai,
Leleo, nu mai zice vai,
Din ochi lacrimi nu mai stoarce,
Că ce zboară nu se-ntoarce,
Firul rupt nu se mai toarce.

OLTUL

Oltule, Olteţule !
Seca-ţi-ar pîraiele,
Să crească dudaiele,
Să trec cu picioarele.
Oltule, rîu blăstemat,
Ce vii aşa tulburat
Şi te răpezi ca un zmeu
De-mi opreşti pe Niţul meu ?
Schimbă-ţi, schimbă-ţi apele,
Slăbeşte-ţi vîrtejele,
Să-ţi văd petricelele ;
Cînd trec fetişoarele,
Să le speli picioarele.
Iaca neica, nu e neica,
Nu e neica, plînge leica !
Dacă mi-ar fi fost neicuţa,
L-ar fi cunoscut leicuţa !
Vîntule, du-te de-i spune
Că zăbavele nu-s bune,
Că leicuţa-i duce dorul
Şi i-a-nţelenit ogorul !
Vino, Niţule, băiete,
Ce faci puica să te-aştepte ?
Busuiocul a-nnegrit,
Rozmarinu-a-ngălbinit.
Leica plînge, tot jăleşte
Şi ca ei se vestejeşte !

DOINA OLTENEASCĂ
(a Jianului)

Frunză verde măr creţesc,
Stau în drum să mă gîndesc
Ce s-apuc, ce să muncesc,
Pînea să-mi agonisesc,
Copilaşii să-mi hrănesc ?
Cum şedeam pe gînduri dus,
Mă uitai spre munte-n sus
Şi mă luai spre apus.
Cînd pe munte mă urcai,
Roată-n giuru-mi mă uitai.
Mă uitai în gios spre lunci,
Văzui oameni, muieri, prunci
Cu plugurile la munci.
Ei brăzduiau tot mereu,
Numai pluguleţul meu
L-a-nţelenit Dumnezeu.
Că doi boi ce-i avusei
De vremi rele-i răpusei
Şi de sapă rămăsei.
Tot avutul din bordei
Mi-e pe vatră un cotei
Ş-un tăciune stins de tei
Şi cenuşă-ntr-un ulei.
Am îmblat, am alergat,
M-am milcuit, m-am rugat
De sărac şi de bogat ;
Nici că-n seamă m-au băgat !
Am cerut boi într-un ceas
Ca să-mi ar şi eu de-un pas,

Nevoiei să nu mă las,
Dar milă n-a mai rămas!
Atunci mă-ntorsei şi eu
Şi zisei în gîndul meu:
„Dare-ar bunul Dumnezeu
Să îmble şi plugul meu!
Din baltag să-mi fac eu plug,
Pistoalele să le-ngiug,
Ca să brăzduiesc ales
Unde-a fi crîngul mai des;
Să trag brazda dracului
Chiar din culmea dealului
Pîn-în capul satului.
Drept uşa bogatului
Şi prispa fărtatului!“

ALTA

Mult mi-e dor şi mult mi-e sete
Să văd frunza-n codru verde,
Să mai strîng vreo şeapte cete!
Primăvară, muma noastră,
Suflă bruma din fereastră
Şi zăpada de pe coastă,
Să văd iar verzind în cale,
Să mă las iar în cea vale
Cu-o pereche de pistoale.
Frunza-n codru cît se ţine,
Toţi *voinicii trăiesc bine,*
Iară frunza dacă-l lasă,
Toţi voinicii merg pe-acasă,
Şi la para focului
Zac de dorul codrului!
Frunză verde de susai,
De-ar veni luna lui mai
Să-mi aud ceriul tunînd,
Să văd norii fulgerînd,
Ierbuliţa-n şesuri dînd,
Să mai văd focuri pe-afară,
Copilaşi cu pelea goală,
Cai în cîmpuri nechezind
Şi voinici pe plai suind.

ALTA

Lumea-ntreagă ocolii,
Ce căutai nu găsii,
Căutai şir de mărgele
Să-l aduc mîndruţei mele,
Dar cine cît mă videa
Averile-şi ascundea.
Puiculiţă fa, Marie,
Hai cu mine-n haiducie ;
Ce-oi cîştiga ţi-oi da ţie.
Ţi-oi anina doi cercei,
Doi cercei de brebenei,
Să tragă ochii la ei,
Şi pe sînu-ţi, drept mărgele,
Oi lipi buzele mele
Să-ţi pară că-s rubiele.

ALTA

În noaptea Sîntei Mării
S-au vorbit vro trei copii
S-apuce-n codrul de tei
Să cerce de-s voinicei.
Pe unu-l chema Ciocan
Ş-avea-n mînă-un buzdugan,
Pe-al doile Busuioc
Şi ţinea potera-n loc.
Iar eu mă numeam Mihai
Şi săream pe şepte cai
De striga Craiova vai!
Şepte ani am haiducit,
Pe ciocoi am îngrozit,
Dar pe cînd ne luptam noi,
Au perit doi într-o gioi
Ş-am rămas eu singurel
Ca pe cîmp un stejerel.
Singurel eu am rămas,
Dar de codru nu mă las!

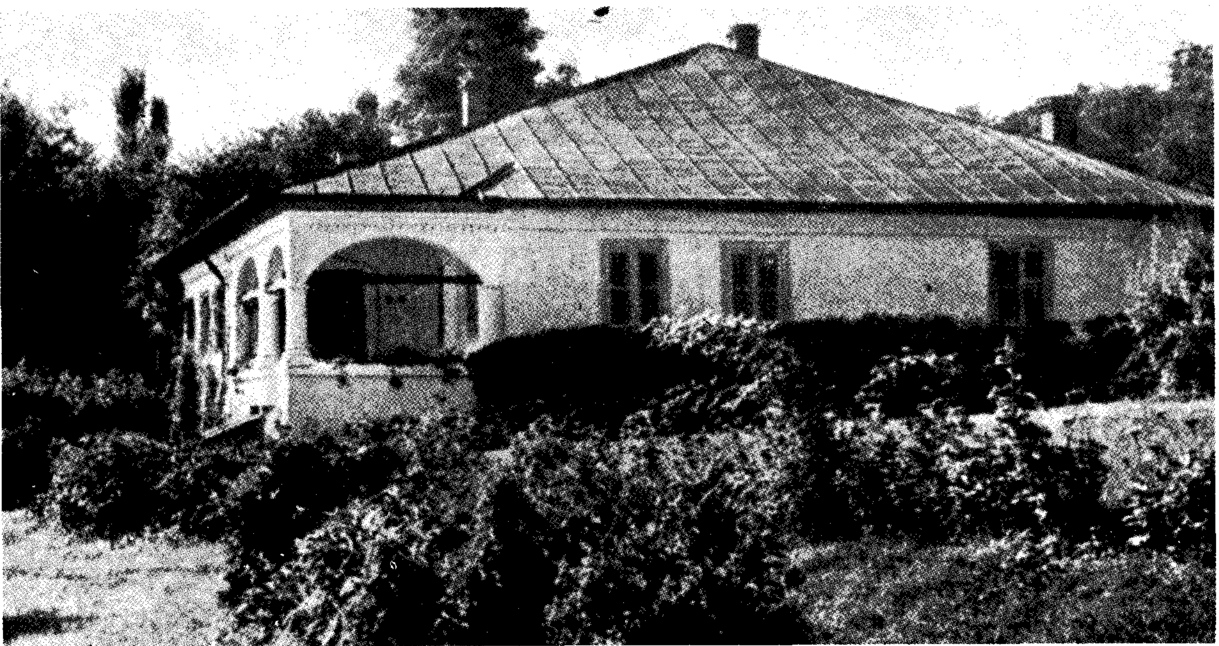
ALTA

Frunzuliţă, iarbă neagră,
Taica, maica tot mă-ntreabă
Care muncă mi-e mai dragă ?
Munca cea de haiducie,
Pistoale de Veneţie
Şi cal bun de călărie.
Geaba beu, geaba mănînc,
Geaba mijlocul îmi strîng,
Dacă n-am arme să-ncing
Şi cal bun să mi-l înching.
Voinicelul nearmat
E ca ştiuca pe uscat,
Voinicelul fără cal
E ca peştele pe mal
Şi ca mărul lîngă drum,
N-are pace nicidecum,
Cîţi trec îl zburutaiesc
Şi de crăngi îl sărăcesc,
Dar voinicul înarmat
Şi pe-un zmeu încălecat
Drăgălaş e şi frumos
Ca luceafăr luminos,

OLTEANUL

Astă-vară am vărat
Colo-n muntele cel nalt,
Cu luna, cu soarele
Şi cu căprioarele,
Că din naştere-s muntean,
Iar din botez sînt oltean.
Căprioare sorioare,
Sculaţi în două picioare,
Roadeţi poala codrului
Să văd matca Oltului.
Oltule ! pe malul tău
Crească-ar iarbă şi dudău
Ca să pască murgul meu.
Oltule ! cîne spurcat,
Ce vii mare tulburat
Şi cu sînge-amestecat ?
Aduci plăghii şi butuci
Şi căpestre de cai murgi
Şi chiar trupuri de haiduci !
Oltule ! rîu blăstemat !
N-avuşi grijă de păcat
Să-nghiţi trupuri de voinici
Care-au haiducit pe-aici ?
Seca-ţi-ar izvoarele
Şi toate pîraiele,
Să-ţi rămîie petrele,
Să le calce fetele,
Că tu n-ai ţinut cu noi
Şi te-ai vîndut la ciocoi !

Pe unde-a trecut luntrea,
Înalţă-se pulberea,
C-ai fost rău de oltenaşi
Şi-ai fost bun de poteraşi.
Oltenaşi ai înghiţit,
Poteraşi ai răcorit!

Casa bătrînească de la Mircești

Mauzoleul construit deasupra mormîntului lui Alecsandri în curtea casei sale de la Mircești

MEHEDINȚEANUL

Frunză verde magheran,
Voinicel mehedințean,
Sînt născut pe frunzi de fag
Ca să fiu la lume drag.
Şi-s scăldat de mic în Olt,
Să mă fac viteaz de tot,
Şi-s frecat cu busuioc,
Să am zile cu noroc.
După ce am mai crescut,
Din ochi maica m-a perdut,
C-am fugit de la părinți
Tot în munți, la Mehedinți,
Apoi m-am lăsat în vale
Cu trei rînduri de pistoale
Ş-am agiuns un voinicel
Cu inima de oțel.
Aoleo ! ce foc de dor !
Veni-va badea Tudor
Să mai strîngă din păduri
Cete mîndre de panduri
Ca s-alunge de la noi
Şi pe greci şi pe ciocoi.
Frunză verde păducel,
Cine-a merge după el ?
Un şoiman mehedințel
Care ştie să chitească,
Rîndurica s-o lovească,

Şi mai ştie de călare
Să se lupte-n fuga mare,
Şi mai ştie să înoate
Vîslind Dunărea din coate.
Aoleo! mă arde focul
Ca să-mi cerc şi eu norocul,
Aoleo! de rău, de bine
Ţipă sufletul în mine!

CATANA

Munte, munte, peatră seacă !
Lasă voinicii să treacă,
Să treacă la ciobănie,
Să scape de cătănie.
Decît catană la rînd,
Mai bine-n codru flămînd,
Decît catană-n şireag,
Mai bine-n codru pribeag.
Decît la străini catană,
Mai bine la oi cu pană !
N-ar avea loc şi pomană
Cine m-au făcut catană.
Mi-au dat haine mohorîte
Cum îs mie mai urîte
Şi mi-au tăiat pletele
De mă rîde fetele.
Românaş, sîrman de eu !
Căci au fost norocul meu
Să mă văd cu arma-n mînă
În loc să petrec la stînă
Ziua ca să mulg la oi,
Noaptea să sun din cimpoi.
Eu voios aş cătăni
La străini de n-aş robi,
Eu voios aş fi catană
Dac-ar fi oaste romană.
Dar decît să fiu la nemţi,
Mai bine să mor în tremţi ;
Decît să fiu la husari,
Mai bine-n furci de stejari !

DORUL DE ȚARĂ [a]

Plînge-mă, mamă, cu dor,
Că ți-am fost voinic fecior,
Și de grijă ți-am purtat,
Ogorul ți l-am lucrat.
Iar de cînd m-am cătănit,
Viața mi s-a otrăvit.
Că tîngesc în țări străine
Și tot plîng gîndind la tine.
Mult mi-e dor, mămucă, dor
De cel codru frățior
Și de stîna cea cu oi
Și de cîntic de cimpoi!
Mult mi-e dor, mămuca mea,
De cea mîndră viorea
Care mă iubeam cu ea!
Mult mi-e dorul nempăcat,
Și mă-ndeamnă la păcat,
Să mă las de cătănie
Și să fug la ciobănie,
Orice-a fi cu mine, fie!

---

[a] Nostalgia! Vezi nota 3 din balada *Novac și corbul* [în ediția de față, nota [b] de la p. 168].

ÎMPĂRATE, ÎMPĂRATE !

Împărate, împărate !
Răspunde-mi tu cu dreptate,
Unde duci catanele ?
Iar la foc, sîrmanele ?
Nu le duce aşa tare,
Că se strică la picioare.
Îs catane tinerele,
Nu-s dedaţi la drumuri grele.
Împărate, împărate !
Lasă-te, nu te mai bate ;
De cînd focul ai pornit,
Mulţi voinici s-au prăpădit,
Fete multe-au bătrînit,
Ş-alt nimic n-ai isprăvit !

CUCUL

Perit-ai fi, pui de cuc !
Tu mi-ai cîntat să mă duc.
Mi-ai cîntat mie de cale
Şi mîndrei de lungă jale !
Eu m-am dus din ţară-n ţară
Tot cu inima amară.
Am îmblat din sate-n sate
Tot cu puşca grea în spate.
Ea mi-a ros umerile,
Sabia şoldurile,
Cît de-abie mă ţin pe loc
Şi n-am parte de noroc !

ALTUL

Cîntă puiul cucului
Pe coarnele plugului.
Cîntă-o mierlă pe teleagă
Şi de mine se tot leagă ;
Cucul zice, mierla zice :
„Nu-ţi bea banii, măi voinice,
Că ţi-e carul fărîmat
Şi plugul neferecat
Şi pămîntul nelucrat !"
„Cucule, jivină rea !
Nu purta de grija mea ;
Mierluşcă, pasere sură,
Nu-mi tot bănui din gură,
C-oi veni cam tulburat
Ş-oi cădea într-un păcat,
Şi v-oi sparge cuibuşorul
Şi v-oi rupe pliscuşorul."

ALTUL

Cîntă puiul cucului
Pe crucea molidvului.
„Cucule, vin' lîngă mine,
Că mă giur să te țin bine,
Cu vin dulce strecurat,
Cu pîne de grîu curat."
„Eu mai bine m-oi ţinea
Cu hrana ce mi-a plăcea,
Ş-oi zbura pe-unde oi vrea,
Oi mînca frunze de fag
Ş-oi cînta lumei de drag.
Oi bea apă din izvor
Ş-oi cînta lumei de dor!"

DORUL

Vine dorul despre seară ;
Despre ziori el vine iară,
Şi-mi grăieşte şi mă-ntreabă
De ce sînt cu faţa slabă ?
Eu zic dorului cu jale
C-am iubit fără de cale,
Eu zic dorului plîngînd
C-am iubit fără de rînd.
Dorul rîde şi se duce,
Bate-mi-l-ar sfînta cruce !
De-ar fi dorul vînzător
Şi badea cumpărător,
Eu pe dorul vinde-l-aş,
Pe badea cumpăra-l-aş
Ca să-mi fie de-agiutor,
Să mă apere de dor.

FATA ARDELEANCĂ

Cît e ţara ungurească,
Cît e ţara românească,
Nu e floare pămînteancă
Ca fetiţa ardeleancă !
Ea-i năltuţă, mlădioară,
Ca o verde trăstioară,
Şi-i frumoasă, vorbitoare
Şi de suflet iubitoare.
Cînd văd sînu-i rotunzior,
Mă agiunge foc de dor [a] ;
Cînd văd păru-i de mătasă,
Cumplit dorul mă apasă ;
Cînd văd faţa-i rumioară.
Dorul aprig mă omoară.
Iar cînd trece şi zîmbeşte,
Cîmpu-n faţă-i înfloreşte,
Şi cînd ea se prinde-n gioc.
Se tot leagănă în loc
Şi-n feciori aruncă foc.

---

[a] Vezi nota 2 din balada *Blestemul* [în ediţia de faţă, **nota** [a] de la p. 36].

DUSU-S-AU BĂDIȚA

Dusu-s-au bădița, dus
Pe valea Bistriții-n sus.
El s-au dus ca să găsească,
Pofta lui să-și împlinească,
Două vaci cu coarne largi
Și copile care-s dragi ;
Două oi țigăi, bîrsane
Și copile năzdrăvane.
Dar el oricît ar îmbla,
Ca mine nici c-a afla
Oițică blîndișoară
Și nevastă bălăioară.

MÎNDRA LIȚA

Frunză verde alunică,
Am avut o mîndră mică
Ș-am lăsat-o să mai crească,
Minte-n cap să dobîndească.
Dar de cînd o am lăsat,
Au crescut, s-au măritat.
Vai de mine! ce păcat!
Mi-ar fi, nu mi-ar fi bănat
Daca s-ar fi măritat
De-aici al treile sat,
Dar ea s-a făcut mireasă
De la noi a treia casă.
Ies afară, o zăresc
Și de zile mă sfîrșesc.
Intru-n casă, o aud
Și m-apucă dorul crud.
Vai! mămucă iubitoare,
Inimioara rău mă doare,
Și tu nu-mi dai vindecare,
Ci-mi tot zici că lumea-i mare
Și că-n lume-s fete multe
Care-ar vrea să mă asculte
Și să facă tot ce vreu
Ca s-aline dorul meu.
Ah! mămucă draga mea!
Nu pricepi tu ce aș vrea!
Ești bătrînă și nu crezi!

Lumea-i largă şi nu vezi
Că din sută şi din mie
Numai una-mi place mie.
Ceru-i mare, stele-s multe,
Şi mai mari şi mai mărunte,
Dar cît sînt de luminoase,
Nu-s ca Liţa de frumoase!

IUBIRILE

Dragele iubirile
Cîntă ca paserile
În toate colţurile,
Şi pîn lunci, şi pîn cîmpii,
Şi pîn munţii cei pustii.
Iubirile care-s mari
Stau la drumuri ca tîlhari,
Iubirile care-s mici
Se aţin pe la potici.
Trec prin tină, nu se-ntină,
De voinici tineri s-anină,
Dau pîn apă, nu se-neacă,
De copile se tot leagă,
Trec pin foc, nu se topesc,
Ci mai tare-încă hoţesc!

HÎTRUL BĂTRÎN

Floricică, floricea!
Cînd eram pe vremea mea,
Cîte trei mîndre aveam,
Cu tustrele mă iubeam;
Una-n deal şi una-n vale,
Una la mijloc de cale.
Iar de cînd m-am bătrînit,
Fetele m-au părăsit.
Sui în deal, cine mă cheamă?
Moartea care-mi cere seamă.
Dau în vale, cine-mi rîde?
Moartea care mă cuprinde.
Pomul dacă-mbătrîneşte,
Pune-i paie de-l pîrleşte.
Omul dacă[a]-mbătrînit,
Fă-i secriu de odihnit.
Vai de dînsul! vai de el!
Cînd e omul tinerel,
Lesne-i vine a gîndi
Cît pămîntul c-a trăi,
Şi zilele omului
Sînt ca floarea cîmpului.
Dimineaţa înfloreşte,
Peste zi se vestejeşte
Şi spre seară nu mai este!

FRATELE
(Călugăr)

Vai de mine, amar de mine!
Fugit-am, mîndro, de tine,
De trei luni şi de trei zile
Să găsesc pace şi mile,
Că tu rău m-ai fărmecat
Cu trei paie de la pat,
Cu o schiţă din portiţă
Şi cu fire din cosiţă. [a]
Mă dusei la monastire,
Pusei mîna pe psaltire
Şi citii cîteva zile
Să mai uit cele copile.
Dar ce-oi face ca să scap
În nevoie să nu-ncap?
Că drumul ce-am apucat
Mă duce drept la păcat.
Drăguliţă, eu văd bine
Că nu am să scap de tine.
Fă-te-ncalte-o monastire,
Şi-mi dă gura de cetire,
Şi mă lasă să mă-nchin
La icoanele-ţi din sîn.

---

[a] Românul zice că nu e mai tare legătură decît acea făcută cu fire de păr femeiesc.

OMUL URÎT

Vai de mine ! ce m-oi face ?
Ce iubesc, mamei nu-i place.
De-ar plăcea mamei ca mie,
Duce-m-aş la cununie,
Şi m-aş duce ca vîntul
Cînd spulberă pămîntul ;
Iar de-a fi să mă mărit
Cu omul ce mi-e urît,
Duce-m-aş iar ca vîntul
Ca să-mi aflu mormîntul.
Decît cu urîtu-n casă,
Mai bine cu boala-n oasă.
Din boală vraciul te scoate,
Iară din urît nu poate,
Că urîtul n-are vad
Decît scîndura de brad,
Urîtul n-are sfîrşinţă
Decît cu trei coţi de pînză ! [a]

[a] Pînza cu care se înveleşte mortul cînd se aşează în sicriu.

NEVASTA [a]

La mama pe cînd eram,
De lucram, de nu lucram,
Mamei tot dragă eram.
Iar de cînd m-am măritat,
Nici un bine n-am aflat.
De cu ziua mătur casa,
Aprind focul, gătesc masa,
Aduc apă din fîntînă
Şi furca n-o las din mînă,
Lau copilul, îi dau ţîţă
Şi mulg vaca la portiţă.

---

[a] Un călător străin zice în relaţia voiajului său pîn ţările noastre că nu cunoaşte pe lume femei mai harnice ca nevestele românce ; şi, în adevăr, dacă vom ţinea seamă de tot lucrul ce-l fac ele, afară de lucrul pămîntului, vom împărtăşi lesne opinia călătorului străin.

Nevasta româncă ţine casa, creşte copii, face de mîncat bărbatului şi îl duce la cîmp în orice depărtare s-ar găsi, mulge vaca, îngrijeşte de grădină, de vite, de paseri etc., ţese pînza trebuitoare pentru îmbrăcămintea familiei, strînge cînipa, o topeşte, o bate, o preface în cîlţi, o toarce, o ţese ; apoi pînza o ghileşte etc., şi în vremea asta ea mai face şi boierescul, seceră, prăşeşte, cu copilul ei de ţiţă alăture. Copilaşul e ascuns sub o tufă de brusture, la răcoare, şi plînge ; mama lui aleargă de-l hrăneşte, apoi iar se apucă de lucru în cîmp sub arşiţa soarelui.

Şi, cu toate aceste, nevestele românce sînt vesele, glumeţe şi totdeauna gata la orice treabă. Soiul lor este frumos, însă frumuseţile lor se perd de timpuriu din cauza lucrului greu al pămîntului !

Tacă-ţi gura, măi bărbate,
Că, zău, cugetul îmi bate
Din străin să-mi fac un frate
Ca să-mi cate de dreptate.

NEVASTA BOLNAVĂ

Plugurile intră-n sat,
Nevestele zac în pat.
Mă dusei la mine-acasă,
La nevasta-mi cea frumoasă,
Ca să prind un sărutat,
Ea-mi zice : „De eşti bărbat
Şi ai suflet cu durere,
Adă-mi o cupă de miere
Şi-mi adă-o cupă de vin
Durerea să mi-o alin,
Ia şi cea sită din cui
Şi farină din budui
Şi-mi fă iute-o turtă lată
Să nu-ncapă pe lopată,
Ah ! drăguţ bărbatul meu,
Să faci cum ţi-oi zice eu.
Cînipa mi-am semănat,
Dar cînd fu pe adunat
Boala-n trupu-mi a intrat !
Îs bolnavă şi mai moartă,
Cînipa cade de coaptă.
Ia tu coasa de-o coseşte,
De boală mă mîntuieşte,
Şi ia grebla de-o adună,
Şi de boală mă răzbună."
Vin cu miere i-am adus,
La cînipă eu m-am dus,
Dar nimic n-am agiutat,

Că nevasta m-a lăsat
Ş-a luat, luat cu ea
Sîrmana inima mea !
Asta-i lumea, ard-o focul !
Cînd chiteşti să cerci norocul,
Nici că-n lume-i afli locul !

[DOINA HAIDUCEASCĂ]

ALTA

Arză-te focul, răchită,
Că eşti neagră şi pîrlită,
Şi nu eşti încă-nfrunzită,
Ca să-mi fac curea la flintă
Din coaja ta nedubită ;
Să mi-o spînzur la spinare
Şi s-apuc în codrul mare
Pe cînd mugurul răsare.
Mugurul a răsărit,
Mie timpul mi-a venit
În codru de haiducit !

ALTA

Mîndră mămucă am avut,
Frumos copil a făcut,
M-a-nfăşat cu flori de munte
Ca s-agiung viteaz de frunte,
Gura toţi să mi-o asculte,
Mîndrele să mi-o sărute.
Zi-le, maică, să se strîngă
Ca oiţele la strungă,
Mie-acum că mi-a venit,
Mi-a venit timp de iubit.
Striga-n capul satului
Pe fata fărtatului,
Mîndra vine alergînd,
Eu îi zic cu glasul blînd :
„Copiliţă, Liţă, fa,
Mai dat-ai gură cuiva ?"
Ea prinse a se giura :
„Să mă bată anaftema
De-am mai dat gură cuiva
Afară de dumneata !"
Iar de dreaptă ce era
Soarele se noura.
De-atunci, vere,-am pribegit
Şi m-am dat la haiducit.
Că mi-e sufletul amar
Şi mi-e traiul în zadar !
Vai de mine şi de mine !
Nu mai ştiu ce-i rău, ce-i bine.
De cînd mama m-a făcut,

Tot pîn codri am şezut
Şi lumea n-am mai văzut
Decît numai soarele,
Decît căprioarele.
Căprioară a codrului,
Du-mă-n valea Oltului,
Doar oi mai zări o dată
Pe şerpoaica cea de fată
Care amar m-a înşelat
Şi în codri m-a băgat !

ALTA

„Eu, vere, te-aş întreba,
Dacă nu te-ai supăra,
Cu ce hrană te hrăneşti
De nici vara nu munceşti,
Nici iarna nu îmblăteşti ?“
„Nu ştiu, vere, spune-ţi-oi,
Ori o palmă trage-ţi-oi.
Cînd e vară, primăvară,
Ieu cu mine merinzioară
Şi mă sui pe plai la munte
Unde-s oile mai multe.
Merg la stîne, le petrec
Şi de acolo încă plec
Gios, pe valea Oltului,
La steava ungurului.
Să mă rog la Dumnezeu
Să facă pe gîndul meu,
Să deie ploaie cu soare
Ce îndeamnă la culcare,
Să adoarmă stevarii,
Să le fur armasarii.
Apoi singur îmi fac parte,
Aleg steava-n giumătate
Şi mă duc, vere,-ntr-o ducă,
De se pare că-s nălucă,
Drept la tîrg, la Brancoveţ,
Unde-s caii mai cu preţ.

Iepele care-s cu mînzi
Fac cinci sute de florinzi,
Iar de soi moldovenesc
Cu galbini se cîntăresc.
Apoi, vere, încă plec
La Aniţa de petrec
Viaţă bună,-ndestulată,
Cît mi-e punga nesecată,
Şi petrec într-o-ntinsoare
Tot la umbră, la răcoare,
Cu trupul pe frunzi căzute,
Cu gura la cep de bute,
De-aud vinul gîlgîind
Şi mîndruţele alergînd
Ca să le sărut pe rînd."

HAIDUCUL RĂNIT

Pe cel deal îndelungat
Suie-se-un car ferecat
C-un haiduc de el legat.
Iar aproapea carului
E mama haiducului,
Mama plînge şi iar plînge,
Şterge ranele de sînge
Şi tot zice la cei boi :
„Rogu-mă, plîngînd, de voi,
Duceţi caru-ncetişor
Că-i rănit bietul fecior !"
Boii mersu-şi legăna
Iar voinicul suspina :
„Du-te, mamă, cu norocul
Şi mă lasă-aici cu focul,
Că de-acum nici mama poate
Să mă scape de la moarte !
Cît am fost eu neatins
Multe curse am învins[...]
Dar acum mi-a venit rîndul
Să mă duc şi eu ca gîndul,
Să mă duc din acest loc
Unde-i robota de foc !"

VOINICII BUCOVII

Sus, la crîşma Sucevii,
Beau voinicii Bucovii.
Iată că vine călare
Udrea, căpitanul mare,
Şi le zice : „Dragii mei !
Hai să ne-mpărţim în trei,
Şi în patru, şi în cinci,
Apoi să-ncălţăm opinci.
Iarna grea ne năpădeşte,
Frunza-n codru se răreşte,
Hai să coborîm în ţară
Pîn' la mîndra primăvară,
Ca să-mblăcim la secară
Şi ca să tăiem la fagi,
Fagi subţiri de hadaragi.
Iar cum a-nverzi pe-afară,
Om ieşi la codru iară,
În capătul lanului,
În calea armeanului."

HORE [a]

[a] Românii sînt foarte amatori de gioc şi au deosebite danţuri caracteristice, precum : *danţul de brîu sau mocăneasca, corabiasca, ungureasca, ruseasca, olteneasca, ţiitura sau ca la uşa cortului* (acesta mai cu seamă îl gioacă ţiganii) şi, în sfîrşit, *danţul căluşăilor* şi *hora.*

Hora este cea mai veche şi cea mai naţională din toate. Ea-i simbolul unirei, a dărei de mînă, într-o singură familie, şi se reproduce în zilele noastre întocmai ca acele coruri ce se văd săpate pe marmora capiştelor antice.

Hore se numesc şi ariile ce împreunează danţul, precum şi versurile ce sînt improvizate în vremea giocului. Caracterul lor e vesel, glumeţ şi mai adesea iubitor. Ele sînt cîntate de lăutarii ce stau în mijlocul horei, sau chiar de dănţuitori cînd sînt transportaţi de plăcere. Unele sînt scurte, de patru, şease sau opt versuri, şi esprimă sau vreo izbucnire a inimei, sau vreo cugetare glumeaţă, precum, de pildă :

Cît e omul de bătrîn,
Tot ar mînca măr din sîn !
sau
Sub potcoava cizmei mele
Şede dracul ş-o muiere
Şi mă-nvăţ a face rele. [...].

ILEANA

„Hai, Ileană, la poiană,
    Ileană, Ileană !
Să săpăm o buruiană,
    Ileană, Ileană !
Buruiana macului,
    Ileană, Ileană !
Ca s-o dăm bărbatului,
    Ileană, Ileană !
Să tot doarmă, doarmă dus,
Pîn' ce soarele a fi sus
Şi să doarmă somnoros
Pîn'ce soarele a fi gios,
    Ileană, Ileană !"

. . . .

„Cum n-aş merge-n poieniţă,
    Bădiţă, bădiţă !
Dar nu pot după vroinţă,
    Bădiţă, bădiţă !
Că bărbatul rău mă teme,
Nici de-un pas el nu-mi dă vreme.
Mai stăi, stăi, pîn' s-a culca
Şi cocoşul a cînta,
De la sînu-i c-oi scăpa,
Buruiana c-om săpa
Şi-i vom pune-o-n locul meu
Ca să doarmă somnul greu,
    Bădiţă, bădiţă !"

TIȚA

Merge Tița la fîntînă,
    Tița, mîndra Tița!
Cu cofița într-o mînă,
    Tița, mîndra Tița.
Şi tot merge ea cîntînd,
Floricele culegînd,
Floricele lepădînd;
Cînd voinicii le-or culege,
De ei dorul să se lege.
Cînd or da să le miroase,
Să le intre doru-n oase!
Tițo, Tițo copiliță,
Cu sîn alb de porumbiță,
Nu da foc inimilor,
Dă pace voinicilor,
Că tu-i da peste-un păcat
Cu marghiolul cel din sat [a)]!
Tița rîde şi nu crede,
Dar marghiolul să repede
Ş-o urmează cît colea...
Vai de dînsa, vai de ea!
Tițo, Tițo, nu mai plînge,
El în brațe mi te strînge
Cu tot dorul satului,
Cu focul bărbatului!

[a)] Marghiol însemnează un tînăr înghimpat şi vînător de inimi femeieşti. Se zice de o persoană ce e mîndră de sine că se *marghioleşte.*

MOŞ BĂTRÎN

Na păcatul ! ce văzui
Pe colnic, lîngă Vaslui ? [a)]
Fată mare, moş bătrîn
Cerînd fetii măr din sîn !
„Fugi la naiba, ghiuj bătrîn,
Nu-ţi dau nici un măr din sîn.
Chiar degeaba ţi l-aş da,
Că nu ai cu ce-l muşca,
Nici eşti copil mititel
Ca să mi te gioci cu el.“
„Tu n-ai minte, fata mea !
Ochii văd, inima vrea.
Copilu-i copilăros,
El aruncă mărul gios
Şi nici ştie-a-l desmierda,
Nici cu el a se giuca !“

---

a) Această horă se cîntă şi în Valahia, însă ea începe astfel peste Milcov :

Aoleu ! ce mai văzui
Colo-n deal, la Călmăţui ?

FRUNZĂ VERDE DE ALUNĂ

Frunză verde de alună,
Decît c-un tată ş-o mumă,
Mai bine cu-o mîndră bună.
Ea de vede că ţi-e rău,
Îţi face leacuri mereu
Şi le-aduce-n gura ei
De-o săruţi pe cînd le bei.
Iar de vede că ţi-e bine,
Te strînge-n braţe la sine
De-ţi rîde inima-n tine!

FRUNZĂ VERDE DE PIPERI

„Frunză verde de piperi,
Haideți, puică,-n deal la peri
Să te-ntreb ce-ai făcut ieri?“
„Am dat apă la neferi;
Am dat apă de spălat,
Buze dulci de sărutat.“
„Şi la mine n-ai gîndit?
De păcat nu te-ai ferit?“
„Decît sfîntă c-un mişel,
Mai bine c-un voinicel.
Voinicul are noroc
Şi cu dînsul treci pîn foc!“

FRUNZĂ VERDE DE CĂPŞUNE

„Frunză verde de căpşune,
Zi mă-tei să te cunune,
Că de mine eşti lăsată,
Cu foc mare blestemată!"
„Însoară-te dumneata
Să văd pe cine-i lua?
De-i lua una ca mine,
Dumnezeu s-o ţie bine;
De-i lua-o sluţioară,
Deie Dumnezeu să moară,
Să-i mănînc din colivioară [a]
De-i lua una frumoasă,
Dumnezeu s-o facă groasă,
Să nu-ţi poată intra în casă!"

---

[a] În mitologia romanilor sufletele ce aveau a trece în lumea umbrelor trebuia să împace mai întîi pe cînele Cerber, dîndu-i o turtă de grîu făcută cu miere. Coliva morţilor se face aseminea cu grîu şi cu miere, şi dar este de presupus că ea reprezintă la românii de astăzi turta lui Cerber.

PUIUŞORUL

Frunză verde de bujor,
Am avut un puiuşor.
Pui, pui, pui, pui, pui, pui,
Vină-n cuşcă să te pui.
Puiuşorul a zburat
Şi cu lăcrimi m-au lăsat.
Pui, pui etc.
Cum aş face ca să-l prind,
Inimioara să-i aprind ?
Pui, pui, pui etc.
De aş prinde puiuşorul,
Pe loc i-aş frînge piciorul,
Pui, pui, pui etc.
Şi i-aş face cuib în sîn,
Să nu-mi mai fie hain.
Pui, pui, pui, pui, pui, pui,
Vin' la sînu-mi să te pui !

RÎNDUNICA

Rîndunea cu albă creastă,
Nu mai bate la fereastră,
Că nu-s fată, şi-s nevastă.
Cînd eram la mama fată,
Orice vream, făceam îndată,
Iar dacă m-am măritat,
Bărbăţelul m-a mustrat.
Cui e voia să iubească
Vie-n poartă să-mi grăiască ;
Nu trimeată pe altul,
Că altul împle satul.
Vie singur furişat,
Să-i dau dulce sărutat,
Şi-i dau guriţă tăcută,
Să facem dragoste mută.

ILENUŢA DE LA PEATRA

Ilenuţo de la Peatră,
Cu percica retezată,
Ce-ai fermecat lumea toată,
Vin'să te sărut o dată,
Să mă farmeci şi pe mine,
Ca să mă iubesc cu tine.
De ţi-e bărbatul urît,
Ia ţărnă de la mormînt
Şi-i presare-n aşternut,
Să se scoale surd şi mut.
Şi-i dă-n mînă o verguţă
Să se apere de mîţă.
Sărmanul bărbatul prost !
Bun odor la casă-a fost !
Orice vede, el nu crede,
Orice crede, el nu vede !

HORA ȚIGĂNEASCĂ [a]

Arde-mă şi frige-mă,
Pe-un cărbune pune-mă!
De mă-i pune pe-un cărbune,
Ibovnicul nu ţi-oi spune.
De mă-i pune-ntr-o frigare,
Ibovnicul vină n-are!
De mă-i bate cu o verguţă
Peste ochi şi peste ţîţă,
Tot m-oi duce la portiţă
Să dau altuia guriţă.
De mă-i bate cu gardul,
Tot m-oi iubi cu altul!
Aşa-mi cere sufletul,
Aşa-mi este îmbletul.
Via-n vară înfloreşte,
Iar în toamnă, cum rodeşte,
Vine graur de-o ciupeşte.
Eu de ieri am înflorit;
Sînu-mi încă n-au rodit
Şi îl arde-un foc cumplit.

---

[a] Vestitul poet rus Puşkin a tradus această horă din româneşte şi a introdus-o în poemul său întitulat *Ţiganii.*

BARBU

„Ce caţi, Barbule, la noi?
Nu sînt fete pe la voi?"
„Ba sînt, da-s cam mititele,
Nu mă pot iubi cu ele.
La voi sînt mai năltişoare
Şi de chip mai bălăioare,
Mi le-au făcut Dumnezeu
Tocmai de pe placul meu!"
„Barbule de la munteni,
De-ai venit la moldoveni,
Potoale-ţi dorinţele
Şi nu-ţi perde minţile."
„Mi-oi semăna numele
Pîn toate cărările,
Să răsaie flori de dor,
Cu miros pătrunzător.
Să le poarte fetele,
Fetele, nevestele,
Să le meargă vestele!"

BABA ŞI FATA

Sub răchită rămurată
Şeade-o babă supărată
Şi-mpregiur iarba-i uscată !
Ce-a fost verde a vestejit,
Ce-a fost dulce a amărît,
Ce-a fost vesel s-a măhnit !
Pe sub lunca înverzită
Trece-o fată înflorită
Şi de fluturi urmărită.
Ce-a fost veşted înverzeşte,
Ce-i amar se îndulceşte,
Ce-i măhnit se-nveseleşte.

LELIŢELE

Dragă mi-e leliţa-naltă
Şi la mers cam legănată.
Dragă mi-e leliţa-n gioc
Cînd se leagănă cu foc,
Unde-şi pune piciorul,
Se aprinde mohorul.
Unde-aruncă-un ochişor,
Arde sufletul de dor!
Dragă mi-e leliţa mică
Şi de trup cam gingăşică,
Că se suie pe opincă
Şi dă gură subţirică;
Cîte fete cu mărgele,
Toate-s drăguţele mele.
Cîte fete cu bondiţă,
Poartă miere pe guriţă.
Cîte fete răsărite,
Toate-mi par flori înflorite.
Cum aş face, cum aş drege,
Că pe toate le-aş culege,
Să-mi fac traiul şi să mor
Legănat pe sînul lor!

BABA ŞI MOŞNEAGUL

„Fost-ai, leleo, cînd ai fost
Ş-ai rămas un lucru prost.“
„Fost-ai, badeo, om voinic
Ş-ai rămas om de nimic.“
„Avuşi, leleo, floricele
Ş-acum ai zbîrceli la pele.“
„Avuşi, badeo, ochii dîrji
Ş-acum eşti cu trupu-n cîrji.“
„Fost-ai, leleo, cu lipici
Ş-ai rămas cu fugi de-aici.“
„Fost-ai, badeo, om vioi
Ş-ai agiuns chiar un strigoi.“

FUGI ÎNCOLO

Fugi încolo, vină-ncoace ;
Şezi binişor, nu-mi da pace.
Lasă-mi mîna, nu mi-o frînge,
Ie-mă-n braţe de mă strînge.
Vrei o floare, nu-ţi dau floare,
Na-ţi guriţă-ndulcitoare.
Vrei ce vrei, eu vreu, nu vreu
Şi-ţi dau tot sufletul meu !

FLOAREA DIN PÎRLAZ

Leleo roşie la obraz,
  Leliţo, leliţo fa,
Floricică din pîrlaz,
  Leliţo, leliţo fa,
Ce folos că eşti frumoasă
Şi la cap căpăţînoasă.
Eşti dragă flăcăilor
Ca buha găinilor.
Mîndră eşti şi sprîncenată,
Dar la buze cam îmflată.
Eşti ca floarea cea de nalbă,
Dar împletişi coada albă.
Strînge-ţi, leleo, buzele,
Că le pişcă muştele.
Strînge-ţi lipitorele,
Că se văd fasolele.

BUSUIOCUL

„Busuioace, busuioace,
N-ai mai crește, nici te-ai coace !"
„Dar de ce să nu mă coc.
Că mă port fetele-n gioc."
„Trandafire, n-ai mai fi,
Nici în cale-ai înflori !"
„Dar de ce să nu mai fiu,
Că mă poartă lelea viu."
„Tu ești viu, dar eu sînt mort,
Și de-abie-n lume mă port."
„Mergi în horă, saltă-n gioc,
S-ai parte de busuioc.
Vin' la horă ici în șir,
S-ai parte de trandafir."

IAN SUI, LELEO...

„Ian sui, leleo,-n cel măr dulce,
Să vezi badea cum se duce
Cu chica nepeptinată,
Cu naframa nespălată,
Cu fața nesărutată.“
„Vin', bădiță, înapoi,
Mai vin', dragă, pe la noi,
Chica peptina-ți-oi,
Naframa spăla-ți-oi,
Fața săruta-ți-oi.“

FEMEIA TEMUTĂ

„Frunză verde de agude,
Strig la puica, nu m-aude ;
Şi de-aude, ea s-ascunde,
Ea s-ascunde, nu-mi răspunde."
„Ba te-aud, bădiţă,-aud,
Dar n-am gura să-ţi răspund,
Că-i duşmanul lîngă mine
Cu două pistoale pline,
Cînd de cînd să deie-n mine.
Unu-n mine, unu-n tine ;
Să deie-n noi amîndoi,
În noi, săracii de noi !
C-aşa ne-au slujit norocul
Să-mpărţim amîndoi focul."

SULTANA

Frunză verde cardama,
   Sultănico, fa,
Ori tu mi-ai făcut ceva,
   Sultănico, fa,
De nu te mai pot uita ?
Cînd mă uit la casa ta,
Mi se rupe inima.
Alunica-ţi de la gît
M-au aprins, m-au omorît.
Alunica-ţi de pe braţe
A să mă scoaţă din viaţă.
Leliţo cu alunei,
Nu căta la doi, la trei
Şi cată la ochii mei,
Că-s albastri ca şi-ai tăi.
Hai, leliţă, la prisacă,
Timpul dulce să ne treacă,
Să mîncăm miere de roi,
Să ne iubim amîndoi ;
Să bem apă dintr-un loc
Şi să ne iubim cu foc !

LELIŢA DE LA MUNTENI

Leliţo de la munteni,
    Leliţo, leliţă fa,
Vin colea la moldoveni,
    Leliţo, leliţă fa,
Să ne prindem soţiori,
Să-nflorim ca doi bujori.
Hai în horă de-i giuca,
Că eu sufletul ţi-oi da ;
Tu eşti mîndră la privit,
Eu voinic, bun de iubit.
Peară dracul dintre noi,
Să fim una amîndoi,
Tot un trup ş-un sufleţel,
Ca un deget ş-un inel !

ŞEPTE FETE

Pe mine ce m-a mîncat ?
Şepte fete dintr-un sat
Ş-o nevastă cu bărbat ;
Iar nevasta dracului
Mă spuse bărbatului,
Mă făcu rîs satului ;
Şi fetele m-au lăsat,
Că toate s-au măritat,
La inimă m-au secat !
Una-i Vişa, una-i Muşa,
A treilea e Brînduşa,
A patrulea-i Angheluşa.
A cincelea-i Catinca,
A şaselea e Voica,
A şeptelea Ilinca.
Toate-au fost mîndrele mele,
Şi cît m-am iubit cu ele
Le-am dat salbe şi inele ;
Dar cea puică de nevastă
Da cu spuză pe fereastră,
Da cu spuză să mă arză
Cînd treceam ca să mă vază.
Ce-a fost verde s-a uscat,
Ce-a-nflorit s-a scuturat,
Ce-am iubit eu n-am uitat !

STĂNCUȚA

La bordei cu crucea naltă,
La Stăncuța sprîncenată
Gioacă hora încheiată,
Curge lumea fermecată.
Vinu-i bun, ocaua mare,
Beau voinicii pe secare,
Nu se-ndur' ca să se ducă,
Noaptea la dînsa-i apucă.
Cine trece, se oprește,
Cît o vede, nebunește,
Bea vin, punga-și cheltuiește
Și zău că nu se căiește.
Cine vine-n patru boi
Se-ntoarnă numai cu doi ;
Cine vine de călare
Pleacă cu șaua-n spinare,
Iar pe gios oricine vine
Își bea tot de lîngă sine
Și se duce gol cu bine.

MARIOARA

„Marioară dintre bălţi
Cu dragostea-n patru părţi,
Na de la mine doi zloţi
Şi nu te iubi cu toţi.“
„Rămîi tu cu banii tăi,
Eu cu prietinii mei.
Banii ştiu să-i cheltuiesc,
Dar pe bani nu mă iubesc.“

DOMNICA

Astăzi bură, mîine bură,
   Leliţă, leliţă,
La Domnica-n bătătură,
   Leliţă, leliţă,
Ca să crească de-o răsură
S-o puie la legătură ;
Să se priminească-n ie
Şi-n rochiţă lilichie
Să placă altor şi mie.
Să puie la gît mărgele
Şi la degete inele,
Paftaluţe şi cordele
Numa-n flori şi fluturele
Ş-apoi să s-arunce-n gioc
Ca un trandafir de foc.

NEVASTA CARE IUBEŞTE

Nevasta care iubeşte
Spală noaptea şi cîrpeşte
Şi ziua se primineşte,
Of, of, of şi hop, hop, hop,
Of ce foc şi ce potop!
La horă dacă se prinde,
Inima ei se aprinde,
Şi danţul mereu-ntinde.
Of, of, of şi hop, hop, hop,
Of, ce foc şi ce potop!
Sare, pasurile-ndeasă.
Plîng copiii, ei nu-i pasă
Nici de casă, nici de masă.
Of, of, of şi hop, hop, hop,
Of, ce foc şi ce potop!
Iar bărbatul ei săracul,
Cară la moară cu sacul,
Pe-amîndoi lua-i-ar dracul!
Of, of, of şi hop, hop, hop,
Of, ce foc şi ce potop!

OMULE, BOULE

Au nu vezi unde mă duc,
   Omule, boule ?
C-un condur şi c-un papuc,
   Omule, boule.
Cu papucul tîrşiind,
Cu condurul tropăind.
Că de cînd m-am măritat
Şi te-am luat de bărbat,
Nu te-ai mai trezit din prost
Şi de necaz mi-ai tot fost.
Te-am mînat să ari la plug
Cu cei patru boi la giug.
Plugu-mi lăsaşi la nevoi
Şi-mi perduşi sărmanii boi !
Apoi încă te-am mînat
Şi cu puşca la vînat.
Puşca-n două mi-o frînseşi
Şi nimic nu aduseşi.
Ţi-am dat cofa să te duci
La puţ, apă să-mi aduci.
Căzuşi, cofa mi-o spărseşi,
Nici doagele n-aduseşi.
Te-am mînat apoi pe loc
Cu hîrbul să-mi aduci foc ;

Hîrbul mi l-ai bucăţit,
Sprîncenile ţi-ai pîrlit.
Te mînai să-mi tai un lemn
Pînă cînd să cern un siemn ;
Toporul l-ai năpustit.
Sub lemne ai adormit !

AOLEO ! CE FUSE ASTA ?

Aoleo ! ce fuse asta ?
Lupii mi-au mîncat nevasta
Cînd suiam amîndoi coasta.
    Trecui balta,
    Luai alta.
Aoleo ! ce bătăioasă !
Îmblă tot năbădăioasă ;
Nici cu asta nu fac casă.
    Nici cu dînsa
    Nu fac strînsa.
Cînd îmi îmblă-n bătătură,
Chiar rusalii parc-o fură...
Şi cînd dă cîte o gură
    Vaca fuge,
    Boul muge.
Ho, balţato ! na, boiastră !
Staţi, că nu e boala voastră,
Şi e chiar nevasta noastră.
    Mi-e pereche,
    Nu ve-i streche !

NEVASTA HARNICĂ

Iaca mîndra de pe vale!
Cu rochiţa în paftale,
Cum mă-ntîmpină în cale.
Of, of, of şi aoleu,
Arde sufleţelul meu!
Ea aleargă-n fuga mare,
Seceră orz de prînzare
Şi-l usucă-ntr-o căldare.
Of, of, of şi aoleu,
Arde sufleţelul meu!
Pînă un copil să sugă,
Se azvîrle ca vîrlugă
Şi rîşneşte tot în fugă.
Of, of, of şi aoleu,
Arde sufleţelul meu!
Într-o clipă ea frămîntă,
Se roşeşte, se-nferbîntă
Şi de bucurie cîntă.
Of, of, of şi aoleu,
Arde sufleţelul meu!

NEVASTA BĂTUTĂ

Aoleu ! mă-mă doare spata,
Că m-a bătut cu lopa-pata,
   Sufleţelul cît colea.
Aoleu ! mă-mă doare gîtul,
Că m-a bătut rău, urîtul.
   Sufleţelul cît colea.
Aoleu ! mă-mă doare mîna,
Că m-a bătut cu pră-prăjina.
   Sufleţelul cît colea.
Aoleu ! mi-a-mi-a frînt piciorul
Că m-a bătut cu to-toporul.
   Sufleţelul cît colea.
Aoleu ! mă-mă doare şoldul,
C-a dat în mine cu-cu boldul.
   Sufleţelul cît colea.
Aoleu ! mă-mă doare cotul,
C-a dat cu lemnul, ne-netotul.
   Sufleţelul cît colea.
Aoleu ! mă-mă doare capul,
Că m-a lovit cu pro-proţapul.

RĂZBUNAREA NEVESTEI

Ici e ţărînă cu glod,
Ici e bărbatul nerod,
    Hop o dată, sus.
Ici e tocmai unde gioc
Ca să mă alin de foc.
Ici doarme cu mîni la pept
Ş-o să gioc să mi-l deştept.
Dar decît l-oi deştepta,
Oi giuca ş-oi tot cînta.
Dormi tu, bărbăţelul meu,
Ierte-mi-te-ar Dumnezeu!
Dormi, dormire-ai somnul lung,
Că multe-am tras şi-mi agiung!

DECÎT RUDA ŞI VECINUL

Decît ruda şi vecinul,
   Leliţo, leliţă,
Mult mai bine cu streinul,
   Leliţo, leliţă.
Ruda că te necăjeşte
Şi vecinul te vorbeşte.
Iar streinul te agiută
Şi face dragoste mută.
Decît un tată ş-o mumă,
Să te certe pentru-o glumă,
Mai bine c-un bărbăţel,
Dacă-i blînd şi tinerel,
Că-ţi spune două, trei glume
Cum îţi e mai drag pe lume
Şi-ţi aşează-o pernioară
Pe prispă serile-afară.
Decît un bărbat urît,
Mai bine-un strein iubit.
Cît şezi cu el împreună,
Nu te-nduri de vorbă bună.
Fie noaptea cît de mare,
Că tot mică ţi se pare.
Trece-n grab', ca o nălucă,
Ziua-n braţe-i te apucă!

DORULE, ODORULE

Cătră mine te giurai,
   Dorule, odorule!
Că pe nimeni nu mai ai,
   Dorule, odorule!
M-ai făcut de te crezui,
Dar cu altul te văzui;
Ş-acela mi-e frate bun,
Nu-mi vine să mă răzbun.
Poţi să-mi fii de-acum cumnată,
Că de mine eşti lăsată,
Cu foc mare blestemată,
Şi de mine-n veci uitată!

ESTE BINE, NU E BINE

Este bine, nu e bine
Să iubeşti de lingă tine,
Că te vede orişicine
Şi te face de ruşine;
Ci să iubeşti mai departe;
Dusele nu sînt deşarte.
Orişicînd doru-ţi abate,
Te repezi ca la un frate.
Barbatu-i cu bunătate,
Te-ntreabă de sănătate;
Iar nevasta, de iubeşte,
Se preface că boleşte,
Geme, zace, se boceşte
Şi bărbatu-şi amăgeşte.
El aleargă ş-o întreabă:
„Nu ştii, soro, vre o babă
Ca s-aleagă vre o iarbă,
S-o pun la foc ca să fearbă?"
Ea-i răspunde: „Mergi la moară,
La făina de sacară".
El se duce, ea se scoală,
Se găteşte,-mbracă ţoală,
Apoi masa că aşează,
Cu neicuţa ospătează
Şi din gură tot urează:
„Deie Dumnezeu o ploaie,
Grăunţele să se moaie
Să nu poată-a măcina,
Nici acasă-a se-nturna!"

AOLICĂ, DODO, FA

„Aolică, dodo, fa!
Au tu mi-ai făcut ceva
De nu te mai pot uita?"
„Ba, nu ţi-am făcut nimic,
Dar mi-e vorba cu lipic
De supun pe-orice voinic."
„Hai, mîndro, pe deal în sus,
C-a făcut fuseiul fus
Şi nici haragi nu i-am pus.
Hai, mîndro, să ne suim,
Să mergem, să hărăgim,
Numai amîndoi să fim.
Eu să hărăgesc din deal,
Către vale-n gios, spre mal,
Şi tu, mîndro, către deal.
Faţă-n faţă să privim,
Ochi cu ochi să ne-ntîlnim,
Unul spre-altul să venim!"

ZIS-AU BADEA

„Zis-a badea c-a veni
Luna cînd a răsări.
Ies afară, luna-i sus,
Bade-a venit şi s-a dus !
Ies afară, luna-i gios,
Badea nici că s-a întors !
Unde eşti, bădiţă frate,
De mă laşi pe aşteptate ?"
„Taci, leliţo, c-am venit
De cum luna s-a ivit.
Şi te-aştept pe dupe casă
Sub răchita cea pletoasă."
„De-ai venit, bine-ai venit,
Trandafirul meu iubit !
Că cu tine mă mai ieu
De-mi alin necazul greu !"

ARZĂ-L FOCUL DE BĂRBAT

Arză-l focul de bărbat !
A venit aseară beat
Şi de mine s-a legat.
Eu i-am zis : „Vide-te-aş mut !
Că nu eşti om priceput.
Cum te-arăţi, cum leneveşti,
De nimică nu-ngrijeşti.
N-ai închis ocoalele,
Nici ai închis vitele
Ş-un buhai s-a dezlegat,
Toate vitele mi-a spart,
Ş-au venit lupii în sat
Şi pe toate le-au mîncat !"

LELIŢICO, DRAGA MEA

Leliţico, draga mea,
Guriţă de floricea!
Cînd a veni sîmbăta,
Leagă de codiţa ta
Un fir galbin de mătasă
Şi mi-l scoate pe fereastă.
Cînd oi veni să te-aştept,
De mătasă-oi trage-ncet.
Tu pe-afară că-i ieşi
Ş-amîndoi ne-om drăgosti.

ÎNSURA-M-AŞ [a]

Însura-m-aş, însura,
Nu ştiu soacra ce mi-a da?
Coşarca cu fusele,
Costreţul cu mîţele?
Însura-m-aş, însura,
Nu ştiu ce fată-aş lua?
Să fie de om bogat,
Rău mi-e teamă de-un păcat!
Ea mi-a cere lumea toată
Făr-a se gîndi la plată,
Şi mi-a cere piei de zmeu
Să-ncalţe piciorul său,
    Că de capră
    Lesne crapă,
    Şi de oaie
    Se despoaie,
    Şi de ţap
    Îţi sare-n cap!

---

[a] Însurătoarele pentru români sînt un prilej de mari veselii, căci nunţile ţin mai multe zile şi bancheturile nu contenesc. Obiceiurile sînt păzite cu rigurozitate de la moşi-strămoşi în asemine ceremonii de familie şi sînt foarte interesante de observat. Iată, de pildă, datina împeţirei cum se practică în Munţii Vrancei.

Vornicelul, ţiind o năframă cusută în mînă, merge întovărăşit de alţi doi oameni la părinţii fetei şi zice:

„Buna vreme la cinstita adunare! şi la cinstiţi socri mari! cum trăiţi? cum vă aflaţi?"

Socrii răspund: „Mila Domnului, ne aflăm bine; dar şi dumneavoastră sama vă daţi, pe la noi ce căutaţi?"

Vornicul se închină şi zice: „Noi cum îmblăm şi ce căutăm, sama bine ne dăm, frica nimărui nu purtăm. De unde venim,

Aş lua-o de Bărgău,
Mă tem c-a fi lucru rău.
Oi lua o sărmăncuţă
Care poartă opincuţă
Şi cămeşă cu altiţă
Şi pe şolduri o catrinţă.

ştim, şi unde mergem, cunoaştem, că noi sîntem soli împărăteşti, oameni buni dumnezeieşti, şi avem poroncă împărătească nime să nu ne oprească. Deci d-voastră sînteţi rugaţi bine să ne ascultaţi, cînd om cuvînta şi sama ne-om da : Al nostru tînăr împărat de cu seară ne-a chemat şi această poroncă ne-a dat : să strîngeţi cete de voinici, cu topoare mari şi mici, ca să fac o vînătoare, de paseri gălbioare, de blînde căprioare. Noi cu toţii ne-am supus, la vînătoare ne-am dus. Iar împăratul îndeseară zări o urmă uşoară de sprintenă fiară. Unii ziseră că-i urmă de pasere de rai, să fie împăratului bună de trai. Alţii ziseră că-i urmă de zînă, să fie împăratului grădină, de frumoase roduri plină. Atunci tînărul nostru împărat în scări de aur s-a rădicat, peste mîndră oaste a cătat şi a zis : «Cine-a fi în stare să prindă a fiară, şi pe urmă-i să se ducă, şi răspuns apoi s-aducă ?» Atunci noi ne-am ales şi pe loc am purces din urmă în urmă, ca păstorul după turmă. Şi viind noi trei voinici, şi agiungînd pe aici cu suflarea vîntului, pe faţa pămîntului, am zărit căzînd pe casă o stea mîndră, luminoasă, ş-am mai văzut o floricea mai mîndră decît o stea, care-n flori înfloreşte, dar de rodit nu rodeşte. Împăratul nostru o vrea şi ne-a trimis după ea, ca să i-o ducem mireasă, să şi-o facă-mpărătească !"

PE SUB POALE DE PĂDURE

Pe sub poale de pădure
Merg copilele la mure,
Nevestele la alune
Şi rîd ca nişte nebune.
Eu m-am dus să tai nuiele
Şi pin huci am dat de ele.
Venit-a ploaie cu vînt
De le-a ţipat la pămînt.
Eu am fost băiet milos,
M-am lăsat cu ele gios
Şi le-am mîncat murele
Şi le-am muşcat gurele.

FA, LELIȚĂ ROTILIȚĂ

„Fa, leliță rotiliță,
Dă-mi gura peste portiță."
„Ba, eu gura nu ți-oi da,
Că așa tu mă-i mușca.
Drag îmi e bădica nalt,
Că sărută dismierdat.
El se pleacă de ești mică
Și în brațe-i te rădică,
Dar bădica mititel
Mi-e urît și fug de el,
Că cu nasu-n brîu te-mpunge
Și cu gura nu te-agiunge!"

PENTRU MÎNDRA CARE-MI PLACE

Pentru mîndra care-mi place
Nici părinţii n-au ce-mi face,
Nici giudele satului,
Nici chiar domnii sfatului.
Domnii şed şi sfătuiesc,
Eu cu mîndra mă iubesc
Şi cu dragoste-i şoptesc :
„De ţi-ai face pat afară,
Eu m-aş face vînt de vară
Ş-aş veni la tine-ndată
Să te văd cum eşti culcată ?
Cu faţa către părete,
Cu gura arzînd de sete ?
Faţa vîntura-ţi-o-aş,
Gura săruta-ţi-o-aş !“

TRECUI VALEA

Trecui valea ş-o puntiţă
La fata de dăscăliţă :
„Dragă mîndră, mîndruliţă !
Nu ştii ţese, nu ştii coasă,
Dar te ştii că eşti frumoasă.
Podu-ţi ţesă pînza groasă,
Fuiorul gioacă pin casă.
Dar fuiorul cum s-a tors ?
Coborînd pe scară gios,
Cu trei ouă de gălină
Şi cu sacul de farină.
Oricum fie, aşa fie,
Eşti frumoasă şi-mi placi mie !"

BADE TRANDAFIR

„Bade Trandafir frumos!
Vrut-ai să te-arăţi duios,
Dar te-ai arătat ghimpos
Şi din minte nu m-ai scos."
„Vai! leliţă din cel sat!
Ce-ai cerut şi nu ţi-am dat?
Cerut-ai faguri de miere,
Eu ţi-am dat buzele mele;
Cerut-ai o viorea,
Ţi-am adus inima mea."
„Dacă vrei dragoste-aprinsă,
Adă-mi gura neatinsă.
Şi o inimă fecioară
Ca apa de la izvoară."

MĂI BĂDIŢĂ, PĂR SUCIT

Măi bădiţă, păr sucit!
Şezi la noi dac-ai venit.
Decît să văd că te duci,
Mai bine te-aş videa-n furci,
În furci nalte de nuiele
Deasupra căsuţei mele.
Vîntul să te răcorească,
Ochii mei să te privească.

PORONCITU-MI-A MÎNDRA

Poroncitu-mi-a mîndra
Să mă duc pîn' la dînsa.
Duce-m-oi ca un nebun
Pe-o frunziță de alun.
Trec în vale, mor de sete,
Mă-ntîlnesc cu două fete,
Amîndouă-n berte nouă,
Săruta-le-aş pe-amîndouă,
Iar pe una totdeauna,
Că-i frumoasă ca şi luna.
Copiliță de boier!
Cată colo-n fund, pe cer,
Vezi cel nour, vezi cel deal?
Vin' cu badea la Ardeal.
Fata-mi zice: „Eşti nebun,
Mergi pe-o frunză de alun,
Că te-aşteaptă oarecine
Şi rîde-n brațe străine."

TRANDAFIR CU DOUĂ FLORI

Trandafir cu două flori,
Mama-i cu două nurori,
Una-i ruja macului,
Una-i ruja dracului,
Una-i pune lăutoare
Ca să-i fie-opăritoare.
Alta merge la fîntînă
Cu cămeşa soacrii-n mînă
Ş-o întinde-n apă-o dată:
„Na-ţi-o, mamă, că-i spălată“,
Ş-o acaţă pe-o nuia,
Cînii hîrîie la ea!

PASERE GALBINĂ

Pasere galbină-n cioc,
Rău mi-ai cîntat de noroc,
De ţi-ar pica ciocul tău
Precum mi-ai cîntat de rău !
Tra, la, la, la, la, la, la,
Nu videai inima mea
Cît de ferbinte iubea,
Dar acuma-i sloi de gheaţă,
Rece şi fără de viaţă,
Tra, la, la, la, la, la, la,
Glasul tău cu amărîre
Mi-a cîntat de despărţire,
Să mă duc în cale grea,
Departe de puica mea !
Tra, la, la, la, la, la, la,
Căci nu sînt un vînători
Să pîndesc cînd ai să zbori,
Şi să-ţi dau eu ţie plată
Cu un fulger de săgeată !
Tra, la, la, la, la, la, la !

RĂVAŞ, PUICĂ...

„Răvaş, puică, răvaş, dragă,
Nu-ţi pară lucru de şagă.
Răvaş de la împăratul
Că-ţi vine-acasă bărbatul."
„Arză-l focul de răvaş,
Şi-n cenuşă vide-l-aş !"
„Gată-te, nevastă, bine,
Că bărbatul iată-l vine."
„Las' să vie, dracul ştie !
Calea mărăcini să-i fie.
Eu cămeşa i-am spălat,
Cu urzici i-o am frecat
Şi pe spini i-o am uscat.
Ş-încă i-am gătit de cină
Două labe de galină
Cu smîntîna din fîntînă."
„Gată-te, nevastă, bine,
Iată, că drăguţul vine."
„Las' să vie, Domnul ştie !
Calea trandafiri să-i fie.
Eu cămeşa i-am spălat,
Cu sulcină-o am frecat
Şi pe flori i-o am uscat.
Ş-încă i-am gătit de cină
Un pui tînăr de galină,
Ş-o ulcică de vin plină.
Că-i sînt dragă, ş-orice-oi face,
El îmi zice că îi place !"

SUPLEMENT

MAGDU
(Baladă)

Vine Magdul de pe vale
Şi-ntîlneşte-o fată-n cale :
„Magdule din Răsuceni,
Ce caţi la noi la Strîmbeni ?
Ce caţi, Magdule, la noi ?
Ori nu-s fete pe la voi ?“
„Ba sînt ele, dar îs mici ;
Nu sînt încă de voinici,
Ş-am venit să cerc pe-aici
De-oi găsi una mai mare
Să-mi fie de însurare.“
„Ba, sînt fete măricele
Cîte flori şi cîte stele ;
Dar nici una nu-i ca mine...“
„Te aleg dar eu pe tine,
Amîndoi să trăim bine.“
Vine Magdul de la plug
Cu doisprece boi la jug.
Duşmanii calea-i pîndesc,
În calea lui se ivesc,
Cată la doisprece boi
Şi-i aleg doi cîte doi.
Magdul că se încrunta,
Voiniceşte se lupta,
Iar duşmanii-l năvălea
Şi de moarte mi-l rănea !...
La casa cu trestioară
Zace un voinic să moară.
Nu ştiu, zace, ori se face,

Că gurița nu-i mai tace.
Nici la umbră, nici la soare
El odihnă nu mai are,
Ci se bate zi şi noapte
Şi varsă sudori de moarte !...
Cîntă buha într-o cruce,
Pe Magdu la groapă-l duce,
Dar de plîns cine mi-l plînge ?
Şi-n brațe cine mi-l strînge ?
Plînge mama cît ce poate
Şi surorile lui toate.
Iar logodnica-i cînd plînge,
Varsă lacrime de sînge,
Şi de doru-i şi de jale
Să despică frunza-n vale :
„Oh ! drăguţe Magdule !
Semăna-ţi-aş numele
Pin toate poienile
Să răsaie florile.
Care fată le-a culege,
De ea dorul să se lege.
Care-or vrea ca să le poarte,
La pămînt să cadă moarte !“

FRATELE RĂZLEŢ
(Doină)

„Frunză verde pădureţ,
Oliolio ! frate răzleţ,
Ce nu vii să ne mai vezi ?
Că de cînd te-ai răzleţit,
Pe la noi n-ai mai venit
Să vezi cît eşti de jălit !
Cum te plînge maica ta,
Cum te plînge nevasta,
Cum te plîng surorile
De cu ziori ca florile.
De plîns ochii li se strică,
Frunza-n codru se despică.
De dor mare, nesfîrşit
Faţa lor s-a vestejit
Ca frunza stejarului
De-atinsul brumarului."
„Alei ! Surori ce-am avut,
Cît din ochi eu v-am perdut,
Multe rele-am pătimit,
Mult amar am înghiţit !
Că mama cînd m-a făcut,
Atunci bine i-a părut,
Iar cînd naşa m-a scăldat,
Atunci rău m-a blăstemat [a]

---

[a] Cînd se scaldă copilul după naştere, obiceiul este de a se pune în scăldătoare zahar, grîu sau orz, vin şi sămînţă sau floare de bujor dacă copilul e de parte bărbătească, şi atunci naşa îi meneşte să-i fie viaţa dulce ca zaharul şi mănoasă ca grîul ; să agiungă a fi mîndru ca un bujor, şi precum vinul se întăreşte cu

Că cu plînsul nu-ncetam
Şi din somn o deşteptam.
Mama-n braţe mă lua
Şi la sîn mă legăna
Şi cu lapte m-adăpa,
Dar cumplit mă blăstema
Să fiu în lume de chin,
Să trăiesc ca un străin
Şi de viaţă să n-am parte
Şi de ea să fiu departe.
Gîndul ei s-au împlinit
Şi de voi m-am răzlăţit
Cu sufletul amărît!"

---

cît se învecheşte, asemine ţinul să tot crească în putere cu cît a înainta în vîrstă.

Dacă însă copilul e de parte femeiască, naşa îi pune în scăldătoare zahar, o pană de păun sau de porumb şi foi de trandafir, menindu-i să aibă trai dulce şi îmbelşugat şi să agiungă uşoară la mers ca pana şi frumoasă la chip ca floarea trandafirului.

NANI-NANI [a]

(Cîntice de leagăn)

Nani-nani, copilaş,
Dragul mamei fecioraş !
Că mama te-a legăna
Şi mama te-a căuta
Ca pe-o floare drăgălaşă,
Ca pe-un îngerel în faşă.

Nani-nani cu mama,
Că mama te-a descînta
Să te faci un viteaz mare
Ca domnul Ştefan cel Mare.
Să fii verde la război,
Să scapi ţara de nevoi !

Nani-nani, puiul meu,
Ferici-te-ar Dumnezeu !
Să fii oacheş şi frumos
Ca un soare luminos.
Fetele să te-ndrăgească,
Flori în calea ta să crească !

---

a) În Italia mamele obicinuiesc ca şi romîncele a legăna copiii lor cu un soi de nani-nani. Ele cînt următoarea strofă :

Dormi, dormi, nel mio seno.
Il mio cuor culla sara,
Fa la nina, nana, na.

ALTUL

Nani-nani, copiliţă,
Draga mamei garofiţă,
Că mama te-a legăna
Şi pe faţă te-a spăla
Cu apă de la izvoare
Ca să fii ruptă din soare.

Nani-nani, drăguliţă,
Creşte-ai ca o garofiţă.
Să fii naltă, trestioară,
Albă ca o lăcrimioară,
Blîndă ca o turturea
Şi frumoasă ca o stea !

LADO-LADO [a]

(Cîntic de nuntă)

Frunză verde lăcrimioară,
Lado, lado, sorioară !
Du-te-n haine de mireasă
La bărbatul tău acasă.
Lasă mamă, lasă tată,
Că de-acum eşti măritată,
Lasă fraţi, lasă surori,
Lasă grădina cu flori,
Că tu singură-ai să fii
O grădină de copii.
Lado, lado, nu mai plînge,
Mijlocelul nu-ţi mai frînge,
Că acasă t-ei întoarce
Cînd pe strat inul s-a toarce,
Şi la maică-ta t-ei duce
Chiar atunci, şi nici atunce,
Cînd bondariu-a face miere,
Cînd a face plopul pere
Şi rachita vişinele,
Să-ţi alini pofta cu ele !

---

[a] Acest cîntic se cîntă miresii cînd pleacă ea de la casa părinţilor ca să se ducă la casa mirelui.

UNCROPUL[a]

(Cîntic de a doua zi după cununie)

Vine cioful de la baltă
Cu plătica-mbăirată,
Cu suducul în pohod
Şi carasul în năvod.
„Ce caţi, ciofule, la noi ?
Ce-ai venit ca un strigoi ?
Du-te, du-te la pădure,
Să nu peri de vro secure,
Du-te, du-te-n mărăcine,
Să nu paţi vre o ruşine.
Că la noi sînt cununii,
Şi la noi sînt veselii.
Noi giucăm şi tropăim,
Pămîntul să-l netezim,
Bem, cîntăm şi veselim
Şi din gură chiuim,
Şi sărim în hop şi-n trop,
Că e ziua de uncrop."
Vai ! sărmanul de strigoi !
Cioful zace pe gunoi.
Nime nu cată la el
Că-i străin şi singurel.

---

[a] Acest cîntic bizar se cîntă a doua zi după cununie, la masa cea mare, unde se obicinuieşte a se bea vin fert cu miere. La acea masă, fiecare din oaspeţi este dator a cînta un cîntic care-i va plăcea, cînd îi vine rîndul să beie partea de vin fert. Alte multe datini îşi au locul lor în ziua uncropului, însă nu putem a le espune aice.

Preoteasa mai miloasă
Ia pe ciof, îl duce-n casă
Şi-l pune pe colţ de vatră,
Iar cînii la dînsul latră.
Popa vine mănios,
De pe vatră mi-l dă gios,
Preoteasa mai duioasă
Pofteşte pe ciof la masă.
Popa-i dus, ciofu-i în casă,
Ciofu-n sîn la preoteasă !

CÎNTICUL ORBULUI
(Doină)

Frunză verde mărăcine,
Vai ş-amar ! amar de mine,
Nu ştiu ziua cînd se face,
Că-n mormînt lumina-mi zace !
Părăsit, eu stau în drum,
Nu văd lumea nicidecum ;
Nu văd lume, nu văd soare,
Nu văd mîndre făţişoare.
Încotro dau să mă-ntorc,
Ochii mei de plîns se storc ;
Încotro mă învîrtesc,
Întuneric tot găsesc.
Cine trece pe cărare
Nu treacă cu nepăsare,
Că lumea-i amăgitoare
Ca o floare trecătoare,
Ca o apă curgătoare.
Oameni buni, mă tînguiţi,
Oameni buni ! mă miluiţi,
Căci cu-atît vă folosiţi.
Lumea asta-i o părere
De avere, de putere,
Iar cuvîntul orbului
Suie-n naltul cerului.
Şi ruga sîrmanului
Stă la dreapta Domnului.

PLUGUL
(Colindă) [a]

Aho, aho, copii argaţi,
Staţi puţin şî nu mînaţi,
Lîngă boi v-alăturaţi
Şi cuvîntul mi-ascultaţi :
S-a sculat mai an
Bădica Troian[b]
Ş-a încălicat
Pe-un cal învăţat,
Cu nume de Graur,
Cu şaua de aur,
Cu frîu de mătasă
Cît viţa de groasă.
Şi-n scări el s-a rădicat,
Peste cîmpuri s-a uitat
Ca s-aleagă-un loc curat
De arat şi semănat.

---

[a] Cea mai însemnată calendă la romani era calenda Anului nou, cînd se felicitau şi se dăruiau cu prezenturi şi cînd era obiceiul a se cînta pe la case. De acolo se trage colinda noastră, adică urarea de Anul nou şi de Crăciun. Colindătorii merg pe la case, se opresc sub fereşti şi încep a zice urarea numită *pluguşorul,* împreunîndu-şi cuvintele cu sunet de clopoţei, sau de fere de plug, sau de un instrument ce-i zic *bou* şi care consistă într-o sîtă de pele petrecută cu un fir gros de păr de cal. Tragerea firului pin pelea sîtei produce un raget surd ca de bou depărtat.

[b] Troian în loc de Traian. Valul lui Traian ce trece ţările române este numit Troianul. Asemine şi ruinele podului de pe Dunăre lîngă Turnul-Severinului se numeşte podul lui Troian.

Şi curînd s-a apucat
Cîmpul neted de arat
   În lungiş
   Şi-n curmeziş.
S-a apucat într-o gioi
C-un plug cu doisprece boi,
   Boi bourei,
   În coadă cudalbei,
   În frunte tintaţei,
Mînaţi, copii, hei, hei !

Ziua toată a lucrat
Brazdă neagră-a răsturnat,
Şi pin brazde a semănat
Grîu mărunt şi grîu de vară,
Deie Domnul să răsară !
Mînaţi, măi, hăi, hăi !

Şi cît lucrul a sfîrşit,
Iată, mări, s-a stîrnit
Un vînt mare pre pămînt
Şi ploi multe după vînt,
Pămîntul de-a răcorit
Şi sămînţa-a încolţit.
Mînaţi, copii, hăi, hăi !

La luna, la săptămîna,
Îşi împlea cu apă mîna [a],
Şi se duse ca să vadă
De i-a dat Dumnezeu roadă.

---

[a] În orice întreprindere fac, fie un drum, fie o speculaţie, fie o căsătorie, fie un război, românii găsesc de bun augur dacă le iese înainte cineva cu un vas plin de apă sau de vin. Ei zic atunce cu mulţămire : *„Mi-a ieşit cu plin, în plin să-mi meargă“*. De aceea negreşit Troian îşi împle mîna cu apă cînd are a se apuca de cules holdele.

Asemine cînd iese Crai-nou pe cer, românii îi închină cofiţe pline cu apă sau cu vin, şi după ce-i adresează rugămintele lor, varsă cofiţele peste cap.

Şi de-i grîul răsărit.
Şi de-i spicul aurit.
Era-n spic ca vrabia,
Era-n pai ca trestia !
Mînaţi, măi, hăi, hăi !

Troian iute s-a întors
Şi din grajd pe loc a scos
Un alt cal mai năzdrăvan,
Cum îi place lui Troian,
  Negru ca corbul,
  Iute ca focul,
De nu-l prinde locul.
Cu potcoave de argint,
Ce sînt spornici la fugit,
Mînaţi, copii, hăi, hăi !

El voios a-ncălecat,
La Teghina-a apucat,
Şi oţel a cumpărat
Ca să facă săceri mari,
Pentru săcerători tari,
Şi să facă săceri mici
Pentru copilaşi voinici,
Ş-altele mai mărunţele,
Cu mărunchi de floricele
Pentru fete tinerele
Şi neveste ochişele.
Mînaţi, măi, hăi, hăi !

  Ş-a strîns fine
  Şi vecine
  Şi toţi finii
  Şi vecinii
Şi vro trei babe bătrîne,
Care ştiu rîndul la pîne,
Şi pe cîmp i-a dus,
Şi pe toţi i-a pus

La lucrul pămîntului,
În răcoarea vîntului.
Mînaţi, copii, hăi, hăi!

Ei cu stînga apuca
Şi cu dreapta săcera,
Şi pin lan înainta,
De părea că înota.
Alţii-n urma lor lega,
Snopuri nalte aduna
Şi clăi mîndre rădica
Ce la soare se usca.
Mînaţi, măi, hăi, hăi!

Apoi carele-ncărca
Şi pe toate le căra
Şi girezi nalte dura,
În capul pămîntului,
În steriţa vîntului.
Apoi aria-şi făcea
Şi din grajdi mai aducea
   Zece iepe
   Tot sirepe.
Şi de par că le lega,
Şi pe toate le mîna
Împregiurul parului,
Deasupra faţiarului,
Mînaţi, măi, hăi, hăi!

Iepele mereu fugea,
Funia se tot strîngea,
De par iute agiungea!
Şi grîul se triera,
Şi flăcăi îl vîntura,
Dimerlia scutura,
Harabale încărca
Şi la moară le pleca,
Mînaţi, copii, hăi, hăi!

Iară hoaţa cea de moară,
Cînd văzu atîte care
Încărcate cu povară,
Puse coada pe spinare
Şi plecă în fuga mare
La cea luncă de scăpare.
Lunca mare,
Frunză n-are ;
Lunca mică,
Frunza-i pică.
Iar morariul, meşter bun,
Zărea moara pin cătun,
Şi-şi lua cojoc miţos
Şi mi-l îmbrăcă pe dos.
Şi-şi luă ciocanu-n brîu,
Şi mai luă şi un frîu.
Apoi iute alerga,
Moara cu frîu-o lega
Ş-o apuca de călcîi
De-o punea pă căpătîi
Şi-i da cu ciocanu-n şele
De-o aşeza pe măsele.
Mînaţi, măi, hăi, hăi !

El o lua de lăptoc
Ş-o da iar în vad, la loc.
Şi turna deasupra-n coş
Grîu mărunţel de cel roş.
Grîul s-aşeza pe vatră
Şi din coş cădea sub peatră.
De sub peatră în covată
Curgea făină curată,
Mînaţi, copii, hăi, hăi !

Troian mult se bucura,
Zeciuială morii da,
Pe morari îl dăruia,
Apoi călare suia

Şi voios se înturna
Cu flăcăii ce mîna.
Iar boii se opintea
Şi roţile scîrţîia,
Mînaţi, măi, hăi, hăi !

Iată mîndra giupîneasă,
Dochiana cea frumoasă,
C-auzea tocmai din casă
Chiotul flăcăilor,
Scîrţîitul carelor ;
Şi-n cămară că mergea
Şi din cui îşi alegea
Sită mare şi cam deasă,
Tot cu pînza de mătasă.
Sufleca ea mînici albe,
Ş-arăta braţele dalbe,
Şi cernea, mări, cernea,
Ninsoarea se aşternea.
Pe sus tobele bătea,
Negurile gios cădea.[a]
Mînaţi, măi, hăi, hăi !

Apoi mama plămădea
Ş-o lăsa pînă dospea ;

---

[a] Aceste două versuri compun una din cimiliturile obicinuite la şezători.

Cînd flăcăii şi fetele se adun noaptea la clăci sau la şezători, îşi petrec timpul cu tot soiul de gioace ; unii spun poveşti, alţii propun frînturi de limbă sau cimilituri carele nasc hohote de răsună casa. Iată cîteva din aceste fraze, numite frînturi de limbă, şi care trebuie zise iute şi de multe ori :

1 Hîrb frînt,
Hrib fript.
2 Capra calcă-n peatră,
Peatra crapă-n patru
Crape capul caprii-n patru
Cum crapă peatra-n patru.
3 Veniră aseară oaspeţii la noi,
Legară caii de coame, de coade, de cuiele podului etc.

Iată şi cîteva cimilituri :

Apoi colaci învîrtea,
Pe lopată mi-i culca
Şi-n cuptor îi arunca !
Apoi iară cu lopata
Rumeni îi scotea şi gata.
Atunci ea-mpărţea vro cinci
La flăcăii cei voinici.
Şi-mpărţea trei colăcei
La copiii mititei,
Iară mîndrului bărbat
Îi dădea un sărutat !
Mînaţi, măi, hăi, hăi !

Cum a dat Dumnezeu, an,
Holde mîndre lui Troian,

---

1 Două merg, două stau, / Două duşmănie-şi au. } *soarele* şi *luna* / *focul* şi *apa*
2 Pe cea vale nourată / Vine-o fiară-ncornorată, / De meşteri streini lucrată. / Suflet n-are, suflet duce, / De pămînt nu se atinge. } *corabia*
3 Roş e, măr nu e, / Paturi sînt, plăcintă nu-i. } *ceapa*
4 Limbă dulce sau amară / Grăieşte la răsărit şi s-aude la apus. } *scrisoarea*
5 Am două petre nestimate, / Încotro le-arunc, acolo se duc. } *ochii*
6 Dai de peatră, nu se strică, / Dai în apă, se despică. } *hîrtia*
7 Cimilică mititică, / Nici de vodă nu-i e frică. } *scînteia*
8 Pe cea gură de vale / Vine-o matahală mare, / Cu 5 capete, 4 suflete şi 100 degete. } *mortul dus pe năsele de patru ciocli*
9 Oastea unui crai / Într-un vîrf de pai. } *macul*
etc., etc., etc., etc., etc.

Giocurile copiilor români sînt foarte diverse ; ele se numesc : de-a *mijoarca,* de-a *brazdiţa,* de-a *puia-gaia,* de-a *bastonul,* de-a *halea-malea,* de-a *sîta cumătrei,* de-a *boul,* de-a *balanea,* de-a *dracul,* de-a *baba-oarba,* de-a *ţencuşa,* de-a *ineluş-învîrtecuş.* Ei se mai gioacă şi în *dupi,* în *ţarc,* cu *mingea* sau cu *zmeii.*

Astfel să dea şi la voi,
Ca s-avem parte şi noi.
Să vă fie casa, casă,
Să vă fie masa, masă !
Tot cu mesele întinse
Şi cu feţele aprinse,
Tot cu casele grijite,
Cu buni oaspeţi locuite.
Şi la anul să trăiţi,
Să vă găsim înfloriţi
  Ca merii,
  Ca perii
În mijlocul verii.
Mînaţi, măi, hăi, hăi !

De urat am mai ura,
Dar ne-i că vom însera
Pe la curtea dumneavoastră,
Departe de casa noastră,
Dumneavoastră aveţi parte
De curţi nalte, luminate,
Văruite, şindrilite
Şi cu feresti stecluite.
Noi avem bordeie mici,
Bune de plugari voinici,
Veltucite şi lipite
Şi cu stuh acoperite.
Dar cîte paie-s la noi
Atîţi bani fie la voi !
De urat am mai ura,
Dar ne-i că vom însera
Şi avem a trece-n cale
O dumbravă rea din vale,
Unde sînt fete nebune
Ce azvîrlă cu alune
Şi se leagă de feciori
Ca albinele de flori,
Şi le-ncurc cărările
Tot cu dismierdările !...

FLORILE DALBE [a]

Sculaţi, sculaţi, boieri mari,
  Florile dalbe,
Sculaţi voi, români plugari,
  Florile dalbe,
Că vă vin colindători,
  Florile dalbe,
Noaptea pe la cîntători [b],
  Florile dalbe,
Şi v-aduc un dumnezeu,
  Florile dalbe,
Să vă mîntuie de rău,
  Florile dalbe,

---

a) Colinda *Florile dalbe* se cîntă în agiunul Crăciunului, pe sub ferestrile caselor, de către flăcăi şi băieţi ce port o iconiţă reprezentînd naşterea lui Hristos. Tot atunce ei îmblă şi cu *steaua*, o stea mare de hîrtie poleită şi luminată pe dinuntru.

b) Romanii împart ziua şi noaptea în următorul chip :

ZIUA

Răsărirea (soare răsare).
Prînzişorul, cînd e soarele de trei suliţi.
Prînzul, cînd stă soarele în cruce, la amiazi.
Chindia, cînd e timp de toacă şi apusul.

Iară noaptea se împarte în *amurgul*, în a treia strajă, pe la culcate.

La cîntători, cînd cîntă cocoşii în miez de noapte.
La mînecate.
În ziori, cînd se îngînă ziua cu noapte, sau se mizeşte de zi.

Un dumnezeu nou-născut,
  Florile dalbe,
Cu flori de crin învăscut,
  Florile dalbe.
Dumnezeu adevărat,
  Florile dalbe,
Soare-n raze luminat,
  Florile dalbe.
Sculaţi, sculaţi, boieri mari,
  Florile dalbe,
Sculaţi voi, români plugari,
  Florile dalbe,
Că pe cer s-a arătat,
  Florile dalbe,
Un luceafăr de-mpărat,
  Florile dalbe.
Stea comată, strălucită,
  Florile dalbe,
Pentru fericiri menită,
  Florile dalbe.
Iată lumea că-nfloreşte,
  Florile dalbe,
Pămîntul că-ntinereşte,
  Florile dalbe.
Cînt pin luncă turturele,
  Florile dalbe,
La fereastră rîndunele,
  Florile dalbe.
Ş-un porumb frumos, leit.
  Florile dalbe,
Despre apus a venit,
  Florile dalbe,
Floare dalbă a adus,
    Florile dalbe,
Şi la căpătîi s-au pus,
  Florile dalbe.
El vă zice să trăiţi,
  Florile dalbe,

Întru mulţi ani fericiţi,
  Florile dalbe,
Şi ca pomii să-nfloriţi,
  Florile dalbe,
Şi ca ei să-mbătrîniţi,
  Florile dalbe.

HORA DE LA MIRCEŞTI

„Leleo, ce tot zăboveşti
Prin lunca de la Mirceşti ?
  Leliţă, leliţă,
Că e lunca numai floare
Şi de minţi fermecătoare,
  Leliţă, leliţă.
Ori ţi-ai perdut cărăruşa
Prin vale pe la Brînduşa ?
  Leliţă, leliţă.
Ori ţi-ai frînt vre un picior
În desiş la Perişor ?
  Leliţă, leliţă ?"
„Ba, c-am fost, măi frăţioare,
În valea cu lăcrămioare,
  Bădiţă, bădiţă,
S-ascult o privighitoare
Şi să-mi pun la sîn o floare,
  Bădiţă, bădiţă."
„Lîngă vale, sus pe-un fag,
Cîntă-un gangurel cu drag,
  Leliţă, leliţă ?
Nu cumva l-ai ascultat
Şi el mintea ţi-au furat,

Leliţă, leliţă ?"
„Ba, c-am fost, măi fraţioare,
La Fantul cu trestioare [a],
Bădit..ă, băditţă,
Ş-am rupt trestie din el
Să alung cel gîngurel,
Băditţă, băditţă."
„În cea baltă de la Fant
Este-un şearpe cam berbant,
Leliţă, leliţă.
Nu cumva tu l-ai călcat
Şi de pulpă te-au muşcat,
Leliţă, leliţă."
„Ba, c-am fost în aluniş
De-am rupt vargă din desiş,
Băditţă, băditţă,
Şi cu ea m-am apărat
De cel şearpe blăstemat,
Băditţă, băditţă."
„Prin desiş cu frunza verde
Unde urma nu se vede,
Leliţă, leliţă,
Şeade-un mîndru păunel,
Nu te-ai întîlnit cu el,
Leliţă, leliţă ?"
„Ba, băditţă, l-am zărit
Şi pe loc i-am dăruit,
Băditţă, băditţă,
Vărguţa şi lăcrimioara,
Trestia şi inimioara,
Băditţă, băditţă !"

[a]) *Poiana lăcrimioarelor, Valea Brînduşii* şi *Perişorul* sînt nume de poiene din lunca de la Mirceşti ce se-ntinde pe malul Siretului. *Fantul* este o rîpă sălbatică, plină de trestii nalte şi umbrită de crengile unor plopi urieşi ce se pleacă pe malurile lui.

SURORILE [a]

Frunză verde lăcrimioară,
Am avut o sorioară
Iubitoare, cîntătoare,
Născută la foc de soare.
Vai de mine ! vai de ea !
Din copilăria mea
Ochi cu dînsa n-am mai dat,
Timpul greu ne-au apăsat !
Dar de-a fi orice ar fi,
Noi, sorioară, tot vom fi.
Că-n noi dorul nu mai tace,
Sîngele-apă nu se face.
Două inimi sorioare
Sînt ca razele-arzătoare
Ce din soare vesel plec
Şi prin neguri dese trec
Şi-n văzduh se rătăcesc
Ş-apoi iar se întîlnesc,
Glas de soră, glas de frate
Trec hotare depărtate
Şi s-adună, se-mpreună
Ca două raze de lună.

---

a) D-l G. Vegezzi-Ruscalla din Turin a scris o disertare foarte interesantă asupra acestei poezii într-o epistolă adresată cavalerului C. Nigra, actualul ambasador italian în Paris, şi intitulată *Italia e Romenia.*

COMENTARII

POEZII POPULARE ALE ROMÂNILOR
Adunate şi întocmite de V. Alecsandri

După ce i se revelă literatura populară, Alecsandri ia hotărîrea culegerii ei. Aceasta trebuia să fi început poate chiar din toamna anului 1848, „descoperirea" folclorului românesc răsunînd la acea dată într-o conştiinţă ca a scriitorului nostru, impregnată chiar fără ca el să-şi dea seama bine de întregul interes pentru folclor ce-l întîlnise în anii săi de studii în Franţa, de la Fauriel, cu a sa *Chants populaires de la Grèce moderne* (1824), pînă la muzica atît de impregnată de filoane populare poloneze, atît de caracteristică şi atît de plină de prestigiu european a lui Chopin. În orice caz, în 1844, scriitorul strînsese suficient de mult material folcloric ca să se gîndească la publicarea lui într-un volum. Într-o notă din *Propăşirea,* reprodusă şi de *Gazeta Transilvaniei,* Alecsandri anunţa apropiata tipărire a unui volum cu poezii populare, solicitînd eventuale noi materiale de la cititori.

Volumul n-a apărut însă atunci, dar scriitorul a continuat să strîngă material şi să-l orînduiască, să-l pregătească pentru tipărire. Într-un calendar pe anul 1848, deci la sfîrşitul lui 1847, apărea balada *Păunaşul codrilor,* prima ce o publica din nenumăratele ce le avea încă de la acea dată, la gruparea cărora reluase lucrul, aşa cum mărturisea în corespondenţa sa din această vreme, după încheierea dramaticului episod de dragoste cu Elena Negri. De altfel, publicînd *Păunaşul codrilor,* Alecsandri anunţa din nou că *Poeziile populare* sînt sub tipar, ceea ce pune în lumină în orice caz că această intenţie era mereu prezentă în conştiinţa lui. Ele n-au apărut însă nici de astă dată. Este foarte posibil ca anunţul din calendarul pe 1848 să nu fi

fost o simplă anticipare, ci să fi corespuns unei situaţii reale, dar evenimentele revoluţionare din martie 1848 de la Iaşi, apoi exilul poetului să fi întrerupt lucrul, definitivarea şi publicarea în acel moment. În orice caz, în mai 1849, cu ocazia călătoriei de la Paris la Constantinopole, tatăl său i-a adus din ţară manuscrisele între care se aflau şi culegerile de poezii populare. Din august 1849, cînd revine la Paris, reia cu cea mai mare intensitate lucrul la definitivarea culegerii sale de poezii populare. La sfîrşitul lui septembrie din acest an, în febra acestei elaborări şi dorind să pregătească spiritele pentru înţelegerea în întreaga lor bogăţie lăuntrică şi expresivă a baladelor populare, din care cîteva mostre trimitea pentru a fi publicate *Bucovinei* lui Hurmuzache, Alecsandri scria prima parte din studiul *Românii şi poezia lor,* a cărui redactare şi publicare a continuat şi în cursul anului următor, însoţind numeroasele balade ce s-au publicat în această vreme în revista cernăuţeană.

În sfîrşit, în 1852, apare prima parte din *Poezii poporale, Balade (Cîntice bătrîneşti) adunate şi îndreptate de Vasile Alecsandri,* 104 pagini de formatul 13/19 cm, scoase de tipografia „Buciumul român" din Iaşi. Partea a doua a acestei culegeri a apărut în anul următor. Cu aceasta, Alecsandri neîndoielnic punea o piatră de hotar folcloristicii româneşti.

Culegerea poeziilor populare realizată de Alecsandri, care a avut un mare ecou în ţară, a devenit de îndată o „piesă" de cea mai mare importanţă pentru propaganda românească în Apus. Scriitorul nostru însuşi, sfătuit de Prosper Merimée, dar mai cu seamă pentru a răspunde nevoii de a face cunoscut, în acea perioadă de pregătire a Unirii, în Apusul Europei, poporul român, a tradus această culegere în limba franceză: *Ballades et chants populaires de la Roumanie (Principautés danubiennes). Recueillis et traduits par V. Alecsandri. Avec introduction par M. A. Ubicini* (Paris, 1855). O antologie de poezie românească, în care, lîngă versuri din cîţiva poeţi români ai vremii, apar şi poezii populare din culegerea lui Alecsandri scoate, un an mai tîrziu, Henry Stanley într-o traducere engleză: *Rouman Anthology* (Hertford, 1856); iar în 1857, Wilhelm de Kotzebue, prieten cu Alecsandri încă din vremea

cînd locuise el însuşi în Moldova, de care rămăsese legat prin sinceră afecţiune, publica o traducere germană : *Rumänische Volkspoesie. Gesammelt und geordet von B. Alecsandri* (Berlin, 1857).

Alecsandri însă, publicînd culegerea sa de literatură populară din 1852—1853, nu-şi epuizase materialele. Diverse împrejurări îl împiedică o bună bucată de vreme să continue această preţioasă publicare începută. În 1855, în cîteva suplimente ale *României literare*, Alecsandri publică noi materiale de literatură populară. Pentru că problema Unirii devenea în acel moment de prim plan, scriitorul nostru ţine ca în culegerile sale de folclor să reprezinte toate provinciile româneşti. În note foarte clare, care atestă deplina onestitate a scriitorului, el arată că materialul din Transilvania şi Banat în parte l-a cules singur, cu prilejul pribegiei din 1848, în parte i-a fost comunicat de alţii, iar cel din Valahia este transcris după *Spitalul amorului* al lui Anton Pann.

În iarna 1861—1862, în primăvara şi vara anului 1862, scriitorul lucrează intens la desăvîrşirea ediţiei mai complete de poezii populare, pe care o încheie definitiv încă de la Paris, în vara 1862. La începutul lui octombrie, el încredinţează Elenei Cuza manuscrisul, pentru a fi tipărit şi vîndut în folosul azilului Elena Doamna, întemeiat recent de soţia domnitorului. Ediţia apare în sfîrşit în condiţii tehnice excepţionale, spre sfîrşitul anului 1866, poate chiar la începutul lui 1867. Această ediţie, *Poezii populare ale românilor adunate şi întocmite de Vasile Alecsandri* (Bucureşti, 1866), fiind cea mai completă şi cea din urmă alcătuită de autor, o considerăm ediţie de bază, reproducînd-o, cu mici excepţii, în întregime în ediţia de faţă. De-a lungul anilor, relativ tîrziu după publicarea ei, mai cu seamă către sfîrşitul secolului trecut, culegerea lui Alecsandri a avut numeroşi critici, dintre care unii n-au fost lipsiţi, în împrejurările obiective ale momentului, de intenţii vădit minimalizatoare. Nu este, fireşte, simplă întîmplare că analiza critică riguroasă a activităţii folcloristice desfăşurate cu mult înainte de scriitor se produce tîrziu de tot, în cadrul campaniei de denigrare a lui Alecsandri de la sfîrşitul vieţii acestuia. Obiecţia

principală ce se aducea de către denigratorii scriitorului nostru în activitatea lui de folclorist era că a „îndreptat", a modificat, în consecinţă a alterat şi chiar falsificat textul autentic al poeziilor populare din ediţia sa. Folcloriştii obiectivi au recunoscut că procedeul unei reproduceri nu întru totul riguros exactă, care este un principiu elementar al culegerii de folclor astăzi, nu era rezultatul unei uşurinţe şi cu atît mai puţin al unei tendinţe de falsificare, ci corespunde nivelului folcloristicii europene de la mijlocul secolului trecut. De altfel, în această privinţă nu trebuie să uităm că, foarte onest, scriitorul a consemnat explicit metoda sa de culegere, care era curentă la data respectivă, indicînd că textele sînt „îndreptate" de el.

Dar această indicaţie nu trebuie interpretată nici într-un chip excesiv, care e clar că nu corespunde realităţii. Cercetarea materialului demonstrează fără putinţă de tăgadă că intervenţiile scriitorului nu sînt masive, ci adăugiri, eliminări, sau stilizări de amănunt, în genere el respectînd textul popular cules cu un simţ uneori surprinzător. Am da în această privinţă doar două fapte deosebit de concludente. Primul e că renunţă să includă între poeziile populare, aşa cum avea iniţial intenţia, poemul *Mărioara-Florioara* şi că de cîte ori include între cele populare cîte o poezie ce-i aparţine, specifică acest lucru. De altfel, o asemenea includere corespundea unui anumit spirit al epocii despre ceea ce este literatură populară, pe care la un moment dat îl formula G. Bariţiu, iar mai tîrziu Eminescu însuşi. Al doilea fapt, mi se pare încă mai important şi mai convingător, pentru că el relevă tocmai respectul lui Alecsandri pentru creaţia populară. Este vorba de faptul că el îşi dă seama sau crede că *Mioriţei* îi lipseşte sfîrşitul, marchează limpede acest lucru prin rîndul de puncte de la sfîrşitul baladei şi o şi spune, dar nici o clipă nu-i trece prin minte să alcătuiască el un final. Dată fiind onestitatea şi sinceritatea de care a dat totdeauna dovadă Alecsandri, cred că putem accepta, în spiritul celor afirmate pînă aici, ca întru totul valabile declaraţiile pe care el le făcea la 1874 tînărului cercetător Crăciunescu, care-i ceruse să precizeze în ce consta contribuţia sa personală la poeziile populare pe care le publicase. „Nu le-am făcut nici o modificare

— spunea foarte limpede scriitorul nostru — afară de cîteva versuri adăugate de către lăutari ţigani, pe care am găsit de cuviinţă să le las afară. Pentru unele din aceste poezii am făcut ceea ce un giuvaergiu ar face pentru unele pietre preţioase. Am respectat subiectul, stilul, forma şi chiar mai multe din rime incorecte care fac parte integrantă din caracterul lor. Departe de a le fi aranjat în conformitate cu gustul modern, le-am conservat ca pe nişte giuvaeruri de aur, pe care le-aş fi găsit acoperite de rugină şi turtite. Le-am curăţat de petele de rugină, şi le-am dat strălucirea primitivă. Iată tot meritul meu. Comoara aparţine poporului, care singur era în stare să producă minuni atît de originale... Este uşor de crezut că dacă natura binevoitoare m-ar fi înzestrat cu un geniu atît de puternic, în stare să compună *Mioriţa,* un *Toma Alimoş,* un *Mihu Copilul* etc. — m-aş fi simţit onorat şi aş fi fost destul de egoist pentru a le publica sub a mea iscălitură."

În ediţia aceasta au fost reproduse notele lui Alecsandri, ele constituind, un adevărat document de epocă, unul din aspectele pe care le îmbrăca pe plan literar lupta naţională şi socială atunci. Este însă evident că în această privinţă trebuie să fim foarte circumspecţi. Alecsandri era totuşi, cînd depăşea terenul „instinctului artistic" şi intra în domeniul strict ştiinţific, un diletant. De aceea, notele din ediţia poeziilor populare, păstrîndu-şi interesul dacă sînt examinate în mod critic, sînt în linii mari depăşite din punct de vedere ştiinţific. Ele oglindesc tendinţele patriotice, naţionale — în sensul bun al cuvîntului — ale scriitorului, dorinţa lui de a ilustra însuşirile etice, fizice, estetice ale românului din popor, atitudinea antiboierească, simpatia pentru haiduci etc. etc. Dar nu e mai puţin adevărat că uneori în aceste note îşi fac loc exagerări, confuzii, erori — fie cu intenţie, din simplă şi sinceră dorinţă de a servi cauza poporului său, fie fără intenţie, din pricina mentalităţii sale. Trebuie să mai adăugăm, însă, că asemenea note, în care-şi fac loc exagerări, confuzii sau erori de fapte sau de interpretare sînt rare şi niciodată nu îmbracă forme foarte grave.

Încă în 1872, salutînd noua ediţie a *Cronicelor României,* Hasdeu spunea : „Kogălniceanu în literatura istorică a României

şi Alecsandri în literatura noastră poporană joacă pînă la un punt rolul lui Columb în privinţa geografică. America exista din ziua creaţiunii şi o cunoscuseră de secoli întreprizii plutaşi din Scandinavia; dar marele genovez cel dintîi a dat-o la lumină şi printr-însul ieşită la lumină ea va rămînea pentru totdeauna copilul lui Columb. Tot astfel cronicele şi doinele române nu sînt nici ele noi, şi nu odată le-au atins ici-colea în treacăt cîte un turist în undele vieţii noastre naţionale; însă numai Kogălniceanu şi numai Alecsandri se pot făli de a le fi scos din întunerec, înfruntînd amîndoi, asemenea lui Columb, stupida indiferenţă şi chiar invidiosul sarcasm al contemporanilor. Lor li se aplică pe deplin energicul vers al anticului poet: «Plin de gloria ta, acest monument te cuprinde pe tine, deşi nu este al tău!» Vor trece sute de ani, dar niciodată nu va răsuna numele unui Mihu-Copilul, Toma Alimoş, Erculean etc. fără ca ecoul să nu vibreze: Alecsandri!" dar în anii din urmă, academicianul G. Călinescu, în cadrul unor discuţii în jurul poeziei populare în genere şi a valorii diverselor variante, făcînd din *Mioriţa* la drept vorbind un adevărat simbol al poeziei populare din culegerea lui Alecsandri şi implicit apreciind însăşi valoarea de folclorist a acestuia, conchidea că „nu *Mioriţa* ca *Ur-ballade* e o capodoperă, ci unele variante ale ei în frunte, orice s-ar zice, cu versiunea V. Alecsandri". Şi între aceştia doi, între atîţia alţii, dominant ca un uriaş munte, Sadoveanu spune cuvinte ce rămîn ca săpate în bronz despre aceeaşi *Mioriţă* din versiunea scriitorului nostru, strălucită întrupare reprezentativă a întregii lui activităţi folcloristice: „Din nou, în leagănul acesta al munţilor ş-al baladelor, mă simţeam uimit şi săgetat de lacrimi şi înţelegeam ce suflet de adevărat poet a avut marele Alecsandri. Căci el întîia oară a auzit ducînd silabele misterioase ale „Mioriţei" în plaiurile munţilor Moldovei. El a urmărit-o din vale-n vale, din ecou de vînt în ecou de bucium; el i-a simţit forma fină şi mlădioasă în variantele tufoase şi imperfecte; el a căutat-o pînă ce-a găsit-o pusă ca o piatră rară, perfectă şi unică, aşa cum ne-a transmis-o. Balada aceasta fără seamăn în literatura noastră este cel mai mare titlu de glorie al poetului de la

Mirceşti. Dacă numai atîta ar fi făcut, era de ajuns ca să trăiască pînă la amurgul neamului."

Poate rîvni vreodată cineva la o recunoaştere mai mare şi mai deplină a străduinţelor sale? Şi putem cere noi, fără să renunţăm la nimic din exigenţele ştiinţifice fireşti, chezăşie mai temeinică decît asemenea mărturii pentru aurul curat al gîndirii şi simţirii poporului pe care Alecsandri le-a ştiut aduna în epocala sa culegere *Poezii populare ale Românilor*?

INDICI

INDICE ALFABETIC AL POEZIILOR
(după titlu)

A

B

C

D

E

F

INDICE ALFABETIC AL POEZIILOR
(după primul vers)

A

B

G

H

I

Î

L

M

N

O

P

R

S

Ş

T

U

V

Z

TABLA ILUSTRAȚIILOR

CUPRINS

POEZII POPULARE ALE ROMÂNILOR

Hore

Suplement

Redactor responsabil : ELENA BERAM
Tehnoredactor : MINA CANTEMIR

Dat la cules 28.08.1965. Bun de tipar 03.06.1966. Apărut 1966. Tiraj 10.180 ex. 1/1 legate. Hîrtie tipar înalt tip A. de 63 g/m². Format 540×840/16. Coli ed. 18,44. Coli tipar 29. Planşe tipo 4. A. nr. 3642/1965. C.Z. pentru bibliotecile mari 8R. C.Z. pentru bibliotecile mici 8R—O.

Tiparul executat sub comanda nr. 50.893 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piaţa Scînteii nr. 1, Bucureşti — Republica Socialistă România